

Egidijus KRIVKA

VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS
CIVILINIAME PROCESSE

Monografija

Vilnius, 2009

UDK 351/354(4)
Kr295

Recenzentai:

Prof. habil. dr. *Vytautas Nekrošius*
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Civilinės teisės ir civilinio proceso
katedra

Doc. dr. *Giedrė Lastauskienė*
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Teisės teorijos ir istorijos katedra

Prof. dr. *Stasys Vėlyvis*
Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedra

Rekomenduota spausdinti Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros 2008 m. balandžio 10 d. posėdyje (protokolo Nr. 1CPK-8).

Rekomenduota spausdinti Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto tarybos 2008 m. rugsėjo 11 d. posėdyje (protokolo Nr. 2T-1).

Mykolo Romerio universiteto mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo spaudai komisija 2008 m. rugsėjo 25 d. posėdyje (protokolas Nr. 2L-1) monografiją patvirtino spausdinti.

Visos autoriaus ir leidinio leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti arba kitaip platinti autoriui ir leidėjui nesutikus.

Turinys

Įvadas	7
1. Viešasis interesas – socialinė teisinė kategorija ir teisminės gynybos dalykas	21
1.1. Intereso prigimties mokslinės teorijos.....	22
1.2. Objektivusis interesas – socialinis poreikis	26
1.3. Interesų klasifikacijos esmė, reikšmė ir interesų rūšys.....	30
1.4. Materialinis teisinis interesas – teisminės gynybos dalykas.....	34
1.5. Procesinis teisinis interesas – pagrindas pradėti procesą ir jame dalyvauti.....	38
1.6. Viešasis interesas – socialinių grupių interesų pusiausvyra.....	42
1.6.1. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir jos socialinės grupės.....	42
1.6.2. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė	45
1.6.3. Viešojo intereso ir socialinių grupių interesų santykio problema.....	47
1.7. Viešasis interesas – mišriosios, grupinės, transindividualios, homogeniškos teisės ir interesai ir jų gynimo problemos.....	50
1.7.1. Mišriųjų teisių ir interesų teismo gynimo problemos. Individualiojo civilinio proceso nepakankamumas ir grupės ieškiniai	59
1.7.2. Transindividualių nedalių teisių ir interesų gynimas grupės ieškiniiais.....	63
1.7.3. Homogeniškų individualių teisių ir interesų gynimas grupės ieškiniiais.....	68
1.7.4. Grupės ieškiniiais ginamo dalyko definicijos problema.....	71
2. Viešojo intereso gynimo problemos civiliniame procese ir jų sprendimo būdai	73
2.1. Viešojo intereso sąvokos problema civilinio proceso teisėje.	74

2.2. Viešojo intereso teisinė apsauga ir teisinė gynyba.....	76
2.3. Viešojo intereso apsauga Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse.....	88
2.4. Prokuroro dalyvavimo ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos.....	98
2.4.1. Prokuroro vaidmuo ginant viešąjį interesą civiliniame procese užsienio valstybėse.....	99
2.4.2. Prokuroro veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos Lietuvoje.....	105
2.5. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos.....	122
2.5.1. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos užsienio valstybėse.....	122
2.5.2. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos Lietuvoje.....	125
2.6. Gausių grupių kaip viešojo intereso subjekto teisių ir interesų gynimo problemos civiliniame procese ir jų sprendimas.....	138
2.6.1. Gausių grupių interesų gynimos civilinio proceso teisės institutai ir priemonės Lietuvoje.....	139
2.6.2. Grupės ieškinio instituto santykis su procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo teisės institutais.....	141
2.6.3. Grupės ieškinio institutas kaip priemonė įveikti procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo institutų problemas ginant gausių grupių teises ir interesus.....	144
2.7. Viešojo intereso gynimo išvestiniais ieškiniiais problemos ir jų sprendimas.....	149
2.7.1. Išvestinio ieškinio samprata.....	150
2.7.2. Išvestinio ieškinio institutas ir jo ypatumai užsienio valstybių teisėje.....	153
2.7.3. Išvestinio ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje.....	157

2.7.4. Išvestinio ieškinio instituto problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje.....	162
2.8. Viešojo intereso gynimo grupės ieškinais problemos.....	167
2.8.1. Grupės ieškinio samprata.....	167
2.8.2. Grupės ieškinio reikšmė ginant viešąjį interesą.....	172
2.8.3. Grupės ieškinio proceso modeliai.....	173
2.8.4. Grupės ieškinio problemos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse.....	174
2.9. Grupės ieškinių proceso ypatumai.....	180
2.9.1. Bendrieji reikalavimai grupės ieškinių procesui.....	181
2.9.2. Pagrindiniai reikalavimai grupės ieškiniui ir jo pateikimo ypatumai.....	183
2.9.3. Atsakovo informavimas apie grupės ieškinių.....	186
2.9.4. Atsakovo gynimosi ypatumai.....	187
2.9.5. Grupės ieškinio patvirtinimas.....	190
2.9.6. Pranešimai grupės nariams.....	196
2.9.7. Taikos sutarties sudarymo ypatumai.....	199
2.9.8. Teismo sprendimo ypatumai.....	204
2.9.9. Vykdyimo proceso ypatumai.....	206
2.9.10. Advokatų vaidmuo grupės ieškinių procese.....	207
3. Res judicata principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos.....	210
3.1. Res judicata principo taikymo tikslai ir ribos kontinentinės ir bendrosios teisės sistemose.....	212
3.2. Res judicata principo ypatumai grupės ieškinių procese.....	213
3.3. Teismo sprendimo res judicata galios priklausomybės nuo bylos baigties problemos.....	216
3.4. Tapačių ieškinių taisyklė grupės ieškinių procese.....	221
4. Viešojo intereso gynimo civiliniame procese reglamentavimo tobulinimas Lietuvoje.....	224
4.1. Viešojo intereso gynimo teisinio proceso reglamentavimas.....	226
4.2. Viešojo intereso sąvokos tikslinimas.....	229
4.3. Teisės kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą reglamentavimas.....	231

4.4. Grupės ieškinio viešajam interesui ginti reglamentavimo tobulinimas.....	238
Išvados ir pasiūlymai.....	244
Literatūros sąrašas.....	249
Protection of the Public Interest in the Civil Procedure.....	275
Summary.....	275
Conclusions and Proposals.....	302

ĮVADAS

Globalizuojantis visuomeninėms ir ekonominėms sistemoms, prekių ir paslaugų gamybai bei jų vartojimui įgaunant masiškumo pobūdį, socialiniai ekonominiai reiškiniai daro įtaką vis gausesnių tokių pačias teises ar pareigas turinčių asmenų grupių teisėms ir teisėtiems interesams. Tokia visuomeninių ir ekonominių santykių sistema lemia teisinių santykių turinį, todėl šie santykiai įgyja masiškumo požymių. Dėl to šiuolaikinė visuomeninių ekonominių santykių sistema vietoje anksčiau buvusio dvišalio pobūdžio tampa labiau daugiašalio pobūdžio, o civilinė apyvarta darosi sudėtinga. Tokiomis sąlygomis verslo subjektų stambėjimas ir milžiniški jų veiklos mastai kelia riziką, kad gali būti pažeidžiami jau ne vieno ar keleto žmonių, o į vienodą teisinę ir faktinę padėtį patekusių labai gausių žmonių grupių teisės ir teisėti interesai. Neigiamas tokių reiškinų pobūdis praktikoje pasireiškia kaip masiniai teisės pažeidimai, pavyzdžiui, aplinkos ir maisto produktų užterštumas, defektiniai ir pavojingi masinio vartojimo reikmenys, blogos kokybės paslaugos, nesąžiningos vartojimo sutarčių sąlygos, nesąžininga viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veikla, įvairios sukčiavimo aferos, asmenų lygių teisių pažeidimai. Tokie masiniai gausių grupių teisių ir teisėtų interesų pažeidimai jau yra laikytini ne tik individualių subjektinių teisių, bet ir viešojo intereso pažeidimais.

Civilinio proceso teisė turėtų atitikti materialinių civilinių teisių santykių lygį ir būklę bei tokių santykių subjektams pasiūlyti adekvačias teisminės gynybos priemones. Nurodyti civilinių teisių santykių globalizmo, daugiašališkumo ir masiškumo požymiai rodo būtinybę, be jau žinomų tradicinių keleto asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimo procesinių priemonių – procesinio bendrininkavimo, procesinio atstovavimo, vienarūšių bylų sujungimo, kitų asmenų teisių gynybos, ieškoti naujų gausių grupių teisminės gynybos priemonių. Tokios aplinkybės liudija, kad viešojo intereso ir jam

prilyginamų gausių grupių teisių ir teisėtų interesų gynimo teisminėmis priemonėmis problema yra aktuali ir reikšminga.

Šiuolaikinėje teisės doktrinoje, siekiančioje darnios asmens ir visuomenės sąveikos, vis daugiau dėmesio skiriama viešiesiems interesams ir jų apsaugai. Lietuvoje viešieji interesai saugomi net ir tradiciškai prie privatinės teisės šakų priskiriamais teisės aktais, tokiais kaip Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas¹ (toliau – CK), todėl visiškai suprantamas poreikis teisminės gynybos būdu ginti viešuosius interesus. Individualistinis liberalusis civilinio proceso modelis dažnai kritikuojamas, nes iš esmės yra orientuotas į atskirų individų privačių interesų apsaugą. Siekiant užtikrinti privačių ir viešųjų interesų apsaugos pusiausvyrą, dabartinio Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso² (toliau – CPK) pagrindu pasirinktas socialinio civilinio proceso modelis. Socialinio civilinio proceso modelio įgyvendinimas CPK nuostatose, susijusiose su viešojo intereso apsauga, lėmė didesnę teisėjo procesinę aktyvumą, kuris pasireiškia išimtimis iš dispozityvumo principo, nes tokios išimtys yra pateisinamos ir būtinos siekiant suderinti privataus ir viešojo intereso gynimą civiliniame procese, užtikrinti šių interesų pusiausvyrą, nes yra pripažįstama, kad bylinėjimasis nėra vien privatus šalių reikalas.

Viešasis interesas socialiniu požiūriu yra konstitucinė vertybė³. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas dar 1994 m. vasario 14 d. nutarime yra pabrėžęs, jog „jeigu kokios nors aplinkybės apsunkintų ar padarytų neįmanomą galimybę realiai pasinaudoti teise į teisminę gynybą, tektų pripažinti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą. Todėl yra tikslingas ir pateisinamas atitinkamų įgalinimų, skirtų padėti būtiniais atvejais žmonėms realizuoti jų konstitucinių teisių gynybą, suteikimas įstatymu

---

¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.

² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36-1340.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.

valstybės institucijoms ar jų pareigūnams, bet su sąlyga, kad tai neprieštaraus Konstitucijai“⁴. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pabrėžė, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, todėl įstatymuose, nepažeidžiant Konstitucijos, gali būti nustatyta, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar pareigūnai gali viešąjį interesą ginti teismine tvarka⁵. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas šiame nutarime nurodė, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“⁶.

CPK yra įteisinta Lietuvoje visiškai nauja ieškininė viešojo intereso gynybos forma – grupės ieškinys. Grupės ieškinys suteikia vienam ar keliems gausios grupės nariams negavus specialių visos grupės narių įgaliojimų ginti šios grupės interesus, kai civilinės bylos iškėlimo metu nėra žinoma personalinė šios grupės sudėtis. Teismo sprendimu grupės ieškinio byloje vienu metu apginamas tiek viešasis interesas (užkertamas kelias neteisėtiems atsakovo veiksams), tiek privatus interesas (grupės narių naudai priteisiami jų patirti nuostoliai).

Grupės ieškinio instituto atsiradimas Lietuvoje pirmiausia siejamas su nacionalinės teisės derinimu su 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 98/27/EB „Dėl teismo

---

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr.13-221; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 55 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 2 bei 3 dalių ir 32 straipsnio 2 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001. Nr.18-561.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.

⁶ Ten pat.

draudimų saugant vartotojų interesus“ nuostatomis⁷. Šios direktyvos 1 straipsnyje nurodoma, kad jos paskirtis – suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su ieškinais dėl uždraudimo atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus, kurių paskirtis – apginti kolektyvinius vartotojų interesus, siekiant užtikrinti sklandų rinkos veikimą. Direktyvoje kolektyviniai interesai aiškinami kaip interesai, nesudarantys pažeistų individualių asmenų interesų visumos. Pagal direktyvos 2 ir 3 straipsnį kompetentingi subjektai iškelti ieškinius dėl uždraudimo atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus yra viena ar daugiau savarankiškų visuomeninių institucijų ir (arba) organizacijos, kurių paskirtis ginti kolektyvinius vartotojų interesus.

Poreikis ginti viešuosius interesus ir grupių teises bei interesus teisminės gynybos priemonėmis Lietuvoje⁸ ir kitose kontinentinės teisės sistemos šalyse tampa vis labiau ryškėjančia ir aiškiai suvokiama socialine tikrove. Net ir bendrosios teisės sistemos šalyse, kuriose siūloma keletas alternatyvių individualaus bylinėjimosi priemonių, šios alternatyvos neatrodo pakankamai veiksmingas grupės ieškinių proceso pakaitalas⁹.

CPK apie grupės ieškinį užsiminta tik vienu sakiniu: „Viešajam interesui apginti gali būti pareiškiamas grupės ieškiny“ (CPK 49 straipsnio 5 dalis). Ši vienintelė teisės norma apie grupės ieškinį jo procesinio įgyvendinimo mechanizmą palieka neaiškų ir problemišką, todėl nesuprantama, kada ir kaip galima pareikšti grupės ieškinį viešajam interesui ginti (CPK 49 straipsnio 5 dalis), o kada tik paprastą ieškinį viešajam interesui ginti (CPK 49 straipsnio 1 dalis).

---

⁷ Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interest // Official journal L'1998 Nr.166-51.

⁸ Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003. Nr. 37(29). P. 26–34.

⁹ „Individualios teisminės procedūros nėra tinkama ir veiksminga priemonė sprendžiant ginčus, kuriuose dalyvauja daug šalių (angl. *multi-party disputes*). Be to, kitos esamos procesinės alternatyvos, kai ginamos teisės masinių pažeidimų atvejais, pavyzdžiui, ieškinių ar bylų sujungimas, bandomosios bylos, deklaratyvūs teismo sprendimai, esamų teisinio reglamentavimo spragų neužpildo. Šios alternatyvos turi esminių neįveikiamų trūkumų, ir tokių procesinių alternatyvų panaudojimas daugeliu atvejų, neatsižvelgiant į tai, kaip gyvai ir meistriškai jos interpretuojamos, lemia neefektyvius, dalinius *ad hoc* sprendimus.“ (Ontario Law Reform Commission. I Report on Class Action. 1982.)

Be to, net ir pareiškus grupės ieškinį, neaiškios tokio veiksmo procesinės pasekmės ir reikšmė, nes įstatymuose nenustatytos jokios specialiosios normos, išimtys, susijusios su grupės ieškinio priėmimo, nagrinėjimo ir teismo sprendimo priėmimo klausimais.

Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos 2003 m. balandžio 9 d. išvadoje „Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese“ yra nurodoma: „Viešojo intereso gynimas pareiškiant grupės ieškinį Lietuvoje problematiškas. Naujasis Civilinio proceso kodeksas numato tokio ieškinio padavimo galimybę, tačiau nereglamentuoja tokių procesinių bylų nagrinėjimo ypatumų: neaišku, kiek asmenų gali paduoti grupės ieškinį, kokie reikalavimai keliami tokiam ieškiniui, ar turi būti identifikuoti visi asmenys, kurių interesais paduodamas ieškiny.“¹⁰

Grupės ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje yra naujas ir plačiau netyrinėtas¹¹, todėl grupės ieškinio viešajam interesui ginti moksliniai tyrimai yra aktualūs teisės teorijai ir praktikai Lietuvoje.

Lietuvoje viešojo intereso gynimo civiliniame procese problemų išsamių mokslinių tyrimų dar nėra, todėl ši tema svarbi plėtojant civilinio proceso teisės mokslą.

Monografijos tyrimo objektas yra viešojo intereso gynimo problemos civiliniame procese Lietuvoje ir kitose šalyse bei šių problemų sprendimo būdai.

Šio darbo tikslas – ištirti viešojo intereso gynimo civiliniame procese teorinius ir praktinius aspektus, surasti viešojo intereso gynimo civiliniame procese dabartinio teisinio reglamentavimo trūkumus ir pateikti pasiūlymus šiam reglamentavimui tobulinti.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie pagrindiniai uždaviniai:

---

¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos 2003 m. balandžio 9 d. išvada „Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5show?p_r=4393&p_d=24637&p_k=1

¹¹ Tikriausiai pirmą kartą Lietuvos civilinio proceso teisės šaltiniuose grupės ieškiniai buvo paminėti 1997 metais prof. Valentino Mikelėno monografijoje „Civilinis procesas“. Jau tuomet buvo pastebėta, kad nors grupės ieškinyms vertintinas teigiamai, tačiau kartu kelia nemažai problemų, o į šias nėra aiškaus atsakymo net ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, kuriose aktyviausiai naudojamos šiuo civilinio proceso teisės institutu.

- 1) aptarti intereso prigimties mokslines teorijas, siekiant atskleisti viešojo intereso sampratą, socialinį teisinį pobūdį ir kilmę;
- 2) ištirti materialinį teisinį interesą ir procesinį teisinį interesą;
- 3) atskleisti viešojo intereso subjektus ir dalyką;
- 4) išanalizuoti viešąjį interesą kaip mišriąsias, grupines, transindividualias, homogeniškas teises ir interesus;
- 5) aptarti mišriųjų, grupinių, transindividualių, homogenišku teisių ir interesų teisminės gynybos būdus;
- 6) ištirti viešojo intereso gynimo problemas Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje ir praktikoje;
- 7) ištirti gausių grupių teisių ir interesų gynimo galimybes civiliniame procese;
- 8) išanalizuoti grupės ieškinio ir išvestinio ieškinio institutus;
- 9) ištirti grupės ieškinio taikymo viešajam interesui ginti galimybes;
- 10) pateikti pasiūlymus viešojo intereso gynybai civiliniame procese tobulinti.

Tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai nulėmė darbo struktūrą. Monografiją sudaro įvadas, keturios dėstomosios-tiriamosios dalys, išvados ir pasiūlymai, naudotos literatūros sąrašas, santrauka anglų kalba.

Pirmoje monografijos dalyje viešasis interesas aptariamas kaip socialinė teisinė kategorija ir savarankiškas teisminės gynybos bei teisinės apsaugos dalykas. Šioje monografijos dalyje pateikiama intereso prigimties mokslinių teorijų apžvalga ir nagrinėjamas objektyvusis interesas kaip socialinis poreikis. Atlikti intereso kategorijos moksliniai tyrinėjimai leido išskirti atskiras interesų rūšis, apibrėžti teisinius interesus, atskleisti materialinių teisinių ir procesinių teisinių interesų reikšmę civilinio proceso teisei. Keliamiems tikslams spręsti teisiniai interesai skirstomi į viešuosius ir privačius. Skirstant interesus pagal jų patenkinimo priemones, išskiriami teisiniai interesai. Nagrinėjamas civilinio proceso teisei reikšmingas teisinių interesų klasifikavimas į materialinius teisinius interesus (teisminės gynybos dalykas) ir procesinius teisinius interesus (pagrindas pradėti procesą ir jame dalyvauti). Skirstant interesus pagal subjektus išskiriami viešieji interesai. Nustatome, kad viešojo inte-

reso subjektai yra visuomenė ir socialinės grupės, o dalykas – visuotinė visuomenės gerovė. Tiriama viešojo intereso ir socialinių grupių interesų santykio problema. Nagrinėjamos viešojo intereso, apimančio mišriąsias, grupines, transindividualias, homogeniškas teises ir interesus, teismo gynimo problemos ir ieškoma jų sprendimo būdų.

Antroje monografijos dalyje atskleidžiamos ir nagrinėjamos viešojo intereso apsaugos problemos civiliniame procese ir pateikiami pasiūlymai šioms problemoms spęsti. Analizuojamos CPK normos, reglamentuojančios viešojo intereso apsaugą, aptariamoms problemoms, susijusios su prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų, kitų asmenų, siekiančių apginti viešąjį interesą, dalyvavimu civiliniame procese, nagrinėjamos viešojo intereso gynimo individualiais bei grupės ieškiniais ir išvestiniais ieškiniais problemos. Atskleidžiamas prokuroro vaidmuo ginant viešąjį interesą civiliniame procese Lietuvoje ir užsienio šalyse. Nagrinėjama valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veikla ginant viešąjį interesą civiliniame procese Lietuvoje ir kitose valstybėse. Tiriamos gausių grupių interesų teismo gynimo problemos ir nagrinėjamos grupės ieškinio galimybės šioms problemoms spęsti. Atskleidžiamos viešojo intereso gynimo išvestiniais ieškiniais problemos Lietuvoje. Analizuojamos viešojo intereso gynimo grupės ieškiniais problemos Lietuvoje ir nagrinėjami grupės ieškinių proceso ypatumai.

Pabrėžiama, kad CPK numatyta nemažai naujovių ginant viešąjį interesą. CPK nustatomas prokuroro, valstybės bei savivaldybių institucijų ir kitų asmenų, pareiškiančių ieškinį viešajam interesui ginti, procesinis statusas, įteisinama nauja ieškininė viešojo intereso gynybos forma – grupės ieškinys. Pabrėžiama, kad CPK naujoves viešojo intereso apsaugos civiliniame procese nulėmė ne tik civiliniam procesui keliamų tikslų ir civilinio proceso principų naujoviškumas, kodekso pritaikymas prie naujų socialinių ekonominių sąlygų, bet ir Lietuvos nacionalinės teisės derinimas su Europos Sąjungos *acquis communautaire* vartotojų teisių apsaugos srityje. Pastebima, kad Lietuvos Respublikos procesiniuose įstatymuose dar neįteisintos grupės ieškinių ir išvestinių ieškinių procesą reglamentuojančios teisės normos, todėl grupės ieškinio ir išvestinio ieškinio

institutai praktikoje neveikia. Formuluojamos grupės ieškinių pateikimo ir priėmimo teisme būtinios sąlygos.

Trečioje monografijos dalyje nagrinėjamos *res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos ir pateikiami jų sprendimo būdai. Pabrėžiama, kad grupės ieškinio byloje priimto teismo sprendimo *res judicata* principo galia yra išplečiama visai grupei, t. y. ir nedalyvavusiems byloje grupės nariams, todėl teigiama, kad šio principo tinkamas įgyvendinimas leistų Lietuvos teisės sistemoje sėkmingai naudoti grupės ieškinius viešajam interesui ginti. Monografijoje nustatyti faktiniai *res judicata* principo veikimo skirtumai kontinentinės ir bendrosios teisės sistemose leidžia teigti, kad požiūris į šio principo veikimą bei šio veikimo ribas yra ir gali būti nevienareikšmis, todėl sprendžiant grupės ieškinio instituto įteisinimo ir funkcionavimo problemas gali būti diskutuojama dėl *res judicata* principo veikimo objektinių, subjektinių ir laiko ribų. Pabrėžiama, kad kuriant grupės ieškinių proceso modelį Lietuvoje turi būti rūpinamasi užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp atstovavimo grupės interesams sąžiningumo bei adekvatumo ir teismo sprendimo *res judicata* galios ir siūlomi būdai bei alternatyvos šiai problemai spęsti.

Ketvirtoje monografijos dalyje analizuojami pastaruosiu metu Lietuvoje pateikti įstatymų projektai, kuriais siekiama tobulinti viešojo intereso gynimo civiliniame procese ir grupės ieškinių viešajam interesui ginti teisinį reglamentavimą bei tiriamas tokio reglamentavimo atitikimas bendruosius civilinio proceso teisės doktrinos reikalavimus ir civilinio proceso teisės pagrindinius principus. Tyrimo metu nustatyta, kad įstatymų projektuose viešojo intereso gynimo instituto civilinio ir administracinio procesų teisės normos nekodifikuojamos, o viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procesuose teisinius santykius ketinama reglamentuoti atskiru specialiuoju įstatymu. Civilinio proceso teisė yra kodifikuota teisės šaka, todėl kuriamoms naujoms civilinio proceso teisės normoms vietos reikėtų ieškoti Civilinio proceso kodekse. Projektuose pateikiami viešojo intereso sąvokos apibrėžimai yra neaiškūs, netikslūs ir stokoja teisinio apibrėžtumo, nes nenumatyti objektyvūs viešojo intereso kriterijai ir norminiai požymiai. Pateiktuose viešojo intereso apibrėžimuose viešasis interesas neleistinai suta-

patinamas su viešojo intereso dalyku. Įstatymų projektuose siūlomos neigiamos teisės kreiptis į teismą prielaidos, kuriomis nepagrįstai ir neteisėtai ketinama riboti asmenų teisę kreiptis į teismą su ieškiniais, skundais ar pareiškimais dėl viešojo intereso gynimo.

Pagrindiniai monografijoje naudojami tyrimo šaltiniai – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika. Nemenką reikšmę atliekant tyrimą turėjo Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso ir kitų teisės aktų nuostatų analizė. Siekiant atskleisti įstatymų leidėjo ketinimus, buvo naudojamosi įstatymų projektų aiškinamaisiais raštais bei Lietuvos Respublikos Seimo komitetų ir komisijų išvados. Monografijoje tiriami užsienio valstybių civilinio proceso ir kiti įstatymai (Jungtinių Amerikos Valstijų, Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, Švedijos, Rusijos, Ispanijos, Portugalijos, Italijos, Brazilijos, Norvegijos ir kt.), šių valstybių teismų praktika.

Siekiant atskleisti viešojo intereso gynimo civiliniame procese problemas, naudojamosi doktriniais teisės šaltiniais – vadovėliais, monografijomis, moksliniais straipsniais. Iš lietuvių mokslininkų reikšmingiausi yra A. Driuko, V. Valančiaus, A. Vaišvilos ir V. Mikelėno moksliniai darbai. Monografijai reikšmingi užsienio šalių autorių G. O. Abolonino, P. P. Kolesovo, V. Jarkovo, A. Gidi, J. A. Jolovičiaus, K. J. Totjevo, M. Cappelletti, N. Andrews, G. C. Hazardo, A. V. Kriažkovo, J. A. Tichomirovo, M. A. Gurvičiaus, R. Gukasiano, V. K. Pučinskio, P. H. Lindblomo, H. Kocho moksliniai darbai.

Šis darbas turi praktinę reikšmę. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi studentams, besidomintiems viešojo intereso apsaugos galimybėmis civiliniame procese. Monografijoje pateiktos išvados ir pasiūlymai gali padėti Lietuvos įstatymų leidėjui tobulinti viešojo intereso gynimą civiliniame procese reglamentuojančias normas ir plėtoti grupės ieškinio teisės institutą viešajam interesui ginti.

Pasirinktas tyrimo objektas Lietuvoje moksliniu lygiu netyrinėtas. Tačiau kai kurie šioje monografijoje nagrinėjami klausimai yra tyrinėti įvairiuose mūsų šalies ir užsienio mokslininkų darbuose.

Lietuvoje intereso ir viešojo intereso sąvokos yra plačiai vartojamos teisės doktrinoje ir teismų praktikoje, bet neatskleidžiama šių sąvokų kilmė, pobūdis ir turinys.

A. Driukas, V. Valančius¹² nemažai dėmesio skyrė viešojo intereso gynimo civiliniame procese praktiniams ir teoriniams aspektams. V. Mikelėnas¹³ nagrinėjo prokuroro, valstybinio valdymo institucijų ir pavienių asmenų, ginančių viešąjį interesą, dalyvavimą civiliniame procese. V. Nekrošius¹⁴ lyginamuoju aspektu analizavo viešojo intereso gynimą Lietuvos, Latvijos ir Estijos civilinio proceso teisėje. J. Gumbis¹⁵ nemažai dėmesio skyrė viešojo intereso sampratos apibrėžtumo problemai. V. Gečaitė¹⁶ gilinosi į viešojo intereso sampratą teismų praktikoje. A. Vaišvila¹⁷ tyrė intereso ir teisės santykį.

Šios monografijos autorius tyrė intereso ir viešojo intereso problemas civilinio proceso teisėje¹⁸, viešojo intereso apsaugos klausimus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse¹⁹, viešojo intereso gynimo civiliniame procese reglamentavimo problemas²⁰, gausių grupių teisių ir teisėtų interesų teisinės gynybos problemas

---

¹² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. T. 1.

¹³ Mikelėnas V. Civilinis procesas. I dalis. – Vilnius: Justitia, 1997.

¹⁴ Nekrošius V. Protection of Public Interest in Lithuanian, Latvian and Estonian Civil Procedure // The Recent Tendencies of Development in Civil Procedure Law – between East and West (International Conference to Celebrate 100th Anniversary of the Birth of Professor Jonas Žėruolis). – Vilnius: Justitia, 2007. P. 149–156.

¹⁵ Gumbis J. Public Interest: Problem of Conceptualisation // Social Sciences. 2006. Nr. 1(51).

¹⁶ Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006. Nr. 2(60).

¹⁷ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2000.

¹⁸ Krivka E. Intereso problema civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2007. Nr. 5(95); Krivka E. Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2007. Nr. 10(100).

¹⁹ Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003. Nr. 37(29).

²⁰ Krivka E. Viešojo intereso gynimo civiliniame procese reglamentavimo problemos // Jurisprudencija. 2008. Nr. 2(104).

civiliniame procese²¹, grupės ieškinio instituto problemas Lietuvos civilinio proceso teisėje²², grupės ieškiniams prilyginamo išvestinio akcininkų ieškinio problemas Lietuvos teisės sistemoje²³, *res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemas²⁴.

A. V. Kriažkovas²⁵, K. J. Totjevas²⁶ ir J. A. Tichomirovas²⁷ tyrinėjo viešojo intereso sąvoką, rūšis, gynybą ir jo vietą teisės doktrinoje bei įstatymuose. Šių mokslininkų darbais plačiai remiamasi monografijoje.

R. Gukasianas²⁸ ir O. Sidorecas²⁹ tyrinėjo intereso problemas civiliniame procese, jo teisminę gynybą. Civilinio proceso teisei ir šiai monografijai ypač reikšmingi R. Gukasiano atlikti teisinių interesų tyrinėjimai, jų skirstymas į materialinius teisinius interesus ir procesinius teisinius interesus. Šis mokslininkas taip pat pastebėjo, kad procesinis teisinis interesas gali būti skirstomas į privatų procesinį teisinį interesą ir viešąjį procesinį teisinį interesą.

---

²¹ Krivka E. Grupių teisių ir teisėtų interesų teisminės gynybos problemos civiliniame procese // Teisė ir teisminė gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai. – Vilnius, 2006; Krivka E. Grupės ieškiny – veiksminga teisės ir teisminė gynybą įgyvendinimo priemonė // Jurisprudencija. 2007. Nr. 4(94).

²² Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44); Krivka E. Grupės ieškiny – veiksminga teisės ir teisminė gynybą įgyvendinimo priemonė // Jurisprudencija. 2007. Nr. 4(94); Krivka E. Group action for the protection of the public interest in Lithuania // Jurisprudencija. 2008. Nr. 7(109).

²³ Krivka E. Išvestinio akcininkų ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje // Jurisprudencija. 2006. Nr. 4(82).

²⁴ Krivka E. *Res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos // Jurisprudencija. 2004. Nr. 53(45).

²⁵ Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды и защита // Государство и право. 1999. № 10.

²⁶ Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002. № 9.

²⁷ Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес // Законодательство и экономика. 2002. № 3.

²⁸ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. – Саратов: Приволжское книжное издательство, 1970.

²⁹ Сидорев О. Суд об охраняемом законом интересе ... // Юридическая практика. 2005. № 11(377).

Viešojo intereso ir grupių interesų santykio problemas analizavo A. I. Kravčenko³⁰, L. I. Jakobsonas³¹, V. E. Čirkinas³², Dž. Medisonas³³, A. Bentlis³⁴, D. Trumanas³⁵, P. Heringas³⁶.

J. A. Jolovičius³⁷, M. Cappelletti³⁸ nurodė individualistinio civilinio proceso modelio trūkumus ginant kolektyvinius, difuzinius ir viešuosius interesus.

Difuzinių ir kolektyvinių interesų prigimtį bei jų teismo gynoimo problemas nagrinėjo V. Denti³⁹, U. Ruffolo⁴⁰ ir kiti Italijos teisės mokslininkai.

A. Gidi⁴¹ savo moksliniuose darbuose daug dėmesio skyrė bendrosios ir kontinentinės teisės sistemose veikiančių grupės ieškinių teisės institutų moksliniams tyrimams.

A. Aboloninas⁴² ir P. P. Kolesovas⁴³ tyrė Jungtinių Amerikos Valstijų grupės ieškinio modelį ir jo pritaikymą kontinentinės teisės sistemoje.

³⁰ Кравченко А. И. Социология. – Екатеринбург, 1998.

³¹ Якобсон Л. И. Экономика общественного сектора. – Москва, 1996.

³² Чиркин В. Е. Общечеловеческие ценности, философия права и позитивное право // Право и политика. 2000. № 8.

³³ The Federalist Papers. Selected and ed. by C. Rossiter. – New York, 1996.

³⁴ Bentley A. The Process of Government: A Study of Social Pressures. – Cambridge (Mass.), 1967.

³⁵ Truman D. The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion. 2-nd ed.

³⁶ Herring P. Group Representation Before Congress. – Baltimore, 1929; Herring P. Public Administration and the Public Interest. – New York, 1936.

³⁷ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. 2000.

³⁸ Cappelletti M. Vindicating the public interest through the courts. Buff. L. R. 1976; Cappelletti M., Garth B. Finding an Appropriate Compromise: A Comparative Study of Individualistic Models and Group Rights in Civil Procedure, in Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order. The General Reports for the VIIth International Congress on Procedural Law. – Würzburg, 1983.

³⁹ Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi / Vittorio Denti ed., 1976.

⁴⁰ Ruffolo U. Interessi Collettivi o Diffusi e Tutela del Consumatore. 1985.

⁴¹ Gidi A. Class action in Brazil: A model for Civil Law Countries // The American Journal of Comparative Law. 2003. Vol. 51.

⁴² Аболонин Г. О. Групповые иски. – Москва: Издательство НОРМА, 2001.

⁴³ Колесов П. П. Групповые иски в США. – Москва: ООО «Городец-издат», 2004.

Monografijos tikslui pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti naudojami bendrieji ir specialieji mokslinio tyrimo metodai. Iš bendrųjų tyrimo metodų pasitelkiami loginis, analizės ir sintezės metodai.

Loginis metodas taikomas, siekiant pažinti intereso ir viešojo intereso kategorijas, viešojo intereso gynimo civiliniame procese problemas, jų sprendimo būdus, grupės ieškinio instituto teorinius ir praktinius modelius, viešojo intereso gynimo grupės ieškinais problemas.

Analizės ir sintezės metodai leidžia monografijoje nagrinėjamus klausimus suskaidyti į sudedamąsias dalis ir tiriant šias sudedamąsias dalis vėl sujungti į visumą. Suskaidymas į sudedamąsias dalis padeda išryškinti viešojo intereso gynbos civiliniame procese problemas, grupės ieškinių proceso struktūrą, grupės ieškinio procesinio instituto sandarą ir šio instituto teisės normų veikimo mechanizmą. Viena iš analizės formų yra dalykų ir reiškinių skirstymas, jis šioje monografijoje padėjo nustatyti viešojo intereso vietą ir reikšmę materialinių teisiųjų ir procesinių teisiųjų santykių sistemoje.

Sintezė – tai atskirų dalių, savybių, požymių, santykių, reiškinių, atskleistų pasitelkus analizę, sujungimo į bendrą visumą procesas. Sintezė padeda sujungti ir apibendrinti analizės metu padarytas išvadas, todėl galima formuluoti arba tikslinti viešojo intereso gynimo civiliniame procese problemas, jų apimtis ir sprendimo būdus. Sintezė papildo analizę ir sudaro su ja neatskiriamą vienovę.

Be minėtų bendrųjų mokslinio tyrimo metodų, monografijoje panaudoti šie specialieji mokslinio tyrimo metodai: sisteminės analizės, lyginimo, semantinės analizės, apibendrinimo, mintinio eksperimento, dokumentų analizės, turinio kiekybinės analizės, teleologinis ir kiti.

Paminėti bendrieji ir specialieji mokslinio tyrimo metodai taikomi kompleksiskai ir sistemiškai, yra glaudžiai susiję vienas su kitu.

Sisteminės analizės metodu atskleista viešojo intereso gynbos vieta ir reikšmė civilinio proceso teisės sistemoje. Naudojant šį metodą nustatytas ir įvertintas viešojo intereso ir socialinių grupių teisiųjų ir interesų santykis, procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo institutų santykis su grupės ieškinio institutu.

Lyginimo metodu buvo lyginami įvairių šalių grupės ieškinių proceso modeliai, išvestinio ieškinių institutai, procesinio bendrininkavimo institutai, prokuroro ir kitų institucijų, ginančių viešąjį interesą civiliniame procese, procesinė padėtis.

Semantinės analizės metodu išsiaiškintos intereso, viešojo intereso, grupės ieškinių, išvestinio ieškinių ir kitų šioje monografijoje vartojamų sąvokų prasmės.

Šioje monografijoje taikant apibendrinimo metodą buvo padarytos galutinės išvados, suformuluoti pagrindiniai viso atlikto darbo ir tyrimo teiginiai bei pasiūlymai.

Mintiniu eksperimentu pamėginta pritaikyti CPK normas grupės ieškiniui ir nustatyti, ar pakanka esamo grupės ieškinių teisinio reglamentavimo viešajam interesui ginti. Šiuo metodu taip pat bandyta pritaikyti Jungtinių Amerikos Valstijų klasikinį grupės ieškinių modelį mūsų šalies teisės sistemai.

Dokumentų analizės metodu buvo tiriami Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių teisės aktai, jų rengimo medžiaga, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, nacionalinių ir užsienio šalių teismų sprendimai, nutartys, kiti procesiniai dokumentai. Šiuo metodu taip pat buvo atliekamas prokurorų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese aktyvumo vertinimas.

Pasitelkus turinio kiekybinę analizę įvairiuose teisės aktuose buvo skaičiuojamas reikšmingų šiai monografijai sąvokų vartojimo dažnis ir taip gauta šiai monografijai reikšminga socialinio turinio kiekybinė informacija.

Teleologiniu metodu buvo stengiamasi išsiaiškinti konkrečių teisės normų priėmimo aplinkybes, nustatyti, kokių tikslų jas priimdamas siekė įstatymų leidėjas, kokią turinį joms buvo ketinama suteikti. Šiuo metodu daugiausia naudotasi tiriant įstatymų projektus, jų aiškinamuosius raštus, Lietuvos Respublikos Seimo komitetų ir komisijų išvadas.

1.

VIEŠASIS INTERESAS – SOCIALINĖ TEISINĖ KATEGORIJA IR TEISMINĖS GYNIBOS DALYKAS

Interesas – sudėtinga sąvoka, kuri yra ne tik teisės, bet ir daugelio mokslų šakų tyrimo objektas. Teisės moksle intereso prigimties ir esmės klausimai yra labai svarbūs. Kategorija „interesas“ pasireiškia visuose trijuose teisinės būties lygmenyse: teisinėse idėjose, teisės normose ir teisiniuose santykiuose. Kai kurie teisės mokslininkai net pačią teisės sąvoką sieja su interesu⁴⁴. Profesorius A. Vaišvila teigia, kad teisė yra socialinis interesas, paverstas visuotinai privalomo elgesio taisykle, skirta norminti žmonių elgesį, derinti priešingus interesus⁴⁵. Mokslas iki šiol nėra pateikęs visuotinai priimtino bendro intereso sąvokos apibrėžimo, tebevyksta mokslinės diskusijos dėl intereso prigimties ir esmės. Intereso sąvoka dar nepraradusi pažintinio potencialo ir praktinės reikšmės. Vis didesnę reikšmę įgyja intereso kategorijos tarpšakiniai moksliniai tyrimai. Tokioje situacijoje ypač svarbus teisės požiūris į šią sąvoką. Manome, kad esant tokioms aplinkybėms civilinio proceso teisėje reikėtų įvertinti kitų mokslų pasiekimus šiuo klausimu ir pasirinkti toki klausimo sprendimą, kuris padėtų geriausiu būdu siekti civilinio proceso teisei keliamų tikslų ir spręsti šiai teisės šakai keliamus uždavinius.

---

⁴⁴ Vaišvila A. Teisės teorija. P. 57–60, 69–70.

⁴⁵ Ten pat. P. 57.

Lietuvai pasirinkus socialinio civilinio proceso modelį, intereso sąvokos moksliniai tyrinėjimai civilinio proceso teisėje tampa ypač svarbūs, nes padeda suprasti šios teisės šakos socialinę paskirtį, atskleisti civilinio proceso teisės principų turinį, tinkamai taikyti civilinio proceso teisės normas, tobulinti teismų darbą. Didelė intereso kategorijos reikšmė civilinio proceso teisėje aiškina tuo, kad šios teisės šakos tikslas – specifinėmis teisinėmis reguliavimo priemonėmis patenkinti visuomenės vystymosi objektyvius poreikius, ginti ne tik subjektyvias teises, bet ir individualius, grupių bei viešuosius interesus.

Teisinis procesinis interesas yra viena iš kreipimosi į teismą dėl teisminės gynybos, įstojimo į civilinį procesą ir dalyvavimo jame sąlygų. Visapusiški teisinio procesinio intereso teoriniai tyrinėjimai turi didelę praktinę reikšmę, tarnauja kaip viena iš teisėtumo garantijų.

Intereso kategorijos moksliniai tyrimai padeda išsamiau pagrįsti atskirus norminiuose aktuose įtvirtintus civilinio proceso teisės principus, siekiant nustatyti, ar jie atitinka naujų civilinio proceso teisei keliamų uždavinių sprendimą. Pirmiausia tai susiję su vienu iš pagrindinių civilinio proceso teisės principų – dispozityvumo principu. Civilinio proceso teisėje dispozityvumo principas yra siejamas su suinteresuoto asmens valia, jo interesais. Civilinio proceso teisės tikslas ginti individualius, grupinius ir viešuosius interesus turėtų būti siejamas su suinteresuotų asmenų plačiomis galimybėmis savo individualias teises ir interesus, grupių teises ir interesus bei viešuosius interesus ginti individualiais ieškiniais, išvestiniais ieškiniais, grupės ieškiniais ir kitokiomis teisminės gynybos priemonėmis. Toks civilinio proceso teisės dispozityvumo principo supratimas ir įgyvendinimas stiprina civilinio proceso eiga suinteresuotų asmenų valios reikšmę ir padeda spręsti civilinio proceso teisės problemas.

1.1. Intereso prigimties mokslinės teorijos

Pastaruoju metu mūsų šalies ir užsienio valstybių teisės teorijoje ir praktikoje skiriamas didelis dėmesys viešojo intereso gynybos problemoms. Todėl aktualu šiuo klausimu atlikti išsamesnius mokslinius tyrinėjimus.

Šiuolaikinėje teisės literatūroje pateikiami skirtingi viešojo intereso apibrėžimai. Viešasis interesas dažnai tapatinamas su visuomeniniu interesu, jis apibrėžiamas kaip „visuomeninis interesas, kurį pripažįsta valstybė ir reguliuoja (užtikrina) teisė“⁴⁶. Kai kurie mokslininkai viešuoju (bendru) interesu laiko gyvybiškai būtiną gausių socialinių grupių ir visos visuomenės būseną, kurią įgyvendinti (pasiekti, apsaugoti, plėtoti) privalo valstybė⁴⁷. Manoma, kad viešasis interesas atlieka svarbias funkcijas. Jis užtikrina visuomenės ir valstybės pamatines egzistavimo sąlygas ir garantuoja pavienių ir grupinių privačių interesų patenkinimą⁴⁸.

Viešojo intereso apibrėžimų pateikiama užsienio valstybių teisės enciklopedijose. *Black's Law Dictionary* viešąjį interesą apibrėžia taip: 1) bendroji visuomenės gerovė, kuri garantuojama pripažinimu ir gynimu; 2) tai, kuo suinteresuota visa visuomenė; ypač interesas, kuriuo grindžiamas valstybinis reguliavimas⁴⁹. Matome, kad apibrėžimai yra tautologiški, nes sąvokai apibrėžti vartojama pati sąvoka. Tai leidžia mums padaryti tik tokią išvadą: viešasis interesas yra teisėtas visuomenės interesas. Kitas teisės žodynas pateikia prasmingesnį viešojo intereso apibrėžimą – viešasis interesas yra „tai, kas geriausia visuomenei, subjektyvus tokių individualių asmenų kaip teisėjas, kitas pareigūnas, arba grupės, tokios kaip įstatymų leidėjas, sprendimas, kas yra gėris bendrai visiems žmonėms“⁵⁰. Nors šis apibrėžimas taip pat nėra ypač tikslus, tačiau jis pabrėžia subjektyvųjį viešojo intereso aspektą, kuris yra reikšmingas praktikai.

Prancūzijos teisės doktrinoje viešasis interesas (pranc. *interet public*) taip pat dažnai tapatinamas su bendroju (pranc. *interet*

---

⁴⁶ Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды и защита // Государство и право. 1999. № 10. С. 92.

⁴⁷ Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002. № 9. С. 24–25.

⁴⁸ Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес // Законодательство и экономика. 2002. № 3.

⁴⁹ Black's Law Dictionary. 7th ed / Bryan A. Garner, ed. – St. Paul, Minn.: West Publishing Co. 1979.

⁵⁰ Gifis S. H. Law Dictionary. 4th ed. – New York: Barron's Educational Services, 1996.

general) arba net nacionaliniu interesu⁵¹. Laikoma, kad generalinis, bendrasis interesas kartu yra ir tautos interesas⁵².

Žinant, kad viešojo intereso sąvoka nėra tiksliai apibrėžta nei teisės aktuose, nei mokslinėje literatūroje, tikslinga viešojo intereso analizę pradėti tik prieš tai ištyrus socialinių mokslų kategoriją „interesas“ ir kaip ji suprantama teisės doktrinoje. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne žodis „interesas“ yra aiškinamas kaip: 1) svarbus, rūpimas dalykas; reikalas, nauda; 2) susidomėjimas. Mokslinėje literatūroje sąvoka „interesas“ aiškinama skirtingai. Dažnai ši sąvoka gretinama su poreikiais (poreikis ir interesas nulemia kryptingą asmenybės veiklą), bet su jais nesulyginama. Šios problemos sprendimus galime skirstyti į tris pagrindines kryptis: 1) išorinių aplinkybių teorija; 2) vidinio veiksnio teorija; 3) sąveikos teorija.

Išorinių aplinkybių teorijos šalininkai intereso šaltiniu laiko poreikį manydami, kad veikiant vienoms ar kitoms aplinkybėms kažkas tampa reikšminga žmogui⁵³. Šioje teorijoje interesas aiškinamas kaip asmens dėmesys konkrečioms išoriniams objektams. Be to, šioje teorijoje skiriamos kelios intereso savybės: 1) interesas nukreiptas į atitinkamą objektą; 2) sąmoningai suvokiama geidžiamo objekto reikšmė; 3) intereso buvimą rodo dėmesys objektui; 4) interesas susijęs su poreikiu, bet jam netapatūs. Ši teorija turi trūkumų. Interesas yra individualus, t. y. jis priklauso tam tikram asmeniui. Minėta teorija nepakankamai atskleidžia šią svarbią intereso savybę.

Teisininkai paprastai pritaria idėjai, kad interesas yra objektyvioji būtinybė, teisės subjektų veiklos priežastis. Šiame kontekste pabrėžiama objektyvioji interesų prigimtis ir galimybė juos nagrinėti kaip juridinius faktus. Reikia pastebėti, kad šios nuostatos šalininkai daugiausia yra civilistikos mokslų atstovai, nes čia svarbiausios turtinės gėrybės. Anot jų, interesas yra objektyvi subjekto egzistavimo sąlyga, kuri patenkinama materialiosiomis gėrybėmis⁵⁴.

---

⁵¹ Mescheriakoff A. S. *Droit des services publics*. 2ème edition. – Paris, 1997; Bourjol M. *Droit administratif*. T. 1: *L'action administrative*. – Paris, 1972.

⁵² Guglielmi G. J., Koubi G. *Droit du service public*. – Paris, 2000. P. 120.

⁵³ Рубинштейн С. Л. *Основы психологии*. – Санкт Петербург, 1999. С. 525.

⁵⁴ Михайлов С. В. Интерес как общенаучная категория и ее отражение в науке гражданского права // *Государство и право*. 1999. № 7. С. 89–91.

Kiti mokslininkai laikosi psichologinės vidinio veiksnio teorijos, pabrėždami intereso objektyvaus ir subjektyvaus elementų vienovę. Šios teorijos požiūriu interesas – tai motyvas ar motyvuota asmens būklė, skatinanti pažintinę veiklą⁵⁵. Interesas atsiranda dėl vidinio noro pažinti tikrovę. Šioje teorijoje pabrėžiamas valinis intereso bruožas. Bandoma susieti idealius ir materialius objektus, skatinančius žmogų veikti, ir žmogui būdingą vidinį veržimąsi siekti šio objekto. Pagal šią interpretaciją interesas yra subjekto ir jo veiklos objekto jungiamoji grandis.

Kai kurie civilinio proceso teisės mokslo atstovai taip pat laikosi šios teorijos⁵⁶. Jie nurodo ypatingą intereso rūšį – laukiamo atitinkamo teisinio rezultato ir motyvo (subjektyvus šio rezultato siekis) vienovę. Tačiau ši teorija nepaaiškina, kodėl interesas gali egzistuoti kaip vidinis veiksnys nepriklausomai nuo žmogaus. Be to, ši teorija nepaaiškina to fakto, kad skirtingi žmonės gali turėti vienus interesus (intereso bendrumas). Ši aplinkybė ypač reikšminga tiriant ir sprendžiant viešojo intereso problemas, todėl manytume, kad viešojo intereso tyrimo tikslais šia teorija remtis negalima.

Siekiant pašalinti dviejų pirmųjų teorijų trūkumus buvo sukurta sąveikos teorija. Šioje teorijoje intereso prigimtis ir jo įgyvendinimas siejamas su visuomeniniais santykiais.

Viena iš sąveikos teorijos krypčių yra požiūris į interesą kaip į ypatingą poreikio išraišką visuomeniniuose santykiuose, kai kiekvieno individo poreikis kreipia jo veiklą, kad būtų įmanomas realus objekto vartojimas⁵⁷. Taip interesai gali pasireikšti tik tada, kai subjektas dalyvauja įvairiuose visuomeniniuose santykiuose ir sąveikauja su kitais asmenimis.

Sąveikos teorija remiamasi ir teisės moksle sprendžiant intereso problemą. Teisės literatūroje galima rasti minčių apie ypatingo teisinio intereso egzistavimą (teisinis suinteresuotumas). Jis pasireiškia teisiniame santykyje, kurio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo siekia teisės subjektas, ir juridiniuose faktuose, kurių pa-

---

⁵⁵ Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – Москва, 1998. С. 140.

⁵⁶ Вукот М. А., Зайцев И. М. Гражданский процесс России. – Москва, 2001. С. 64–65.

⁵⁷ Бернадский В. О. Интересы и их роль в обществе. – Омск, 1990. С. 21.

grindu atsiranda šis teisinis santykis. Tokia nuostata remiasi ir civilinio proceso teisė, kurioje pabrėžiama, kad ieškovo interesas gali pasireikšti siekiu pašalinti abejones dėl to, ar egzistuoja tam tikras teisinis santykis, kai ieškovas siekia teisiniu būdu nustatyti, kad toks teisinis santykis egzistuoja⁵⁸. Interesą taip pat parodo ir ieškovo reikalavimo patvirtinimas ar priverstinis skolininko priverstinis vykdymas. Darytina išvada, kad sąveikos teorija geriausiai tinka aiškinant intereso sampratą civilinio proceso teisėje.

Kompleksinis požiūris į nagrinėjamą intereso problemą leidžia mums pateikti keletą apibendrinančių išvadų: 1) intereso subjektas yra atskiras individas arba socialinė grupė; 2) interesas yra poreikio tąsa; 3) interesas yra susijęs su tiksline veikla (intereso pasireiškimo forma) ir yra jos priežastis; 4) interesas turi savo objektus ir pasižymi dinamiškumu; 5) interesas priklauso nuo asmens būties sąlygų; 6) interesas įgyvendinamas savitais būdais; 7) interesas yra teisinės apsaugos ir gynybos objektas ir teisės normų taikymo sąlyga.

Reikia pastebėti, kad interesas yra kintantis visuomeninių santykių sistemos elementas. Šiuo aspektu anksčiau pateikti požiūriai neprieštaruoja vienas kitam, nes atspindi nuoseklius intereso įgyvendinimo ir plėtotės etapus: 1) objektyviai egzistuojantis poreikis – intereso prielaida; 2) intereso įsisąmoninimas – subjekto veiklos prielaida; 3) kryptinga veikla ir jos rezultatas – intereso patenkinimas.

1.2. Objektyvusis interesas – socialinis poreikis

Teisės teorijoje sąvoka „interesas“ vartojama pažymint du skirtingus, tačiau tarpusavyje susijusius reiškinius: interesas kaip socialinės žmonių būties reiškinys (objektyvusis interesas) ir interesas kaip žmonių sąmonės reiškinys (subjektyvusis interesas)⁵⁹.

Viešasis interesas yra objektyvusis interesas. Jis yra objektyvus pirmiausia tuo, kad nesusijęs su konkrečiu subjektu, ir, antra, ne-

---

⁵⁸ Гурвич М. А. Учение об иске. – Москва, 1981. С. 15.

⁵⁹ Сидорев О. Суд об охраняемом законом интересе... // Юридическая практика. 2005. № 11(377).

priklauso nuo subjekto valios išreiškimo ir asmeninės nuožiūros. Tai reiškia, kad viešasis interesas neturi konkrečiai individualizuoto subjekto, todėl yra bendras visiems, padeda įgyvendinti tai, kas socialinėje tikrovėje yra objektyviai reikšminga visuomenei ar jos daliai.

Sociologijos teorijoje taip pat yra du požiūriai į intereso prigimtį. Vieni mokslininkai (G. M. Gakas, G. Glezermanas, A. S. Aizikovičius, V. N. Lavrinenko, I. E. Farberis, G. V. Malcevas, S. Sabikenovas, J. S. Zavjalovas, V. M. Chikvadzė, D. M. Četotas) teigia, kad interesas kaip sociologinė kategorija yra objektyvus, o kiti (A. G. Zdravomyslovas, V. J. Davidovičius, O. K. Lebedevas, V. A. Medvedevas, A. Spirkinas, V. Michninas, V. G. Nesterovas, I. S. Konas, S. S. Višnevskis, L. S. Bliachmanas, D. A. Kiknadzė, A. B. Kuznecovas), neneigdami intereso objektyvaus turinio ir jo socialinės prigimties, mano, jog interesas neatsiejamai susijęs su sąmone ir už sąmonės ribų negali egzistuoti⁶⁰.

Manome, kad su nuomone, jog interesai gali egzistuoti tik subjektyvia forma ir kad interesus galima tapatinti tik su jų suvokimu sąmonėje, sutikti negalima. Civilinio proceso teisėje priimtinesnė objektyviojo intereso samprata. Interesas kaip objektyvioji kategorija (objektyvūs interesas) išreiškia tai, kas objektyviai lemia visuomeninių santykių subjekto socialinės padėties įtvirtinimą ir pozityvius jos pokyčius. Galima manyti, kad objektyvūs interesas visada atitinka konkrečius poreikius, tačiau poreikiai išreiškia objektyviai būtinus subjekto siekius, užtikrinančius jo būtį, o objektyvūs interesas pažymi priemones, kuriomis naudojantis tenkinami subjekto poreikiai ir tuo pačiu įgyvendinamas objektyvūs būtinumas.

Interesas žmonių sąmonėje formuojasi skirtingu tikslumu suvokiant esamus objektyviuosius interesus. Prieš įsitvirtindamas sąmonėje interesas egzistuoja socialinėje tikrovėje. Sąmonėje atspindintys objektyvieji interesai tam tikra prasme savarankiški, o su jais susijusi aktyvi subjekto veikla yra nukreipta įgyvendinti objektyviuosius interesus. Subjektyviųjų interesų formavimasis (objektyviųjų interesų atspindys sąmonėje) yra sudėtingas procesas, kai objek-

---

⁶⁰ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 7–8.

tyviųjų interesų suvokimą veikia teisė, etika, moralė, religija, politika, kultūra, papročiai ir kiti veiksniai.

Tačiau ryšys tarp objektyviųjų ir subjektyviųjų interesų nereiškia, kad jie sudaro vientisą darinį. Objektyvieji interesai yra nepriklausomai nuo jų suvokimo, juos galima skirti tik žmonių socialinės būties srityje. Subjektyvieji interesai egzistuoja kitoje srityje – sąmonėje. Subjektyviojo intereso objektyvumą galima atskleisti pažymint, kad jis atsiranda sąmonėje kaip objektyviųjų interesų atspindys. Objektyvieji interesai pažymi priemones, kuriomis įtvirtinama ir pozityviai keičiama visuomeninių santykių subjekto socialinė padėtis, o subjektyvusis interesas parodo šio subjekto santykį su šio tikslo pasiekimo būdais⁶¹.

Objektyvų intereso pobūdį labai įtakingamai pagrindžia G. Glezermanas. Šis mokslininkas teigia: „Intereso objektyvumas reiškia, kad pati tam tikro subjekto (individo, grupės, visuomenės) prigimtis ir padėtis suformuoja atitinkamus jo poreikius ir būtinai reikalauja atitinkamų jo veiksmų tiems poreikiams patenkinti. Be to, ši būtinumą lemia ne jo sąmonė, o subjekto visuomeninė būtis“⁶². G. Glezermanas pažymi, kad intereso turinys taip pat yra objektyvus. Intereso turinį sudaro tai, kas yra objektyviai būtina žmogaus, grupės, visuomenės gyvenimui ir vystymuisi, jų poreikiams tenkinti. Intereso objektyvumas pasireiškia tuo, kad jis egzistuoja nepriklausomai nuo subjekto sąmonės. Interesų įsisąmoninimas nieko neprideda jų turiniui, nes interesus lemia žmonių gyvenimo sąlygos⁶³.

Tai nereiškia, kad tarp intereso ir sąmonės nėra jokio ryšio. Toks ryšys yra ir jis pasireiškia tuo, kad intereso egzistavimą rodo subjekto sąmoninga veikla. Už žmonių visuomenės ribų interesai negali egzistuoti. Be to, interesas gali būti įgyvendintas sąmoningose praktinėse veiklose tik subjektui jį įsisąmoninus. Objektyviųjų interesų įgyvendinimo procese yra pasiekama objektyvaus ir subjektyvaus vienovė⁶⁴. Tik įsisąmonintas interesas pasireiškia kaip

---

⁶¹ Сидорев О. Суд об охраняемом законом интересе... // Юридическая практика. 2005. № 11(377).

⁶² Глезерман Г. Интерес как социологическая категория // Вопросы философии. 1966. № 10. С. 18.

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ Айзикович А. С. Важная социологическая проблема // Вопросы философии, 1965, № 11. С. 167.

paskata atlikti tam tikrus veiksmus. Neįsisažmonintas interesas negali būti paskata⁶⁵.

Intereso sąvoka išplėtota socialinės minties vystymosi raidoje, siekiant nustatyti visuomeninių ir individualių veiksmų realias priežastis⁶⁶, nes visose visuomeninio gyvenimo srityse žmonių veiklos varomosios jėgos yra interesai⁶⁷.

Subjekto veikimo paskata yra ne tik interesai, bet ir poreikiai. Poreikio ir intereso sąvokos yra panašios, bet esama ir esminių skirtumų. Poreikio sąvoka taikytina viskam, kas gyva, o intereso sąvoka – tik visuomeniniame gyvenime. Interesas – taip pat poreikis, tik ypatingos rūšies, socialinis, arba poreikis, suformuotas socialinėmis gyvenimo sąlygomis⁶⁸.

Ne visus individo poreikius galima laikyti interesais, pavyzdžiui, fiziologinius poreikius. A. S. Aizikovičius teisingai pastebi, kad interesai – tai socialiniai poreikiai. Tačiau šis mokslininkas, iškėlęs idėją, kad interesas – tai socialinis poreikis, išsamiau nepaaiškino šios sąvokos apibrėžimo, o tik nurodė, kad tai – ekonominiai, politiniai, dvasiniai poreikiai⁶⁹.

Mūsų nuomone, interesą apibrėžiančių socialinių poreikių esmė yra ta, kad šiuos poreikius suformuoja socialinės sąlygos, todėl jie pasireiškia tik visuomenėje ir tokius poreikius gali patenkinti tik subjektų sąmoninga veikla, kai jie dalyvauja atitinkamuose visuomeniniuose santykiuose. Toks požiūris į interesą kaip į objektyvią kategoriją visiškai atitinka teisės kaip visuomeninių santykių reguliuotojos vaidmenį visuomenėje.

Teisinis reguliavimas pasireiškia subjektyvių teisių ir pareigų nustatymu. Subjektinė teisė įgyvendinama įpareigotam asmeniui vykdant savo pareigą, o kai kuriais atvejais subjektinės teisės turėto-

---

⁶⁵ Глезерман Г. Интерес как социологическая категория // Вопросы философии. 1966. № 10. С. 20.

⁶⁶ Здравомыслов А. Г. Проблема интереса в социологической теории. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1962. С. 8.

⁶⁷ Глезерман Г. Интерес как социологическая категория // Вопросы философии. 1966. № 10. С. 16.

⁶⁸ Гуксян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 9.

⁶⁹ Айзикович А. С. Важная социологическая проблема // Вопросы философии, 1965, № 11. С. 167.

jui atliekant veiksmus. Tačiau ir tais atvejais pozityvioji teisė įpareigoja kitus asmenis netrukdyti subjektinės teisės turėtojui įgyvendinti savo subjektinę teisę. Objektinė teisė, saugodama subjektines teises, sudaro būtinas sąlygas patenkinti interesus, socialinius poreikius. Teisės veikimo galutinis momentas yra ne poveikis žmonių sąmonei ir valiai, o atitinkamų socialinių sąlygų sukūrimas veikiant įpareigoto asmens sąmonę ir valią. Interesas patenkinamas sukuriant atitinkamas išorines sąlygas, net jeigu šios aplinkybės suinteresuotas asmuo nesuvoktų. Tai dar kartą patvirtina, kad interesai egzistuoja objektyviai ir juos suformuoja asmens socialinė padėtis, visuomeninių santykių visuma.

Vadinasi, interesas kaip sociologinė kategorija – tai objektyviai egzistuojantis socialinis poreikis, lemiamas asmens arba grupės padėties visuomenėje ir nukreiptas kurti būtinas socialines sąlygas, reikalingas asmeniui arba grupei įtvirtinti ir toliau jiems vystytis. Suvoktas interesas pasireiškia kaip veikimo paskata⁷⁰.

1.3. Interesų klasifikacijos esmė, reikšmė ir interesų rūšys

Mokslinėje literatūroje galima rasti intereso klasifikacijų pagal įvairius kriterijus. Reikšmingiausias interesų skirstymas pagal šiuos požymius: 1) intereso subjektus; 2) intereso veikimo sritis; 3) intereso patenkinimo priemonės; 4) intereso veikimo laiką; 5) intereso mastus.

Pagal pirmąjį požymį interesai skirstomi į: 1) individualius; 2) grupių; 3) viešuosius. Išvardyti interesai susipina tarpusavyje kaip atskirybė, ypatybė ir bendrybė⁷¹.

Pagal veikimo sritis interesai skirstomi į: 1) materialinius (ekonominus); 2) politinius; 3) dvasinius⁷².

---

⁷⁰ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 16.

⁷¹ Здравомыслов А. Г. Проблема интереса в социологической теории. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1962. С. 31; Айзикович А. С. Важная социологическая проблема // Вопросы философии, 1965, № 11. С. 169.

⁷² Здравомыслов А. Г. Проблема интереса в социологической теории. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1962. С. 32–35.

Mums ypač svarbu išskirti teisinių interesą. Intereso veikimo sritis lemia jo patenkinimo būdus. Ekonominiai interesai patenkinami materialiosiomis (ekonominėmis) priemonėmis, politiniai – politinėmis priemonėmis, dvasiniai – dvasinėmis priemonėmis. Prie teisinių interesų priskiriami tokie interesai, kurie yra patenkinami teisinėmis priemonėmis. Dauguma materialųjų, dvasinių ir politinių interesų pagal jų patenkinimo priemones pasireiškia kaip teisiniai interesai.

Pagal intereso patenkinimo priemones interesai skirstomi į: 1) materialiuosius; 2) politinius; 3) dvasinius; 4) teisinius; 5) kitus.

Kadangi visuomeniniai santykiai tarpusavyje yra susipynę, viešo intereso įgyvendinimas gali tapti kitos rūšies intereso patenkinimo prielaida. Nepaisant to, kiekviena interesų rūšis, turėdama specifines patenkinimo priemones, išlaiko savo savarankiškumą. Teisinis interesas šioje klasifikacijoje užima ypatingą vietą, nes daugelis kitų interesų patenkinami tarpininkaujant teisiniam interesui.

Teisinis interesas patenkinamas juridiskai reikšmingais paties suinteresuoto asmens arba kitų subjektų veiksmais. Teisinis interesas gali būti patenkintas ir kompetentingų institucijų arba tam tikrų organizacijų veiksmais.

Manome, kad teisinis interesas – tai objektyviai egzistuojantis teisės saugomas ir teisės saugos institucijų ginamas socialinis poreikis, kurį suformuoja socialinės sąlygos ir kuris patenkinamas teisinėmis priemonėmis.

CPK teisės normų sisteminė analizė rodo, kad šiame kodekse skiriami individualūs, grupių ir viešieji interesai (CPK 5, 49 ir kiti straipsniai).

Pagal veikimo laiką interesai gali būti klasifikuojami į tolimuosius (galutinius) ir artimuosius (tiesioginius), ilgalaikius ir trumpalaikius (laikinus). Pagal mastus interesai skirstomi į pamatinius (normalaus visos visuomenės funkcionavimo) ir dalinius. Tokios klasifikacijos labai svarbios teisės mokslui, nes padeda paaiškinti žmogaus veiksmus, prieštaraujancius jo interesams. Žmonės pirmiausia suvokia savo artimus, tiesioginius interesus, su kuriais susiduria kasdien ir kuriems suvokti pakanka kasdieninės buitinės sąmonės. Tuo tarpu pamatiniams interesams suvokti reikia teorinio pasirengimo. Todėl asmuo gali elgtis priešingai savo interesams, o

tiksliau – tolimiems pamatiniams interesams, susijusiems su visos visuomenės vystymosi interesais, ne todėl, kad neteisingai suvokia savo interesą, bet siekdamas patenkinti artimiausius laikinus interesus⁷³.

Vienas iš sudėtingiausių klausimų yra asmeninių, grupių ir visuomenės interesų santykis. Pilietinėje visuomenėje atsiranda ir būtinybė, ir galimybė organiškai suderinti bei sujungti pagrindinius asmeninius, grupės (kolektyvinius) ir visuomeninius interesus. Tai jokiū būdu nereiškia, kad negali pasireikšti interesų įvairovė bei asmeninių ir visuomeninių interesų prieštaravimai. Maža to, kaip teigia R. Gukasianas, „šitokia būklė turi esminės reikšmės teisės mokslui tais atvejais, kai reikia spręsti interesų konkurencijos klausimą, pasitaikantį civilinėje teisėje“⁷⁴.

Sprendžiant asmeninių ir visuomenės interesų santykio problemą teisės literatūroje išsakyta įvairių nuomonių. G. M. Gakas skiria sąvokas „asmenybės interesas“ ir „asmeninis (individualus) interesas“. Jo nuomone, asmeninis interesas – tai, kas būtina tam tikram individui asmeniškai įsitvirtinti ir vystytis. Sąvoka „asmenybės interesas“ yra platesnė negu sąvoka „asmeninis interesas“, nes jos turinį sudaro tiek asmeniniai, tiek ir visuomeniniai interesai. Asmens veikimo stimulu gali būti ne tik asmeninis, bet ir visuomeninis interesas, kurį asmuo suvokia kaip savo interesą⁷⁵. Grupės, tautos ir kitų bendruomenės formuočių interesai jų nariui yra kaip jo nuosavi interesai. Būdamas šių bendruomenių ir grupių narys jis priskiria jų interesus prie individualių interesų, tačiau atskiria nuo tiesioginių individualių (asmeninių) interesų. Todėl G. M. Gakas tarp asmenybės interesų (asmeninių interesų) skiria tiesiogiai asmeninius interesus (tai, kas tiesiogiai būtina asmenybei) ir kitus asmeninius interesus, kurių pagrindas yra visuomeniniai interesai.

Šis asmeninio ir visuomeninio interesų tarpusavio ryšys toks glaudus, kad suteikia galimybę pačioms įvairiausioms interpretaci-

---

⁷³ Глезерман Г. Интерес как социологическая категория // Вопросы философии, 1966. № 10. С. 21.

⁷⁴ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 15.

⁷⁵ Гак Г. М. Общественные и личные интересы и их сочетание при социализме // Вопросы философии, 1965. № 4. С. 20.

joms. Kai kurie mokslininkai, priešingai išsakytai G. M. Gako nuomonei, net siūlo asmeninį interesą priskirti prie visuomeninio intereso. A. S. Aizikovičius teigia, kad „termino „visuomeniniai interesai“ kaip bendro termino naudingumas yra tas, jog juo pabrėžiamas visų žmogaus kaip socialinės būtybės poreikių ir reikmių visuomeninė kilmė ir socialinis determinuotumas. Tokia prasme ir asmeniniai interesai yra visuomeninio intereso rūšis“⁷⁶. Vis dėlto jis pats pabrėžia, kad teisės literatūroje jau nusistovėjo tradicija visuomeninius interesus vadinti visuomenės kaip visumos interesais ir norint išvengti painiavos šios tradicijos nereikėtų keisti. Kita vertus, interesų skirstymas į visuomeninius ir individualius yra reikšmingas civilinio proceso teisės požiūriu sprendžiant klausimus, susijusius su byloje dalyvaujančių asmenų procesine padėtimi⁷⁷.

Civilinio proceso teisei aktualus teisinių interesų skirstymas į dvi pagrindines grupes: 1) materialiuosius teisinius; 2) procesinius teisinius.

Šioje monografijoje siekiant keliamų tikslų, teisinis interesas skirstomas į viešąjį ir privatųjį. Toks skirstymas taip pat padeda pastebėti, kad ne visada tarp pastarųjų dviejų teisinio intereso rūšių yra griežta riba. Teisės teorijoje ir praktikoje skiriami tarpiniai (mišrūs) interesai, kurie dar suprantami kaip išsklaidytieji (difuziniai), fragmentiški, grupių interesai. Italijos, Ispanijos, Brazilijos ir kitų šalių teisės mokslininkai (Brazilijoje ir įstatymų leidėjas) nurodo difuzinius (išsklaidytuosius) ir kolektyvinius interesus. Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodekso⁷⁸ 108 straipsnio 1 dalyje difuziniai ir išsklaidytieji interesai siejami bendru transindividualių nedalių interesų pavadinimu. Ispanijos civilinio proceso kodekso⁷⁹ 6 ir 11 straipsniuose reglamentuojama vartotojų kolektyvinių ir difuzinių interesų gynyba. Manome, kad išsklaidytuosius (difuzinius), frag-

---

⁷⁶ Айзикович А. С. Важная социологическая проблема // Вопросы философии, 1965. № 11. С. 169.

⁷⁷ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 16.

⁷⁸ Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm

⁷⁹ Ispanijos civilinio proceso kodeksas (Ley de Enjuiciamiento Civil) // http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/11-2000.html

mentiškus, grupinius interesus galima laikyti viešaisiais interesais plačiąja prasme.

1.4. Materialinis teisinis interesas – teisminės gynybos dalykas

Vienas iš interesų patenkinimo būdų yra jų teisinė apsauga. Teisinių reguliavimą lemia visuomenės poreikiai, jis savo specifinėmis teisinėmis priemonėmis tarnauja tenkinant tuos poreikius. Teisės normų reguliuojamasis poveikis pasireiškia iki teisinių santykių atsiradimo. Subjektai savo veiksmus derina su teisės normų nuostatomis. Vis dėlto teisės normų poveikis stipriausiai pasireiškia teisiuose santykiuose.

Teisinis santykis – svarbiausia teisės normų įgyvendinimo forma. Jis reiškia ryšį tarp asmenų. Dėl teisinio santykio vienas asmuo įgyja atitinkamas subjektines teises, o kitas – pareigas. Subjektinės teisės jų turėtojui suteikia galimybę atlikti atitinkamus veiksmus, naudotis atitinkamomis socialinėmis gėrybėmis, iš kitų asmenų reikalauti atitinkamo elgesio ir, jeigu būtina, kreiptis į teismą dėl gynybos.

Subjektinė teisė garantuoja, kad jos turėtojui bus sudarytos būtinos socialinės teisinės sąlygos interesams tenkinti. Vadinas, subjektinė teisė tarnauja intereso apsaugai, o subjektinės teisės saugomas interesas yra įstatymų saugomas interesas (teisėtas interesas)⁸⁰. Bet kuri subjektinė teisė apsaugo ne tik individualius, bet ir visuomeninius interesus, nes bet kuri subjektinė teisė bet kurioje jos įgyvendinimo stadijoje yra visuomeninių ir individualių interesų derinys⁸¹.

Neteisingas yra tvirtinimas, kad „subjektinės teisės negalima sieti su koku nors interesu, nes pagal savo prigimtį ji gali užtikrinti

---

⁸⁰ Алексеев С. С. Социальная ценность социалистического права как регулятора общественных отношений // Советское государство и право, 1968. № 3. С. 17; Завьялов Ю. Личность, интересы, право // Советское юстиция, 1967. № 15. С. 6.

⁸¹ Грибанов В. П. Интерес в гражданском праве // Советское государство и право, 1967. № 1. С. 54.

įvairius ją turinčio asmens poreikius“⁸². Įstatymų leidėjas, išleisdamas vieną ar kitą teisės normą, visada omenyje turi tam tikrų interesų apsaugą⁸³.

Nepertraukiamas ryšys tarp subjektinės teisės ir intereso nereikia, kad interesas (individualus ar visuomeninis) yra subjektinės teisės dalis. To nėra ne todėl, kad įstatymai nereikalauja, jog subjektinei teisei įgyvendinti ir ginti reikėtų ne tik teisės, bet ir intereso buvimo. Intereso buvimas gali būti preziumuojamas, ir tik ginčo atveju priklauso įrodinėti jo buvimą. Interesas nėra teisės dalis todėl, kad jis nėra teisinė kategorija. Interesas – socialinis reiškinys, kurio apsaugai tarnauja subjektinė teisė kaip specifinė intereso įgyvendinimo forma⁸⁴.

Materialusis teisinis interesas – tai pirmiausia subjektinėmis materialiosiomis teisėmis saugomas interesas. Subjektinė teisė garantuoja, kad jos turėtojui bus sudarytos būtinos socialinės teisinės sąlygos tenkinti jo interesus. Vadinasi, subjektinė teisė tarnauja intereso apsaugai.

Subjektinė materialioji teisė nėra vienintelė intereso apsaugos forma. Intereso apsauga garantuojama ne tik subjektinėmis materialiosiomis teisėmis, bet ir teismui bei kitoms teisėsaugos institucijoms tiesiogiai ginant įstatymų saugomą interesą, kai atitinkamo intereso turėtojas neturi subjektyvių materialiujų teisių⁸⁵. CPK 5 straipsnio 1 dalyje yra nurodoma, kad teisminės gynybos dalykas yra ne tik subjektinės teisės, bet ir įstatymų saugomi interesai.

Įvairiose teisės šakose egzistuoja skirtingas santykis tarp įstatymų saugomų interesų, įtvirtintų subjektinėmis materialiosiomis

---

⁸² Ten pat. P. 55.

⁸³ Тархов В. А. Некоторые вопросы охраны имущественных прав трудящихся по советскому законодательству // Ученые труды Саратовского юридического института им. Д. И. Курского, выпуск 2, 1969. С. 89; Гражданско-правовая охрана интересов личности. – Москва: Юридическая литература, 1969. С. 23.

⁸⁴ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 18–19.

⁸⁵ Мальцев Г. В. Соотношение субъективных прав, обязанностей и интересов советских граждан // Советское государство и право, 1965. № 10. С. 25; Гурвич М. А. Гражданские процессуальные правоотношения и процессуальные действия // Труды ВЮЗИ. Т. 3. Вопросы гражданского процессуального, гражданского и трудового права. – Москва: ВЮЗИ, 1965. С. 86.

teisėmis, ir įstatymų saugomų interesų, neįtvirtintų subjektinėmis materialiosiomis teisėmis, t. y. įstatymų saugomų tiesiogiai. Pavyzdžiui, administracinėje, baudžiamojoje teisėje sudarytos didesnės galimybės tiesioginei intereso apsaugai negu civilinėje teisėje, kurioje dauguma interesų saugomi subjektinėmis teisėmis. Tačiau ir civilinės teisės reguliuojamoje srityje yra įtvirtinta atitinkamų teisėsaugos institucijų tiesioginė intereso apsauga.

Visuomenei vystantis susiklosto santykiai, nesureguliuoti teisės normomis, atsiranda socialiai reikšmingi interesai, kurių apsauga teisės normomis nenumatyta ir kuriuos užtikrinti suinteresuotam asmeniui nesuteikiamos atitinkamos subjektinės teisės. Tuomet teismams tenka spęsti bylas vadovaujantis teisės principais. Vadinausi, teismas, taikydamas teisės analogiją, gina subjektinėmis materialiosiomis teisėmis neįtvirtintą interesą.

Visais teisės analogijos taikymo atvejais, t. y. kai ginčas sprendžiamas vadovaujantis teisės principais, teisė tik taikoma, teisės normos nesukuriamos, nes teismo sprendimas taikomas tik tiems santykiams, kurie buvo teismo nagrinėjimo dalykas. Tačiau teisės taikymas tokiu atveju turi reikšmingų ypatumų.

Paprastai teismas, sprenddamas civilinį ginčą, nustato, ar ieškovas turi subjektinę materialiąją teisę, ir, teigiamai išsprendęs šį klausimą, suteikia ieškovui teisminę gynybą. Teismas nenustatinėja, ar asmuo turi interesą, ir nevertina, ar šis interesas yra socialiai reikšmingas. Preziumuojama, kad toks vertinimas įstatymo leidėjo jau pateiktas tos rūšies santykius reguliuojančiose teisės normose.

Teisės analogijos taikymo atveju yra kitaip. Šiuo atveju teismas nenustato, kad asmeniui priklauso subjektinės teisės, nes asmens interesui negali pritaikyti nė vienos teisės normos, mat tokios teisės normos nėra. Įstatymų leidėjas taip pat yra dar nepareiškęs savo nuomonės dėl tokios rūšies interesų, tačiau numatydamas, kad tokie interesai gali kilti, nustato bendrą teisės normą, jog civilinės teisės ir pareigos taip pat atsiranda iš fizinių asmenų ir organizacijų veiksmų, kurie, nors ir nėra įstatymų numatyti, pagal civilinių įstatymų bendruosius pradmenis bei prasmę sukuria civilines teises ir pareigas (CK 1.136 straipsnio 1 dalis). Pateiktą teisės normą galima vertinti kaip subjektinėmis materialiosiomis teisėmis neįtvirtintų interesų apsaugą.

Tenka pripažinti, kad taikydami teisės analogiją turime tiesioginę neįtvirtinto subjekcinėje materialiojoje teisėje intereso apsaugą, tokiu atveju teisminės gynybos dalykas yra teisės saugomas interesas.

Remdamiesi anksčiau išdėstytais argumentais, negalime neatkreipti dėmesio į skirtingus požiūrius į intereso apsaugą ir gynybą civilinėje teisėje ir civilinio proceso teisėje. Civilinėje teisėje aiški tendencija visus visuomeninius santykius ir gėrius, kuriems reikalinga teisminė gynyba, įtvirtinti subjekcinėmis teisėmis. Civilinio proceso teisė šalia subjekcinių materialųjų teisių gynybos skiria dėmesio ir teisėtų interesų gynybai, todėl bet kuriam reikalingam ginti interesui nebūtina taikyti subjekcinę teisę. Civilinio proceso teisėje pripažįstama, kad turi būti ginama ne tik subjekcinė materialioji teisė, bet ir įstatymų (teisės) saugomas interesas (CPK 5 straipsnio 1 dalis), o civilinėje teisėje kaip tik siekiama kiekvieną interesą įteisinti teisės normomis. Todėl civilinė teisė, iš esmės pripažindama tiesioginę intereso apsaugą, tai vertina kaip teisių ir pareigų atsiradimą (CK 1.136 straipsnio 1 dalis).

Atsižvelgiant į tai, kas anksčiau išdėstyta, galima daryti išvadą apie materialiojo teisinio intereso kaip teisminės gynybos dalyko sąvoką. Intereso sąvoką mes apibrėžėme kaip objektyviai egzistuojantį socialinį poreikį. Šis apibrėžimas puikiai tinka ir charakterizuojant materialųjį teisinį interesą kaip teisminės gynybos dalyką. Teisminės gynybos dalykas yra ne bet koks, o įstatymo (teisės) saugomas interesas. Kadangi materialiojo teisinio intereso gynyba pasireiškia kaip įteisinto intereso gynyba, tikslinga materialiojo teisinio intereso gynybą nagrinėti siaurąja ir plačiąja prasmėmis⁸⁶.

Plačiąja prasme sąvoka „materialusis teisinis interesas“ apima tiek subjekcinėmis materialiosiomis teisėmis įteisintus interesus, tiek ir taip neįteisintus interesus, todėl dėsninga, kad mokslinėje literatūroje vartojamas terminas „intereso gynyba“ ir tais atvejais, kai kalbama tik apie subjekcinių teisių gynimą⁸⁷.

Materialiuosius teisinius interesus siaurąja prasme reikėtų suprasti tik kaip tuos interesus, kurie neįteisinti subjekcinėmis mate-

---

⁸⁶ Гуксаян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 36.

⁸⁷ Ten pat.

rialiosiomis teisėmis, tačiau įstatymų leidėjas yra nustatęs kitokias jų teisinės gynybos formas ir priemones negu subjektinių materialiujų teisių suteikimą intereso turėtojui⁸⁸.

Materialieji teisiniai interesai siaurąja prasme – tai socialiniai poreikiai, saugomi įstatymų nesuteikiant jų turėtojams subjektinių materialiujų teisių, o suteikiant teisę jiems arba kitiems asmenims kreiptis teisminės arba kitokios teisinės gynybos⁸⁹.

Atsižvelgdami į tai, kas anksčiau išdėstyta, pabrėžiame, kad šioje monografijoje intereso gynyba suprantama plačiąja prasme ir apima tiek subjektinių materialiujų teisių teisminę gynybą, tiek subjektinėmis materialiosiomis teisėmis neįtvirtinto intereso gynybą.

1.5. Procesinis teisinis interesas – pagrindas pradėti procesą ir jame dalyvauti

Procesinis interesas yra teisinio intereso rūšis. Procesinis interesas yra savarankiškas specifinis socialinis teisinis reiškinys. Procesinis interesas patenkinamas teismo veikla. Bendriausia prasme procesinis interesas reiškia asmens poreikį pradėti procesą ir dalyvauti jame⁹⁰, tačiau toks platus suinteresuotumo procesu supratimas negali būti civilinio proceso teisės normų taikymo kriterijus. Įstatymų leidėjas mano, kad pagrindas pradėti procesą ir dalyvauti jame yra ne bet koks, o procesinis teisinis suinteresuotumas.

CPK 5 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, jog kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama teisė arba įstatymų saugomas interesas. Ši norma reiškia, kad kreiptis teisminės gynybos, pradėti teisminį procesą ir dalyvauti jame gali ne kiekvienas to norintis ir siekiantis asmuo (procesinis faktinis interesas). Reikia, kad tas asmuo būtų ne tik faktiškai suinteresuotas procesu, bet ir turėtų procesinį teisinį interesą.

---

⁸⁸ Ten pat.

⁸⁹ Гурвич М. А. Гражданские процессуальные правоотношения и процессуальные действия. С. 86.

⁹⁰ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 39.

Sociologiniu požiūriu nėra skirtumo tarp procesinio faktinio ir procesinio teisinio interesų. Abiejų interesų turinys yra teisinis, nes patenkinamas teisinėmis priemonėmis (teismo veikla), tačiau civilinio proceso teisės požiūriu šie interesai yra skirtingi. Procesinis teisinis interesas yra pagrindas pradėti procesą, procesinis faktinis interesas tokios savybės neturi. Potencialiai kiekvienas procesinis faktinis interesas gali tapti teisiniu, jeigu įstatymų leidėjas jam suteiktų tokią savybę. Tačiau kol to nėra, procesinis faktinis interesas neturi procesinės reikšmės.

Procesinio teisinio intereso esmė tokia, kad teismo sprendimas gali turėti įtakos pradedančio procesą ar įstojančio į procesą asmens teisėms arba pareigoms. Esant tik procesiniam faktiniam suinteresuotumui tokių pasekmių nėra.

Lietuvoje civilinio proceso teisės ir materialiosios teisės normos, suteikdamos prokurorui, valstybės ir savivaldybių institucijoms ir kitiems fiziniams bei juridiniams asmenims įstatymo numatytais atvejais teisę pradėti procesą dėl viešojo intereso gynimo, tokiam interesui suteikė procesinę teisinę reikšmę.

Procesinis teisinis interesas yra objektyvaus pobūdžio socialinių poreikių rūšis⁹¹. Jis nepriklauso nuo jo turėtojo sąmoningumo ir jo valios. Procesinis teisinis interesas – tai socialinis poreikis, kuris yra patenkinamas teismo veikla. Kaip ir bet koks kitas išsąmonintas interesas, jis yra stimulus veikti. Tačiau procesinio teisinio intereso teisinė reikšmė – ne jo subjektyvusis kryptingumas, o teisinė objektyvioji būseną. Subjektyvusis kryptingumas (motyvai) civilinio proceso teisėje teisinės reikšmės neturi, nes jis pasireiškia ne išoriniais veiksmais.

Tarp procesinio teisinio intereso ir materialiojo teisinio intereso, kuris yra teisminės gynybos dalykas, yra nepertraukiamas ir glaudus ryšis, pasireiškiantis tuo, kad procesinis teisinis interesas gali būti, kai yra materialiojo teisinio intereso kaip teismo gynybos dalyko galimybė. Jeigu nėra prielaidų teisminės gynybos dalykui, tai teismo procesas yra be dalyko. Toks procesas neturi tikslo ir yra negalimas. Materialiojo teisinio intereso buvimas įrodo, kad yra

---

⁹¹ Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. С. 42.

ir procesinis teisinis interesas. Tai akivaizdžiai matyti ypatingosios teisenos bylose dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo. Prieš pradėdamas procesą teismas įsitikina, ar faktas, kurį prašo nustatyti pareiškėjas, yra susijęs su pareiškėjo teisių atsiradimu, pasikeitimu ar pabaiga (materialusis teisinis interesas). Jeigu toks faktas pareiškėjui neturi teisinės reikšmės, pareiškėjas neturi materialiojo teisinio intereso, o tai reiškia, kad jis neturi ir procesinio teisinio intereso. Dėl tokios aplinkybės procesas neturėtų būti pradėdamas, o pradėtą procesą reikėtų nutraukti.

Šios nuostatos taip pat taikomos ir ginčo teisenoje. Teismas pradeda bylą tik tokiu atveju, jeigu teismo nagrinėjimo dalykas yra teisės, o ne teorinis arba koks nors kitas klausimas, todėl procesinis teisinis interesas yra tik tada, kai teismo nagrinėjimo dalykas yra ginčas dėl teisės. Procesinis teisinis interesas – tai interesas dėl proceso, poreikis jame dalyvauti, kad paaiškėtų ginčijama padėtis, jog būtų nustatyta ginčijama materialioji teisė arba įstatymų saugomas interesas, kuriam būtų suteikta teisminė gynyba. Jeigu teisme nagrinėjamas klausimas apie subjektinės materialiosios teisės arba įstatymų saugomo intereso buvimą, reiškia, kad yra ginčas dėl teisės. Jeigu ginčas ne dėl teisės, į teismą kreipęsis asmuo neturi materialiojo teisinio intereso, tuo pačiu ir procesinio teisinio intereso ir todėl reikia atsisakyti priimti ieškinį.

Kitai yra ginant viešąjį interesą. Asmenys, Lietuvos Respublikos įstatymų įgyti arba įpareigoti ginti viešąjį interesą, materialinio teisinio intereso neturi. Teismo sprendimas tokių asmenų teisėms ir pareigoms neturės įtakos. Vis dėlto šie asmenys turi procesinį teisinį interesą⁹². Šiuo atveju įstatymų leidėjas dėl viešojo intereso gynimo prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų ir kitų fizinių bei juridinių asmenų interesams suteikė procesinio teisinio intereso reikšmę. Manome, kad įstatymo leidėjas nepreziuruoja, kad kiekvieną kartą, kai šie asmenys pareiškia ieškinį viešajam interesui ginti, jie jau turi procesinį teisinį suinteresuotumą. Įstatymų leidėjas jų procesinį teisinį suinteresuotumą sieja su viešuoju interesu. Vadinasi, jeigu nėra viešojo intereso, nėra ir procesinio teisinio suinteresuotumo, todėl teismui svarbu nustatyti, ar minėtų asmenų ginamas interesas gali būti pripažįstamas viešuoju interesu,

---

⁹² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. P. 454.

nes priešingu atveju laikytina, kad šie asmenys neturi procesinio teisinio intereso. Paaiškėjus tokiai aplinkybei pradėtas procesas turėtų būti nutraukiamas.

Procesinis teisinis interesas savo turiniu yra vientisas, tačiau jis gali būti skirstomas pagal teisminės gynybos dalyką į: 1) individualųjį procesinį teisinį interesą; 2) viešąjį procesinį teisinį interesą. Tokia procesinio teisinio intereso klasifikacija turi esminę reikšmę nustatant byloje dalyvaujančių asmenų procesinę padėtį. Individualųjį procesinį teisinį interesą turi fiziniai ir juridiniai asmenys, ginantys savo materialųjį teisinį interesą. Viešąjį procesinį teisinį interesą turi prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, ginantys viešąjį interesą.

Tai, kas pasakytą, leidžia apibrėžti procesinio teisinio intereso sąvoką, kurioje turi atsispindėti tokie esminiai šios sąvokos požymiai: 1) procesinis teisinis interesas savo socialiniu turiniu niekuo nesiskiria nuo bet kokio kito intereso, t. y. jis išreiškia socialinius poreikius; 2) procesinis teisinis interesas, kaip ir bet koks kitas interesas, yra objektyvus ir tik vėliau išsąmoninamas; 3) procesinio teisinio intereso patenkinimas nėra savitikslis, jis padeda patenkinti materialųjį teisinį interesą.

Pastebėsime, kad socialinis poreikis procesui teisinę reikšmę įgyja tik po to, kai jam tokią savybę suteikia civilinio proceso teisės normos.

Išdėstytos aplinkybės leidžia Lietuvos civilinio proceso teisėje apibrėžti procesinį teisinį suinteresuotumą. Procesinis teisinis interesas (suinteresuotumas) – tai teisės normomis pagrįstas objektyviai egzistuojantis socialinis poreikis civiliniam procesui, kuriame fizinių ar juridinių asmenų ginamo savo materialiojo teisinio intereso ir prokuroro, valstybės ar savivaldybių institucijų ir kitų fizinių bei juridinių asmenų ginamo viešojo intereso patenkinimas priklauso nuo teismo sprendimo šiame procese.

Trumpiau tariant, procesinis teisinis interesas – tai objektyviai egzistuojantis ryšys, priklausomybė tarp numanomų asmens teisių, pareigų, įstatymų saugomų interesų, viešojo intereso ir teismo sprendimo procese.

1.6. Viešasis interesas – socialinių grupių interesų pusiausvyra

Klausimas apie viešąjį interesą jau daugelį metų yra aštrių diskusijų objektas. Politologai, sociologai, teisininkai, politinės filosofijos teoretikai diskutuoja net dėl pačios sąvokos „viešasis interesas“. Politologas F. Soraufas rašė: „Be jokios abejonės, tarp mokslininkų nėra bendro sutarimo dėl viešojo intereso, jie taip pat nėra įsitikinę, kad tuo klausimu artimiausiu metu bus pasiektas konsensusas. Tyrinėtojai nėra vienodos nuomonės ne tik dėl viešojo intereso esmės, bet ir dėl to, ką jie tiria – tikslą, procesą ar mitą.“⁹³

Nuo tų laikų, kai buvo išsakyta ši mintis, praėjo beveik pusė amžiaus, tačiau padėtis lig šiol nepasikeitė. Nepaisant nesibaigiančių mokslinių diskusijų apie viešąjį interesą, praktinėje žmonių veikloje – teisėje ir politikoje – viešojo intereso sąvoka yra viena iš dažniausiai vartojamų sąvokų.

1.6.1. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir jos socialinės grupės

Teisiniai interesai gali būti skirstomi į individualius ir viešuosius interesus. Kaip atriboti viešąjį interesą nuo kitų intereso rūšių? Išskirtinis viešojo intereso rūšinis požymis yra jo viešumas. Ši sąvoka nėra vienareikšmė. Dabartinės lietuvių kalbos žodyne sąvoka „viešas“ yra aiškinama: 1) visiems skirtas, visuomenės naudojamas; 2) atviras, neslaptas⁹⁴.

Kaip matyti iš šio paaiškinimo, sąvoka „viešumas“ pirmiausia siejama su bendru vartojimu. Reikšminga tai, kad intereso viešumas (bendrumas) reiškia, jog jo subjektas (turėtojas) yra visuomenė. Visuomenė yra svarbiausias sociologijos tyrimų objektas. Čia vi-

---

⁹³ Sorauf F. Conceptual Muddle. In: The Public Interest / Ed. by C. J. Friedrich. – New York, 1962. P. 185.

⁹⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. P. 931.

suomenė suprantama kaip įvairių socialinių grupių ir jų tarpusavio santykių, atsirandančių bendroje veikloje, visuma⁹⁵. Kiekvienos socialinės grupės susidarymo ir telkimosi priežastis yra bendri jos narių tikslai ir interesai. Didžiausias interesų bendrumo laipsnis būdingas visuomenės interesams. Šie interesai išreiškia pagrindinius žmonių poreikius, prie kurių galima priskirti fiziologinius, saugumo, priklausomybės, pripažinimo, saviraiškos poreikius. Šių interesų įgyvendinimo socialinėmis sąlygomis laikytinos žmogaus teisės ir laisvės, įtvirtintos pagrindiniuose valstybės įstatymuose.

Kiekviena visuomenė laikoma sudėtinga socialine sistema, nes ji nėra vien ją sudarančių individų paprasta aritmetinė suma, todėl visuomenės intereso taip pat negali sudaryti jos narių privačių interesų paprasta suma. Viešasis interesas taip pat nėra paprasta privačių interesų suma. Europos Sąjungos teisėje taip pat įtvirtinta, kad kolektyviniai interesai – tai interesai, kurie nesudaro individualių asmenų interesų visumos⁹⁶. Šie teiginiai yra pagrįsti tuo, kad individualūs asmenų interesai dažnai yra priešingi vienas kitam, tarpusavyje nesuderinami, nes jais siekiama tenkinti savo turiniu ir apimtimi skirtingus, kartais net priešingus poreikius. Todėl viešasis interesas ir atskirų asmenų ar jų grupių interesai negali visada būti tapatūs, tačiau tai jokiū būdu nereiškia, kad jie niekada nesutampa. Pavyzdžiui, asmens interesas laiku ir teisingai sumokėti mokesčius idealiai atitinka viešąjį interesą surinkti tuos mokesčius.

Viešaisiais interesais gali būti pripažįstami ne tik visuomenės poreikiai, bet ir gausių socialinių grupių interesai. Šiuo atveju reikšmingas yra intereso subjektų masiškumas. Teisės literatūroje pagrįstai atkreipiamas dėmesys į tai, kad jei egzistuoja statistiškai reikšminga asmenų grupė, turinti bendrąjį interesą, tai rodo apie viešojo intereso buvimą⁹⁷. Visuomeninių gėrybių ekonominė ypatybė yra ta, kad pavieniai intereso turėtojai (vartotojai) tarytum iš-

---

⁹⁵ Кравченко А. И. Социология. С. 182.

⁹⁶ Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interest // Official journal L'1998 No.166-51.

⁹⁷ Завадская Л. Н. Роль суда при переходе от плановой экономики к рыночным отношениям // Теория права: новые идеи. Вып. 2 / Отв. ред. Н. С. Малейн, М. М. Славин. – Москва, 1992. С. 45.

tirpsta ir dalyvauja tik kaip vienos ar kitos socialinės grupės atstovai⁹⁸.

Kartais viešieji interesai yra siejami su valstybiniais interesais. Tačiau ir tokiais atvejais manoma, kad valstybiniai interesai neapima visų visuomeninių poreikių ir kad negalima valstybinių interesų priešinti su viešaisiais interesais, ir atvirkščiai. Reikia pasakyti, kad ypatingų valstybinių interesų egzistavimo klausimas teisės moksle iki šiol neturi vienareikšmio atsakymo⁹⁹. Yra dvi priešingos nuomonės. Vieni pripažįsta, o kiti neigia savarankiško valstybinio intereso buvimą. Ypatingo valstybinio intereso pripažinimo teorija remiasi valstybės ir pilietinės visuomenės priešprieša. Šiuolaikinė demokratinė visuomenė visur veikiama teisės ir valstybės, tačiau nepriešinama su valstybe¹⁰⁰. Tokiu atveju galime pasakyti, kad demokratinė valstybė suprantama kaip visuomenės politinė organizacija, todėl valstybinius ir visuomeninius interesus galime pripažinti tapačiais. Manome, kad Lietuvoje įstatymų leidėjas, vartodamas sąvokas „visuomenės interesai“ (pvz., CK 2.26 straipsnio 2 dalis, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo¹⁰¹ 13 straipsnis), „valstybės interesai“ (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁰² 59 ir 136 straipsniai), „Lietuvos Respublikos interesai“ (pvz., Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo¹⁰³ 12 straipsnis) jas laiko tapačiomis. Tikslinga būtų vartoti vieną sąvoką „viešasis interesas“, kuri apima ir visuomeninius, ir valstybinius poreikius.

---

⁹⁸ Якобсон Л. И. Экономика общественного сектора. С. 37.

⁹⁹ Завадская Л. Н. Роль суда при переходе ... // Теория права: новые идеи. Вып. 2 / Отв. ред. Н. С. Малейн, М. М. Славин. С. 45; Курбатов А. Я. Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. – Москва, 2001. С. 75.

¹⁰⁰ Чиркин В. Е. Общечеловеческие ценности, философия права и позитивное право // Право и политика. 2000. № 8. С. 12.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 60-2412 (nauja įstatymo redakcija).

¹⁰² Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 36-977.

Lingvistiniai sąvokų skirtumai savaime nereiškia skirtingų dalykų ar jų skirtingos socialinės paskirties. Aiškinant teisės aktuose įtvirtintas teises sąvokas pirmenybė turėtų būti teikiama jų turiniui, bet ne lingvistinei išraiškai (formai)¹⁰⁴.

Visuomenės poreikiai kartu yra ir valstybės reikmė, nes valstybė kaip visos visuomenės organizacija vykdydama savo funkcijas, turi veikti visuomenės interesais. Šiuo aspektu valstybės reikmės yra neatsiejamos nuo visuomenės interesų ir turi juos atitikti¹⁰⁵.

Tačiau tikslinga atskirti valstybę nuo valstybės institucijų, kurios gali būti linkusios savo institucinius interesus pateikti kaip visuomeninius. Valstybės institucijos nėra viešojo intereso subjektai (turėtojai), jos yra tik viešojo intereso atstovai (agentai). Viešojo intereso agentai taip pat yra nevyriausybinės visuomeninės organizacijos.

Prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus civiliniame procese ginantys viešąjį interesą, taip pat yra laikytini tik viešojo intereso atstovais, o ne viešojo intereso subjektais.

1.6.2. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė

Interesas gali būti apibūdinamas ne tik pagal subjektus, bet ir pagal dalyką. Kiekvienas interesas turi savo dalyką. Viešumas kaip viešojo intereso rūšinis požymis pasireiškia ne tik per subjektus, bet ir per objektus. Viešojo intereso dalykas yra tas gėris, kuris būtinas socialinėms grupėms veikti ir vystytis. Paprastai įstatymų leidėjas jį išreiškia atitinkamų įstatymų tiksluose ir principuose. Įstatymo lei-

---

¹⁰⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *James and Others v. the United Kingdom* // <http://www.echr.coe.int>; Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium* // <http://www.echr.coe.int>.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 29-938; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gegužės 10 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 48-1867; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 93-4000.

dėjo uždavinys – sukurti ir išlaikyti pusiausvyrą tarp viešojo ir privataus interesų patenkinimo galimybių. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra pastebėjęs, kad „įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, o sprendimai dėl viešojo intereso apibrėžimo ir jo patenkinimo būdo turi būti realiai pagrįsti“¹⁰⁶.

Apibrėžiant viešojo intereso dalyką kaip bendrąją visuomenės gerovę susiduriama su kai kuriomis problemomis. Bendroji gerovė – tai, kas yra objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar visuomenės daliai. Atrodytų, kad tokiais racionaliais argumentais apibrėžta gerovė turėtų būti lengvai suprantama kiekvienam žmogui. Toks bendrosios gerovės kriterijus turėtų padėti kiekvieną socialinį faktą, kiekvieną veiksma, kurio imasi arba ketinama imtis, vertinti kaip atitinkantį arba kaip neatitinkantį viešąjį interesą. Tačiau tikrovėje taip nėra. Pirmiausia dėl to, kad nėra tokio dalyko, kurį būtų galima vienareikšmiškai apibrėžti kaip bendrąją gerovę, kurią visi žmonės vienodai vertintų ir dėl jos sutartų. Lemia ne tai, kad kai kurie žmonės siekia ko kito nei bendroji gerovė, bet tas fundamentalus dalykas, jog skirtingi individai ar jų grupės bendrąją gerovę suvokia skirtingai. Tik kartais kai kurie tokie nesutarimai gali būti švelninami kompromisais, tačiau ir kompromisas būna neįmanomas, jei susiduriame su neįveikiamai skirtingomis pamatinėmis vertybėmis. Net jei būtų gana tiksliai apibrėžtos sąvokos „bendra“ ir „gerovė“ ir jos būtų vienodai išsąmonintos bei pasirodytų visiems priimtinos, tai dar nereikštų problemos sprendimo ir neduotų apibrėžtų atsakymų į kitus konkrečius klausimus, pavyzdžiui, dėl bendros gerovės įgyvendinimo būdų¹⁰⁷.

Dažnai įstatymų leidėjas teisės aktuose įtvirtina normą, kurioje pavartoja sąvoką „viešasis interesas“ ir nepateikia jos apibrėžimo, todėl tokia teisės norma įstatymus taikantiems vykdomosios ir teisminės valdžios subjektams iš esmės suteikia diskrecinę galią. To-

---

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.

¹⁰⁷ Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. – Vilnius: Mintis, 1998. P. 276–278.

kiais atvejais svarbu, kad minėti subjektai paprastai turi teisę iš keleto teisiškai leistinų sprendimų rinktis vieną, jų nuomone, tinkamiausią, t. y. jie sprendžia, kas yra viešojo intereso dalykas. Todėl praktikoje apie viešojo intereso dalyką sprendžia šie subjektai. Tačiau tai jokiū būdu nereiškia, kad privatūs asmenys arba socialinės grupės negali spręsti apie viešojo intereso dalyką ir taip pat jį įgyvendinti. Atskiri individai, o ypač socialinės grupės, gali spręsti, kas yra viešojo intereso dalykas, todėl viešojo intereso dalykas dažnai yra įvairių vertybių ir nuomonių konkurencijos rezultatas¹⁰⁸.

Darytina išvada, kad viešojo intereso sampratą geriausiai atspindi toks apibrėžimas: viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos atskirų grupių bendrieji neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir jos socialinės grupės. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė.

1.6.3. Viešojo intereso ir socialinių grupių interesų santykio problema

Išskirtinio dėmesio ir šiais laikais susilaukia vieno iš Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucijos autoriaus, filosofo ir teoretiko Džeimso Medisono „frakcijų“ teorija, kurioje atsispindi ir viešojo intereso koncepcija. Dž. Medisono teorijoje iškelta grupių interesų ir viešojo intereso santykio problema. Dž. Medisonas į visuomenę žvelgė kaip sudarytą iš daugelio socialinių, ekonominių, politinių, religinių, teritorinių ir kitokių grupių, kurias vadino frakcijomis. Jo teorijoje frakcija suprantama kaip tam tikra asmenų grupė, galinti sudaryti tiek daugumą, tiek ir mažumą, kurią jungia bendri siekiai, dažnai net priešingi kitų grupių interesams arba ilgalaikiams viešie-

---

¹⁰⁸ Rekosh E. Who defines the public interest? Public interest law strategies in Central and Eastern Europe. – Columbia University Budapest Law Center, 2005. P. 6–11.

siems interesams¹⁰⁹. Jei tik frakcijos interesai prieštarauja viešajam interesui, jos veikla atneša žalą. Ypač didelį pavojų gali kelti daugumos frakcija, kuri pasinaudodama atstovaujama demokratija gali savo egoistinių interesų labui paaukoti kitų asmenų teises arba viešąją gerovę. Todėl frakcija iš esmės negali būti viešojo intereso subjektas ir reiškėja. Tik valstybinės valdžios institucijos su išplėtotą interesų atstovavimo sistema gali ir turi pakilti virš siaurų grupių interesų ir priimti sprendimus dėl bendrosios gerovės. Būdamas realistas, konstitucijos filosofas kalbėjo ir apie tai, kad valstybinę valdžią įgyvendinančių institucijų veiklą neišvengiamai veiks ir frakcijos, nes vieni ar kiti valstybės veikėjai, patekę į tam tikrų grupių interesų įtaką, rūpinsis šių interesų įgyvendinimu viešojo intereso sąskaita. Tačiau Dž. Medisonas ne kartą pabrėžė, kad kiekviena konstitucija turi užtikrinti atranką tokių žmonių, kurie galėtų atpažinti ir išmintingai siekti visos visuomenės gerovės. Savo teorijoje Dž. Medisonas iškėlė grupių interesų ir viešojo intereso santykio problemą. Viešąjį interesą jis laikė objektyviai realiu, turinčiu savo turinį ir savarankišką reikšmę, palyginti su grupių interesais. Jo nuomone, konstitucijoje įtvirtinta valdžios padalijimo sistema veikia kaip viešojo intereso įgyvendinimo ir gynybos sistema.

D. Medisono teorija XX a. susilaukė ir kritikos. Jo kritikas A. Bentlis¹¹⁰ teigė, kad pati visuomenė yra ne kas kita, o grupių suma, tačiau visuomenė kaip vientisas socialinis darinys neegzistuoja, nes visada yra prieštaravimų tarp skirtingų grupių interesų. Dėl šios priežasties neįmanoma aptikti visuomenės kaip vientiso junginio grupinio intereso. Išvada akivaizdi – A. Bentlis neigė viešojo intereso buvimą. Tokiai teorijai savo darbuose pritarė ir D. Trumanas. Jis manė, kad viešojo intereso sąvoka yra „analitiškai beprasmė“, jei ši sąvoka žymi taip viską apimančią interesą, kad dėl jo visi sutaria, o tai neatitinka socialinės tikrovės¹¹¹.

Kitas žymus grupių interesų teoretikas P. Heringas manė, kad viešąjį interesą galime atpažinti tik grupiniame visuomenės gyvenime.

---

¹⁰⁹ The Federalist Papers. Selected and ed. by C. Rossiter. P. 78.

¹¹⁰ Bentley A. The Process of Government: A Study of Social Pressures. P. 222.

¹¹¹ Truman D. The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion. 2-nd ed.

me¹¹². Kiekvienu nagrinėjamu atveju viešosios gerovės samprata atrandama jos esmėje, kurią išreiškia specialūs interesai ne kokio nors abstraktaus idealo terminais, o greičiau konfliktuojančių šalių terminais. Atitinkamai viešasis interesas gali būti konkrečiai išreikšiamas tik per patenkintų pretenzijų ir reikalavimų kompromisą. Praktinėje veikloje viešasis interesas sukonkretinamas neišvengiamai jį sutapatinant su atskirų grupių interesais. P. Heringas tarp grupių interesų kylančius konfliktus interpretuoja kaip problemą, kurios vienintelio sprendimo reikia ieškoti kompromise, o kompromisą supranta kaip rezultatą, kuriuo yra įgyvendintas viešasis interesas. Todėl viešasis interesas pasireiškia tik per grupių interesų kompromisą, t. y. tam tikrą jų balansą. Kompromisas tarp grupių tik tuomet atitinka visuomenės tikslus, jei jis atspindi viešai pripažįstamą viešąjį interesą. Todėl viešojo intereso negalima apibrėžti kaip grupių interesų sumos.

Kai kurie mokslininkai viešuoju interesu laiko gyvybiškai būtiną gausių socialinių grupių ir visos visuomenės būseną, kurią įgyvendinti privalo valstybė¹¹³.

Viešasis interesas yra įstatymų saugomas (teisėtas) interesas, nes jis išreikšiamas įstatymuose ir yra įstatymų įgaliotų subjektų saugomas bei ginamas. Teisės doktrinoje įstatymų saugomas interesas reiškia leidimą atitinkamai elgtis ir siejamas su subjektine teise. Šiuo požiūriu įstatymų saugomi interesai ir viešieji interesai gimi niški tuo, kad ir vieni, ir kiti yra teisiškai reikšmingi interesai, kurių tenkinimas grindžiamas įstatymu. Tačiau jų turinys, įgyvendinimas ir apsaugos (gynybos) būdai skirtingi. Įstatymų saugomas interesas ginamas užkertant kelią neteisėtiems veiksams, bet ne ginant asmens galimybes. Jeigu interesas yra saugomas įstatymų, tai subjektas turi teisę tenkinti savo poreikius. Tokiu atveju viešasis interesas reiškia, kad valstybė turi pareigą vykdyti šį interesą užtikrinančias ir saugančias funkcijas, todėl viešasis interesas yra esminis socialinės

---

¹¹² Herring P. Group Representation Before Congress; Herring P. Public Administration and the Public Interest. P. 23.

¹¹³ Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002. № 9. С. 24–25.

valstybės požymis, o viešojo intereso įgyvendinimo būdų paieška teisės moksle dar ilgai išliks aktuali problema¹¹⁴.

1.7. Viešasis interesas – mišriosios, grupinės, transindividualios, homogeniškos teisės ir interesai ir jų gynimo problemos

Rengiant naujojo CPK projektą, idėja apie būtinybę jame įtvirtinti grupės ieškinio institutą oficialiai buvo iškelta Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2001 m. gruodžio 19 d. išvadoje Nr. IXP-926(2) „Dėl Civilinio proceso kodekso projekto (I–III dalys)“: „Tarptautinė patirtis rodo, kad yra daugybė sričių, kur vyrauja taip vadinami kolektyviniai, difuziniai interesai, kuriuos gina atitinkamos šiuos interesus atstovaujančios visuomeninės organizacijos. Tam, kad ši gynyba būtų efektyvi, jos turi turėti teisę inicijuoti procesą. Dėl šios priežasties CPK reikia įtvirtinti kolektyvinio (grupinio) ieškinio institutą.“¹¹⁵

Įvairūs bendrosios teisės sistemos civilinio proceso teisės specialistai tvirtina, kad būtina pripažinti tokias subjektines teises ir interesus, kurie turi ir privačiosios, ir viešosios teisės požymių. Tokios subjektinės teisės ir interesai pripažintini tarpinėmis arba mišriosiomis teisėmis ir interesais (angl. „*intermediate rights*“)¹¹⁶. Pavyzdžiui, prie tokių mišriųjų teisių siūloma priskirti teises, sukurtas aplinkos apsaugos įstatymų, vartotojų apsaugos įstatymų, taip pat kitas dideles grupes apimančias teises. Iškyla problema dėl paminėtų mišriųjų subjektinių teisių ir interesų teisminės gynybos užtikrinimo¹¹⁷. Problemos sprendimo esmę tikimės rasti analizuodami visuomeninių reiškinių, socialinių santykių ir subjektinių teisių

---

¹¹⁴ Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002. № 9. С. 25.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2001 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. IXP-926(2) „Dėl Civilinio proceso kodekso projekto (I–III dalys)“ // <http://www.lrs.lt>

¹¹⁶ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 98.

¹¹⁷ Ten pat.

skirstymo į viešąsias ir privačiąsias subjektines teises nepakankamumą ir tokio skirstymo neatitikimą šiuolaikinių sąlygų.

Mišriosios teisės dar suprantamos kaip išsklaidytieji (difuziniai), fragmentiški, grupiniai interesai, apsaugoti teisės normų. Anksčiau pabrėžėme, kad išsklaidytuosius (difuzinius), fragmentiškus, grupinius interesus galima laikyti viešaisiais interesais plačiaja prasme.

Teorijoje ir praktikoje atsiranda realus poreikis išspręsti neformalių, neapibrėžtų grupių, kurių narius sieja bendri interesai, teisinio subjektiškumo problema. Šiuolaikinės visuomenės vystymosi tendencijos, didėjantis visuomeninių santykių viešasis pobūdis dėl vadinamojo masiškumo fenomeno¹¹⁸, susirūpinimas silpnesnių visuomenės narių geroje, siekiai apsaugoti aplinką, lėmė naujų įstatymų atsiradimą, kurie sukūrė naujas teises, dažnai esančias teisėmis be konkretaus subjekto. Pavyzdžiui, įstatymai, kuriais draudžiamas oro teršimas, įtvirtina teisę kvėpuoti grynu oru, kuris nėra

---

¹¹⁸ Cappelletti M. Vindicating the public interest through the courts. P. 646–648.

(„Teisė kaip socialinės tvarkos instrumentas turi imtis uždavinių, kurių praeityje nebuvo. Vis dažniau dėl vadinamojo „masiškumo“ fenomeno žmonių veiksmai ir jų santykiai įgauna viešąjį (visuomeninį, kolektyvinį, grupinį, bendrąjį), o ne vien tik individualų pobūdį; jie apima žmonių grupes, kategorijas ir klases, o ne vien tiktai vieną ar kelis asmenis. Net pagrindinės teisės ir pareigos jau nėra išimtinai XVIII-XIX amžių žmogaus teisių deklaracijų įkvėptos prigimtinės teisės koncepcijose įtvirtintos individualios teisės ir pareigos, bet asociacijų, bendruomenių ar grupių metaindividualios, kolektyvinės, „socialinės“ teisės ir pareigos. Tai nereiškia, kad individualios teisės ir pareigos jau nebeužima mūsų visuomenėse gyvybiškai svarbios vietos; teisingiau būtų pasakyti, kad šios teisės yra praktiškai beprasmes šiuolaikinėmis sąlygomis, jeigu jos nėra apimtos socialinių teisių, būtinų individualioms teisėms veiksmingai įgyvendinti ir joms realiai veikti.

Būtina atsakyti individualistinės, iš esmės *laissez-faire*, XIX amžiaus bylinėjimosi koncepcijos, t. y. koncepcijos, kuri suteikia teisę, jeigu išvis ją suteikia, kreiptis į teismą išimtinai subjektui, asmeniškai patyrusiam savo siaurai apibrėžtų individualių teisių pažeidimą.

Naujosios socialinės, kolektyvinės, „difuzinės“ teisės ir teisėti interesai gali būti apsaugoti tik naujomis socialinėmis, kolektyvinėmis ir „difuzinėmis“ procesinėmis teisminės gynybos priemonėmis. Iš tikrųjų naujų procesinių priemonių paieška yra bet koku požiūriu labiausiai kerinti moderniosios proceso teisės evoliucijos savybė.“)

užterštas¹¹⁹, tačiau negalima nurodyti, kam konkrečiai ši teisė priklauso¹²⁰. Tradiciškai atsakoma, kad tokios teisės ir interesai, jei jie egzistuoja, priklauso visai visuomenei ir yra viešieji, nes jie neturi jokio realaus privataus savininko (angl. *private owner*). Visa visuomenė negali pareikšti ieškinio, gindama tokias teises ir interesus, todėl viešoji teisė ir interesai gali būti ginami tik viešųjų institucijų iniciatyva pareiškus ieškinį dėl viešojo intereso gynimo. Taip problema sprendžiama kai kuriose valstybėse (*Austrija, Brazilija, Italija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtinė Karalystė, Kanada, Lenkija, Lietuva, Prancūzija, Rusija, Vokietija ir kt.*), tačiau toks sprendimas gali būti neveiksmingas, nes dažnai tokiose bylose atsakove gali būti pati valstybė ar jos institucijos, todėl tokios bylos, suvaržytos biurokratiškosios interesų, gali neturėti perspektyvų¹²¹. Kita vertus, tenka pripažinti ir tai, kad valstybė ir jos institucijos yra nemažai pasiekusios gindamos visuomenės teises ir teisėtus interesus.

Klausimas dėl mišriųjų teisių ir interesų pripažinimo ir gynimo dar lieka atviras. Jei pripažįstame egzistuojant ne tik viešuosius ir privačius interesus, bet ir mišrius (tarpinius) interesus (išsklaidytuosius, fragmentiškus, kolektyvinius), tai ar galime manyti, kad egzistuoja atitinkamos mišriosios teisės, įtvirtinančios šiuos interesus? Atsakyti į šį klausimą nepaprastai sudėtinga, nes kalbame apie fundamentalius teisės doktrinos dalykus. Jau sunku nuneigti, kad pozityvioji teisė sukūrė daug tokių teisių, kurių negalime viena-reikšmiškai priskirti tik viešajai ar privačiajai teisei, todėl tokiomis

---

¹¹⁹ Jei tokio įstatymo nebūtų, jei valstybės konstitucija apie tai tylėtų, ši teisė ir panašios į ją turėtų būti pripažįstamos kaip egzistuojančios. Jungtinių Valstijų teisės doktrinoje ir teismų praktikoje ši teorija žinoma „*unenumerated rights*“ pavadinimu (žr. Drodny J. D. *Originalist justification and the methodology of unenumerated rights*. M. S. U. – D. C. L. Law Review, 1999. Straipsnyje išdėstomos aštuonios „*unenumerated rights*“ pagrindžiančios teorijos, iš kurių tik viena grindžiama prigimtinės teisės koncepcija). Kontinentinėje sistemoje šios teorijos arčiausias atitikmuo būtų viešojo intereso koncepcija.

¹²⁰ Jolowicz J. A. *On Civil Procedure*. P. 99. Iš tikrųjų ši teisė atskirai individui nepriklauso, o ja naudojasi visi visuomenės nariai, bet taip pat ne kiekvienas atskirai, nes ši teisė yra bendra visai visuomenei. Tikruoju šios teisės subjektu laikytina visa visuomenė.

¹²¹ Cappelletti M., Garth B. *Finding an Appropriate Compromise: A Comparative Study of Individualistic Models and Group Rights in Civil Procedure*, in *Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order*.

teisėmis saugomų interesų gynybai nėra efektyvių priemonių. Atėjo laikas tokių teisių apsaugai skirti daugiau dėmesio ir sistemiskai ieškoti galimybių civilinį procesą pritaikyti naujiems visuomenės socialiniams poreikiams.

Kita vertus, galima laikyti, kad visi neprivatūs interesai yra viešieji interesai. Tokiu atveju išsklaidytuosius (difuzinius), fragmentiškus, grupinius interesus, kurie sujungiami mišriųjų interesų sąvoka, galima vadinti viešaisiais interesais.

Apie mišriųjų teisių ir interesų pripažinimo būtinybę liudija tai, kad visuomenėje dažnai neteisėti veiksmai pažeidžia daugelio asmenų interesus, kuriuos įstatymai turėtų ginti, tačiau nė vienas atskiras subjektas negali įrodyti, kad jis turi subjektinę teisę, leidžiančią jam iškelti ieškinį teisme. Gali pasitaikyti atveju, kai pavienio subjekto suinteresuotumas yra toks menkas, kad atskirai pareikšti ieškinį netikslinga, neekonomiška. Šiais atvejais teisinių santykių subjektai tarytum turi teisę reikalauti teisminės gynybos, tačiau šia teise praktiškai pasinaudoti negali. Teisės „nenorą“ matyti šią problemą būtų galima pateisinti kai kurių teisės pažeidimų menkavertiškumu. Tai nėra pakankamas argumentas, nes vieno atsakovo daromi vienu metu teisės pažeidimai, nors kiekvienas atskirai būtų laikomi menkaverčiais, tačiau dėl didelio masto gali tapti gana reikšmingais pažeidimais. Be to, teisės ir interesai gali likti neapginti ir svarbesnių teisės pažeidimų atvejais, kai potencialios civilinės bylos šalys užima nelygiavertę padėtį, pvz., vartotojas ir stambi verslo bendrovė. Vartotojas, įvertinęs visas savo galimybes, iš jų ir galimybes sumokėti atstovavimo bei kitas bylinėjimosi išlaidas, gali nesiryžti pareikšti ieškinio dėl savo subjektinės teisės ir intereso pažeidimo. Nuo šio veiksmo jį atbaidyti taip pat gali ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės, nes pralaimėjimo atveju jis privalės padengti kitos šalies bylinėjimosi išlaidas.

Mišriųjų teisių ir interesų gynimo problemai spręsti pasitelkiama viešojo intereso gynybos koncepcija, kuri įtvirtina viešųjų institucijų teisę pareikšti ieškinį individualaus proceso tvarka. Tačiau tokios institucijos paprastai yra nepakankamai suinteresuotos kelti ieškinius viešajam interesui ginti, net ir tais atvejais, kai iš tikrųjų būtų galima pagrįstai manyti, kad viešasis interesas ar teisė yra pažeisti. Dėl tokio neveikimo gali susidaryti nebaudžiamumo iliuzija, skatinanti tolimesnius viešojo intereso ir teisės pažeidimus.

Ar galime bent teoriškai pateisinti individualiojo civilinio proceso modelio taikymą ginant teises ir teisėtus interesus, kurie nėra individualizuoti, t. y. atskirai nepriklauso konkrečiam ieškovui? Pripažintina, kad tradicinio individualiojo civilinio proceso rezultatas gali peržengti subjektinės teisės apsaugos ribas ir padaryti įtaką byloje nedalyvavusių asmenų teisėms ir teisėtiems interesams. Tradicinėje civilinio proceso doktrinoje teismo sprendimų *res judicata* galia liečia tik dalyvavusius byloje asmenis. Sisteminė visuomeninių ir teisinių santykių analizė rodo, kad teismo sprendimo socialinis efektas gali būti kur kas platesnis. Vienoje byloje priimtas sprendimas, neturintis prejudicinės galios kitose bylose, iškeltose tuo pačiu pagrindu tam pačiam atsakovui tik kito ieškovo iniciatyva, gali vis dėlto paveikti ir teismą¹²², ir proceso šalis. Tokia nuostata paremta prielaida, kad atsakovas gerbs pirmąjį teismo sprendimą ir kitose bylose neginčys pirmojoje byloje nustatytų faktų, todėl su ieškovais sudarys jiems palankias taikos sutartis. Toks reiškinys civilinio proceso teisės doktrinoje vadinamas faktiniu precedentu¹²³.

Faktinis precedentas nėra įpareigojantis, o tėra daugiau moralinis imperatyvas, kurio įgyvendinimas priklauso išimtinai nuo geros atsakovo valios, todėl teisiųjų pasekmių gali ir nesukelti. Individualus asmuo dažnai gali neturėti pakankamai finansinių išteklių bylinėtis su atsakovu, kurio galimybės gauti profesionalią teisinę pagalbą gali būti neribotos. Be to, kai tie patys neteisėti veiksmai paliečia daugelio asmenų interesus, jų gynimas neturi būti paliktas savieigai.

Darytina išvada, kad plačiai suprantamo viešojo intereso gynyboje, apimančio mišriųjų teisių apsaugą, negali visiškai užtikrinti tradicinis individualus civilinis procesas, net jeigu jis ir numato individualius ieškinius dėl viešojo intereso gynybos.

Kontinentinės teisės tradicijoje teisės taikymo faktams įrankiai yra abstrakcijos – teisės principai ir koncepcijos. Viena iš taikomų abstrakcijų yra subjektinių teisių koncepcija (vok. *subjektives Recht*, pranc. *droit subjectif*), kurioje subjektinė teisė apibrėžiama kaip

---

¹²² Watson G. D. Class actions: the Canadian experience // Duke Journal of Comparative and International Law. 2001. Nr. 2. P. 284.

¹²³ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 100; *Congreve v. Home Office* [1976] Q.B. 629 (Anglija); *Halsay v. Esso Petroleum Co. Ltd* [1961] 1 W.L.R. 683 (Anglija); Кудрявцева Е. В. Судебное решение в английском гражданском процессе. – Москва, 1998. С. 140–143.

individuali (asmeninė) teisė, arba kaip teisė, kuri priklauso konkrečiam asmeniui. Ši abstrakcija yra viena iš pagrindinių kontinentinės teisės sistemoje esančių idėjų. Iš jos kyla bendra taisyklė: jei ieškovas neturi teisės sistemos pripažintos subjektinės teisės, jis nebus ginamas teisme. Dar viena kai kuriose kontinentinės teisės sistemos šalyse, turinčiose administracinės jurisdikcijos sistemą, naudojama svarbi abstrakcija yra teisėtų interesų koncepcija (angl. *legitimate interest*, ital. *interesse legittimo*). Čia subjektinė teisė apibrėžiama kaip teisės tiesiogiai asmeniui garantuotos sąlygos patenkinti interesą, o teisėtas interesas apibrėžiamas kaip individualus interesas, kuris yra glaudžiai susijęs su viešuoju interesu ir teisės saugomas per viešojo intereso teisinę apsaugą¹²⁴.

Vienas iš dažniausiai pasitaikančių argumentų prieš grupės ieškinių įteisinimą kontinentinės teisės sistemos šalyse buvo tai, kad grupės teisės neatitinka tradicinių individualistinių standartų, nustatytų dar XIX a. Europos teisininkų, kuriems darė įtaką Napoleono kodeksai. Šis argumentavimas rėmėsi paprasčiausia logika: kadangi visos teisės turi priklausyti kažkam, o grupės teisės, pvz., teisė į mus supančios aplinkos švarumą, individualiai nepriklauso niekam, todėl nė vienas subjektas negalėtų tokių teisių ginti teismo procese. Teisės be subjekto („besubjektės“) (angl. *unattached rights*) materialinėje teisėje neegzistuoja, todėl negali būti ginamos teisme¹²⁵. Kontinentinės teisės tradicijos teisininkams paprastai

---

¹²⁴ Cappelletti M., Merryman J. H., Perillo J. The Italian Legal System: An Introduction. 1967. P. 81–82, 115–116; Parker D. L. Standing to Litigate „Abstract Social Interests“ in the United States and Italy: Reexamining „Injury in Fact“ // Colum. J. Transnat'l L. 1995. Nr. 33. P. 259, 278–282. (Pastebima, kad Italijoje norėdamas kreiptis į teismą „ieškovas pradinėse proceso stadijose privalo įrodyti, kad atsakovas pažeidė arba jo subjektinę teisę, jei kreipiamasi į bendrosios kompetencijos teismus, arba teisėtą interesą, jeigu kreipiamasi į administracinius teismus“.)

¹²⁵ Cappalli R., Consolo C. Class Actions for Continental Europe? A Preliminary Inquiry // Temp. Int'l & Comp. L.J. 1992. Nr. 6. P. 217, 289–290. (Įrodinėjama, kad didžiausia grupės ieškinio įteisinimo kliūtis Italijoje yra nukentėjusio asmens teisių sureikšminimas ne tik kaip nominalaus teisių turėtojo, bet ir kaip gynėjo); Wouter Le R. de Vos, Reflections on the Introduction of a Class Action in South Africa // Tydskrif Vir Die Suid-Afrikaanse Reg. 1996. P. 639, 642. (Pastebima, kad „taip ilgai gyvavusi kliūtis viešojo intereso ieškiniams Pietų Afrikos Res-

ypač sunku įveikti konceptualias kliūtis, nes teisė laikoma griežtai logiškai sistemišku mokslu¹²⁶. Visi faktai ir socialiniai poreikiai, kurie netelpa į tradicinio šimtmečiais kurto teisės mokslo koncepcijas, yra neigiami, „nematomi“, laikomi neegzistuojančiais. Net ir esant tokiai aplinkai, moksle turėtų būti sutarta dėl būtinų inovacijų teisėje.

Kontinentinės teisės sistemos šalyse teisės mokslas yra ypač tiksliai susistemintas, kaip ir gamtos mokslai. Tarp teisės mokslo pateiktų principų yra sudėtingas tarpusavio ryšys. Naujai atrandami principai turėtų visiškai įsilieti į esamą sistemą. Jei nauji duomenys nesiderina su esama sistema, tai turi būti keičiama arba sistema, arba principai, kad atitektų sistema. Reformuojant teisės sistemą sisteminių vertybių išsaugojimas tampa svarbiu moksliniu klausimu¹²⁷. Tačiau konservatyvizmas būdingas ne tik kontinentinės teisės sistemos šalims. „Anglijos teisės sistema yra kur kas atsargesnė pripažįstant naujas teises koncepcijas nei kitos sistemos.“¹²⁸

Kontinentinės teisės sistemoje materialinė ir proceso teisė tradiciškai vartojo išskirtinai individualių poreikių ir interesų sąvokas¹²⁹, todėl mokslinėje teisės literatūroje išsakoma nuomonė, kad siekiant sukurti grupės ieškinio procesinį institutą, kuris būtų priimtinas kontinentinės teisės tradicijai, svarbu sukurti materialines teises pozityviojoje teisėje ir priskirti jas grupėms. Jeigu teisės sistema

---

publikoje yra gerai žinoma *locus standi* taisyklė, kuri reikalauja, kad ieškovas turėtų asmeninį interesą dėl ieškinio dalyko“.)

¹²⁶ Denti V. *Relazione Introduttiva // Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi*. 1976. P. 18; id. *Interessi Diffusi*. P. 2089–2090. (Pripažįstama, kad tradicija ir doktrina yra rimta kliūtis ginant grupės teises teisme); Cappelletti M, Merryman J. H., Perillo J. *The Italian Legal System: An Introduction*. 1967. (Čia svarstoma, kad „proceso doktrina yra pažymėta perdėtu akcentavimu sisteminių konstrukcijų ir dogmatikos; dažnai esanti tik grynai teorinė struktūra, ji atskirta nuo socialinių, ekonominių ir ideologinių teisės pagrindų...“)

¹²⁷ Merryman J. *The Civil Law Tradition*. 1985. P. 63.

¹²⁸ Andrews N. *Multi-Party Proceedings in England: Representative and Group Actions // Duke.J.Comp & Int'l L*. 2001. Nr. 11.

¹²⁹ Glenn P. *Class Actions in Ontario and Quebec // The Canadian Bar Review*. 1984. Nr. 62. P. 247. („Civilinis teisminis procesas, nesvarbu, ar jis rungtimosi, ar tardomojo pobūdžio, yra pažymėtas individualistine filosofija.“)

neužtikrina grupių teisių egzistavimo, tai grupės ieškinys tiesiog bus procesinis įrankis, neturintis ką ginti¹³⁰.

Siūloma teisės doktrinoje įtvirtinti naują grupės teisių ir interesų gynimo koncepciją, kuri apimtų difuzines (išsklaidytąsias), kolektyvines ir homogeniškas (vienarūšes) individualias teises ir interesus¹³¹. Kiti mokslininkai užima nuosaikesnę poziciją, teigdami, kad, užuot rekonstravę tradicinį civilinį procesą ir padarę jį tinkamą grupės ieškiniams, grupės ieškinius galėtume adaptuoti tradiciniam individualistiniam dvišaliam procesui¹³². Matome esančias dvi alternatyvas: viena kryptis siūlo „destruktyvią“ kritiką ir teisės reformą vietoje manipuliatyvaus senųjų teorijų aiškinimo, antroji kryptis siūlo konstruktyvią senųjų teorijų interpretaciją pritaikant jas šandienos socialiniams poreikiams. Ši dilema gali būti sprendžiama paimant iš vienos ir kitos krypties tai, kas jose yra pozityviausio, t. y. ne tik atsisakant kai kurių senųjų dogmų, bet ir integruojant į esančią sistemą naujas koncepcijas¹³³.

---

¹³⁰ Ontario Law Reform Commission. I Report on Class Actions. 1982. P. 213. (Pastebima, kad „grupės ieškinys yra tiesioginė procesinė priemonė, skirta efektyviam statutinės ir bendrosios teisės teisminei gynimui..., neatsižvelgiant į teisės pažeidimą, bet jei materialinė teisė nenumato taikytinos teisminės gynybos priemonės, grupės ieškinys nebus prieinamas nukentėjusiems asmenims“.) Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 98–99, 125–128. (Skiriama procesinė egzistuojančių grupės teisių gynba teisme nuo grupės teisių įtvirtinimo materialinėje teisėje ir pastebima, kad nesant tiesiogiai taikytinų teisės normų, byla būtų nepriskirtina teismui. Esant šioms aplinkybėms, interesų masiniai konfliktai tegali būti išspręsti politiniu lygmeniu.)

¹³¹ Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order. The General Reports for the VIIth International Congress on Procedural Law. – Würzburg. 1983. P. 117, 126. (Įrodinėjama, kad „difuzinių interesų apsaugos problema yra ne tik civilinio proceso formalus juridinio nefunktionalumo problema; ši problema kvestionuoja pagrindines civilinio proceso struktūras, kurios žinomos šimtmečiais“.) Iš tikrųjų difuzinių interesų apsaugos problema peržengia civilinio proceso ribas ir paliečia fundamentalias teisinės sistemos struktūras.

¹³² Lindblom H. Individual Litigation and Mass Justice: A Swedish Perspective and Proposal on Group Actions in Civil Procedure // Am. J. Comp. L. 1997. Nr. 45. P. 805, 819.

¹³³ Cappelletti M. The Judicial Process in Comparative Perspective. 1991. („Net švenčiausi principai turi būti iš naujo apmąstyti matant besikeičiančius šiuolaikinės visuomenės socialinius poreikius. Tačiau apmąstymas jokiū būdu nereiškia atsisakymo, bet, tiksliau, adaptavimą... Individualistinė proceso vizija turėtų duoti kelią arba būti integruota į socialinio ar kolektyvinio proceso koncepciją.“)

Lietuvoje iš esmės netyrinėta grupės teisių ir interesų gynimo koncepcija yra verta bent trumpos apžvalgos. Grupės teisių ir interesų gynimo koncepcija atsirado Italijos teisės moksle ir apima difuzines (išsklaidytąsias) ir kolektyvines teises ir interesus¹³⁴. Ši koncepcija taip pat susilaukė dėmesio Vokietijoje¹³⁵, Anglijoje¹³⁶ ir Brazilijoje¹³⁷. Brazilija pasinaudojo Italijos teisės mokslo pasiekimais ir sukūrė funkciškai kitokią grupės teisių ir interesų sampratą, atskirdama ne tik difuzines teises ir interesus nuo kolektyvinių, bet ir sukurdamą naują homogeniškų individualių teisių ir interesų sąvoką. Šios idėjos įgyvendintos įstatymų leidyboje.

Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodekso¹³⁸ 81 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad grupės ieškiniais yra ginamos grupei kaip visumai priklausančios transindividualios nedalios teisės ir interesai, kurie skirstomi į dvi rūšis: 1) difuzines (išsklaidytąsias) teises ir interesus; 2) kolektyvines teises ir interesus. Difuzinės (išsklaidytosios) teisės ir interesai priklauso neapibrėžiamai asmenų grupei, kurios narius sieja bendros faktinės aplinkybės. Kolektyvinės teisės ir interesai priklauso apibrėžiamai asmenų grupei, kurios nariai vienas su kitu arba su priešinga šalimi susiję teisiniais santykiais. Homogeniškos (vienarūšės) individualios teisės ar interesai yra atskiros subjektinės teisės ir interesai, turintys bendrą kilmę (angl. *common origin*).

Difuzinės (išsklaidytosios) ir kolektyvinės teisės ir interesai saugomi teisiniu draudimu (angl. *injunction*) ar masinės žalos atlyginimo priteisimu grupei (angl. *global class damages*), o homo-

¹³⁴ Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi / Vittorio Denti ed., 1976; La Tutela degli Interessi Diffusi nel Diritto Comparato / Antonio Gambaro ed., 1976; Vigoriti V. Interessi Collettivi e Processo – la Legittimazione ad Agire. 1979; Ruffolo U. Interessi Collettivi o Diffusi e Tutela del Consumatore. 1985; Costantino G. Brevi Note Sulla Tutela Giurisdizionale degli Interessi Collettivi Davanti al Giudice Civile. 1974. P. 817; Denti V. Interessi Diffusi. P. 305; Trocker N. Interessi Collettivi e Diffusi. XVII Enc. Giur. Treccani.

¹³⁵ Brönneke T. Kollektiver Rechtsschutz im Zivilprozeßrecht. Gruppenklagen, Verbandsmusterklagen, Verbandsklagebefugnis und kosten des kollektiven Rechtsschutzes. 2001. P. 161.

¹³⁶ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 97–147.

¹³⁷ Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm

¹³⁸ Ten pat.

geniškos (vienarūšės) individualios teisės ir interesai saugomi grupės ieškiniais dėl individualiai patirtos žalos atlyginimo¹³⁹. Masinės žalos grupei hipotetiniu pavyzdžiu Lietuvoje galėtų būti Baltijos jūros užteršimas naftos produktais (difuzinės (išsklaidytosios) teisės ir intereso pažeidimas), o individualios žalos, kylančios iš tos pačios situacijos, pavyzdžiu galėtų būti kiekvieno žvejo patirti ekonominiai nuostoliai (homogeniškų (vienarūšių) individualių teisių pažeidimas).

1.7.1. Mišriųjų teisių ir interesų teismo gynybos problemos. Individualiojo civilinio proceso nepakankamumas ir grupės ieškiniai

Siekiant užtikrinti mišriųjų teisių ir interesų teismo gynybą, teisė kreiptis į teismą turėtų būti prieinama ir asmenims, kurie nėra nei valstybės pareigūnai, turintys pareigą ginti viešąjį interesą, nei asmenys, turintys subjektinę teisę. Kai kuriose šalyse (*Brazilija, Indija*) ir tik išskirtiniais atvejais numatyta galimybė pareikšti *actio popularis*, t. y. numatyta kiekvieno asmens teisė pareikšti ieškinį, neatsižvelgiant į to asmens tiesioginį asmeninį suinteresuotumą ir į tai, ar jo subjektinė teisė buvo pažeista¹⁴⁰. Jungtinėje Karalystėje yra žinomi ieškiniai, kuriuos gali pateikti asmenys, neturintys tiesioginio asmeninio suinteresuotumo. Tokie ieškiniai vadinami *relator action*, jie pareiškiami *Attorney General* (generalinio prokuroro) vardu, todėl būtinas šio sutikimas. Atsisakymas duoti sutikimą pasinaudoti *Attorney General* vardu negali būti ginčijamas. Kai kurie Jungtinės Karalystės procesualistai mano, kad *relator action*, bent teoriškai, tinka mišriosioms teisėms ginti, nes jame pasireiškia tiek privatūs, tiek viešieji interesai¹⁴¹. Tačiau *relator action* turi esminį trūkumą, nes tiesiogiai priklauso nuo *Attorney General* diskrecijos, kurios kontrolė galima tik parlamente, o atsakydamas į parlamenta-

---

¹³⁹ Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm

¹⁴⁰ Cappelletti M., Garth B. Finding an Appropriate Compromise: A Comparative Study of Individualistic Models and Group Rights in Civil Procedure, in Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order. P. 157.

¹⁴¹ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 102.

rų paklausimą šis pareigūnas neprivalo pateikti motyvų dėl savo sprendimo atsisakyti leisti pareikšti *relator action*.

Kontinentinėje Europoje vyrauja kitas plačiai naudojamas mišriųjų teisių ir interesų teisminės gynybos būdas, jungiantis viešąsias ir privačiąsias teises, yra vadinamasis *Verbandsklage* (asociacijos kolektyvinis ieškinys), kai ieškinį pareiškia asociacija, paprastai įkurta ginti vartotojų kolektyvinius interesus ir kuriai įstatymų leidėjas suteikė teisę pareikšti ieškinį. Tačiau asociacijų ieškiniais kartais neįmanoma operatyviai reaguoti į teisių ir interesų pažeidimus, palyginti su *relator action*, nes įstatymų leidėjas paprastai nustato minimalų nuo asociacijos įkūrimo terminą, kuriam suėjus asociacija įgyja teisę pareikšti ieškinius teisme¹⁴². Kita vertus, asociacijų ieškinys, palyginti su *relator action*, turi privalumų, nes asociacija kaip ieškovė turi didesnę patirtį, kompetenciją ir pakankamai išteklių, o tai gali užtikrinti sėkmingą gana sudėtingų ir ilgai trunkančių bylų eigą, ko paprastai negali turėti vienas individualus asmuo, pareiškiantis *relator action*.

Jei vietoje asociacijų tokios galios išimtinai suteikiamos tik valstybinėms institucijoms, tai jos gali prarasti motyvacinį stimulą veikti visuomenės labai ir tapti biurokratizuotomis institucijomis, kurios tik formaliai laikomos nepriklausomomis, nes iš tikrųjų tampa priklausomos nuo vyriausybės valios ar net gali patekti įtakon tų jėgų, kurias turėtų kontroliuoti. Specializuotos valstybinės institucijos ar agentūros inicijuotas procesas savo struktūroje neturi privataus elemento. Visiškai priešingas yra Jungtinių Valstijų grupės ieškinių procesas. Ypač tai charakteringa grupės ieškiniuose dėl nuostolių (žalos) atlyginimo, kurie reguliuojami Jungtinių Amerikos Valstijų federalinių civilinio proceso taisyklių (toliau – FCPT) 23 taisyklės normų. Jungtinėse Valstijose grupės ieškinio pareiškimas nepriklauso nei nuo viešųjų valdžios institucijų valios (su retomis išimtimis, pvz., Jungtinių Amerikos Valstijų vertybinių popierių ir biržų komisija), nei nuo kokių nors suinteresuotų visuomeninių organizacijų ar asociacijų iniciatyvos arba kieno nors sutikimo. Kitaip nei

---

¹⁴² Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 103. Tačiau su šitokia mintimi nesutinkame, nes tokia situacija susidaro tik pirmaisiais asociacijos gyvavimo metais ir įstatymuose į tai galėtų būti atsižvelgta, nustatant išimtis dėl asociacijos gyvavimo trukmės reikalavimo.

anksčiau paminėtų ieškinių atvejais, grupės ieškinių procesas leidžia atlyginti žalą, atsiradusią dėl neteisėtos atsakovo veiklos. Žalos atlyginimas gali net viršyti visų nukentėjusiųjų patirtos žalos sumą. Tai atsitinka dėl to, kad į žalos atlyginimą įtraukiama visa su atsakovo neteisėta veikla susijusi žala, o ne tik ta žala, kurią tiesiogiai patyrė ieškovai, taip pat į žalos atlyginimą įtraukiamas visas atsakovo gautas neteisėtas pelnas (angl. *total damage*)¹⁴³.

Jei grupės ieškinių laikytume tik tapačių ar panašių individualių ieškinių sujungimu, atstovaujantis ieškovas atstovautų dideliame skaičiui asmenų, kurių kiekvieno subjektinė teisė ar teisėti interesai pažeisti. Taip suprantamas grupės ieškinyje galėtų atitikti tradiciniame individualiame civiliniame procese įtvirtintą procesinį bendrininkavimą, kuris užtikrina subjektyvių teisių turėtojams visa tai, kas jiems priklauso pagal įstatymą. Toks bylinėjimasis yra efektyvesnis ir ekonomiškėsnis nei pateikiant atskirus individualius ieškinius. Tačiau grupės ieškinių procesas nėra paprastas procesinis bendrininkavimas, nes grupės ieškinių yra ginami visos nukentėjusių asmenų grupės kaip visumos (nedalaus vieneto) interesai. Tai svarbus pastebėjimas, atskleidžiantis, kad tokia grupės ieškinių sąvybė leidžia peržengti ir įveikti tradicinio individualaus civilinio proceso ribas ir trūkumus ginant viešąjį interesą.

Masto ekonomijos požiūriu grupės ieškinyje išsprendžia gausios grupės žalos atlyginimo problemą – vienu ieškiniu pašalinamos atsakovo neteisėtos veiklos pasekmės, o individualūs ieškiniai galėtų neturėti tokių perspektyvų, ypač mažų sumų atvejais. Kai iš atsakovo priteistos žalos suma viršija individualiai kiekvieno grupės nario patirtą žalą, t. y. kai teismo sprendimo pagrindu suformuoto žalos atlyginimo fonde liks lėšų po to, kada bus atlyginta visiems žinomiems nukentėjusiesiems, tuomet galima teigti, kad grupės ieškinyje tampa daugiau kaip privačią teisę ginančią procesinę priemonę, nes grupės ieškinyje randame nubaudimo ir teisės pažeidimų prevencijos elementų. Su grupės ieškinių prevencine reikšme sutikti galima. Tradicinis privatus bylinėjimasis taip pat turi prevencinę reikšmę. Tačiau grupės ieškinyje negali būti suprantamas kaip baudinis ieškinyje net ir tokiu atveju, kai priteistos žalos suma viršija

---

¹⁴³ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 103–104.

patirtos ir įrodytos žalos sumą. Kai atsakovas įpareigojamas atiduoti neteisėtas pajamas, jis nėra baudžiamas, bet yra atkuriamas iki teisės pažeidimo buvusi padėtis, o tai yra ne nubaudimas, bet restitucija¹⁴⁴.

Pripažinus mišriąsias teises ir interesus, reikšminga tampa ir tai, kad jų gynimo procesą galėtų inicijuoti šių teisių atstovas (atstovaujantis ieškovas). Neatsižvelgiant į tai, ar šis atstovas yra individualus asmuo, ar organizacija, iškyla grupės atstovo legitimacijos problema. Tai reiškia, kad ne bet kas galėtų pasiskelbti grupės atstovu ir turėtų būti išklausytas teisme, nes teismas pagal tokio atstovo ieškinį dėl atsakovo neteisėtų veiksmų turėtų priimti sprendimą, kurio *res judicata* galia paliestų ir byloje nedalyvavusius asmenis (*res judicata erga omnes* galia). Net ir tokiu atveju, kai teisėje numatyta, kad į grupės ieškinių procesą šalia atstovaujančio ieškovo gali įstoti ir kiti suinteresuoti asmenys, viešosios institucijos, prokuroras, *amicus curiae*, vis tiek tokiam ieškovui įstatymuose turi būti numatyti reikalavimai jo sugebėjimams ir galimybėms adekvačiai ginti gausios grupės interesus. Atstovaujantis ieškovas turėtų būti kvalifikuotas, kad sugebėtų tinkamai atstovauti visų grupės narių interesams, kurie, imantis racionalių priemonių, turėtų būti informuoti apie vykstantį teismo procesą. Įtvirtinus grupės ieškinį ar pripažinus mišrių teisių ir interesų gynimo būtinybę, neišvengiamai keičiasi tradicinės civilinio proceso taisyklės, susijusios su teisėmis į tinkamą teismo procesą. Kadangi nedalyvaujantį procese asmenį palies teismo sprendimo *res judicata* galia, tai jis turėtų būti bent jau informuotas apie vykstantį grupės ieškinio procesą, jei tik tai įmanoma. Atstovaujantis ieškovas turėtų parodyti pakankamą suinteresuotumą bylos baigtimi, nes tik tokiu būdu galima užtikrinti, kad jis sugebės tinkamai dalyvauti įrodinėjimo procese¹⁴⁵. Tokie klausimai galėtų būti sprendžiami pradinėse grupės ieškinio proceso stadijose, kaip tai yra numatyta Jungtinių Valstijų FCPT 23 taisyklėje. Po to, kai atstovaujantis ieškovas kreipiasi į teismą su grupės ieškiniu, teismas įvertina tokio ieškinio atitikimą visam grupės ieškinio pareiškimo sąlygas ir sprendžia klausimą, ar ieškinys gali būti toliau nag-

---

¹⁴⁴ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 104.

¹⁴⁵ *Baker v. Carr* 369 U.S. 186, 204 (1963) // <http://www.vlex.us/caselaw/>

rinėjamas kaip grupės ieškinys. Manome, kad grupės ieškinio pareiškimo sąlygos turėtų būti gana liberalios, kad grupės ieškinys netaptų neįmanoma pasinaudoti procesine priemone, tačiau turėtų būti palikta vietos ir teisėjo diskrecijai, nes pernelyg smulkmeniškias sąlygų reglamentavimas gali sukelti daug praktinių problemų.

Tokio pobūdžio bylose teisėjas nuo pirmųjų proceso stadijų turėtų užimti aktyvią poziciją, nes šių bylų reikšmė peržengia atstovaujancio ieškovo ir atsakovo privačių interesų ribas. Teismo aktyvumo ir papildomų teismo pareigų įtvirtinimas grupės ieškinio procese, palyginti su rungimosi proceso modeliu, atitiktų viešojo intereso gynimo grupės ieškiniiais tikslus.

1.7.2. Transindividualių nedalių teisių ir interesų gynimas grupės ieškiniiais

Difuzinių (išsklaidytųjų) ir kolektyvinių teisių ir interesų, kurie apibendrintai vadinami transindividualiomis teisėmis ir interesais, teisminė gynyba yra įtvirtinta Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodekso¹⁴⁶ 108 straipsnio 1 dalyje, Ispanijos civilinio proceso kodekso¹⁴⁷ 6 ir 11 straipsniuose.

Transindividualių teisių ir interesų teisės koncepcija reiškia, kad kai kurios teisės ir interesai nėra grynai individualūs (asmeniniai), nes objektyviai nepriklauso kuriam nors konkrečiam asmeniui ar atitinkamai grupei. Ši teisė yra už individualių teisių ir interesų ribų ir nėra jų sanaupa. Vadinasi, teisiškai visiškai nesvarbu nustatyti, kurie asmenys priklauso grupei ir kas yra transindividualių teisių turėtojas. Tačiau šiuo klausimu yra ir kitokia nuomonė. Kai kurie autoriai įrodo, kad būtina nustatyti kiekvieną grupei priklausančią asmenį, nes atsakovas turi teisę į tinkamą teismo procesą, todėl turi teisę žinoti, nuo ko jis ginasi¹⁴⁸.

---

¹⁴⁶ Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm

¹⁴⁷ Ispanijos civilinio proceso kodeksas (Ley de Enjuiciamiento Civil) // http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/11-2000.html

¹⁴⁸ Passos C. Substituído Processual e Interesses Difusos, Coletivos e Homogêneos. Vale a Pena „Pensar“ de Novo? // Seleções Jurídicas. 1993. P. 25, 28.

Transindividualios teisės ir interesai – tai tokios teisės ir interesai kaip teisė į neužterštą orą, vandenį, į teisingą reklamą ar saugius ir kokybiškus produktus, t. y. tokios teisės ir interesai, kurie priklauso visai visuomenei, o ne tik pavieniams asmenims; dar kitaip tai vadinama teise į viešąją gerovę arba viešosios gerovės poreikiu. Tokie tarp viešosios ir privatinės teisės esantys interesai ir teisės įrodo mišriosios (tarpinės) teisės ir interesų egzistavimą¹⁴⁹. Kadangi transindividualios teisės ir interesai užima tarpinę vietą tarp individualaus ir viešojo intereso, praktikoje šių teisių ir interesų gynimas vyksta pagal skirtingus procesus – vienur transindividualios teisės ir interesai ginami ieškiniais dėl viešojo intereso gynimo ir bylos vyksta kaip viešojo intereso gynimo procesas, o kitur, pvz., Brazilijoje, transindividualios teisės ir interesai ginami grupės ieškiniais.

Transindividualių teisių ir interesų, kurie priklauso neapibrėžtai grupei, neturinčiai teisinio subjektiškumo, pripažinimas yra, be jokios abejonės, pasitraukimas nuo ligšiolinių tradicinių civilinės teisės abstrakcijų¹⁵⁰.

Ir nors iš pirmo žvilgsnio transindividualių teisių ir interesų koncepcija gali pasirodyti visiškai svetima, neįprasta ir nepriimtina, tačiau tenka pastebėti, kad Lietuvai derinant savo nacionalinę teisę su Europos Sąjungos *acquis communautaire*, ši koncepcija galėtų surasti savo vietą ir Lietuvos teisės sistemoje. Europos Parlamentas ir Taryba 1998 m. gegužės 19 d. priėmė direktyvą 98/27/EC „Dėl teismo draudimų saugant vartotojų interesus“, kurios paskirtis apginti kolektyvinius vartotojų interesus, „nes šiuo metu tiek nacionalinės, tiek ir Bendrijos priemonės, turinčios užtikrinti šių direktyvų atitiktį, ne visada sudaro sąlygas laiku pašalinti pažeidimus, kenkiančius kolektyviniams vartotojų interesams; nes kolektyviniai interesai – tai interesai, kurie nėra vien dėl pažeidimų nukentėjusių

---

¹⁴⁹ Cappelletti M., and Garth B. Finding an Appropriate Compromise: A Comparative Study of Individualistic Models and Group Rights in Civil Procedure, in Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order. P. 117, 123–128. (Grupės teisių pripažinimas veda į pripažinimą egzistuojant *tertium genus* tarp viešosios ir privatinės teisės.)

¹⁵⁰ Gidi A. Class action in Brazil: A model for Civil Law Countries // The American Journal of Comparative Law. 2003. Vol. 51.

asmenų interesų visuma¹⁵¹. Įgyvendinant šią direktyvą kyla logiškas klausimas: kas šiuo atveju turėtų būti kolektyvinių interesų subjektas? Šią problemą galima išspręsti įteisinus grupės teisių ir teisėtų interesų gynimą grupės ieškiniiais.

Transindividualių teisių ir interesų nedalumo koncepcija reiškia, kad jie negali būti atskirų individualių ieškinių teisinis pagrindas. Tai determinuoja negalimumą padalyti teisę į dalis, skirtas kiekvienam grupės nariui; grupės narių interesai yra taip glaudžiai vienas su kitu susiję, kad, kai vienam grupės nariui suteikiama teisminė gynyba, tai nulemia ir kitų grupės narių reikalavimų patenkinimą, ir kai vieno nario teisės pažeidžiamos, tai reiškia visos tokios grupės narių teisių pažeidimą. Kadangi transindividualios teisės ir interesai yra nedalūs, teisminė gynyba negali būti suteikiama kiekvienam grupės nariui atskirai.

Transindividualių nedalių teisių ir interesų koncepciją gerai iliustruoja klaidinančios reklamos transliacija. Kadangi tokia reklama atneša žalą ne tik pavieniams asmenims, bet visai visuomenei, tai naudą iš grupės ieškinio, kuriuo siekiama uždrausti tokios reklamos transliavimą, gaus visa visuomenė. Dėl praktinių priežasčių (nes kitaip neįmanoma), teisė į neklaidinančią reklamą laikoma nedalia, nes reklamos transliacija yra skirta visiems. Kai žala dėl klaidinančios reklamos padaroma konkrečiam asmeniui, individuali teisė į žalos atlyginimą yra nei transindividuali, nei nedali. Tokia teisė į nuostolių atlyginimą yra daloma ir priklauso kiekvienam grupės nariui (subjektinė teisė). Tačiau toks žalos atlyginimas pagal individualius ieškinius turi trūkumų, nes daug panašių ieškinių dėl ta pačia klaidinančia reklama sukeltų nuostolių atlyginimo gali būti išspręsti nevienodai, taip pat kai kuriems vartotojams gali nepavykti individualiuose procesuose įrodyti teismui, kad reklama buvo klaidinanti. Be teisės į žalos atlyginimą kiekvienas visuomenės narys ir visa visuomenė kaip visuma turi ir neturtinį interesą gauti neklaidinančią reklamą. Toks interesas taip pat gali būti ieškinio dalykas. Tokių turtinių ir neturtinių teisių ir interesų geriausia teismo gynyimo priemonė galėtų būti grupės ieškiny.

---

¹⁵¹ Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interests // Official journal L'1998. No. 166-51.

Viena iš transindividualių nedalių teisių ir interesų rūšių yra išsklaidytosios, arba dar kitaip vadinamos difuzinės, teisės ir interesai. Geriausiai paaiškinantys difuzines teises ir interesus pavyzdžiai yra aplinkos apsaugos ir vartotojų teisių gynimo srityse. Teisė į sveiką aplinką ar neklaidinančią reklamą priklauso visai visuomenei ir tuo pačiu niekam atskirai. Ši teisė priklauso visuomenei kaip vientisam dariniui, bet ne atskiriems grupės nariams. Tai transindividuali, o ne individuali (subjektinė) teisė.

Grupės ieškinių procese ginant difuzines teises ir interesus teismas gali priimti įvairių rūšių sprendimus: uždrausti atlikti tam tikrus veiksmus, siekiant užkirsti kelią žalai atsirasti ateityje, atkurti iki teisės pažeidimo buvusią padėtį (restitucija), atlyginti nuostolius, kitaip kompensuoti visuomenės patirtą žalą. Pavyzdžiui, byloje dėl aplinkos užteršimo teismas gali uždrausti atsakovui sandėliuoti tam tikras medžiagas pajūryje, įpareigoti atsakovą atlikti tam tikrus užteršimą mažinančius veiksmus, priteisti iš atsakovo nuostolius, atisradusius dėl žalos padarymo aplinkai. Byloje dėl klaidinančios reklamos teismas gali uždrausti reklamos transliavimą, įpareigoti atsakovą savo sąskaita pateikti teisingą informaciją apie buvusią klaidinančią reklamą, priteisti iš atsakovo vartotojams sukeltus nuostolius.

Būtina pabrėžti, kad grupės ieškiniais ginami teisė ir interesai yra difuziniai (išsklaidyti). Difuzinė teisė yra nedali (vientisa). Ji priklauso neapibrėžtai grupei asmenų, kuriuos vieną su kitu sieja tik atitinkamos faktinės aplinkybės. Grupės ieškinių dėl difuzinių teisių ir interesų gynimo pateikimas nestabdo atitinkamų individualių ieškinių dėl tokios grupės narių teisių ir interesų pažeidimo atsakovo neteisėta veika nagrinėjimo (Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodekso 104 straipsnis)¹⁵². Grupės nariai, faktiškai nukentėję nuo aplinkos užteršimo ar neteisingos reklamos, turi teisę pareikšti individualius ieškinius arba ginti savo teises grupės ieškiniais dėl individualių nuostolių atlyginimo (homogeniškos individualios teisės).

---

¹⁵² Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm

Kolektyvinės teisės ir interesai, kaip ir difuzinė teisė, yra transindividualūs, nedalūs, todėl apibrėžiami panašiai. Tačiau kolektyvinės teisės ir interesai skiriasi nuo difuzinės teisės grupės narių sąsajumo požymiu, kuris kolektyvinės teisės ir interesų atveju yra stipresnis. Difuzinės teisės ir intereso subjektas yra grupė, sudaryta iš neapibrėžtų asmenų, susijusių tik faktinėmis aplinkybėmis (perkantys tą patį produktą, žiūrintys tą pačią televizijos programą), o kolektyvinės teisės ir intereso atveju grupė yra apibrėžta, jos nariai vienas su kitu ar su priešinga šalimi yra susiję tapačiais arba panašiais teisiniais santykiais.

Tapatūs (panašūs) teisiniai santykiai asmenų grupei suteikia daugiau apibrėžtumo nei difuzinių teisių ir interesų atveju. Pavyzdžiui, jei bankas ar telekomunikacijų bendrovė reikalauja iš savo klientų už paslaugas per didelių ar neteisėtų mokesčių, tokiais veiksmais jie pažeidžia savo klientų kolektyvines teises ir interesus. Šiais atvejais turime tapačius sutartinius teisinius santykius, kurie jungia visus grupės narius (vartotojus) su priešinga šalimi (bendrove). Grupės ieškinys dėl uždraudimo atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus, t. y. nutraukti neteisėtų mokesčių rinkimą, patenka į kolektyvinių teisių ir interesų gynimo kategoriją. Kadangi kiekviena tokia sutartis paprastai yra tipinė, joje numatytos tos pačios standartinės sąlygos (dažnai be teisės jas pakeisti ar jų atsisakyti – sutartis sudaroma tokia, kokia yra pateikiama, arba visai nesudaroma), tokie sutartiniai santykiai reguliuojami tų pačių materialinių teisės normų, ir teismo sprendimas dėl tos pačios atsakovo veiklos teisėtumo turėtų būti vienodas visiems grupės nariams, nes bendri teisės ir fakto klausimai leidžia priimti teismo sprendimą, vienodai darančį įtaką visų grupės narių teisėms ir interesams.

Kolektyvinės teisės ir interesai taip pat yra nedalūs, nes visų grupės narių interesai taip glaudžiai susiję, kad jei vieno grupės nario ieškinys būtų patenkintas, tai nulemtų ir kitų grupės narių ieškinių patenkinimą, ir jei vieno grupės nario teisė ir interesas būtų pažeisti, tai reikštų ir visų grupės narių teisių ir interesų pažeidimą.

Tačiau taip galima pasakyti ne apie visas kolektyvines teises. Kitaip nei difuzinių teisių atveju (aplinkos užteršimas, reklama), anksčiau pateiktuose kolektyvinių teisių ir interesų pažeidimo pavyzdžiuose atsakovas neteisėtai pasielgti galėjo ne su visais, o tik su

dalimi savo klientų. Be to, atskiruose ieškiniuose rungimosi proceso metu vieniems grupės nariams gali pavykti įrodyti savo ieškinio pagrįstumą, kitiems – ne. Šiais atvejais kolektyvinė teisė yra daloma į individualias grupės narių teises ir interesus. Nepaisant to, kolektyvinės teisės nedalumo taisyklė padeda įtvirtinti kolektyvinio ginčo sprendimo procesinį modelį, siekiant išvengti nevienodų arba net prieštaringų teismo sprendimų panašiose bylose. Šiuo atveju skirtumas tarp kolektyvinių teisių ir homogeniškų individualių teisių yra labai nežymus.

1.7.3. Homogeniškų individualių teisių ir interesų gynimas grupės ieškiniams

Mūsų aptartas difuzinių ir kolektyvinių teisių ir interesų teisminis gynimas grupės ieškiniams yra XX a. pabaigos siekis apginti grupių teises ir interesus aplinkos apsaugos, vartotojų apsaugos ir kitose srityse tokiais būdais, kurie padarytų įtaką visos grupės ir visų jos narių teisėms ir interesams. Tai yra nauja materialinių teisių kategorija, abstrakcija, sukurta teisės mokslininkų, atsižvelgiant į šiuolaikinės visuomenės poreikius. Tuo tarpu homogeniškos individualios teisės yra tos pačios individualios teisės, kurios kontinentinės teisės sistemoje tradiciškai žinomos kaip subjektinės teisės. Nauja homogeniškų individualių teisių koncepcija tik pateikia naują procesinę priemonę, garantuojančią vienodą individualių teisių apsaugą vienu ieškiniu – grupės ieškiniu dėl individualių nuostolių atlyginimo.

Kai yra masinių teisės pažeidimų, atsiranda daug individualių reikalavimų dėl žalos atlyginimo, kurie gali turėti bendrą pagrindą (kilmę) (angl. *common origin*), t. y. gali turėti bendrą, tokį patį ar panašų teisinį ar faktinį pagrindą. Difuzinių teisių pažeidimas gali lemti daugybę individualių teisių pažeidimų. Šias individualias teises tarpusavyje sieja tai, kad jos yra tokios pačios ar panašios ir turi bendrą kilmę. Tokios pačios ar panašios ir turinčios bendrą kilmę teisės yra vadinamos homogeniškomis. Nagrinėjant difuzinės teisės nedalumo klausimą buvo pateiktas pavyzdys, kad byloje dėl klaidinančios reklamos uždraudimo teismas gali uždrausti reklamos transliavimą. Tokiu teismo sprendimu ginama difuzinė teisė. Indi-

vidualios teisės į nuostolių, sukeltų tos pačios reklamos, atlyginimą yra homogeniškos individualios teisės pavyzdys. Homogeniškų individualių teisių koncepciją galima pademonstruoti anksčiau minėtu pajūrio teršimu. Užteršto pajūrio gyventojai gali patirti įvairią žalą: vieniems kyla grėsmė susirgti, kitiems – turėti turtinių nuostolių. Grupės reikalavimo teisė, kuria remiantis siekiama kompensuoti atsakovo veiksmais padarytą žalą individualiems grupės nariams, patenka į homogeniškų individualių teisių kategoriją.

Bendro pagrindo klausimas, keliamas individualiems reikalavimams, yra susijęs su „bendrų teisės ar fakto klausimų“ koncepcija (angl. *common questions of law or fact*)¹⁵³. Individualių reikalavimų bendro pagrindo koncepcijos esmė yra ta, kad individualios reikalavimo teisės turi tokį patį ar panašų ieškinio pagrindą. Dėl reikalavimų homogeniškumo yra galimas jų teisminis nagrinėjimas ir teismo sprendimo priėmimas vienoje byloje. Tačiau teisės ir reikalavimai ir toliau lieka atskirų grupės asmenų subjektyvių teisių san-kaupa.

Bendrojo pagrindo koncepcija nereiškia, kad ieškinio pagrindas būtinai turi būti vienas atskiras įvykis tam tikru laiku, sukeliantis žalą daugeliui asmenų, pvz., aviakatastrofa, teroristinis aktas. Įvykis, kuris gali tapti bendru individualių ieškinių pagrindu, gali būti išsiskaidęs laike ir erdvėje, tačiau faktai turi būti taip glaudžiai susiję, kad teisės požiūriu galėtų būti laikomi vienu ir tuo pačiu juridiniu faktu. Jūros pakrantės užteršimo atveju žala gali būti padaryta dėl ilgą laiką besitęsiančio taršos šaltinio poveikio. Klaidinančios reklamos atveju yra nesvarbu, vienu ar kitu tos reklamos transliacijos metu, visi ar tik kai kurie asmenys buvo paveikti, vienoje ar kitoje vietoje tie asmenys reklamos transliavimo metu buvo.

Brazilijoje grupės ieškinys dėl homogeniškų teisių ir interesų gynimo yra deklaratyvus grupės ieškinys tik dėl pripažinimo (angl. *issue class action*), priešingai nei Jungtinių Valstijų grupės ieškinys. Deklaratyvaus grupės ieškinio tikslas – nustatyti atsakovo atsakomybę. Jei grupės ieškinys patenkinamas, tai teismo sprendimu nustatyta atsakovo atsakomybė turi prejudicinę galią paskesnėse bylo-

---

¹⁵³ Federal Rules of Civil Procedure. 2003 – 2004 edition. – Anderson Publishing Co., 2003. P. 15.

se pagal kiekvieno grupės nario vėliau pareikštą individualų ieškinį, todėl individualūs ieškovai tokiose paskesnėse bylose turi tik įrodyti, kad jie yra grupės nariai ir patirtų nuostolių dydį (Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodekso 81 ir 103 straipsniai)¹⁵⁴.

Deklaratyvūs grupės ieškiniai Jungtinės Karalystės teismų praktikoje jau žinomi nuo 1981 m. Šios šalies teismų praktikoje pastebima, jog „daugiausia, kiek Anglijos teisėjas buvo pasirengęs padaryti, buvo deklaravimas, kad kiekvienam grupės nariui pripažįstama teisė gauti iš atsakovo nuostolių atlyginimą, o dėl šio jis galėtų bylinėtis atskiroje byloje, kurioje atsakovo atsakomybės klausimas būtų sprendžiamas kaip ankstesnės bylos *res judicata*“¹⁵⁵.

Deklaratyvus grupės ieškinys gali padėti įveikti rimtas faktines, teisines ir procesines problemas masinės žalos padarymo atvejais. Tačiau individualių ieškinių poreikis po deklaratyvaus grupės ieškinių gali tapti rimta problema grupės ieškinių efektyvumo prasme, ypač smulkių reikalavimų grupės ieškinių atveju (angl. *small claims class action*), taip pat kai individualių reikalavimų yra labai daug. Su tokio pobūdžio problema susiduriama Brazilijoje, kai po sprendimo deklaratyvaus grupės ieškinių byloje kiekvienas grupės narys turi pareikšti naują ieškinį.

Tačiau grupės ieškinių proceso Jungtinių Valstijų patirtis rodo, kad kartais individualių nuostolių apskaičiavimo problema gali būti įveikiama gana paprastai: pritaikant tam tikrą formulę, naudojant statistinius metodus, atsižvelgiant į atsakovo vedamą apskaitą. Brazilijoje šią problemą bandoma spręsti kitaip: instituciniam ieškovui suteikiama teisė vėl kreiptis į teismą, jei per metus nuo sprendimo deklaratyvaus grupės ieškinių byloje labai mažai grupės narių pareiškė individualius ieškinius. Tokiu atveju institucinis ieškovas turi įrodyti bendrą nuostolių sumą, kurią patyrė visa grupė. Tokioje byloje priteistos sumos nukreipiamos į specialųjį fondą, kuris naudojamas ginant grupės teises, panašias į tas, kurios buvo pažeistos.

---

¹⁵⁴ Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm

¹⁵⁵ Jolowicz J. A. On Civil Procedure. P. 132–133; Prudential Assurance Co. Ltd. v. Newman Industries Ltd [1981] ch. 229.

1.7.4. Grupės ieškiniiais ginamo dalyko definicijos problema

Tinkamai suformuluotas grupės ieškiniiais ginamo dalyko apibrėžimas padėtų išvengti išsamių svarstymų dėl bendrų teisės ar fakto klausimų egzistavimo kiekvienoje atskiroje byloje. Jau minėtos difuzinių, kolektyvinių ir homogeniškų individualių teisių ir interesų definicijos yra svarbios tik tiek, kiek jos padeda geriau suprasti, kokios teisės ir interesai gali būti kolektyviai ginami teisme. Kontinentinės teisės sistemos šalyse difuzinėms, kolektyvinėms, homogeniškoms teisėms ir interesams suteikiama teisminė gynyba be aiškios tų teisių ir interesų teisinės definicijos, todėl grupės ieškinio procese gali būti susiduriama su problemomis, ypač jei dėl tokių viešąjį interesą ginančių bylų nedidelio skaičiaus teismų praktika yra negausi. Tokiais atvejais Jungtinėse Valstijose taikoma bendrų teisės ir fakto klausimų koncepcija grupės ieškinių procesuose yra universalesnė, todėl priimtinesnė, nes lengvai pritaikoma bet kokiam grupės ieškiniui.

Kai kurie autoriai mano, jog „grupės ieškinio unikali savybė yra ta, kad esama daug asmenų, kurie pagal savo teisinį statusą yra vienas į kitą panašūs, todėl iš esmės gali būti laikomi vienu asmeniu (grupe). Tą patį apie tai gali pasakyti ir patys grupės nariai, nes jų teisių pažeidėjas juos vertino kaip vieną asmenį.“¹⁵⁶

Vis dėlto būtina grupės teises ir interesus skirti į tikrąsias kolektyvines ir atsitiktines kolektyvines teises ir interesus. Tikrosios kolektyvinės teisės ir interesai yra transindividualios nedalomos teisės ir interesai, priklausantys visai visuomenei, tokios kaip teisės į ekologiškai švarią aplinką ar neklaidinančią reklamą. Atsitiktinės kolektyvinės teisės ir interesai yra tradicinės individualios teisės ir interesai, priklausantys atskiriems grupės nariams, kuriems dėl bendrų teisės ar fakto klausimų egzistavimo suteikiama galimybė grupės ieškiniu kolektyviai ginti teises ir teisėtus interesus. Iš esmės tai yra atskiros teisės, kurios gali būti ginamos skirtinga procesine tvarka. Palyginti su Europos Sąjungos žaliaja knyga „Dėl vartotojų

---

¹⁵⁶ Hazard G. C. The Effect of the Class Action Device Upon the Substantive Law // FRD. Nr. 58. 1973. P. 307, 309–310.

teisės į teisminę gynybą ir vartotojų ginčų sprendimo vieningoje rinkoje“, grupės tikrųjų kolektyvinių teisių gynyba atitinka žaliojoje knygoje minimą kolektyvinių teisių gynybą, o atsitiktinių kolektyvinių teisių gynyba – individualių teisių kolektyvinę gynybą¹⁵⁷. Pastebėtina, kad nuo 1938 m. iki 1966 m. galiojusioje FCPT 23 taisyklėje buvo skiriamos grupės tikrosios teisės (angl. *true group rights*) ir grupės tariamos teisės (angl. *spurious group rights*).

---

¹⁵⁷ Green Paper – Access of consumers to Justice and the Settlement of consumer disputes in the Single Market, COM (93) 576, November 1993.

2.

VIEŠOJO INTERESO GYNIMO PROBLEMOS CIVILINIAME PROCESSE IR JŲ SPRENDIMO BŪDAI

Šiuolaikinėje teisės doktrinoje, siekiančioje darnios asmens ir visuomenės sąveikos, vis daugiau dėmesio skiriama viešiesiems interesams ir jų apsaugai. Atsižvelgus į tai, kad Lietuvoje viešieji interesai saugomi net ir tradiciškai prie privatinės teisės šakų priskiriamais teisės aktais, tokiais kaip CK, visiškai suprantamas poreikis teisminės gynybos būdu ginti viešuosius interesus.

Dažnai kritikuojamas individualistinis liberalusis civilinio proceso modelis iš esmės yra orientuotas į atskirų individų privačių interesų apsaugą. Siekiant užtikrinti privačių ir viešųjų interesų apsaugos pusiausvyrą, dabartinio CPK pagrindu pasirinktas socialinio civilinio proceso modelis.

Šioje monografijos dalyje analizuosime CPK įtvirtintas teisės normas, reglamentuojančias viešojo intereso apsaugą. Aptarsime problemas, susijusias su prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų, siekiančių apginti viešąjį interesą, dalyvavimu civiliniame procese. Nagrinėsime viešojo intereso gynimo individualiais bei grupės ieškiniais ir išvestiniais ieškiniais problemas.

2.1. Viešojo intereso sąvokos problema civilinio proceso teisėje

Viešasis interesas socialiniu požiūriu yra konstitucinė vertybė¹⁵⁸. CPK įtvirtintose teisės normose sąvoka „viešasis interesas“ pavartota 16 kartų. Visais atvejais ši sąvoka yra civilinio proceso teisės normos hipotezę sudaranti aplinkybė. Teisinė hipotezė yra būtinas kiekvienos teisės normos elementas. Civilinio proceso teisės normos hipotezėje nurodomos aplinkybės (juridiniai faktai), kurioms esant atsiranda, pasikeičia ar išnyksta civilinio proceso teisės normos dispozicijoje nustatytos civilinės procesinės teisės ir pareigos. Todėl hipotezė yra teisės normos elementas, sujungiantis teisės normą su realiu gyvenimu. Tai elgesio taisyklės veikimo ir taikymo sąlyga. Jeigu hipotezės nebūtų, visa teisės norma netektų prasmės, nes būtų neaišku, kokiais atvejais ir kam ją reikia taikyti. Hipotezė kartu su dispozicija pajėgi atlikti teisinio reguliavimo funkciją¹⁵⁹. Iš to darytina išvada, kad kiekviena teisės normos hipotezė turi būti aiški ir tiksli, o joje vartojamos sąvokos – visų vienodai suprantamos. Tačiau civilinio proceso teisės normose įtvirtintos viešojo intereso sąvokos įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir neįtvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, kuriais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą. Teisės literatūroje šią problemą siūloma spręsti paliekant viešojo intereso sąvokos aiškinimą vien tik teismų praktikai¹⁶⁰. Tačiau teismai nekuria teisės normų, todėl negali pateikti norminių viešojo intereso požymių, o gali tik atlikti šios sąvokos aiškinimą konkrečioje situacijoje. Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra pasisakęs, kad „viešojo intereso, kaip sąlygos kasaciniam teismui peržengti kasacinio skundo ribas, sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas tik analizuojant konkrečios bylos

---

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.

¹⁵⁹ Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2000. P. 225.

¹⁶⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. – Vilnius: Justitia, 2003. T. 1. P. 267.

faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas, bet ne a priori¹⁶¹. Taigi teismai gali pateikti tik vertybinius kriterijus, kurie gali nurodyti tik aiškinimo kryptį, tačiau tokie kriterijai nėra pakankami apibrėžiant viešąjį interesą ir jo ribas. Viešojo intereso sąvoka paprastai aiškinama pasitelkiant „socialiai svarbius tikslus“, „pamatines visuomenės vertybes“, „socialinį teisingumą“, „pagrindinius visuomenės interesus“ ar „konstituciškai svarbų tikslą“ arba nurodoma, kad ji yra „vertinamojo pobūdžio“. Tačiau šios frazės yra ne ką aiškesnės nei pati viešojo intereso sąvoka jos praktinio vartojimo prasme ir reikalauja tolesnio jų pačių aiškinimo. Todėl viešojo intereso neapibrėžtumas pozityviojoje teisėje yra labai sudėtinga civilinio proceso įstatymų taikymo teorinė ir praktinė problema.

Kai nėra viešąjį interesą apibūdinančių aiškių ir tikslų objektyvių kriterijų arba norminių požymių, susiduriame ir su kita problema. Tokiu atveju viešojo intereso sąvokai esant neišvengiamai plačiai, civiliniame procese atsiranda pernelyg neapibrėžtos diskrecijos galimybė, ir atliekant viešojo intereso aiškinimą civilinėje byloje taikoma konkrečių asmenų individualių vertybių ir kriterijų sistema, kuri priklauso nuo jų socialinės aplinkos, išsilavinimo, teisinės sąmonės ir kitų subjektyvių veiksnių, o tai galėtų nulemti neteisingą viešojo intereso supratimą¹⁶². Šią problemą padidina ir tai, kad viešasis interesas yra daugiau socialinė negu teisinė kategorija, apimanti ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius, dvasinius visuomenės gyvenimo veiksnius.

Viešojo intereso sąvoka yra plati, todėl neišvengiamas ir teisės normų, kuriose vartojama ši sąvoka, aiškinimo nevienareikšmiškumas. Aiškios ir tikslios teisės normos garantuoja numatomumą ir

---

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis c. b. R. Paknys v. Sauliaus ir Linos Žukų leidinys „Baltos lankos“ redakcija, Nr. 3K-3-695/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis c. b. Microsoft Korporacijos, Symantec Korporacijos, UAB VTeX v. UAB DK „Census“, Nr. 3K-3-774/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis c. b. Beecham Group p. l. c. v. I. Kalinin, I. Kalinino PĮ „Kelupas“, Nr. 3K-3-1103/2003 ir kitos.

¹⁶² Gumbis J. Public Interest: Problem of Conceptualisation // Social Sciences. 2006. Nr. 1(51). P. 16.

teisinį tikrumą, todėl jos turėtų būti formuluojamos kiek galima aiškiau ir tiksliau. Negali būti teisinio saugumo ir teisinio tikrumo, jeigu teisės norma yra nepakankamai aiški ir tiksli ir jeigu ji gali būti įgyvendinta tik *ad hoc* aiškinimo būdu. Siekiant teisės normų, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, nevienareikšmiškumą sumažinti iki minimumo, įstatymuose galima numatyti objektyvius viešojo intereso kriterijus ir norminius požymius. Taip būtų pasiektas didesnis teisinis saugumas ir teisinis tikrumas, kuris leistų teisiųjų santykių subjektams savo elgesį derinti su teisės reikalavimais.

2.2. Viešojo intereso teisinė apsauga ir teisminė gynyba

Viešasis interesas yra savarankiškas teisminės gynybos ir teisminės apsaugos dalykas. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad viešojo intereso negalėtų apginti teismas, į kurį buvo kreiptasi, taip pat kad teismas, sprenddamas bylą, būtų priverstas priimti tokį sprendimą, kuriuo būtų pažeidžiamas viešasis interesas, vadinasi, ir kuri nors Konstitucijoje įtvirtinta, jos ginama ir saugoma vertybė, asmens teisė ar laisvė¹⁶³. Valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai

---

¹⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119

įpareigota užtikrinti ir tenkinti viešąjį interesą¹⁶⁴. Viena vertus, įstatymų leidėjas, vykdydamas šią pareigą, civilinio proceso įstatymuose derindamas privačius ir viešuosius interesus, siekdamas šių interesų pusiausvyros nustato viešojo intereso apsaugos garantijas, kurios dažniausiai pasireiškia kaip dispozityvumo principo ribojimai ir didesnis nei įprastai teisėjo aktyvumas. Kita vertus, įstatymų leidėjas nustato, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar asmenys gali viešąjį interesą ginti teismine tvarka¹⁶⁵. Manoma, kad įstatymų leidėjas tokiais atvejais preziumuoja esant viešąjį interesą, kurį reikia saugoti ir ginti. Be to, tai vienas iš būdų nustatyti teisės saugomą ir ginamą viešąjį interesą.

Pavyzdžiui, didesnis teismo aktyvumas viešojo intereso gynimo byloje pasireiškia tuo, kad šiose byloje teismas turi teisę savo iniciatyva rinkti įrodymus (CPK 157 straipsnis, 159 straipsnio 1 dalis, 179 straipsnis, 184 straipsnio 1 dalis, 320 straipsnio 2 dalis, 376 straipsnio 1 dalis, 414 straipsnio 1 dalis, 443 straipsnio 8 dalis ir kiti įstatymai). Tokiose byloje teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys tokio-

---

straipsnio 2 dalies 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktas (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliavimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006. Nr. 102-3957.

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001. Nr. 29-938.

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 55 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 2 bei 3 dalių ir 32 straipsnio 2 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001. Nr. 18-561.

se bylose nepateikia įrodymų, taip pat tais atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms bylai aplinkybėms nustatyti. Šeimos, darbo, ypatingosios teisenos, įmonių bankroto, restruktūrizavimo ir kitose bylose, susijusiose su viešojo intereso gynimu, apeliacinės instancijos teismas turi teisę išreikalauti naujus įrodymus ir savo iniciatyva¹⁶⁶.

Konstitucinis Teismas dar 1994 m. vasario 14 d. nutarime yra pabrėžęs, kad „jeigu kokios nors aplinkybės apsunkintų ar padarytų neįmanomą galimybę realiai pasinaudoti teise į teisminę gynybą, tektų pripažinti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą. Todėl yra tikslingas ir pateisinamas atitinkamų įgalinimų, skirtų padėti būtinais atvejais žmonėms realizuoti jų konstitucinių teisių gynybą, suteikimas įstatymu valstybės institucijoms ar jų pareigūnams, bet su sąlyga, kad tai neprieštaraus Konstitucijai“¹⁶⁷. Konstitucinis Teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pabrėžė, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, todėl įstatymuose, nepažeidžiant Konstitucijos, gali būti nustatyta, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar pareigūnai gali viešąjį interesą ginti teismine tvarka. Konstitucinis Teismas šiame nutarime nurodė, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“¹⁶⁸.

---

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga // <http://www.lat.lt>

¹⁶⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 55 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 2 bei 3 dalių ir 32 straipsnio 2 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 18-561; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr.13-221.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies

Sąvokos „viešojo intereso gynimas“ ir „viešojo intereso apsauga“ turi daug bendro, tačiau nesutampa. Be abejo, viešojo intereso gynimo ir apsaugos sąvokos yra artimos, jų taikymo sritys susikerta, tačiau viešojo intereso gynimas apima konkrečių teisinio poveikio priemonių taikymą siekiant atkurti pažeistą viešąjį interesą. Viešasis interesas saugomas nustatant teisės normas, sankcijas ir teisinę atsakomybę už atitinkamas veikas. Apsauga savo turiniu yra artimesnė teisėkūros procesui, kai teisės aktuose įteisinamas viešasis interesas, jo ribos ir įgyvendinimo garantijos. Viena iš tokių svarbiausių garantijų yra teisė kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynybos. Tokiu atveju teisminės gynybos dalykas yra viešasis interesas.

Viešojo intereso gynimas apima tik teisinių priemonių taikymą pažeidus šį interesą. Šių priemonių taikymo tikslas yra paveikti viešąjį interesą pažeidusį asmenį ir atkurti prieš pažeidžiant šį interesą buvusią padėtį, grąžinant buvusias visuomenės poreikių tenkinimo galimybes. Viešojo intereso gynybos pavyzdys civilinio proceso teisėje yra prokuroro, valstybės ir savivaldybės institucijų, visuomeninių organizacijų ir kitų asmenų ieškinys, norint apginti viešąjį interesą, pareiškimai ypatingosios teisenos tvarka, siekiant apginti kitų asmenų teisėtus individualius ir viešąjį interesus, generalinio prokuroro prašymas dėl proceso atnaujinimo.

Viešojo intereso apsaugos sąvoka yra platesnė už viešojo intereso gynimo sąvoką. Viešojo intereso apsauga apima ne tik teisinio poveikio priemonių taikymą pažeidusiems viešąjį interesą asmenims, bet ir teisės aktuose įtvirtintas prevencines priemones bei šių priemonių įgyvendinimą, siekiant išsaugoti socialiai reikšmingų visuomenės poreikių tenkinimo esamas galimybes, sudaryti sąlygas toliau plėtoti šių poreikių tenkinimo galimybes ir užkirsti kelią viešojo intereso pažeidimams. Viešojo intereso apsaugos pavyzdys civilinio proceso teisėje yra normų, reglamentuojančių pagrindinius civilinio proceso teisės principus, kurie atitinka ne tik atskirų asmenų, bet ir visos visuomenės interesus, įteisinimas ir jų vykdymas. Tai proceso ekonomiškumo, proceso operatyvumo, kooperacijos ir kiti principai. Viešasis interesas civilinio proceso teisėje taip pat sau-

gomas nustatant ir civiliniame procese įgyvendinant teismo pareigą rūpintis teisingu, sąžiningu, greitai, tinkamu civilinės bylos išnagrinėjimu ir galimybę teismui savo iniciatyva taikyti laikinąsias apsaugos priemones, peržengti ieškinio ribas, rinkti įrodymus, leisti skubiai vykdyti teismo sprendimus, reikšti atskirąją nuomonę, priimti nutartis dėl teisės pažeidimų pašalinimo, peržengti apeliacinio ir kasacinio skundo ribas.

Autoriaus nuomone, viešojo intereso apsaugos ir gynimo teisinės priemonės, kuriomis siekiama objektyviai, aiškiau ir tiksliau apibrėžti viešojo intereso sąvoką, nustatyti jo ribas, kriterijus ir gynimo principus, užtikrinti viešojo ir privačių interesų pusiausvyrą, reglamentuoti viešojo intereso objektus ir jo gynimo subjektų veiklą ir viešojo intereso gynimo civilinį procesą bei kita, civilinio proceso teisėje ir praktikoje galėtų būti tokios:

- 1) viešojo intereso sampratos aiškus ir tikslus formulavimas teisės aktuose ir teismų praktikoje;
- 2) viešojo intereso apsaugos ir gynimo ribų nustatymas;
- 3) viešojo intereso gynimo subjektų nustatymas ir jų veiklos teisinis reglamentavimas;
- 4) specialaus teisinio reguliavimo nustatymas atskiriems viešojo intereso objektams;
- 5) viešojo intereso apsaugos ir gynimo principų suformulavimas ir įteisinimas;
- 6) viešojo intereso kriterijų nustatymas;
- 7) viešojo intereso norminių požymių įtvirtinimas pozityviojoje teisėje;
- 8) viešojo ir privačių interesų teisingos pusiausvyros užtikrinimas;
- 9) viešojo intereso gynimo civiliniame procese teisinis reglamentavimas;
- 10) viešąjį interesą apsaugančių teisės normų priėmimas tik įvertinus ir suderinus visų suinteresuotų asmenų ir jų grupių interesus;
- 11) visuomenės dalyvavimo civilinėse bylose ginant viešąjį interesą įteisinimas ir teisinis reglamentavimas;
- 12) vienodos teismų praktikos formavimas civilinėse bylose ginant viešąjį interesą.

Sprendžiant viešojo intereso gynimo bylas nelengva nustatyti viešojo intereso turinį ir jo ribas. Viena vertus, viešojo intereso kategorija yra sudėtinga pažintiniu moksliniu požiūriu, todėl sunku tiksliai ir išsamiai ją apibrėžti. Kita vertus, šiuolaikinės visuomenės gyvenimo dinamiškumas, politinės ir ekonominės srities vystymosi prieštaravimas, daugybės kitų veiksnių poveikis apsunkina viešojo intereso nustatymą. Visuomenėje vienu metu veikia daugybė įvairių, skirtingų ir prieštaringų interesų, todėl atlikti jų analizę ir vertinimą, kai nėra konkrečių vertinimo kriterijų, labai sudėtinga arba net praktiškai neįmanoma. Sąvoka „visuomenės interesai“ yra itin plati. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose pažymėjo, kad Europos žmogaus teisių doktrinoje yra išvirtinęs požiūris, jog įstatymų leidėjas, įstatymais reguliuodamas visuomeninius santykius, gali nustatyti viešojo intereso ribas, tačiau sprendimai dėl viešojo intereso ribų ir jo patenkinimo būdų turi būti realiai pagrįsti ir teisėti¹⁶⁹. Pabrėžtina, kad viešasis interesas yra dinamiškas ir kinta¹⁷⁰, nes visuomenės poreikiai nėra statiškas reiškinys¹⁷¹. Todėl ir viešojo inte-

---

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 55 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 2 bei 3 dalių ir 32 straipsnio 2 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001. Nr. 18-561.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005. Nr. 87-3274.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietu-

reso ribos nėra statiškos. Reikmės, kurios viename visuomenės ir valstybės raidos etape galėjo būti suprantamos kaip visuomenės poreikiai, kitame visuomenės ir valstybės raidos etape gali būti vertinamos kaip neatitinkančios konstitucinės visuomenės poreikių sampratos, ir atvirkščiai¹⁷². Kita vertus, viešasis interesas yra labai įvairus, todėl neįmanoma iš anksto pasakyti, kuriose gyvenimo srityse viešajam interesui gali atsirasti grėsmių arba gali prireikti viešąjį interesą užtikrinti įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams¹⁷³.

---

vos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 „Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 24-1004.

¹⁷² Ten pat.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktą (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktą (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006. Nr. 102-3957.

Minėtos aplinkybės rodo, kad neišvengiamas teisės normų, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, aiškinimo nevienareikšmiškumas. Aiškios ir tikslios teisės normos garantuoja numatomumą ir teisinį tikrumą, todėl teisėkūros technika reikalauja teisės normas formuluoti kaip galima aiškiau ir tiksliau. Teisės normų tikslumo reikalavimas grindžiamas trimis argumentais. Pirma, tikslios teisės normos garantuoja, kad panašūs atvejai bus aiškinami panašiai, o tai užtikrina teisingumą ir simbolizuoja teisės viršenybę. Antra, teigiama, kad tikslios taisyklės užkerta kelią pareigūnams nederamai naudotis savo galia arba iškelti ir įtvirtinti savo pačių subjektyvius įsitikinimus. Trečia, manoma, kad tikslios teisės normos garantuoja numatomumą, teisinį saugumą ir teisinį tikrumą. Tuomet asmenys iš anksto žino, kas leidžiama ir kokie padariniai jų laukia pažeidus taisyklę. Teisės normos tikslumas garantuoja, kad niekas nepatirs neigiamų padarinių dėl to, kaip teisės norma bus aiškinama po veiksmo. Negali būti teisinio saugumo ir teisinio tikrumo, jeigu teisės norma yra nepakankamai aiški ir tikslī, ir jeigu ji gali būti įgyvendinta tik *ad hoc* aiškinimo būdu¹⁷⁴.

Tarp asmens teisių ir laisvių bei visuomenės interesų neretai kyla konfliktų, o kartais atsiranda ir prieštaravimų. Demokratinėje visuomenėje tokie prieštaravimai sprendžiami derinant skirtingus interesus ir siekiant nepažeisti jų pusiausvyros. Vienas iš interesų derinimo būdų yra asmens teisių ir laisvių ribojimas. Tokią galimybę numato ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Pagal šią Konvenciją ir susiformavusią Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką tokie apribojimai galimi, t. y. laikomi pagrįstais, jeigu atitinka dvi sąlygas: 1) yra teisėti (teisėtumo kriterijus) ir 2) būtina reikalingi demokratinėje visuomenėje (demokratinio būtinumo kriterijus). Teisėtumo kriterijus reiškia, kad apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos aiškiai suformuluojamos. Įstatymais apibrėžiant teisių įgyvendinimo ribas būtina atsizvelgti į atitinkamos teisės ar laisvės paskirtį ir prasmę bei Konstitucijoje nustatytas jos ribojimo galimybes ir sąlygas. Ieškant atsakymo į klausimą, ar konkretus ri-

---

¹⁷⁴ Stone Deborah. Viešosios politikos paradoksai: sprendimų priėmimo menas politikoje. – Vilnius: Eugrimas, 2004. P. 327–328.

bojimas yra būtinais reikalingas demokratinėje visuomenėje (demokratinio būtinumo kriterijus), pirmiausia reikia išsiaiškinti ribojimo tikslus ir paskirtį, o antra, nustatyti, ar ribojimo priemonės yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui.

Galimi atvejai, kai atitinkamo ribojimo prasmingumas slypi konkrečios teisės ar laisvės prigimtyje arba kai atitinkamais apribojimais siekiama išvengti kolizijos su kitomis pagrindinėmis teisėmis. Minėtais atvejais pagrindinių teisių apribojimų pagrįstumas turėtų būti vertinamas sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais. Svarbu ir tai, kad dažnai konfliktas kyla iš esmės tarp lygiaverčių konstitucinių teisinių vertybių, todėl tokiais atvejais atitinkamais apribojimais neturėtų būti smarkiai pažeidžiama buvusi jų pusiausvyrą¹⁷⁵.

Viešojo intereso apsauga ir gynimas yra susiję su asmens teisių ir laisvių ribojimu, todėl demokratinėje visuomenėje tai turi vykti laikantis tam tikrų teisės reikalavimų. Bendriausia prasme teisėje šis ribojimas pasireiškia žmogaus teisių ir laisvių, civilinėje teisėje – subjektinių teisių ribojimu, o civilinio proceso teisėje – dispozityvumo ribojimu ir jo išimtimis. Konstitucinis Teismas yra atkreipęs dėmesį, kad valstybės kišimasis į naudojimąsi žmogaus ir piliečio teisėmis bei laisvėmis pripažįstamas teisėtu ir būtinu, tik jei laikomasi apribojimo ir siekiamo teisėto tikslo proporcingumo principo¹⁷⁶.

Šios aplinkybės rodo, kad siekiant išvengti žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų ir socialinių konfliktų viešojo intereso gynimas turi atitikti pozityviojoje teisėje įtvirtintus reikalavimus. Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraci-

---

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 15-314.

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 3-78.

niame procese įstatymo projekte¹⁷⁷ siekiama įtvirtinti tokius viešojo intereso gynimo principus:

- 1) įstatymų viršenybės;
- 2) objektyviai svarbių, reikšmingų bei naudingų visuomenei vertybių apsaugos ir gynimo nuo teisės pažeidimų;
- 3) viešojo intereso gynimo priemonių proporcingumo ginamoms vertybėms;
- 4) draudimo nesažiningai inicijuoti viešojo intereso gynimo procedūras bei draudimo piktnaudžiauti materialiosiomis ir procesinėmis teisėmis;
- 5) prokurorų, valstybės ir savivaldybių institucijų vykdomos viešojo intereso gynimo veiklos nešališkumo, efektyvumo ir tinkamo koordinavimo;
- 6) kooperacijos – tinkamo tarnybinio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo su pareiškėjais – asmenimis, kurie patenka į ginamų asmenų sąrašą;
- 7) viešo paskelbimo apie viešojo intereso gynimo bylą tais atvejais, kai siekiama apginti neapibrėžto asmenų skaičiaus interesus, nagrinėjimą;
- 8) valstybės paramos viešojo intereso gynimo visuomeninėms iniciatyvoms.

Viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės¹⁷⁸. Konstitucijoje įtvirtintos vertybės – asmens teisių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas ir viešasis in-

---

¹⁷⁷ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 (2006-12-22) // <http://www.lrs.lt>

¹⁷⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004. Nr. 181-6708.

teresas – negali būti priešinamos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą¹⁷⁹.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis. Jį įgyvendinant turi būti užtikrinama interesų pusiausvyra. Teisinės valstybės negalima siekti pripažįstant tik vienos grupės ar vieno asmens interesus ir kartu paneigiant kitų interesus. Teisingumas yra vienas pagrindinių teisės tikslų. Jis yra viena svarbiausių moralinių vertybių ir teisinės valstybės pagrindas. Teisingumo negalima pasiekti tenkinant tik vienos grupės interesus ir kartu paneigiant kitų interesus¹⁸⁰. Teisė negali remtis vien tik daugumos ar mažumos interesais¹⁸¹.

---

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. birželio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktą (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktą (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006. Nr. 102-3957.

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d.

Asmens teisių ir teisėtų interesų bei viešojo intereso teisingos pusiausvyros principas turėtų būti taikomas sprendžiant civilines viešojo intereso gynimo bylas, aiškinant viešojo intereso apsaugos garantijas, nustatančias civilinio proceso teisės normas.

CPK 5–12 straipsniuose išvardyta 18 civilinio proceso teisės principų, tačiau tarp jų nenurodytas viešojo intereso apsaugos principas. E. Laužiko, V. Mikelėno ir V. Nekrošiaus vadovėlyje „Civilinio proceso teisė“ nurodomi 22 civilinio proceso teisės principai, bet ir tarp jų viešojo intereso apsaugos principo nėra¹⁸². A. Driuko ir V. Valančiaus vadovėlyje „Civilinis procesas: teorija ir praktika“ nurodomi 23 civilinio proceso teisės principai, tačiau ir tarp jų nėra viešojo intereso apsaugos principo¹⁸³.

Iki šiol teisės šaltiniuose nenurodyta, kad civilinio proceso teisėje yra viešojo intereso apsaugos principas, tačiau tai nereikia, jog tokio principo iš viso nėra. Teisės normose ne visada įmanoma įžvelgti labai aiškiai suformuluotą vieną ar kitą principą, juo labiau

---

redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 „Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 24-1004.

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. kovo 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. liepos 15 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ papildymo ir pakeitimo“ 8 punkto, kuriuo iš naujo išdėstytas įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 12 straipsnio pirmosios dalies 3 punktas, ir Lietuvos Respublikos 1993 m. liepos 15 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo papildymo ir pakeitimo“ 23 punkto, kuriuo iš naujo išdėstytas Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 16 straipsnio septintasis punktas, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1995. Nr. 22-516.

¹⁸² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. – Vilnius: Justitia, 2003. P. 137–210.

¹⁸³ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. T. 1. P. 207–441.

tikslų principo pavadinimą¹⁸⁴. Kartais konkrečiau civilinio proceso teisės principo įvardijimas ar jo buvimas nustatomas tik analizuojant ir aiškinant teisės normų visumą¹⁸⁵.

Manome, kad įvertinus viešojo intereso apsaugos ir gynybos reikšmę civiliniame procese ir atlikus civilinio proceso teisės normų sisteminę analizę, galima teigti, jog civilinio proceso teisėje egzistuoja viešojo intereso apsaugos principas.

2.3. Viešojo intereso apsauga Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojo CPK, kurio naujoves viešojo intereso apsaugos civiliniame procese sferoje nulėmė ne tik civiliniam procesui keliamų tikslų ir civilinio proceso principų naujoviškumas, kodekso pritaikymas prie naujų rinkos sąlygų, bet ir Lietuvos nacionalinės teisės derinimas su Europos Sąjungos *acquis communautaire* vartotojų teisių apsaugos srityje.

Sąvoka „viešieji interesai“ įvairiose valstybėse suprantama skirtingai. Pačia bendriausia prasme terminas „viešasis interesas“ nusako tam tikrus bendrus interesus, kuriuos turi žmonės kaip visuomenės nariai¹⁸⁶. Lietuvos Respublikos teisės aktuose vartojama viešojo intereso sąvoka, tačiau juose nepateikiamas viešojo intereso sąvokos apibrėžimas ar kitaip sukonkretinamas jos turinys, nors, pavyzdžiui, CPK sąvoka „viešasis interesas“ pavartota 16 kartų, CK ši sąvoka pavartota 14 kartų (įskaičius ir sąvoką „visuomenės interesas“). Esant tokiam sąvokos „viešasis interesas“ neapibrėžtumui, ypač reikšmingas yra Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdinių įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, kuriame sąvoka „viešasis inte-

---

¹⁸⁴ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. – Vilnius: Justitia, 2003. P. 132.

¹⁸⁵ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. T. 1. P. 204.

¹⁸⁶ Brian B. Teisingumo teorijos. – Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 182–183.

resas“ siejama su sąvoka „visuomeninis interesas“, nes teigiama, jog „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“¹⁸⁷.

Europos Žmogaus Teisių Teismo nutarimuose pastebėta, kad sąvoka „visuomenės interesai“ yra neišvengiamai plati. Europos Žmogaus Teisių Teismas, suprasedamas, jog įstatymų leidėjams turi būti duodama gana plati socialinės ir ekonominės politikos vykdymo galimybė, atsižvelgia į įstatymų leidėjų sprendimus apibrėžiant „visuomenės interesus“, nebent tie sprendimai būtų realiai nepagrįsti (bylos James ir kiti prieš Jungtinę Karalystę (1986 m.), Litghow ir kiti prieš Jungtinę Karalystę (1987 m.))¹⁸⁸. Tai reiškia, kad įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, o sprendimai dėl viešojo intereso apibrėžimo ir jo patenkinimo būdo turi būti realiai pagrįsti ir teisėti. Pažymėtina, kad visais atvejais būtina išlaikyti pusiausvyrą tarp asmens teisės ir viešojo intereso.

Viešasis interesas socialiniu požiūriu yra konstitucinė vertybė¹⁸⁹. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas dar 1994 m. vasario 14 d. nutarime yra nurodęs, jog „jeigu kokios nors aplinkybės apsunkintų ar padarytų neįmanomą galimybę realiai pasinaudoti teise į teisminę gynybą, tektų pripažinti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą. Todėl yra tikslingas ir pateisinamas atitinkamų įgalinimų, skirtų padėti būtiniais atvejais žmonėms realizuoti jų konstitucinių teisių gynybą, suteikimas įstatymu valstybės institucijoms ar jų pareigūnams, bet su sąlyga, kad tai neprieštaraus Konstitucijai“¹⁹⁰. Lietuvos Respublikos Konstitu-

---

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.

¹⁸⁸ Ten pat.

¹⁸⁹ Ten pat.

¹⁹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr.13-221; Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos

cinis Teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pabrėžė, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, todėl įstatymuose, nepažeidžiant Konstitucijos, gali būti nustatyta, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar pareigūnai gali viešąjį interesą ginti teismine tvarka¹⁹¹.

CPK 5 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad įstatymų nustatytais atvejais pareiškimą teismui dėl viešojo intereso gynimo valstybės vardu gali pareikšti prokuroras arba kita įstatymų įgaliota institucija. Lygindami šią teisės normą su anksčiau galiojusio CPK 5 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta atitinkama teisės norma, matome, kad dabartinis CPK suteikia platesnes teisių ir interesų gynbos galimybes šioje srityje, nes viešojo intereso sąvoka yra platesnė nei anksčiau galiojusiame CPK vartojama sąvoka „valstybės ir kitų asmenų teisės bei įstatymo saugomi interesai“.

CPK numatyta nemažai naujovių reglamentuojant dalyvaujančių byloje asmenų procesinę padėtį, t. y. prokuroro, valstybės bei savivaldybių institucijų ir kitų asmenų, pareiškiančių ieškinį viešajam interesui ginti, statusas, įtvirtinama nauja ieškininė viešojo intereso gynbos forma – grupės ieškinys, taip pat įgyvendinant socialinio civilinio proceso mokyklos idėjas teisėjui suteikiama daugiau galių daryti įtaką proceso eigai.

Pagal anksčiau galiojusį CPK asmuo, pareiškęs ieškinį viešajam interesui ginti, nebuvo laikomas ieškovu. Tai lėmė tam tikrą tokio asmens procesinės padėties neapibrėžtumą ir sukėlė įvairių sunkumų, tokių kaip ieškinio atsisakymas, taikos sutarties sudarymas. Civilinio proceso teisės doktrinoje ieškovu laikomas asmuo, turintis ir materialinį, ir procesinį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi,

---

Respublikos civilinio proceso kodekso 55 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 2 bei 3 dalių ir 32 straipsnio 2 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001. Nr.18-561.

¹⁹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.

veikiantis savo vardu vadovaudamasis savo interesais. Motyvuojant tuo, kad prokuroras ir kiti asmenys, pareiškiantys ieškinius dėl valstybės ir kitų asmenų teisių bei įstatymų saugomų interesų gynimo, neturi materialinio teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi, nes jie gina ne savo teises ir interesus, o sprendimas neturės įtakos jų materialinėms teisėms ir pareigoms, šie asmenys anksčiau galiojusiame CPK nebuvo laikomi ieškovais, nors jiems buvo suteiktos procesinės teisės ir pareigos, iš esmės atitinkančios ieškovo procesines teises¹⁹².

CPK 41 straipsnyje aiškiai įtvirtinamas viešąjį interesą ginančių asmenų procesinis statusas. Kai pareiškiamas ieškinytis viešajam interesui ginti, ieškovu tokioje byloje yra ieškinį pareiškusi institucija. Įstatymas viešąjį interesą ginančius asmenis priskiria prie ieškovų, nors jie nėra ieškovais materialia prasme, t. y. jie neturi materialinio teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi, tačiau įstatymų leidėjas jų interesams suteikė procesinio teisinio intereso reikšmę. Čia susiduriame su ypatinga juridinės technikos priemone – teisine fikcija. Teisinės fikcijos – tai toks teisėkūros būdas, kai įtvirtinami tam tikri tik įsivaizduojami, iš tikrųjų nesami dalykai. Toks teisėkūros būdas pirmiausia skirtas praktiniams poreikiams tenkinti. Teisinės fikcijos apibrėžia iš tikrųjų nesamus dalykus, tačiau laikoma, kad šie dalykai tarytum egzistuoja. Nors teisinės fikcijos neatitinka tiesos, tačiau jos prilyginamos tiesai ir tokia prielaida niekam nekenkia, net priešingai – tokia prielaida yra naudinga teisinės technikos požiūriu¹⁹³.

Ieškovo statuso suteikimas institucijoms, pareiškusioms ieškinį viešajam interesui ginti, nulėmė ir kitas su tuo susijusias naujoves. CPK 50 straipsnis nustato, kad prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys, pareiškę ieškinį viešajam interesui ginti, turi visas ieškovo procesines teises ir pareigas, išskyrus atvejus, kai kiti įstatymai nustato kitaip. Dabartiniame CPK neliko nuostatos, jog prokuroro, valstybinio valdymo institucijų, įmonių, įstaigų, organizacijų ar fizinių asmenų, kurie kreipėsi į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintos valstybės ar kitų asmenų teisės bei įstatymų

---

¹⁹² Civilinio proceso kodeksas // Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1964. Nr.19-139.

¹⁹³ Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. А. В. Малько и Н. И. Матузова. 1997. С. 308–312.

saugomi interesai, atsisakymas nuo paduoto pareiškimo neatima iš asmens, kurio teisėms bei įstatymo saugomiems interesams ginti paduotas pareiškimas, teisės reikalauti, kad teismas išnagrinėtų bylą iš esmės.

Pagal dabartinį CPK klausimas dėl nurodytų asmenų ieškinio atsisakymo sprendžiamas kitaip, taikant bendrąsias CPK nuostatas. CPK 49 straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad jeigu pareikštas ieškinys viešajam interesui ginti yra susijęs su fizinių ar juridinių asmenų teisėmis, šie asmenys jų pačių arba asmens, pareiškusio ieškinį šio straipsnio nustatyta tvarka, prašymu arba teismo iniciatyva įtraukiami dalyvauti procese kaip tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, arba bendraieškiai. Bylose pagal ieškinius dėl viešojo intereso gynimo šalia prokuroro ir kitų institucijų bei asmenų atsiranda bendraieškiai ir tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, todėl galimybė atsisakyti pareikšto ieškinio tampa gerokai sunkiau įgyvendinama, taip apsaugant ginamų asmenų interesus. Galima nurodyti du atvejus. Pirma, jeigu byloje dalyvauja bendraieškiai, pagal CPK, teismui priimant ieškinio atsisakymą, būtinas visų bendraieškių sutikimas (CPK 44 straipsnio 3 dalis). Antra, net ir tada, kai byloje pagal ieškinį viešajam interesui ginti šalia institucijos, pareiškusios šį ieškinį, dalyvaus tik tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų (tokiu atveju nereikia turėti jų sutikimo ieškiniui atsisakyti (CPK 47 straipsnio 2 dalis)), tai nereikš besąlyginio ieškinio atsisakymo priėmimo. CPK 42 straipsnio 2 dalis įpareigoja teismą nepriimti ieškovo ieškinio atsisakymo, jeigu šis veiksmas prieštarauja imperatyvioms įstatymų nuostatomis ar viešajam interesui. Galima teigti, kad ieškinio, pareikšto ginti viešąjį interesą, atsisakymas ir yra tas veiksmas, kuris prieštarauja viešajam interesui. Atitinkamai spręstini ir taikos sutarties tvirtinimo klausimai.

Kitos viešojo intereso apsaugos naujovės susijusios su didesniu teisėjo aktyvumu civiliniame procese. Didesnį teisėjo aktyvumą dabar galiojančiame CPK nulėmė socialinio civilinio proceso mokyklos idėjų įgyvendinimas kodekso nuostatose. Ypač tai pastebima, kai kalbama apie teismo pareigą rūpintis sąžiningu, greitu, tinkamu civilinės bylos išnagrinėjimu, platesnes teismo posėdžio pirmininko teises, laikinųjų apsaugos priemonių taikymą teismo iniciatyva, ieš-

kinio ribų peržengimą teismo iniciatyva bei teismo iniciatyvą įrodinėjimo procese šeimos ir darbo bylose, ieškinio atsisakymo, ieškinio pripažinimo priėmimą ar taikos sutarties tvirtinimą, apeliacinio ar kasacinio skundo ribų peržengimą. Viešojo intereso apsaugos pozicijai nurodyti atvejai yra išimties iš dispozityvumo principo, nes nurodytais atvejais teismas neatsiklausia šalių valios, peržengia jų autonomijos ribas. Tokios išimties yra pateisinamos ir būtinos siekiant suderinti privataus ir viešojo intereso gynybą civiliniame procese, užtikrinti šių interesų pusiausvyrą, nes yra pripažįstama, kad bylinėjimasis nėra vien privatus šalių reikalas.

Valstybės ir savivaldybių institucijų, teikiančių išvadas svarbiais civilinės bylos klausimais, statusas dabartiniame CPK iš esmės nesikeičia. Tačiau yra išplečiamas subjektų, galinčių pateikti išvadą civilinėje byloje, sąrašas – atsisakoma valstybinio valdymo organų sąvokos (anksčiau galiojusio CPK 55 straipsnio 2 dalis) ir nustatoma, kad valstybės ir savivaldybių institucijos įstatymų numatytais atvejais gali būti teismo įtraukiamos kaip proceso dalyviai arba įstoti į procesą savo iniciatyva, kad duotų išvadą byloje, siekdami įvykdyti jiems pavestas pareigas, jeigu tai susiję su viešojo intereso gynimu (CPK 49 straipsnio 2 dalis). Sąlyga „jeigu tai yra susiję su viešojo intereso gynimu“ pakeitė anksčiau galiojusiam CPK nustatytą siauresnę sąlygą „kad gintų asmenų teises ir valstybės interesus“. CPK 50 straipsnio 2 dalyje iš anksčiau galiojusio CPK 56 straipsnio 3 dalies paliktos tik tos aptariamų institucijų teisės, kurios reikalingos jų kompetencijai įgyvendinti – susipažinti su bylos medžiaga, duoti paaiškinimus, teikti įrodymus, dalyvauti įrodymų tyrime, pateikti prašymus, bet neliko jų teisės pareikšti nušalinimus. CPK išliko nuostata dėl galimybės teismui pripažinti nurodytų institucijų dalyvavimą procese būtinu.

Dabartiniame CPK nustatytos kitokios sąlygos viešojo intereso apsaugai skirtam ieškiniui pareikšti. Pirma, valstybės ir kitų asmenų teisių ir įstatymo saugomų interesų gynimas pakeistas į plačiau suprantamą viešojo intereso gynimą. Antra, kitaip yra apibrėžtos institucijos ir asmenys, galintys pareikšti ieškinius viešajam interesui ginti. Aptiriamas tokių subjektų ratas iš esmės yra atviras, todėl tokiu būdu atsižvelgiama į galimybes ateityje materialinėje teisėje

numatyti įvairius subjektus, turinčius teisę ar pareigą pareikšti ieškinius viešiesiems interesams ginti.

Viena iš svarbesnių naujovių, susijusių su viešųjų interesų apsauga, yra CPK 49 straipsnio 5 dalyje numatyta galimybė pareikšti grupės ieškinį. Pasitelkus sisteminį teisės aiškinimo metodą galima teigti, kad grupės ieškinyje gali būti pareikštas: 1) tik įstatymų numatytais atvejais, 2) tik įstatymų nustatytų asmenų ir 3) tik viešajam interesui ginti.

Aiškliai pastebimas grupės ieškinio reglamentavimo nepakanamumas, nes jokiame teisės akte nenurodyti kriterijai, pagal kuriuos būtų galima atskirti, kada galima pareikšti grupės ieškinį viešajam interesui apginti (CPK 49 straipsnio 5 dalis), o kada tik paprastą ieškinį viešajam interesui ginti (CPK 49 straipsnio 1 dalis). Be to, net ir pareiškus grupės ieškinį, neaiškios tokio veiksmo procesinės pasekmės ir reikšmė, nes įstatymuose nenustatytos jokios specialiosios normos, išimtys, susijusios su grupės ieškinio priėmimo ir nagrinėjimo klausimais. Jeigu manytume, kad tokiu atveju taikytinos bendrosios CPK nuostatos, tai šiuo atveju ir vėl kyla klausimas dėl paprasto ieškinio viešajam interesui ginti ir grupės ieškinio viešajam interesui ginti atskyrimo. Svarstyтина galimybė priimti atskirą įstatymą dėl grupės ieškinio, kuriame galėtų būti aptarti subjektai, turintys teisę pareikšti grupės ieškinius, grupės ieškinių pareiškimo sąlygos ir nagrinėjimo ypatumai, išimtys iš bendrųjų CPK nuostatų.

Vienintelis bendrosios teisės sistemos šalyse egzistuojančio grupės ieškinio pavyzdys Lietuvoje galėtų būti bankroto bylų procesas. Šie panašumai pasireiškia tuo, kad:

1) pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo, esant tam tikroms Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatyme¹⁹⁴ nustatytoms sąlygoms, gali pareikšti bet kuris kreditorius, neatsižvelgiant į kreditorių skaičių, kad ir koks didelis jis būtų, todėl besikreipiantis į teismą kreditorius apgina ne tik savo privatų interesą, bet ir kitų kreditorių teises ir turtinius interesus;

---

¹⁹⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1010; Nr. 37 (atitaisymas); Nr. 52 (atitaisymas).

2) bankroto bylos iškėlimo momentu dar nėra žinomas visų kreditorių sąrašas;

3) visų kreditorių sąrašas nustatinėjamas ir tvirtinamas iškėlus bankroto bylą teisme.

Tačiau net ir tuomet, kai yra akivaizdžių panašumų tarp grupės ieškinių ir bankroto bylų, aiškinant grupės ieškinio įgyvendinimo galimybes Lietuvoje, negalima remtis analogiškais Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo nuostatomis, nes CPK atžvilgiu Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas yra specialusis, o pagal analogiją negali būti taikomos specialiosios, t. y. bendrųjų taisyklių išimtis numatančios, teisės normos (CPK 3 straipsnio 5 dalis).

Šiuo atveju yra naudinga užsienio valstybių, ypač kontinentinės teisės sistemos šalių, patirtis, pavyzdžiui, Vokietijos, kurioje, kaip jau minėta, žinomas tam tikras grupės ieškinio variantas – asociacijų (kolektyviniai) ieškiniai (vok. *Verbandsklagen*). Vokietijoje nuo 1998 m. vyko diskusijos dėl 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 98/27/EB „Dėl teismo draudimų saugant vartotojų interesus“ nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę. Vokietijos teisingumo ministerijos įpareigojimu Makso Planko Tarptautinės privatinės teisės institutas 1999 metais atliko studijas dėl užsienio valstybėse esančių daugelio asmenų tapačių interesų apsaugos formų civiliniame procese. Remiantis šios studijos išvadomis Vokietijos civilinio proceso kodeksas nebuvo keičiamas, o 2001 m. lapkričio 26 d. buvo priimtas įstatymas dėl ieškinių, uždraudžiančių vartotojų teisių ir kitus pažeidimus (vok. *Unterlassungsklagengesetz*)¹⁹⁵.

Grupės ieškinio instituto atsiradimas Lietuvoje pirmiausia siejamas su nacionalinės teisės derinimu su 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 98/27/EB „Dėl teismo draudimų saugant vartotojų interesus“ nuostatomis¹⁹⁶. Šios direktyvos veikimo sritis apima ir kitas vartotojų interesų apsaugos taisyk-

---

¹⁹⁵ Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts- und anderen Verstößen. Vom 26. November 2001 (BGBl. I S. 3138, 3173).

¹⁹⁶ Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interest // Official journal L'1998. Nr.166-51.

les nustatančias tokias direktyvas: 1984 m. rugsėjo 10 d. tarybos direktyva 84/450/EEB, susijusi su valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų dėl klaidinančios reklamos derinimu; 1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyva 85/577/EEB, apsauganti vartotoją dėl ne verslo patalpose sudarytų sutarčių; 1986 m. gruodžio 22 d. Tarybos direktyva 87/102/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų dėl vartojimo kreditų derinimo (su pakeitimais, padarytais Direktyva 98/7/EB); 1989 m. spalio 3 d. Tarybos direktyva 89/552/EEB dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų dėl televizijos programų perdavimo veiklos vykdymo derinimo: 10–21 straipsniai (su pakeitimais, padarytais Direktyva 97/36/EB); 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 90/28/EEB dėl suorganizuotų kelionių, atostogų ir ekskursijų; 1992 m. kovo 31 d. Tarybos direktyva 92/28/EEB dėl žmonėms skirtų medicinos produktų reklamos; 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl vartotojų sutarčių nesažiningų sąlygų; 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/47/EB dėl pirkėjų apsaugos dėl tam tikrų sutarčių aspektų, susijusių su teisės pakaitomis naudotis nekilnojamoju turtu įsigijimu; 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB dėl vartotojų teisių apsaugos nuotolinės prekybos sutarčių atžvilgiu; 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/31/EB dėl elektroninės komercijos.

Minėtos 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos Nr. 98/27/EB „Dėl teismo draudimų saugant vartotojų interesus“ 1 straipsnyje nurodoma, kad jos paskirtis – suderinti valstybių narių įstatymus ir kitus teisės aktus, susijusius su ieškiniais dėl uždraudimo atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus, kurių paskirtis apginti kolektyvinius vartotojų interesus, siekiant užtikrinti sklandų rinkos veikimą. Direktyvoje kolektyviniai interesai aiškinami kaip interesai, nesudarantys pažeistų individualių asmenų interesų visumos. Pagal direktyvos 2 ir 3 straipsnį kompetentingi subjektai iškelti ieškinius dėl uždraudimo atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus yra viena ar daugiau savarankiškų visuomeninių institucijų ir (arba) organizacijos, kurių paskirtis ginti kolektyvinius vartotojų interesus. Kompetentingų subjektų prašomos valstybės narės turi pranešti Komisijai, kad šie subjektai yra kompetentingi pareikšti ieškinį dėl

uždraudimo atsakovui atlikti tam tikrus veiksmus. Valstybės narės turi pranešti Komisijai šių kompetentingų subjektų pavadinimus ir paskirtį. Komisija sudaro šių subjektų sąrašą, kuris yra skelbiamas Europos Sąjungos Oficialiajame leidinyje. Pagal direktyvos 2 straipsnį valstybės narės turi paskirti teismus arba administracines institucijas, kompetentingas priimti sprendimus bylose, kurių nagrinėjimą pradėjo anksčiau minėtos kompetentingos institucijos, kad priimtų teismo nutartį su visu būtinu tikslingumu, prireikus naudojant supaprastintą procedūrą, reikalaujančią nutraukti pažeidimus arba juos uždraudžiančią. Ši direktyva nedraudžia valstybėms narėms priimti nuostatų, kurios suteiktų kompetentingiems subjektams arba kuriam nors kitam suinteresuotam asmeniui didesnes galias iškelti bylą nacionaliniu lygiu.

Su grupės ieškinio institutu gali būti siejamas ir CK 6.188 straipsnis. Šiame straipsnyje nurodyta, kad vartotojas turi teisę teismo tvarka reikalauti pripažinti negaliojančiomis sąžiningumo kriterijams prieštaraujančias vartojimo sutarties sąlygas, taip pat turi teisę dėl šio pažeidimo kreiptis ir į vartotojų teises ginančias institucijas, jeigu jo interesai pažeidžiami dėl nesąžiningų sutarčių sąlygų taikymo. Pagal CK 6.188 straipsnio 6 dalį, teismui pripažinus sutarties sąlygas nesąžiningomis, jos negalioja nuo sutarties sudarymo. Tai reiškia, kad patenkinus vieno ieškovo ieškinį dėl tam tikrų standartinės vartojimo sutarties sąlygų pripažinimo nesąžiningomis, teismo sprendimo *res judicata* galia bus taikoma ir kitų šių sutartį sudariusių vartotojų atžvilgiu.

CPK 42 straipsnis nustato, kad teismas apie pradėtą bylą pagal ieškinį viešajam interesui ginti praneša asmenims, su kurių teisėmis yra susijęs pareikštas ieškinys. Problemų šiuo atveju neturėtų kilti, jeigu pareiškianti ieškinį institucija turės duomenis apie visus asmenis, į kurių interesus atsižvelgdama kreipiasi į teismą, ir tų asmenų skaičius nebus labai didelis. Tačiau bendraieškiais gali būti ir keli šimtai ar tūkstančiai vartotojų, kurių interesus pažeidžia, pavyzdžiui, nesąžiningos vartojimo sutarčių sąlygos. Be to, kreipimosi į teismą momentu gali būti nežinomi visi asmenys, kurių interesai ir teisės yra pažeisti. Ši problema sprendina pagal CPK 130 straipsnį „Procesinių dokumentų įteikimas viešo paskelbimo būdu“ – įteikiant pranešimą apie bylą viešojo paskelbimo spaudoje būdu (CPK

130 straipsnio 1 dalis). Tokiame pranešime rekomenduotina nurodyti ne tik įstatymo nustatytą informaciją apie iškeltą civilinę bylą (teismas, procesinio dokumento pobūdis, adresatas, teismo posėdžio data), bet nurodyti ir apie suinteresuotų asmenų galimybę įstoti į prasidėjusį procesą. Tai iš esmės vienintelė galimybė ekonomiškai ir greitai užtikrinti CPK 49 straipsnio 3 dalyje numatytų asmenų teisių įgyvendinimą. Šioje dalyje nurodyta, kad asmenys, jų pačių ar asmens, pareiškusio ieškinį šio straipsnio nustatyta tvarka, prašymu arba teismo iniciatyva gali būti įtraukti dalyvauti procese kaip tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, arba bendraieškiai. Šiuo atveju teismo iniciatyva įtraukiant į pradėtą bylą bendraieškius aiškintina kaip dispozityvumo principo išimtis, nes pradėta byla susijusi su viešojo intereso gynimu.

CPK taip pat nenurodyti kriterijai, pagal kuriuos būtų galima spręsti, kada asmenys, kurių interesai ginami ieškiniiais viešajam interesui ginti, turėtų dalyvauti kaip tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, o kada kaip bendraieškiai. Rekomenduotina trečiuosius asmenis į bylos nagrinėjimą įtraukti tokiu atveju, kai pareiškiamas neturtinis ieškinys viešajam interesui ginti, nes tokiu atveju, pavyzdžiui, siekiama pripažinti atsakovo veiksmus neteisėtais, uždrausti jam atlikti tam tikrus veiksmus arba įpareigoti atsakovą atlikti tam tikrus veiksmus. Teismo sprendime pagal neturtinį ieškinį viešajam interesui ginti trečiųjų asmenų atžvilgiu nustatyti juridiniai faktai turės prejudicinę galią kitose bylose (CPK 182 straipsnio 2 punktas), kurias ateityje jie galės savarankiškai iškelti. Kita vertus, sprendžiant šią problemą, reikia atsizvelgti į civilinių procesinių teisinių santykių ryšį su materialiaisiais teisiniais santykiais. Asmens padėtis civiliniuose procesiniuose santykiuose priklauso nuo jo padėties materialiuosiuose teisiniuose santykiuose.

2.4. Prokuroro dalyvavimo ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos

Prokuroro statusas tarptautiniuose teisės aktuose apibrėžiamas labai lakoniškai – tai pareigūnai, kontroliuojantys teisingumo vykdymą. Tiek 1990 m. Jungtinių Tautų kongrese priimtose „Prokurorų vaidmens gairėse“, tiek 2000 m. spalio 16 d. Europos Tarybos

Ministrų Komiteto priimtoje rekomendacijoje „Prokuratūros vaidmuo kriminalinės justicijos sistemoje“ daugiau akcentuojamas prokurorų vaidmuo ir funkcijos baudžiamajame, o ne civiliniame procese¹⁹⁷. Tiesiogiai įtvirtinama nuostata, kad prokurorai turi ginti viešąjį interesą ir užtikrinti įstatymų taikymą baudžiamajame procese, tačiau prokurorų pareigos ginti viešąjį interesą civiliniame procese minėtuose tarptautiniuose teisės aktuose nenumatyta. To priežastis akivaizdi – pagrindinės prokuroro funkcijos yra susijusios su baudžiamuoju persekiojimu, o tai nulemia mažesnę prokuroro aktyvumą civilinėse bylose, todėl Lietuvos ir užsienio valstybėse prokuratūros veiklą reguliuojantys įstatymai viešojo intereso gynimą civilinėse bylose paprastai laiko papildoma funkcija.

2.4.1. Prokuroro vaidmuo ginant viešąjį interesą civiliniame procese užsienio valstybėse

Daugelyje pasaulio valstybių, tokiose kaip Italija, Prancūzija, Ispanija, Belgija, iš dalies – Vokietija, Austrija, Lotynų Amerikos šalys, Anglija, viešojo intereso gynimo funkcijos yra patikėtos prokurorui.

Prancūzijoje prokuroras (pranc. *ministère public*) laikomas vykdomosios valdžios atstovu teismuose. Veikdamas kaip vykdomosios valdžios atstovas, jis pavaldus teisingumo ministrai, tačiau laikomas sudedamąja teisingumo sistemos dalimi, t. y. teismo pareigūnu, neturinčiu teisės nagrinėti bylas. Prokurorai veikia prie kiekvieno teismo, tačiau nesinaudoja nepriklausomumo garantijomis, kurias įstatymai suteikia teisėjams. Kasacinio teismo (pranc. *Cour de Cassation*) generalinį prokurorą (pranc. *procureur général*) skiria vyriausybė. Civilinėse bylose prokurorai gina viešąjį interesą ir užtikrina tinkamą įstatymų taikymą. Jis gali pats pareikšti ieškinį (Prancūzijos civilinio proceso kodekso¹⁹⁸ 422 straipsnis) arba įstoti į šalių

---

¹⁹⁷ [http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Conferences_and_high-level_meetings/European_Public_Prosecutors/Rec%20\(2000\)%2019%20Lituanie.asp](http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_co-operation/Conferences_and_high-level_meetings/European_Public_Prosecutors/Rec%20(2000)%2019%20Lituanie.asp)

¹⁹⁸ Prancūzijos civilinio proceso kodeksas // http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/somncpca.htm

jau pradėtą bylą tam, kad pareikštų savo nuomonę (išvadą) nagrinėjamoje byloje taikytinos teisės ir kitais klausimais (Prancūzijos civilinio proceso kodekso 424 ir 425 straipsniai).

Teisę įstoti į šalių pradėtą bylą prokuroras turi visada, kai mano, kad tai yra būtina viešajam interesui apginti (Prancūzijos civilinio proceso kodekso 423 straipsnis). Prokuroras paprastai dalyvauja bankroto, šeimos bylose, bylose, kur viena šalis yra valstybė ar valstybės institucija, taip pat visose bylose, kurias nagrinėja kasacinis teismas. Teismas privalo pranešti prokurorui apie kiekvieną iškeltą civilinę bylą, susijusią su nepilnamečių priežiūra ir globa, su suaugusių asmenų globa, taip pat įmonių nemokumu ar jų likvidavimu, kai įmonės įstatinis kapitalas viršija įstatyme nurodytą sumą, taip pat apie bankroto bei įmonės direktoriaus patraukimo civilinę atsakomybę bylas (Prancūzijos civilinio proceso kodekso 425 straipsnis). Kitose bylose teisėjai patys sprendžia, kviesti ar ne prokurorą į procesą.

Prancūzijoje prokuroras, pareikšdamas ieškinį, veikia savo vardu ir byloje dalyvauja kaip ieškovas. Prancūzijos civilinio proceso kodekse nurodoma, kad pareikšti ieškinį ar pareiškimą ne ginčo teisenos tvarka savo iniciatyva prokuroras gali tik įstatymo nustatytais atvejais arba kai to reikalauja viešosios tvarkos interesai (dėl santuokos pripažinimo negaliojančia, įvaikinimo klausimais, dėl civilinės būklės aktų ištaisymo, dėl asmens pripažinimo neveiksniu, dėl paveldimo turto apsaugos, dėl tėvystės teisių atėmimo ar globėjų paskyrimo ir kt.). Generalinis prokuroras dar gali paduoti kasacinį skundą, jeigu to reikalauja teisėti interesai. Tokiam kasaciniam skundui paduoti jokie procesiniai terminai nėra nustatyti. Tačiau sprendimo panaikinimas, kasacine tvarka išnagrinėjus bylą pagal prokuroro kasacinį skundą, nedaro įtakos šalių teisėms ir pareigoms. Šalims sprendimas lieka ir toliau galioti, bet jis praranda precedentinę galią. Tad prokuroro kasaciniai skundai Prancūzijoje yra vienas iš būdų, padedančių užtikrinti vienodą teismų praktiką, aiškinant ir taikant įstatymus.

Italijoje prokuratūra (it. *Pubblico Ministero*) yra valstybės institucija, užtikrinanti ir garantuojanti teisingą įstatymų taikymą visuomeniniuose santykiuose, turinčiuose viešąjį interesą. Italijoje, kaip ir Prancūzijoje, prokuroras civiliniame procese dalyvauja

dviem būdais – savo vardu pareikšdamas ieškinį arba įstodamas į šalių pradėtą bylą. Prokuroras savo iniciatyva gali pareikšti ieškinį Italijos civilinio proceso kodekse numatytais atvejais (dėl asmens pripažinimo neveiksniu ar paskelbimo mirusiu, santuokos pripažinimo negaliojančia, dėl bankroto bylos iškėlimo ir kt.) ir tada pagal Italijos civilinio proceso kodekso 69–73 straipsnius jis įgyja visas šalies teises¹⁹⁹. Šių atvejų sąrašas nėra baigtinis, nes prokuroras turi teisę įstoti į kiekvieną bylą, jeigu to reikalauja viešasis interesas. Jis visada dalyvauja nagrinėjant bylą Aukščiausiąjame Teisme ir teikia teisinę išvadą dėl bylos esmės. Jeigu šalys per nustatytą terminą nepasinaudojo kasacinio apskundimo teise, tai generalinis prokuroras įstatymo interesais pats gali paduoti kasacinį skundą Aukščiausiam Teismui²⁰⁰. Tačiau, kaip ir Prancūzijoje, Italijos Aukščiausiojo Teismo panaikinto sprendimo *res judicata* galia šalims išlieka, o teismo sprendimas netenka tik precedentinės galios.

Ispanijos Konstitucijos²⁰¹ 124 straipsnis įtvirtina prokuratūros instituciją (isp. *Ministerio Fiscal de España*). Prokuratūra užtikrina teisėtumą, gina piliečių teises, saugo teismų nepriklausomumą ir siekia socialinio ar viešojo intereso patenkinimo teisme. Prokuroras civiliniame procese dalyvauja taip pat dviem būdais: pareikšdamas ieškinį savo iniciatyva (pvz., neveiksnaus asmens interesais arba ginant viešąjį interesą) arba įstodamas į jau prasidėjusią bylą²⁰². Generalinis prokuroras turi teisę apskusti teismo sprendimus kasacine tvarka Aukščiausiam Teismui.

Belgijoje prokuroras dalyvauja asmens pripažinimo nežinia kur esančiu ar paskelbimo mirusiu, asmens pripažinimo neveiksniu, mokesčių, bankroto, ištuokos ir visose bylose, susijusiose su viešojo intereso gynimu²⁰³. Prokurorai veikia prie kiekvieno teismo. Gene-

---

¹⁹⁹ Italijos civilinio proceso kodeksas (Codice di Procedura Civile) // <http://www.studiocelentano.it/codici/cpc/index.htm>

²⁰⁰ Додонов В. Н., Крутских В. Е. Прокуратура в России и за рубежом. – Москва: Издательство НОРМА, 2001. С. 77.

²⁰¹ Ispanijos Konstitucija // <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/6480>

²⁰² Ispanijos civilinio proceso kodeksas (Ley de Enjuiciamiento Civil) // http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/11-2000.html; Ministerio Fiscal // http://www.justicia.es/portal/public/_s.155/549

²⁰³ Het openbaar ministerie of het parket // http://www.presse-justice.be/pdf.php?lang=nl&document_id=81&; KORTE INHOUD Inleiding:

ralinis prokuroras dalyvauja nagrinėjant bylas Aukščiausiajame Teisme. Jis pateikia teisinę išvadą dėl bylos esmės, taip pat gali apskųsti teismo sprendimą savo iniciatyva paduodamas kasacinį skundą Aukščiausiajam Teismui.

Olandijoje prokuroras civilinėje byloje dalyvauja kaip proceso šalis, jeigu viešasis interesas to reikalauja, taip pat kai reikia ginti neveiksnių asmenų interesus²⁰⁴.

Portugalijos prokuratūros įstatymas numato, kad prokuratūros (port. *Procuradoria*) specialioji jurisdikcija yra atstovauti valstybės, autonominių regionų, vietos valdžios institucijų, asmenų, turinčių laikiną gyvenamąją vietą ar kurių buvimo vieta nežinoma, interesams; inicijuoti bankroto ar nemokumo procesą, taip pat bet kurią kitą procesą, kuriame yra viešasis interesas²⁰⁵. Portugalijos civilinio proceso kodeksas²⁰⁶ numato specialias taisykles, kaip prokurorai turi atstovauti neveiksniams asmenims, asmenims, kurių buvimo vieta nežinoma, taip pat atstovauti valstybės interesams. Civilinio proceso kodekse vardinamos bylos, kuriose prokurorai turi dalyvauti ir ginti viešąjį interesą – tam tikrose paveldėjimo bylose, bankroto bylose, šeimos ir nepilnamečių bylose, baudų išieškojimo bylose ir t. t. Įvairūs materialinės teisės aktai įtvirtina prokuratūros kompetenciją ginti difuzinius ir kolektyvinius interesus aplinkos apsaugos srityje, vartotojų homogeniškus (vienarūšius) bei kolektyvinius ir difuzinius interesus²⁰⁷.

Latvijos prokuratūros įstatymas²⁰⁸ numato, kad prokuratūros pareiga – ginti piliečių ir valstybės teises bei teisėtus interesus įstatymų nustatytais procedūromis; įstatymų nustatytais atvejais pareikšti ieškinius teisme ir t. t. Įstatymas numato, kad prokuroras,

---

het openbaar ministerie in het algemeen // <http://www.juridat.be/cass/images/redes2004.pdf>

²⁰⁴ Openbaar Ministerie // <http://www.om.nl/>; Het openbaar ministerie in civiele zaken // <http://www.eur.nl/perskamer/persberichten/archief03/demeijer/>

²⁰⁵ Procuradoria Geral da República // http://www.pgr.pt/portugues/grupo_pgr/mp_competencia.htm

²⁰⁶ Portugalijos civilinio proceso kodeksas (Código de Processo Civil) // http://www.giea.net/legislacao.net/codigos/codigo_processo_civil/index.htm

²⁰⁷ Interesses Difusos // <http://www.interessesdifusos.com.pt>

²⁰⁸ Latvijos prokuratūros įstatymas // http://www.lrp.gov.lv/doc_upl/Prokuraturas_likums_papild.doc

gavęs informacijos apie neveiksnių, ribotai veikusių asmenų, invalidų, nepilnamečių, kalinių ar kitų asmenų, negalintiems tinkamai pasinaudoti gynyba, teisių ir teisėtų interesų pažeidimus, privalo patikrinti šią informaciją ir imtis visų reikiamų priemonių, siekiant apsaugoti šių asmenų ir valstybės interesus. Nustatęs teisių ir interesų pažeidimus, prokuroras turi teisę pareikšti ieškinį teisme, iškelti baudžiamąją bylą, inicijuoti administracinį ar drausminį procesą. Latvijoje prokurorai gina ne tik valstybės, bet ir savivaldybių interesus. Latvijos civiliniai įstatymai numato konkrečius prokuroro dalyvavimo civiliniame procese atvejus. Pagal Civilinį kodeksą prokuroras turi teisę pareikšti ieškinį teisme: dėl santuokos pripažinimo negaliojančia, dėl globos skyrimo psichinę negalią turintiems asmenims, dėl priežiūros skyrimo amoralaus elgesio asmenims, dėl asmens paskelbimo mirusiu, kai kuriose paveldėjimo bylose, kitose bylose²⁰⁹.

Pagal Rusijos Federacijos prokuratūros įstatymo 27 straipsnį prokuroras pareiškia ieškinį, kai pažeidžiamos asmens ar piliečio teisės ir laisvės, ginamos civilinio proceso tvarka, ir kai nukentėjęs asmuo dėl sveikatos, amžiaus ar kitų priežasčių negali pats apginti savo teisių ir laisvių teisme arba kai pažeistos daugelio piliečių teisės ir laisvės ar kai dėl kitų aplinkybių pažeidimas įgavo visuomeninę reikšmę²¹⁰. Šioje valstybėje prokuroras civiliniame procese dalyvauja dviem būdais: 1) pareiškdamas ieškinį; 2) įstatymo numatytais atvejais įstodamas į procesą ir pateikdamas išvadą. Rusijos civilinio proceso kodekso²¹¹ 45 straipsnis nustato, kad prokuroras turi teisę kreiptis į teismą, kad apgintų piliečių, neapibrėžtos grupės teises, laisves ar teisėtus interesus arba Rusijos Federacijos, federacijos subjektų, municipalinių institucijų interesus. Prokuroras, pareiškęs ieškinį teisme, įgyja visas procesines ieškovo teises ir pareigas, išskyrus teisę sudaryti taikos sutartį ir pareigą sumokėti bylinėjimosi išlaidas.

---

²⁰⁹ Latvijos civilinio proceso įstatymas // <http://www.inlatplus.lv/rus/laws/>

²¹⁰ Федеральный закон „О прокуратуре Российской Федерации“ // http://www.consultant.ru/popular/prosec/49_4.html

²¹¹ Комментарий к гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации / Отв. ред. М. С. Шакарян. – Москва: Проспект, 2003. С 109–114.

Lenkijoje prokuroras turi teisę pareikšti ieškinį Lenkijoje civilinio proceso kodekso 55–60 straipsnių nustatyta tvarka²¹².

Vokietijoje ir Austrijoje prokuroro (vok. *Staatsanwalt*) vaidmuo civiliniame procese yra minimalus. Jis dalyvauja tik vienu būdu – savo iniciatyva pareikšdamas ieškinį įstatymo nustatytais atvejais. Vokietijos civilinio proceso kodeksas tokią teisę prokurorui suteikia santuokos pripažinimo negaliojančia ir asmens pripažinimo neveiksniu bylose²¹³.

Prokuroro institucija žinoma ir bendrosios teisės valstybėse. Anglijoje prokuroras (angl. *Attorney-General*) turi teisę pareikšti ieškinį gindamas viešąjį interesą arba gali įstoti į bylą ir joje išdėstyti savo kaip viešosios valdžios atstovo poziciją. Pavyzdžiui, prokuroras gali pareikšti ieškinį dėl uždraudimo atitinkamai institucijai ar privačiam asmeniui atlikti veiksmus, pažeidžiančius viešąją tvarką, arba gali leisti suinteresuotam asmeniui pačiam pareikšti tokį ieškinį²¹⁴. Taip pat prokuroras turi teisę pareikšti ieškinį siekdamas apginti nepilnamečių interesus, uždrausti statybas, pradėtas neturint leidimų, užtikrinti visuomenės sveikatos apsaugą. Prokuroras dalyvauja nagrinėjant bylas, susijusias su labdaros fondų veikla, bylas dėl santuokų pripažinimo negaliojančiomis. Tokiais atvejais jis teismui pateikia teisinį bylos įvertimą ir veikia kaip *amicus curiae*. *Amicus curiae* nuomonė – tai teisinė nuomonė teisme asmens, kuris nėra bylos šalis, bet turi interesą byloje.

Jungtinėse Valstijose nėra prokuroro institucijos, bet panašias funkcijas federaliniu lygiu turi *Attorney General* arba valstijų lygiu – *State Attorney*. Civiliniame procese jis dalyvauja retai ir tik kaip *amicus curiae* arba dalyvauja procese atstovaudami federacinei valstybei ar valstijoms. *Solicitor General* išimtinai atstovauja Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybei Aukščiausiąjame Teisme. Savo iniciatyva dalyvauja procese paprastai bylose, susijusiose su nesąžinin-

---

²¹² Lenkijos civilinio proceso kodeksas (Kodeks postępowania cywilnego) // <http://europoland.republika.pl/kpc1.htm>

²¹³ Додонов В. Н., Крутских В. Е. Прокуратура в России и за рубежом. С. 77.

²¹⁴ Relator Actions // <http://www.attorneygeneral.ie/ac/relator.html>

ga konkurencija, lupikavimu, patikėjimo teise, vertybiniais popieriais, žmogaus teisėmis, rasine ar kitokia diskriminacija²¹⁵.

Prokuroras dalyvauja ginant viešąjį interesą civilinio proceso tvarka ir kitose pasaulio valstybėse. Apibendrinant galima teigti, kad užsienio valstybėse prokuroro kreipimosi į teismą civilinio proceso tvarka pagrindas formuluojamas trimis būdais: 1) suteikiama bendro pobūdžio teisė kreiptis į teismą, jei prokuroras mano, kad pažeistas viešasis interesas (kai kuriais atvejais minimi kolektyviniai, difuziniai, valstybės, viešosios tvarkos interesai); 2) numatoma, kad prokuroras turi teisę kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka tik įstatyme nustatytais atvejais; 3) derinami abu aukščiau paminėti būdai.

2.4.2. Prokuroro veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos Lietuvoje

Iki 2003 m. balandžio 19 d. galiojęs Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnis buvo įteisinęs prokuroro funkcijas tik baudžiamajame procese ir nenumatė prokuroro dalyvavimo civiliniame procese. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1994 m. vasario 14 d. nutarime²¹⁶ „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstatavo, kad CPK 53 straipsnio normos dėl prokuroro teisės kreiptis į teismą su pareiškimu kitų asmenų teisėms bei įstatymų saugomiems valstybės interesams ginti neprieštarauja Konstitucijai. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo išvadą motyvavo tuo, kad tokių teisių numatymas valstybės institucijoms ar jų pareigūnams yra viena iš asmens teisės į teisminę gynybą garantavimo formų. Kituose savo nutarimuose Konstitucinis

---

²¹⁵ Додонов В. Н., Крутских В. Е. Прокуратура в России и за рубежом. С. 79–80.

²¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr. 13-221.

Teismas taip pat pripažino, kad įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose bei įtvirtinti juos įstatymuose, nepažeidžiant Konstitucijos, gali būti nustatyta, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar pareigūnai gali viešąjį interesą ginti teismine tvarka.

2003 m. kovo 20 d. priimtame Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatyme, įsigaliojusiam nuo 2003 m. balandžio 20 d., konkrečiai nustatyta, kad „prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus“²¹⁷.

Lietuvoje iki 1994 m. galiojęs CPK 53 straipsnis nurodė du prokuroro dalyvavimo civiliniame procese būdus: prokuroras galėjo pareikšti ieškinį kitų asmenų teisėms ir įstatymų saugomiems interesams ginti, jis galėjo įstoti į bylą bet kurioje proceso stadijoje, jeigu reikėjo ginti valstybinius ar visuomeninius interesus arba piliečių teises bei įstatymo saugomus interesus. Vadinasi, praktiškai buvo įtvirtinta neribota prokuroro teisė dalyvauti civiliniame procese, nes jo dalyvavimas nebuvo saistomas tik su viešojo intereso gynimu. Tokia nuostata nesiderino su dispozityvumo principu. Pavyzdžiui, prokuroras galėjo protestuoti teismo sprendimą net tuo atveju, kai šalys juo būdavo patenkintos. 1994 m. lapkričio 8 d. buvo priimtas CPK pakeitimo bei papildymo įstatymas ir prokuroras neteko teisės įstoti į bylą bei vykdyti prokurorinę priežiūrą civiliniame procese.

Dabar galiojančio Prokuratūros įstatymo²¹⁸ 2 straipsnio 2 dalies 7 punkte numatyta, kad prokuratūra įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka gina viešąjį interesą. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalis numato, kad prokuroras, nustatęs asmens, visuomenės, valstybės teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, viešąjį interesą gina įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka pagal asmens, valstybės ar savivaldybių institucijos arba įstaigos pranešimą, pasiūlymą, pareiškimą, skundą arba savo iniciatyva. Įstatyme taip pat numatyta prokuroro galimybė ginti viešąjį interesą ir tais atvejais, kai kitų institucijų pareigūnai, tarnautojai ar jiems prilyginti asmenys, privalantys ginti šį

---

²¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 32-1316.

²¹⁸ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 42-1919.

interesą, nesiėmė priemonių viešojo intereso pažeidimams pašalinti. Ši nuostata atsirado todėl, kad praktikoje dauguma valstybės ir savivaldybių institucijų neįgyvendina įgaliojimų ir įpareigojimų ginti viešąjį interesą atstovaujamosiose veiklos srityse. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalis nustato plačius prokuroro įgaliojimus viešajam interesui ginti, iš kurių su civiliniu procesu susijusios prokuroro galimybės viešajam interesui ginti yra tokios: kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu; prašyti iš asmenų dokumentų ir informacijos; dalyvauti teismo procese, kai nagrinėjamos civilinės bylos; apskųsti tose bylose priimtus teismo sprendimus, nutartis, nutarimus.

CPK taip pat numato prokuroro dalyvavimą civiliniame procese. Šio kodekso 5 straipsnio 3 dalis nustato, kad įstatymų nustatytais atvejais pareiškimą teismui dėl viešojo intereso gynimo valstybės vardu gali pareikšti prokuroras arba kita įstatymų įgaliota institucija. Prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys, pareiškę ieškinį viešajam interesui ginti, turi visas ieškovo procesines teises ir pareigas, išskyrus atvejus, kai kiti įstatymai nustato kitaip (CPK 50 straipsnis). CPK 49 straipsnio 1 dalyje suformuluota nuostata dėl prokuroro galimybės dalyvauti civiliniame procese yra trumpa ir aiški: „Įstatymų numatytais atvejais prokuroras <...> gali pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti.“ Iš šios normos aišku, kad prokuroras turi teisę pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti tik tuomet, kai tokia teisė nurodyta įstatyme. Ši teisės norma yra blanketinė, nukreipianti į kitus įstatymus, todėl jei įstatyme neminima tokia prokuroro teisė, jis negali kreiptis į teismą. Tai labai suvaržo viešojo intereso gynimo galimybes, nes įstatymuose sudėtinga atskirai aptarti visus atvejus, kai reikia ginti viešąjį interesą. Jau vien šioje monografijoje nurodyti 28 atvejai, iš kurių 26 numatyti CPK ir CK, o kiti 2 – Prokuratūros įstatyme, kai įstatymas įpareigoja prokurorą kreiptis į teismą su ieškiniu ar pareiškimu. Teisės mokslininkai yra pareiškę pagrįstą nuomonę, kad tai yra įstatymo spraga²¹⁹. Šiuos neaiškumus bandė išaiškinti ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. sausio 29 d. konsultacijoje²²⁰ teismams Nr. A3-

²¹⁹ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. P. 686.

²²⁰ Konsultacijoje pažymėta, kad CPK 5 straipsnio ir 49 straipsnio nuostatos yra bendrosios, kartu ir blanketinės, nukreipiančios į kitus įstatymus. Vienas iš jų

97²⁰. Tačiau šioje konsultacijoje Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalies norma išaiškinta pernelyg plačiai, neatsižvelgiant į to paties straipsnio 1 dalį, kuriame nurodyta, kad „prokurorai <...> viešąjį interesą gina įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka <...>“. Kai yra tokios Prokuratūros įstatymo formuluotės, manome, jog net ir nuostaičius, kad pažeisti teisės aktų reikalavimai, prokuroras gali ginti viešąjį interesą tik įstatymų nustatytais atvejais. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 1 punkte nurodomas teisės akto pažėdimas yra tik teisinė prielaida materialiniam teisiniam reikalavimui patenkinti (ieškinio pagrindas), bet ne leidimas prokurorui ginti viešąjį interesą visais teisės aktų pažeidimo atvejais. Tokį „siauresnį“ požiūrį į prokuroro funkcijas patvirtina ir įstatymo leidėjo pozicija, kuri buvo pareikšta ruošiantis priimti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pataisas²²¹. Šios pataisos svarstymo Seime metu buvo atkreiptas dėmesys, kad nuostata, jog „prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus“, leidžia įstatymu nustatyti nepagrįstai plačias prokuroro funkcijas. Tačiau šiai pastabai nebuvo pritaręta, argumentuojant, kad prokuroras gins šias teises ir interesus tik „įstatymo nustatytais atvejais“, konkrečias prokuroro funkcijas apibrėš įstatymais²²². Siekiant pašalinti pastebėtus prieštaravimus ir abejones bei užtikrinti viešojo intereso gynybos galimybes, reikėtų tikslinti CPK 49 straipsnio 1 dalį ir Prokuratūros įstatymo 19

---

yra Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, kurio 19 straipsnio 2 dalies 1 punkte numatyta prokuroro teisė ginant viešąjį interesą kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu, kai prokuroras turi pagrindą manyti, kad pažeisti teisės aktų reikalavimai. Taigi, kaip pažymėjo Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyrius, pagal Prokuratūros įstatymą viešojo intereso gynimas yra teisės aktų pažeidimų pašalinimas pagal prokuratūrai suteiktus įgalinimus, o Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 1 punkte, neribojant prokuroro kompetencijos šioje srityje konkrečiais atvejais, apibrėžiamos prokuroro teisės pareikšti ieškinį teisme. Todėl kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka gindamas viešąjį interesą prokuroras gali visais atvejais, nustatęs tokį teisės aktų pažeidimą, kuris, prokuroro nuomone, turi esminės reikšmės asmenų, jų grupių, valstybės ir visuomenės teisėms bei teisėtiems interesams ir sudaro pagrįstas prielaidas prokuroro reiškiamam materialiniam teisiniam reikalavimui patenkinti.

²²¹ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2002 m. rugsėjo 6 d. išvada Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo projektui // <http://www.lrs.lt>

²²² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. P. 684.

straipsnį, numatant, kad prokuroras gali kreiptis į teismą su ieškiniu visais atvejais, kai nustato viešojo intereso pažeidimą. Tokia nuostata būtų pažangesnė, atitiktų užsienio valstybių proceso įstatymus.

CK ir CPK apibrėžia atvejus, kai prokuroras, gindamas viešąjį interesą, gali teismui paduoti ieškinį arba pareiškimą:

- 1) dėl fizinio asmens paskelbimo mirusiu (CPK 449 straipsnis);
- 2) dėl fizinio asmens pripažinimo nežinia kur esančiu (CPK 454 straipsnis);
- 3) dėl bylos, kurioje nuspręsta fizinį asmenį paskelbti mirusiu ar pripažinti nežinia kur esančiu, atnaujinimo (CPK 459 straipsnis);
- 4) dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu, ribotai veiksniu arba veiksniu (CK 2.10 straipsnis, CPK 463 straipsnis);
- 5) dėl nepilnamečio nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų teisės savarankiškai disponuoti savo pajamomis ir turtu apribojimo ar atėmimo (CPK 463 straipsnis);
- 6) bylose dėl globos ir rūpybos dėl teismo paskirto turto administratoriaus nušalinimo arba pakeitimo kitu (CPK 493 straipsnis);
- 7) dėl globėjo ar rūpintojo nušalinimo nuo pareigų (CPK 494 straipsnis);
- 8) dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo, globėjo ar rūpintojo skyrimo (CK 3.263 straipsnis, CPK 497 straipsnis);
- 9) dėl rūpybos nustatymo ir rūpintojo paskyrimo veiksniui asmeniui, kuris dėl sveikatos būklės negali savarankiškai įgyvendinti savo teisių ar vykdyti pareigų (CPK 509 straipsnis);
- 10) dėl santuokos nutraukimo neveiksnaus sutuoktinio interesais (CK 3.55 straipsnis, CPK 538 straipsnis);
- 11) dėl neveiksnaus fizinio asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu (CK 1.84 straipsnis);
- 12) dėl alkoholiniais gėrimais arba narkotinėmis medžiagomis piktnaudžiaujančio fizinio asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu (CK 1.85 straipsnis);
- 13) dėl fizinių asmenų civilinio veiksnumo apribojimo (CK 2.11 straipsnis);

- 14) dėl asmens, kurio buvimo vieta nežinoma, turto laikinojo administratoriaus skyrimo (CK 2.29 straipsnis);
- 15) dėl juridinio asmens įsteigimo pripažinimo neteisėtu (CK 2.114 straipsnis);
- 16) dėl juridinio asmens veiklos tyrimo ginant viešuosius interesus, tarp jų ir kai juridinio asmens, jo valdymo organų ar jų narių veikla prieštarauja visuomenės interesams (CK 2.125 straipsnis);
- 17) dėl teismo išduoto leidimo sutuoktiniui atstovauti kitam sutuoktiniui pakeitimo ar panaikinimo, jeigu teismo leidimą gavęs sutuoktinis veikia priešingai šeimos ar nepilnamečių vaikų interesams (CK 3.32 straipsnis);
- 18) dėl santuokos pripažinimo negaliojančia (CK 3.38, 3.39 straipsnis);
- 19) dėl priemonių vaikų teisėms užtikrinti, jeigu tėvai ar globėjai (rūpintojai) pažeidinėja vaikų teises (CK 3.163 straipsnis);
- 20) dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų (tėvo ar motinos), dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo, dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų (tėvo ar motinos) panaikinimo (CK 3.182 straipsnis);
- 21) dėl tėvų nušalinimo nuo nepilnamečiui priklausančio turto tvarkymo (CK 3.185 straipsnis);
- 22) dėl vaikui teismo sprendimu priteisto išlaikymo dydžio sumažinimo ar padidinimo (CK 3.201 straipsnis);
- 23) dėl vaikui skirto išlaikymo išieškojimo, jeigu šį išlaikymą jo tėvai, globėjai ar rūpintojai panaudos ne vaiko interesais (CK 3.203 straipsnis);
- 24) dėl globos ar rūpybos panaikinimo (CK 3.243 straipsnis);
- 25) dėl globėju (rūpintoju) paskirto asmens nušalinimo nuo pareigų (CK 3.246 straipsnis);
- 26) dėl įgaliojimo panaikinimo, jeigu įgaliojotjas dėl savo sveikatos būklės ar dėl kitų svarbių priežasčių negali savarankiškai panaikinti įgaliojimo (CK 6.763 straipsnis).

Matome, kad absoliuti dauguma prokuroro dalyvavimo civiliniame procese atvejų yra susiję su fizinių asmenų (nepilnamečių, sutuoktinių, neveiksnių ir t. t.) teisių ir teisėtų interesų gynimu. Šios

normos aiškintinos kaip įpareigojančios prokurorą ginti viešąjį interesą civiliniame procese. Įstatymų leidėjas šiais atvejais preziumuoja viešojo intereso buvimą, todėl įstatymų leidėjo valia prokuroras turi procesinį teisinį interesą. Ši prezumpcija nepaneigiama, todėl tokiose bylose prokuroras neturėtų įrodinėti, jog viešasis interesas pažeistas. Kitaip yra CK 2.114 ir 2.125 straipsniuose numatytais atvejais, kai prokuroras turi teisę kreiptis į teismą tik tuomet, kai yra ginamas viešasis interesas („prokuroras, gindamas viešuosius interesus...“), todėl manome, kad tokiais atvejais prokuroras turėtų įrodyti ne tik teisės normos pažeidimo faktą, bet ir tai, jog yra pažeistas viešasis interesas.

Kai kuriuos reikalavimus prokurorams ginant viešąjį interesą numato ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas²²³ (toliau – BPK). BPK 117 straipsnis nustato kaltinimą palaikantiems prokurorams pareigą pareikšti teisme civilinį ieškinį, jeigu jis nėra pareikštas, tais atvejais, kai nusikalstama veika padaryta žala valstybei arba asmeniui, kuris dėl nepilnametystės, ligos, priklausomybės nuo kaltinamojo ar dėl kitų priežasčių negali ginti teisme teisėtų savo interesų.

Prokurorai, paduodami ieškinį civilinėje byloje, privalo laikytis visų įstatymuose numatytų ieškinio pateikimo teismui reikalavimų. Toje bylos dalyje, kurioje siekiama apginti viešąjį, valstybės arba savivaldybės interesus, kai ieškinyje pareiškiamas arba pareiškiamas paduodamas siekiant apginti viešąjį, valstybės arba savivaldybės interesus, prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys atleidžiami nuo žyminio mokesčio mokėjimo. Šie asmenys taip pat atleidžiami nuo žyminio mokesčio už priešieškinius, pareiškimus, apeliacinius ir kasacinius skundus, taip pat už prašymus dėl proceso atnaujinimo (CPK 83 straipsnis).

2003 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujam CPK prokurorai susidūrė su problemomis įrodinėjant, kuri bylos dalis susijusi su viešuoju interesu, nes tik toje dalyje yra atleidžiama nuo žyminio mokesčio. Tuo tarpu ankstesniajame CPK tokio reglamentavimo nebuvo,

---

²²³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Vyriausybės žinios. 2002. Nr. 37-1341.

todėl nuo žyminio mokesčio buvo atleidžiama visiškai, o ne tik tam tikroje dalyje.

Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras gali ginti viešąjį interesą ne tik paduodamas ieškinį teismui, bet ir paduodamas prašymą dėl proceso atnaujinimo bylose, užbaigtose įsiteisėjusiu teismo sprendimu (CPK 365 straipsnis).

Nagrinėjant prokurorų dalyvavimą civiliniame procese ginant viešąjį interesą labai svarbu panagrinėti šios veiklos realų mastą, tendencijas ir prokurorų aktyvumą bei jo dinamiką, taip pat atlikti paskutinių kelerių metų prokurorų veiklos ginant viešąjį interesą teisme analizę pagal subjektus ir teismo proceso formas.

Prokurorų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese Lietuvoje kiekybiniai ir kokybiniai rodikliai analizuojami pagal Lietuvos Respublikos prokuratūros 1994–2007 m. veiklos ataskaitas²²⁴.

Pagal 1 lentelėje pateiktus duomenis matyti, kad 1994–2007 m. prokurorai pateikė teismams 24,1 tūkstančių ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant valstybės interesus bei pažeistas asmenų teises. Per šį laikotarpį teismai išnagrinėjo 17,6 tūkst. prokurorų pateiktų procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą. Prokurorų pateiktų tokių ieškininių reikalavimų bendra suma per 1994–2007 m. pasiekė 1 mlrd. 400,1 mln. litų, o teismo patenkintų – 431,2 mln. litų (1 lentelė).

---

²²⁴ Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1994–2001 m. ataskaitos (nepublikuotos); Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2002–2007 m. ataskaitos // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentaiataskaitos/tabid/171/Default.aspx>

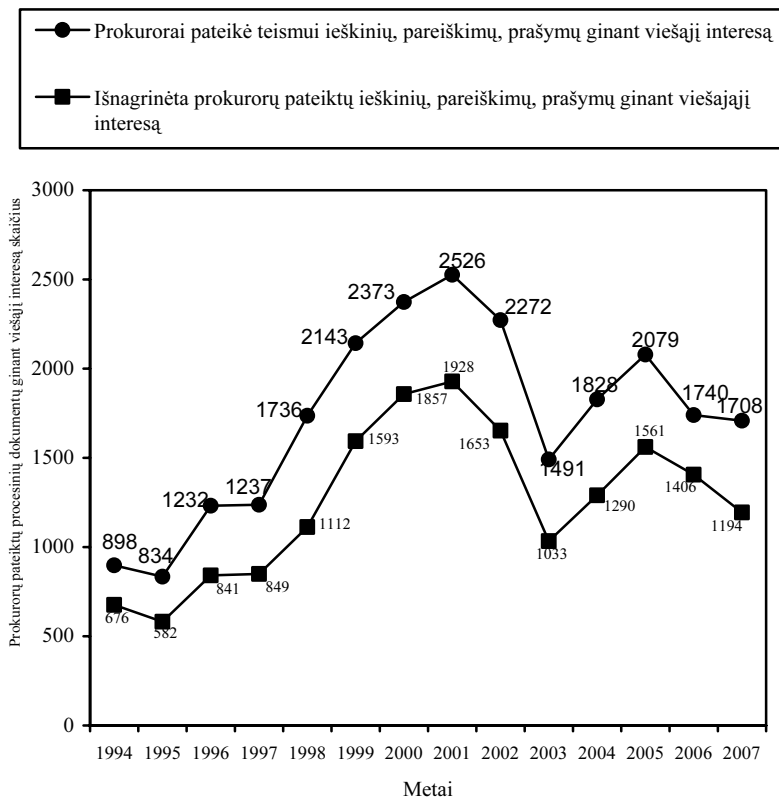

1 lentelė

LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURORŲ VEIKLA
GINANT VIEŠĄJĮ INTERESĄ
1994–2007 METAIS

Metai	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pateikta ieškinių, pareiškimų, prašymų	898	834	1252	1237	1736	2143	2373	2526	2272	1491	1828	2079	1740	1708
Pateiktų reikalavimų suma, mln. Lt	41,4	84,5	130,6	133,4	108,7	398,7	134,1	41,1	99,5	22,4	36,6	42,6	55,2	71,3
Išnagrinėta ieškinių, pareiškimų, prašymų	676	582	841	849	1112	1593	1857	1928	1653	1033	1290	1561	1406	1194
Patenkinta ieškinių, pareiškimų, prašymų	627	553	826	813	1078	1575	1799	1862	1615	1007	1237	1463	1259	1045
Patenkintų reikalavimų suma, mln. Lt	12,6	15,2	46,8	58,4	34,0	68,3	76,6	34,4	12,7	4,0	4,1	3,9	37,8	22,4

1994–2007 metais vidutiniškai per metus prokurorai teismams pateikė po 1721 ieškinį, pareiškimą ir prašymą ginant valstybės interesus bei pažeistas asmenų teises, o teismai išnagrinėjo po 1255 prokurorų pateiktų tokių procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą. 1994–2007 metais prokurorai kasmet vidutiniškai pateikdavo 100 mln. litų ieškininių reikalavimų ginant viešąjį interesą, o teismai kasmet patenkindavo vidutiniškai 31 mln. litų prokurorų pateiktų ieškininių reikalavimų ginant viešąjį interesą.

1 pav. Lietuvos Respublikos prokurorų veiklos ginant viešąjį interesą dinamika 1994–2007 metais

Prokurorų pateikiamų ieškinų, pareiškimų ir prašymų ginant viešąjį interesą skaičius kiekvienais metais didėjo ir didžiausią lygį

pasiekė 2001 metais – 2526 procesiniai dokumentai ginant viešąjį interesą. Per kitus dvejus metus šis skaičius mažėjo ir 2003 metais sumažėjo net iki 1491 procesinio dokumento ginant viešąjį interesą. 2004–2005 metais prokurorų pateikiamų teismams procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą skaičius didėjo ir 2005 metais išaugo iki 2079 procesinių dokumentų. Tačiau jau 2006 metais šis skaičius sumažėjo iki 1740, o 2007 metais – iki 1708 (1 pav.).

Galima teigti, kad 2006–2007 metais prokurorų pateiktų teismams procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą skaičius prilygsta jau minėtam daugiamečiam vidurkiui – vidutiniškai 1721 procesinis dokumentas per metus. Gindami viešąjį interesą prokurorai 2007 metais teismams pateikė 1708 procesinius dokumentus, kurių bendra suma 71,3 mln. Lt.

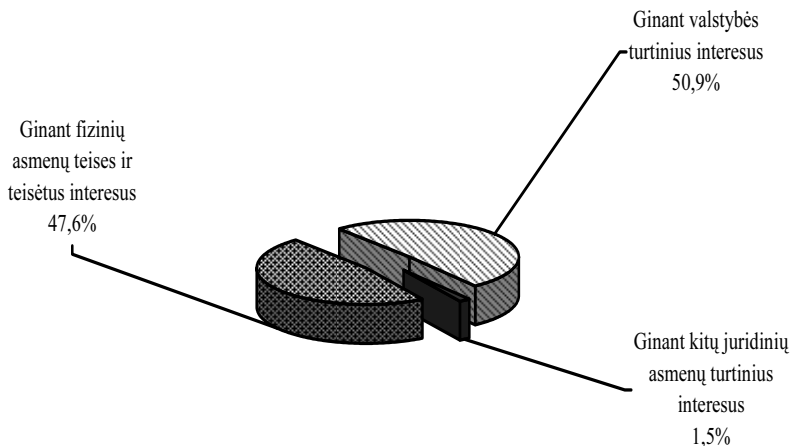
Panagrinėkime prokurorų aktyvumą ginant valstybės ir kitų asmenų interesus. Per pastaruosius 2003–2007 metus prokurorų aktyvumas ginant viešąjį interesą kito įvairiai – iki 2005 metų jis didėjo ir tais metais teismams buvo pateikti 2079 procesiniai dokumentai ginant viešąjį interesą. Nuo 2005 metų šis skaičius mažėjo ir 2007 metais sumažėjo iki 1708 procesinio dokumento ginant viešąjį interesą per metus. Palyginti su 2003 metais, šis rodiklis padidėjo 114,6 proc., tačiau iki didžiausio tuo laikotarpiu buvusio 2005 metų lygio pritrūko 17,9 proc. Per nurodytus penkerius metus pastebimai sumažėjo prokurorų pateiktų teismams ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant viešąjį interesą, kai pažeisti valstybės interesai. Palyginę 2007 metais teismams pateiktų tokių procesinių dokumentų skaičių su analogiškais 2003 metų ir 2005 metų rodikliais, gauname, kad 2007 metais buvo pasiekta tik 79,8 proc. 2003 metų lygio ir 56,2 proc. 2005 metais buvusio maksimalaus lygio. Tačiau per nagrinėjamą laikotarpį nuolat didėjo prokurorų pateiktų teismui procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą, kai pažeistos fizinių asmenų teisės ir teisėti interesai, skaičius ir šis rodiklis nuo 317 tokių procesinių dokumentų 2003 metais išaugo iki 813 procesinių dokumentų 2007 metais, t. y. per nurodytus penkerius metus prokurorų pateiktų teismui procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą, kai pažeistos fizinių asmenų teisės ir teisėti interesai, skaičius išaugo net iki 2,6 karto ir pastarojo laikotarpio dinamika rodo, kad šis rodiklis turi tendenciją didėti (2 lentelė).

2 lentelė

**LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURORŲ VEIKLOS
GINANT VIEŠĄJĮ INTERESĄ ANALIZĖ PAGAL SUBJEKTUS
2003–2007 METAIS**

	2003 m.		2004 m.		2005 m.		2006 m.		2007 m.		2007 m. palyginus su 2003 m.	
	vnt.	%	vnt.	%	vnt.	%	vnt.	%	vnt.	%	+	-
Prokurorai teismui pateikę ieškinių, pareiškimų, prašymų ginant viešąjį interesą	1090	73,1	1316	72,0	1547	74,4	1118	64,3	870	50,9	-220	79,8
Kai pažeisti valstybės turtiniai interesai	84	5,6	138	7,5	23	1,1	33	1,9	25	1,5	-59	29,8
Kai pažeisti kitų juridinių asmenų turtiniai interesai	317	21,3	374	20,5	509	24,5	589	33,9	813	47,6	496	256,5
Kai pažeistos fizinių asmenų teisės ir teisėti interesai	175	11,7	184	10,1	206	9,9	234	13,4	331	19,4	156	189,1
• iš jų, kai pažeistos vaikų teisės ir teisėti interesai												
IŠ VISO:	1491	100,0	1828	100,0	2079	100,0	1740	100,0	1708	100,0	217	114,6

2007 metais prokurorų pateiktų ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant pažeistus valstybės interesus skaičius sudarė 50,9 proc. bendro tokių ieškinių, pareiškimų ir prašymų skaičiaus, o ginant fizinių asmenų pažeistas teises ir teisėtus interesus – 47,6 proc. (2 pav.).

2 pav. Lietuvos Respublikos prokurorų pateiktų ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant viešąjį interesą 2007 metais paskirstymas pagal subjektus

Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2007 metais ataskaitoje pažymima, kad, palyginti su ankstesnių metų rezultatais, 2007 m. keitėsi pateiktų ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant viešąjį interesą pobūdis, jie tapo sudėtingesni, daugiau kaip 16 mln. litų padidėjo reikalavimų suma. Sumažėjo nesudėtingų ir visuomenei neaktualių procesinių dokumentų. Išaugo Civilinio proceso kodekso tvarka pateiktų procesinių dokumentų skaičius, palyginti su 2006 metais, jų padidėjo 79 procesiniais dokumentais. Padidėjo teismui pateiktų prokurorų procesinių dokumentų ginant viešąjį interesą, susijusių su fizinių asmenų pažeistomis teisėmis ir teisėtais interesais, skaičius. 2007 metais buvo pateiktas 331 toks procesinis dokumentas, o 2006 m. – 234. Padidėjo bendra tokių asmenų inte-

resais pateiktų ieškinių suma, kuri 2007 metais buvo 1 147 tūkst. litų, o 2006 metais – 743 tūkst. litų²²⁵.

Prokurorų aktyvumą ginant viešąjį interesą civiliniame procese rodo prokurorų veiklos analizė pagal teismo proceso formas.

2007 metais prokurorai pateikė teismams 1094 ieškinius ir pareiškimus ginant viešąjį interesą civilinio proceso tvarka, 572 civilinius ieškinius baudžiamojo proceso tvarka ir 42 prašymus administracinių bylų teisenos tvarka. Per pastaruosius penkerius metus, t. y. 2007 metus, palyginti su 2003 metais, prokurorų ieškinių ir pareiškimų ginant viešąjį interesą civilinio proceso tvarka skaičius padidėjo 143,9 proc. Prokurorų civilinių ieškinių ginant viešąjį interesą baudžiamojo proceso tvarka skaičius 2007 metais sumažėjo ir siekė 79,6 proc. 2003 metų lygio. Prokurorų prašymų ginant viešąjį interesą administracinių bylų teisenos tvarka skaičius išaugo nuo 12 iki 42, t. y. 3,5 karto, tačiau jų lyginamasis svoris tarp bendro minėtų procesinių dokumentų skaičiaus yra labai mažas ir 2003–2007 metais svyravo tarp 0,8 proc. iki 3,1 proc., o 2007 metais sudarė tik 2,5 proc. (3 lentelė). 2007 metais prokurorų ieškiniai ir pareiškimai ginant viešąjį interesą civilinio proceso tvarka sudarė 64,1 proc. visų prokurorų pateiktų ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant viešąjį interesą, civiliniai ieškiniai ginant viešąjį interesą baudžiamojo proceso tvarka – 33,5 proc., o prašymai ginant viešąjį interesą administracinių bylų teisenos tvarka – tik 2,5 proc. (3 pav.).

Iš 3 lentelės matyti, kad prokurorų aktyvumas ginant viešąjį interesą civiliniame procese 2003–2007 metais nuolat didėjo nuo 760 ieškinių, pareiškimų ir prašymų ginant viešąjį interesą 2003 metais iki 1094 tokių procesinių dokumentų 2007 metais. Prokurorų pateiktų civilinių ieškinių ginant viešąjį interesą baudžiamojo proceso tvarka skaičius nuo 2003 metų iki 2005 metų didėjo, o vėliau pradėjo mažėti ir 2007 metais jau nesiekė net 2003 metų lygio. Prokurorų pateiktų teismams civilinių ieškinių ginant viešąjį interesą baudžiamojo proceso tvarka skaičius 2003 metais buvo 719, 2005 metais – 1038, o 2007 metais – 572.

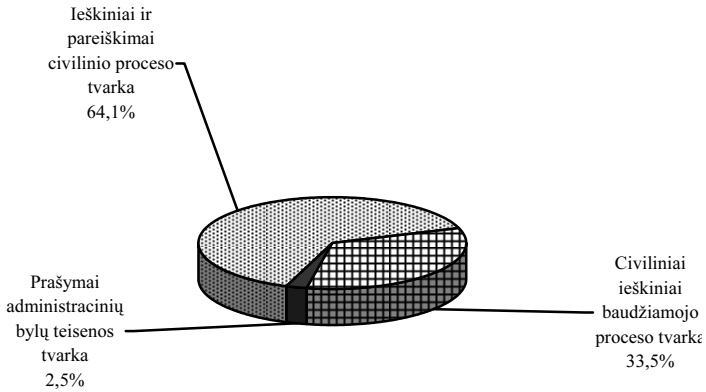
---

²²⁵ Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2007 metais ataskaita // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentaiataskaitos/tabid/171/Default.aspx>

3 lentelė

LIETUVOS RESPUBLIKOS PROKURORŲ VEIKLOS
GINANT VIEŠĄJĮ INTERESĄ ANALIZĖ PAGAL PROCESO FORMAS
2003–2007 METAIS

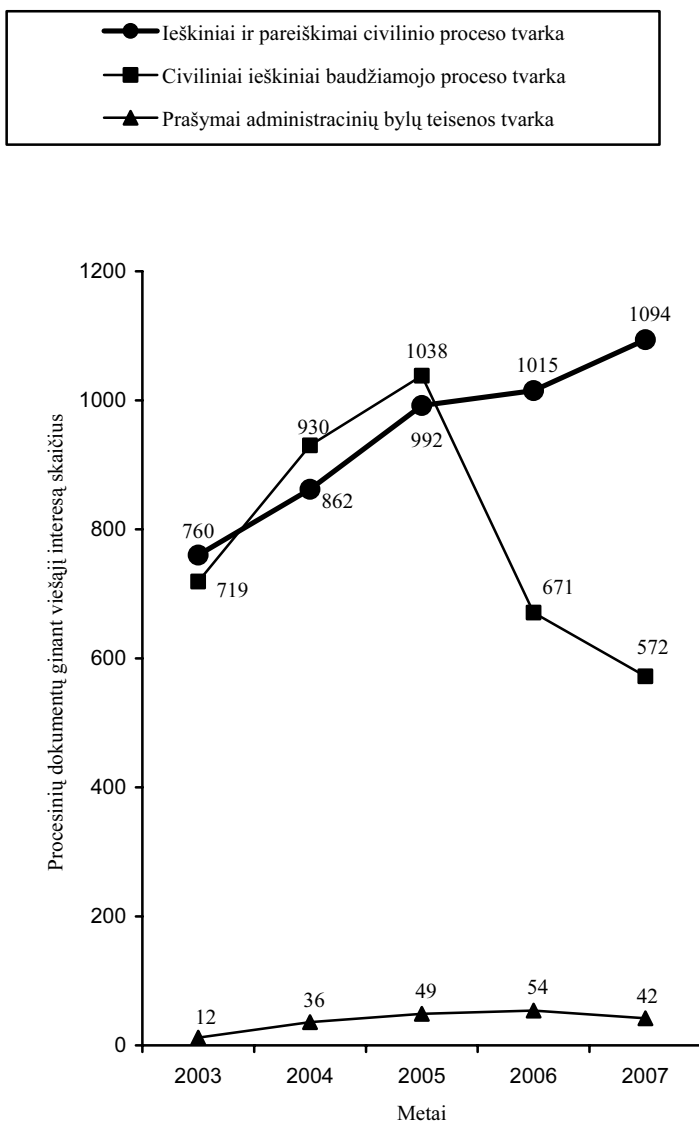
	2003 m.		2004 m.		2005 m.		2006 m.		2007 m.		2007 m. palyginus su 2003 m.	
	vnt.	%	vnt.	%	vnt.	%	vnt.	%	vnt.	%	+, -	%
Prokurorai teismui pateikė ieškinių, pareiškimų, prašymų ginant viešąjį interesą	760	51,0	862	47,2	992	47,7	1015	58,3	1094	64,1	334	143,9
Ieškiniai ir pareiškimai civilinio proceso tvarka	719	48,2	930	50,9	1038	49,9	671	38,6	572	33,5	-147	79,6
Civiliniai ieškiniai baudžiamojame proceso tvarka	12	0,8	36	2,0	49	2,4	54	3,1	42	2,5	30	350,0
IŠ VISO:	1491	100,0	1828	100,0	2079	100,0	1740	100,0	1708	100,0	217	114,6

3 pav. Lietuvos Respublikos prokurorų veiklos 2007 metais paskirtymas pagal proceso formas

Galima teigti, kad 2003–2005 metais prokurorų aktyvumas ginant viešąjį interesą tiek civiliniame procese, tiek baudžiamajame procese civiliniais ieškiniiais buvo maždaug vienodas, nors 2004 ir 2005 metais šis prokurorų aktyvumas baudžiamajame procese buvo net truputį didesnis. Tačiau nuo 2005 metų ši padėtis iš esmės pasikeitė. Nuo 2005 metų prokurorų aktyvumas ginant viešąjį interesą civiliniame procese apie 1,5–1,9 karto tapo didesnis, negu ginant viešąjį interesą civiliniais ieškiniiais baudžiamajame procese. Palyginus atitinkamus 2007 metų rodiklius su tokiais pačiais 2003 metų rodikliais matyti, kad ieškinių ir pareiškimų ginant viešąjį interesą civilinio proceso tvarka padaugėjo 334 procesiniais dokumentais, o civilinių ieškinių ginant viešąjį interesą baudžiamojo proceso tvarka sumažėjo 147 (4 pav.).

4 pav. Lietuvos Respublikos prokurorų veiklos ginant viešąjį interesą dinamika 2003–2007 metais

2.5. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos

Prokuroro institucija, turėdama bendrąją kompetenciją ginti viešąjį interesą kreipiantis į teismą, objektyviai negali išspręsti visų problemų, susijusių su viešojo intereso gynimu, nes nepaprastai daug įvairių socialinių sluoksnių ir grupių interesų bei viešųjų interesų pasireiškia pačiose įvairiausiose srityse – aplinkos apsaugos, švietimo, įmonių veiklos, vartojimo, konkurencijos ir daugelyje kitų. Kai yra tokia viešojo intereso įvairovė, viena valstybės institucija nepajėgia aprėpti visų problemų, kartais jų net gali nežinoti. Tai reiktų spręsti skatinant privačią iniciatyvą ginti viešąjį interesą bei suteikiant viešiesiems juridiniams asmenims tam tikras funkcijas, kai ginamas viešasis interesas, ir didinant jų veiklos efektyvumą.

2.5.1. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos užsienio valstybėse

Institucijas ir asmenis, ginančius viešąjį interesą civiliniame procese, sąlygiškai galima skirstyti į grupes pagal tai, kurioje visuomeninių santykių srityje jie veikia ir kokiems interesams atstovauja bei juos gina. Tačiau galima skirti institucijas, ginančias asmenų interesus, neatsižvelgiant į tai, kokios teisės yra pažeistos. Paprastai tokių institucijų tikslai formuluojami labai plačiai – prižiūrėti, kad valstybės ir vietos savivaldos institucijos bei pareigūnai nepažeistų asmenų teisių ir laisvių. Visos kitos institucijos veikia tam tikroje, konkrečioje visuomeninių santykių srityje ir atstovauja bei gina konkrečios visuomenės grupės arba konkretaus pobūdžio teises bei interesus. Taip galima skirti institucijas, ginančias vartotojų ir konkurencijos interesus, nepilnamečių, aplinkos apsaugos, švietimo ir pan.

Prie bendros kompetencijos institucijų, ginančių visas asmenų teises ir laisves, priskirtina, pavyzdžiui, Skandinavijos valstybėse veikiantys ombudsmenai. Prireikus jie gali kreiptis į teismą siekda-

mi apginti konkrečių asmenų ar jų grupių interesus. Pavyzdžiui, Švedijoje vartotojų ombudsmenas²²⁶ turi teisę kreiptis į teismą, siekdamas apginti vartotojų teises, jeigu įmonės savo standartinėse sutartyse numato vartotojų teises pažeidžiančias sąlygas.

Slovėnijoje, siekiant apsaugoti asmenų teises ir interesus valstybės bei savivaldybių institucijose, įsteigtas Žmogaus teisių ombudsmenas²²⁷. Ombudsmenas pažeidimo tyrimą pradeda gavęs skundą apie žmogaus teisių pažeidimus arba savo iniciatyva. Bylose dėl piktnaudžiavimo valdžia pažeidžiamų asmenų teisių bei teisėtų interesų Žmogaus teisių ombudsmenas kreipiasi į teismą dėl tokių asmenų interesų gynimo.

Lenkijos Konstitucijos²²⁸ 80 straipsnyje nustatyta, jog kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Civilinių teisių apsaugos komisarą, kad būtų apgintos jo teisės ir laisvės nuo valstybinės valdžios institucijų daromų pažeidimų. Civilinių teisių apsaugos komisaras asmenų teisių ir interesų pažeidimų tyrimą pradeda gavęs piliečių, visuomeninių organizacijų skundą arba savo iniciatyva. Išnagrinėjęs pažeidimą, be kitų galimybių, Civilinių teisių apsaugos komisaras gali iškelti civilinį ieškinį teisme ir dalyvauti būsimejame procese. Nagrinėjant bylą teisme Civilinių teisių apsaugos komisaras turi tas pačias teises kaip ir prokuroras.

Lenkijoje savivaldos institucijose esantys vartotojų gynėjai turi teisę vartotojo interesais pateikti ieškinį teisme arba bylose, susijusiose su vartotojų interesų gynimu, ieškovui sutikus įstoti į procesą bet kurioje jo stadijoje (Lenkijos konkurencijos ir vartotojų apsaugos įstatymo²²⁹ 37 straipsnis, Lenkijos civilinio proceso kodekso²³⁰ 63³ straipsnis). Taip pat Lenkijos civilinio proceso kodekso 61 straipsnyje nustatyta, kad visuomeninės organizacijos, kurios pagal

---

²²⁶ Konsumentverket // <http://www.konsumentverket.se>

²²⁷ Slovėnijos žmogaus teisių ombudsmeno įstatymas // http://www.omiteurope.info/uk/gesetz_slovenia_uk.htm

²²⁸ Lenkijos Konstitucija // http://www.omiteurope.info/uk/verfassung_poland_uk.htm

²²⁹ Act of 15 December 2000 on competition and consumer protection (Journal of Laws No. 03.86.804) // http://www.uokik.gov.pl/en/legal_regulations/national_legal_acts/general_legal_regulations/

²³⁰ Lenkijos civilinio proceso kodeksas (Kodeks postępowania cywilnego) // <http://europoland.republika.pl/kpc1.htm>

savo įstatus atlieka vartotojų, aplinkos apsaugos, išradimų (patentų) apsauga, gali tokios srities bylose ieškovui sutikus įstoti į procesą bet kurioje jo stadijoje.

Daugumoje valstybių yra institucija, ginanti vartotojų teises ir užtikrinanti laisvos konkurencijos sąlygas bei vartotojų teises.

Šveicarijoje veikia Konkurencijos komisija²³¹, jos pagrindinis uždavinys – prižiūrėti federalinio Kartelių ir kitų konkurencijos apribojimų įstatymo laikymąsi. Jeigu komisija nustatyto žymų konkurencijos apribojimą, kuris kelia grėsmę viešajam interesui, byla perduodama nagrinėti Federalinei Tarybai. Šveicarijoje taip pat veikia Federalinė vartotojų reikalų tarnyba, derinanti kolektyvinius vartotojų interesus rinkoje ir užsiimanti vartotojų teisių apsauga.

Slovėnijoje veikia Konkurencijos apsaugos tarnyba²³², kurios uždavinys – sekti ir nagrinėti konkurencijos sąlygas šalies rinkoje, kontroliuoti Konkurencijos apribojimų prevencijos įstatymo laikymąsi, pareikšti ieškinius civilinio proceso tvarka ir pan.

Suomijoje veikia Vartotojų ombudsmenas²³³, kuris, be kitų savo pareigų, tikrina vartotojų teisių pažeidimus rinkoje. Ombudsmenas gali vesti derybas su verslininkais, skirti nuobaudas, iškelti bylas teisme, perduoti surinktą medžiagą prokurorui.

Latvijoje visos viešosios vartotojų teisių apsaugos organizacijos, gindamos vartotojų teises, turi teisę pateikti ieškinį teismui ir atstovauti vartotojo interesams teisme (Latvijos vartotojų teisių apsaugos įstatymo²³⁴ 23 straipsnis). Latvijoje, be viešųjų vartotojų teisių apsaugos institucijų, veikia ir Valstybinis vartotojų teisių apsaugos centras, kuris atlieka ne tik bendras vartotojų teisių laikymosi priežiūros ir skundų nagrinėjimo funkcijas, bet taip pat gali paduoti ieškinius teismui, teikti išvadą nagrinėjant su vartotojų teisių apsau-

---

²³¹ Competition Law and Policy in Switzerland // <http://www.weko.admin.ch/news/00012/OECD-Bericht-E.pdf?lang=de#search=%22competition%20law%20Switzerland%22>

²³² Market definition in Competition Law in Slovenia // <http://ec.europa.eu/comm/competition/publications/studies/media/2005/slovenia.pdf>

²³³ Kuluttajavirasto. Legislation and guidelines // <http://www.kuluttajavirasto.fi>

²³⁴ Latvijos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (Patērētāju tiesību aizsardzības likums) // <http://www.likumi.lv/doc.php?id=23309>

ga susijusią bylą teisme (Latvijos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 25 straipsnio 6 dalis).

Airijoje veikia Konkurencijos tarnyba²³⁵, kuri, kai yra Konkurencijos įstatymo pažeidimų, turi pareigą imtis Airijos vartotojų ir visos ekonominės sistemos interesų apsaugos priemonių. Konkurencijos įstatymas suteikia teisę tarnybai nagrinėti įstatymų pažeidimus ir, jeigu reikia, iškelti civilines ar net baudžiamąsias bylas.

Jau minėjome, kad Vokietijoje įvairios valstybės pripažintos verslo ir vartotojų asociacijos, siekdamos apginti viešąjį interesą, gali pareikšti asociacijų (kolektyvinį) ieškinį (vok. *Verbandsklagen*). Šiais ieškiniais asociacijos gali reikalauti uždrausti tam tikrą atsakovo veiką arba įpareigoti atsakovą atlikti tam tikrus veiksmus, tačiau negali reikalauti žalos atlyginimo.

Kitose valstybėse įvairios visuomeninės organizacijos, profesinės sąjungos, aplinkos apsaugos organizacijos, vartotojų teisių gynimo organizacijos ir pavieniai asmenys taip pat turi teisę kreiptis į teismą siekdami apginti viešąjį interesą.

2.5.2. Valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklos ginant viešąjį interesą civiliniame procese problemos Lietuvoje

Kreipimasis į teismą su ieškiniu ar pareiškimu viešajam interesui ginti mokslinėje literatūroje vertinamas kaip dispozityvumo principo išimtis, todėl CPK 49 straipsnis numato, kad tik įstatymų nustatytais atvejais valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti asmenys gali pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti. Paprastai atvejais, kai institucijos ir kiti asmenys gali (privalo) kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, yra numatyti materialinės teisės šaltiniuose, reguliuojančiuose atitinkamų valstybės ar savivaldybių institucijų bei kitų asmenų veiklą ir kompetenciją. Jeigu įstatymai nesuteikia valstybės ir savivaldybių institucijoms bei kitiems asmenims teisės

---

²³⁵ The Competition Act of Ireland // <https://www.oecd.org/dataoecd/34/45/2488740.pdf>

kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, teismas turi atsisakyti priimti tokį pareiškimą vadovaudamasis CPK 137 straipsniu.

Lietuvoje pagal galiojančius teisės aktus šios valstybės ir savi-valdybių institucijos bei kiti asmenys turi įgaliojimus ginti viešąjį interesą civilinio proceso tvarka:

1. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba ir vartotojų asociacijos. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartyje nurodyta, jog „vartotojų gynimas yra prioritetinga valstybės ekonominės ir socialinės politikos dalis, kurios pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 5 dalis, numatanti, kad valstybė gina vartotojo interesus“²³⁶. Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme, kuris nuo 2007 m. kovo 1 d. pakeitė anksčiau galiojusį Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymą, vartotojų viešajam interesui ginti skiriamas šio įstatymo septintasis skirsnis „Vartotojų viešojo intereso gynimas“. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad vartotojų viešojo intereso gynimas – tai ieškinio ar pareiškimo (skundo) vartotojų viešajam interesui ginti pareiškimas, kai siekiama pripažinti ar pakeisti teisinius santykius, uždrausti (nutraukti) pardavėjo ar paslaugų teikėjo veiksmus (neveikimą), kurie pažeidžia vartotojų teisėtus bendruosius interesus ir yra nesąžiningi vartotojų požiūriu, neatitinka sąžiningos verslo praktikos arba prieštarauja Civiliniam kodeksui, šiam įstatymui ar kitiems teisės aktams. Pagal Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo²³⁷ 32 straipsnį Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba, nustatiusi, jog pažeistas vartotojų viešasis interesas, turi kreiptis į pardavėją, paslaugų teikėją ir pasiūlyti jam per 14 dienų nuo šio pasiūlymo gavimo nutraukti viešojo intereso pažeidimą, taip pat nurodyti pardavėjui ar paslaugų teikėjui, kad Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba kreipsis į teismą su ieškiniu ar pareiškimu (skundu) viešajam interesui ginti, jeigu pardavėjas ar paslaugų tei-

---

²³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis c. b. *I. A. Valionienė v. SP UAB „Karoliniškių būstas“*. Nr. 3K-3-475/2001.

²³⁷ Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2007. Nr. 12-488.

kėjas nenutrauks viešojo intereso pažeidimo. Jeigu viešojo intereso pažeidimas nenutrauktas, Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba kreipiasi į teismą dėl viešojo intereso gynimo.

Be to, Lietuvos Respublikos valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba turi teisę kreiptis į Europos Sąjungos valstybių narių teismus ar kitas kompetentingas įstaigas su prašymu priimti sprendimą, įpareigojanti prekių ar paslaugų pardavėją (teikėją), veikiantį toje Europos Sąjungos valstybėje narėje, nutraukti Lietuvos vartotojų viešojo intereso pažeidimą.

Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Europos Sąjungos valstybių narių institucijos ar organizacijos, kurias Europos Komisija įtraukia į Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus numatyta sąrašą ir paskelbia Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, turi teisę pagal Civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikos teismuose pareikšti ieškinius dėl įpareigojimų prekių ar paslaugų pardavėjams (teikėjams) nutraukti viešąjį interesą pažeidžiančius veiksmus.

Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 31 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vartotojų asociacijos turi teisę ginti vartotojų viešąjį interesą, jei:

- 1) asociacijos yra įregistruotos Juridinių asmenų registre;
- 2) steigimo dokumente yra nurodytas asociacijų veiklos tikslas – vartotojų teisių ir teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas;
- 3) į asociaciją įeina ne mažiau kaip 20 narių arba, kai asociacijos nariai yra kitos vartotojų asociacijos, bendras šių asociacijų narių skaičius siekia ne mažiau kaip 20 narių;
- 4) asociacijos yra nepriklausomos nuo verslo ir kitų su vartotojų teisių gynimu nesusijusių interesų.

Vartotojų asociacija, pareikšdama ieškinį ar pareiškimą (skundą) vartotojų viešajam interesui ginti, privalo teismui pateikti įrodymus, kad ji atitinka nurodytas 4 sąlygas. Vartotojų asociacijos nepriklausomumą nuo verslo ir kitų su vartotojų teisių gynimu nesusijusių interesų patvirtina atitinkamos vartotojų asociacijos pareiškimas dėl tokio jos nepriklausomumo, jeigu neįrodoma kitaip.

Vartotojų asociacijos, kurios turi teisę ginti vartotojų viešąjį interesą (atitinka minėtas 4 sąlygas) ir apie kurias pranešta Europos

Komisijai, taip pat turi teisę kreiptis į kitų Europos Sąjungos valstybių narių teismus ar kitas kompetentingas įstaigas su prašymu priimti sprendimą, įpareigojantį prekių ar paslaugų pardavėją (teikėją), veikiančią toje Europos Sąjungos valstybėje narėje, nutraukti Lietuvos vartotojų viešojo intereso pažeidimą. Lietuvos Respublikos valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba praneša Europos Komisijai minėtas 4 sąlygas atitinkančių vartotojų asociacijų pavadinimus ir tikslus tokių asociacijų prašymu.

2. Vaiko teisių apsaugos institucijos. Lietuvoje vaiko interesus gina šios specialios institucijos ir pareigūnai:

- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius. Pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymą²³⁸ Vaiko teisių apsaugos kontrolierius tiria fizinių ir juridinių asmenų skundus dėl valstybės ir savivaldybių institucijų ar įstaigų ir jų pareigūnų, nevalstybinių institucijų bei kitų fizinių ir juridinių asmenų veiksmų ar neveikimo, dėl kurių pažeidžiamos arba gali būti pažeistos vaiko teisės ar jo teisėti interesai, bei gali pareikšti ieškinį teisme (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 12 straipsnio 1 punktas ir 25 straipsnio 2 punktas);
- savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos. Vienas iš svarbiausių šios tarnybos uždavinių yra atstovauti įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka vaiko teisėms ir teisėtiems interesams teismuose. Atstovaudama vaiko teisėms ir teisėtiems interesams, nustatytais atvejais tarnyba paduoda teismui prašymus, pareiškimus, pareiškia ieškinius²³⁹. Nemažai teisių savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms suteikia CK (CK 3.32, 3.182, 3.201, 3.203 ir kiti straipsniai).

3. Aplinkos apsaugos institucijos. Aplinkai padaromos žalos atlyginimas neabejotinai yra visos visuomenės ir valstybės interesas, todėl aplinkos apsaugos srityje teisė ginti viešąjį interesą suteikta daugeliui institucijų:

---

²³⁸ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 50-1432.

²³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 120-5415.

- Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija turi teisę pareikšti ieškinius juridiniams ir fiziniams asmenims, teršiantiems aplinką ir neracionaliai naudojantiems gamtos išteklius (įskaitant miškus, laukinės gyvūnijos ir augalijos išteklius), neatkuriantiems jų nustatytą tvarka, neteisėtai naudojantiems, žalojantiems ar naikinantiems laukinius gyvūnus ir augalus, gamtinius kraštovaizdžio kompleksus ir objektus, pažeidžiantiems cheminių medžiagų bei preparatų ir atliekų tvarkymo reikalavimus²⁴⁰;
- Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija prie Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerijos turi teisę pateikti ieškinius fiziniams ir juridiniams asmenims dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo²⁴¹;
- Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai, išaiškinę aplinkai padarytą žalą ir, jeigu žala nebuvo atlyginta savanoriškai, privalo pateikti ieškinį dėl padarytos aplinkai žalos atlyginimo²⁴²;
- Valstybiniai saugomų teritorijų pareigūnai ir Vyriausybės įgaliotos institucijos turi teisę paduoti teismui ieškinį dėl saugomoms teritorijoms ar paveldo objektams padarytos žalos atlyginimo²⁴³;
- Valstybiniai miškų pareigūnai turi teisę pareikšti ieškinius dėl neteisėta veika padarytos žalos atlyginimo, kai žala yra padaroma miškui kaip aplinkos objektui²⁴⁴;
- Lietuvos geologijos tarnyba prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos turi teisę pareikšti ieškinius juridiniams ir fi-

---

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 20 d. nutarimas Nr. 260 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 20-766.

²⁴¹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 717 „Dėl Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos ir regionų aplinkos apsaugos departamentų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004. Nr. 8-192.

²⁴² Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 72-3017.

²⁴³ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 108-3902.

²⁴⁴ Lietuvos Respublikos miškų įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 35-1161.

ziniam asmeniui, neracionaliai ar neteisėtai naudojantiems žemės gelmes, kitaip pažeidžiantiems nustatytus žemės gelmių naudojimo reikalavimus²⁴⁵.

4. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija yra vertybinių popierių rinkos reguliavimo ir priežiūros institucija. Pagal Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymo²⁴⁶ 52 straipsnio 3 dalies 1 punktą Vertybinių popierių komisija turi teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, atstovaudama investuotojų interesams. Be to, ši komisija pagal Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymo²⁴⁷ 52 straipsnio 5 dalį, atstovaudama pensijų asociacijos narių interesams, turi teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Pagal Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatymo²⁴⁸ 57 straipsnio 2 dalį Vertybinių popierių komisija, atstovaudama pensijų fondo dalyvių interesams, turi teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo.

5. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba. Pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo²⁴⁹ 18 straipsnį Konkurencijos taryba yra Lietuvos Respublikos valstybės įstaiga, vykdanči valstybinę konkurencijos politiką ir kontroliuojanti, kaip laikomasi šio įstatymo. Vykdydama savo funkcijas Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba turi teisę kreiptis į teismą, kad būtų apginti valstybės ir kitų asmenų Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo saugomi interesai (Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 punktas).

---

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas // Valstybės žinios. 2001. 2001. Nr. 35-1164; Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 14 d. įsakymas Nr. 316 „Dėl Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 81-3494.

²⁴⁶ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 112-4074.

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006. Nr. 82-3248.

²⁴⁸ Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 55-1765.

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 30-856.

6. Draudimo priežiūros komisija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Pagal Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo²⁵⁰ 193 straipsnio 1 dalies 10 punktą draudimo priežiūros komisija, siekdama užtikrinti draudimo sistemos patikimumą, veiksmingumą, saugumą ir stabilumą bei draudėjų, apdraustųjų, naudos gavėjų ir nukentėjusių trečiųjų asmenų interesų ir teisių apsaugą, turi teisę pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti ir (ar) įstoti į procesą savo iniciatyva, kad pateiktų išvadą byloje.

7. Mokesčių administratorius (jo pareigūnas). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. gruodžio 6 d. nutarime konstatavo, kad mokesčiai yra būtina valstybės funkcionavimo sąlyga, todėl konstitucinė pareiga mokėti įstatymais nustatytus mokesčius įstatymuose įtvirtinta kaip valstybės reikalavimas, skirtas visiems mokesčių mokėtojams. Mokesčių mokėtojas privalo dalį savo nuosavybės, kuri išreiškiama tam tikra pinigų suma, pervesti į valstybės (savivaldybės) biudžetą, nes kitaip būtų pažeistas viešasis interesas bei kitų asmenų teisės ir įstatymų saugomi interesai²⁵¹. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 32 straipsnio 1 dalies 4 punktas įtvirtina mokesčių administratoriaus arba jo pareigūno pareigą pagal savo kompetenciją ginti teisėtus valstybės interesus. Šio įstatymo 33 straipsnio 1 dalies 8 punktas numato mokesčių administratoriaus arba jo pareigūno teisę priverstinai išieškoti iš asmenų mokesčines nepriemokas, o 17 punktas – teisę pagal savo kompetenciją pareikšti ieškinį teismui dėl sandorio ar jo dalies pripažinimo negaliojančiu; būti ieškovu ar atsakovu teisme kitose bylose²⁵². Mokesčio administratoriaus teisę kreiptis į teismą su ieškiniu siekiant apginti viešąjį interesą ir būti ieškovu byloje dėl mokesčio skolininko sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu patvir-

---

²⁵⁰ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 94-4246.

²⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 105-3318.

²⁵² Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 63-2243.

tino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. vasario 23 d. nutartyje²⁵³.

8. Vyriausybės atstovas. Pagal Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo²⁵⁴ 1–3 straipsnius Vyriausybės atstovas yra Vyriausybės skiriamas valstybės tarnautojas, kuris atlieka savivaldybių administracinę priežiūrą, tai yra prižiūri, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus. Pagal minėto įstatymo 4 straipsnio 3 dalį Vyriausybės atstovas, nustatęs, kad remiantis savivaldybės administravimo subjekto teisės aktu, neatitinkančiu Konstitucijos ir įstatymų, yra sudarytas sandoris savivaldybės vardu ir tas sandoris pažeidžia viešąjį interesą, taip pat kai yra kitų įstatymų numatytų sandorių negaliojimo pagrindų, Vyriausybės atstovas bendrosios kompetencijos teismui pareiškia ieškinį dėl viešojo intereso gynimo pagal CPK 49 straipsnio 1 dalį.

9. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Pagal Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo 22 straipsnio 3 dalies 1 punktą Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija turi teisę susipažinti su dujų įmonių sudaromomis sutartimis ir pareikalauti, jog dujų įmonės patikslintų sutartis, kad šios atitiktų šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytus reikalavimus. Jeigu dujų įmonė nevykdo šio reikalavimo, Komisija, gindama viešąjį interesą, turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties pakeitimo²⁵⁵.

10. Valstybės įmonė Valstybės turto fondas. Pagal Lietuvos Respublikos valstybės turto fondo įstatymo²⁵⁶ 5 straipsnio 1 dalies 2 punktą ši valstybės įmonė atstovauja valstybės interesams valdant ir naudojant jai patikėjimo teise perduotas valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas ir ilgalaikį materialųjį turtą bei jais disponuojant. Pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto pri-

---

²⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 23 d. nutartis c. b. *Kauno apskrities valstybinė mokesčių inspekcija v. ŽŪK „Laučiūnai“, R. Majeras*, Nr. 3K–3–135/2004.

²⁵⁴ Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 98-3626.

²⁵⁵ Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymas // Valstybės žinios. 2007. Nr. 43-1626.

²⁵⁶ Lietuvos Respublikos valstybės turto fondo įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 104-2616.

privatizavimo įstatymo 4 straipsnį Valstybės turto fondas savo ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės vardu, turėdamas jos pavedimą, kreipiasi į teismą dėl valstybės kontroliuojamos įmonės sudarytų sandorių, pažeidžiančių Lietuvos Respublikos įstatymus, pripažinimo negaliojančiais ir nuostolių atlyginimo. Be to, Valstybės turto fondas atstovauja Lietuvos Respublikos Vyriausybei teisme dėl privatizavimo sandorių, kuriuos Turto fondas pasirašė, privatizavimo sandorių, sudarytų pagal Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymą, taip pat privatizavimo sandorių, sudarytų iki Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymo įsigaliojimo²⁵⁷.

11. Profesinės sąjungos. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymo²⁵⁸ preambulėje konstatuojama, kad profesinės sąjungos yra savanoriškos, savarankiškos ir savaveiksmės organizacijos, atstovaujančios ir ginančios darbuotojų profesines, darbo, ekonomines, socialines teises bei interesus. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymo 15 straipsnyje numatyta, kad profesinės sąjungos atstovauja savo nariams ir įstatymų nustatyta tvarka gina savo narių teises bei teisėtus interesus valstybės organuose. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas²⁵⁹ patikslina profesinių sąjungų kompetenciją – jos kaip darbuotojų atstovai turi teisę skusti teismui darbdavio ir jo įgaliotų asmenų sprendimus bei veiksmus, prieštaraujančius teisės normoms, sutartims ar pažeidžiančius atstovaujamo asmens teises (Lietuvos Respublikos darbo kodekso 22 straipsnio 1 dalies 8 punktas).

12. Žurnalistų etikos inspektorius. Pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo²⁶⁰ 49 straipsnio 1 dalį žurnalistų etikos inspektorius yra valstybės pareigūnas, kuris prižiūri, kaip įgyvendinamos Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įsta-

---

²⁵⁷ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 107-2688.

²⁵⁸ Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 34-933.

²⁵⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 64-2569.

²⁶⁰ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006. Nr. 82-3254.

tymo nuostatos. Pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 2 dalies 3 punktą inspektorius turi teisę kreiptis į kompetentingas valstybės institucijas bei Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją dėl pastebėtų Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo ir kitų visuomenės informavimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų. Panašūs įpareigojimai žurnalistų etikos inspektoriumi numatyti ir Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatyme²⁶¹.

13. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija. Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo²⁶² 23 straipsnio 6 dalies 2 punktą Vyriausioji tarnybinės etikos komisija teikia teismui ieškinius (prašymus) nutraukti valstybinės tarnybos santykius su valstybinėje tarnyboje dirbančiais asmenimis dėl šio įstatymo reikalavimų pažeidimo ar darbo sutarčių ir sandorių, sudarytų pažeidžiant šio įstatymo reikalavimus, nutraukimo ar pripažinimo negaliojančiais.

14. Autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. liepos 7 d. nutarime konstatavo, kad autoriaus teisių ir interesų gynyba nuo pažeidimų yra viešas interesas²⁶³. Pagal Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo²⁶⁴ 66, 67 ir 78 straipsnius kolektyvinio administravimo asociacijos, kaip autorių teisių ar gretutinių teisių subjektų interesams atstovaujančios institucijos, be atskiro tų teisių subjektų įgaliojimo turi teisę išieškoti teisme autorinį atlyginimą iš kūrinių ar gretutinių teisių objektų naudotojų, kurie be kolektyvinio administravimo asociacijų licencijos naudoja kūrinius ar gretutinių teisių objektus.

---

²⁶¹ Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 91-3890.

²⁶² Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 18-431.

²⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 56-1669.

²⁶⁴ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 28-1125.

15. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius. Ši institucija pri skirtina prie viešąjį interesą ginančių institucijų tik sąlygiškai, nes ji pati negali kreiptis į teismą su ieškiniu, kad būtų apgintas viešasis interesas. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo²⁶⁵ 19 straipsnio 1 dalies 16 punktą nustato Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus teisę siūlyti prokurorui įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo. Kaip minėta, kai kuriose užsienio valstybėse ombudsmenai turi teisę patys kreiptis į teismą.

CK numato ir kitas valstybės ir savivaldybių institucijas bei asmenis, turinčius teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo su ieškiniu ar prašymu:

- dėl neveiksnaus fizinio asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu gali ieškinį pareikšti neveiksnaus asmens atstovai pagal įstatymą (CK 1.84 straipsnio 4 dalis);
- dėl alkoholiniais gėrimais arba narkotinėmis medžiagomis piktnaudžiaujančio fizinio asmens sudaryto sandorio pripažinimo negaliojančiu gali ieškinį pareikšti rūpintojas (CK 1.85 straipsnio 1 dalis);
- dėl nepilnamečio nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų teisės savarankiškai disponuoti savo pajamomis ar turtu apribojimo ar atėmimo turi teisę pateikti pareiškimą vaikų globos (rūpybos) institucijos ar kiti suinteresuoti asmenys (CK 2.8 straipsnio 3 dalis);
- dėl asmens pripažinimo neveiksniu prašymą turi teisę paduoti to asmens sutuoktinis, tėvai, pilnamečiai vaikai, globos (rūpybos) institucija. Jie taip pat turi teisę kreiptis į teismą dėl asmens pripažinimo veiksniumi (CK 2.10 straipsnio 4 dalis);
- dėl asmens civilinio veiksnumo apribojimo prašymą turi teisę paduoti to asmens sutuoktinis, tėvai, pilnamečiai vaikai, globos (rūpybos) institucija (CK 2.11 straipsnio 6 dalis);
- dėl nežinia kur esančio fizinio asmens turto apsaugos ir turto laikinojo administratoriaus skyrimo į teismą su pareiškimu tu-

---

²⁶⁵ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas // Valstybės žinios. 1998. Nr. 110-3024.

- ri teisę kreiptis suinteresuoti asmenys (CK 2.29 straipsnio 1 dalis);
- dėl santuokos, sudarytos pažeidžiant CK nustatytas santuokos sudarymo sąlygas, pripažinimo negaliojančia gali su ieškiniu į teismą kreiptis CK 3.38 straipsnyje numatyti asmenys ir institucijos;
  - dėl santuokos nutraukimo neveiksnaus sutuoktinio interesais prašymą teismui gali paduoti jo globėjas arba globos ir rūpybos institucija (CK 3.55 straipsnio 2 dalis);
  - dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų (tėvo ar motinos) prašymą teismui gali paduoti vaiko tėvai, artimieji giminaičiai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija (CK 3.182 straipsnio 1 dalis);
  - dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo ieškinį teismui gali pareikšti vienas iš tėvų, vaiko artimieji giminaičiai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija ar vaiko globėjas (rūpintojas) (CK 3.182 straipsnio 2 dalis);
  - dėl vaiko atskyrimo nuo tėvų (tėvo ar motinos) panaikinimo prašymą gali paduoti tėvai, vienas iš tėvų, vaiko globėjas (rūpintojas), artimieji vaiko giminaičiai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija (CK 3.182 straipsnio 4 dalis);
  - dėl globėjo ir rūpintojo atleidimo nuo pareigų atlikimo turi teisę kreiptis globos (rūpybos) institucijos (CK 3.246 straipsnio 3 dalis).

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti asmenys, kreipdamiesi į teismą su ieškiniu dėl viešojo intereso gynimo, turi laikytis visų CPK reikalavimų, nustatytų ieškiniui pareikšti, išskyrus pareigą mokėti žyminį mokestį toje bylos dalyje, kurioje siekiama apginti viešąjį, valstybės ar savivaldybės interesą (CPK 83 straipsnio 1 dalies 5 punktas).

Valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti asmenys, pareiškę ieškinį viešajam interesui ginti, turi visas ieškovo procesines teises ir pareigas, išskyrus atvejus, kai kiti įstatymai nustato kitaip. Be to, skirtingai negu prokurorai ir kiti asmenys, gindami viešąjį interesą, valstybės ir savivaldybių institucijos įstatymų numatytais atvejais gali būti teismo įtraukiamos kaip proceso dalyvės arba įstoti į procesą savo iniciatyva, kad duotų išvadą byloje, siekdamos įvykdyti joms pavestas pareigas, jeigu tai yra susiję su viešojo intereso gyni-

mu (CPK 49 straipsnio 2 dalis). Tokiu atveju jos turi teisę susipažinti su bylos medžiaga, duoti paaiškinimus, teikti įrodymus, dalyvauti įrodymų tyrime, pateikti prašymus.

Minėtos išvados pateikimas yra viena iš jų kompetencijos įgyvendinimo priemonių. Pavyzdžiui, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, atstovaudama vaiko teisėms ir teisėtiems interesams teismuose, privalo dalyvauti sprendžiant klausimą dėl santuokos pripažinimo negaliojančia, kai vienas ar abu sutuoktiniai yra nepilnamečiai, ir pateikti išvadą, ar tai nepažeis šių asmenų ir jų vaikų teisių bei interesų. Tarnyba privalo pateikti savo išvadą ir kitose, su nepilnamečiais susijusiose bylose. Jeigu valstybės ir savivaldybių institucijoms nebūtų sudaryta galimybė dalyvauti byloje ir pateikti išvadą jų kompetencijai priklausančiais klausimais, jos negalėtų įgyvendinti visų savo funkcijų. Be to, šių institucijų išvada padeda teismui ne tik nustatyti tam tikras bylos aplinkybes, bet ir teisingiau bei operatyviau išnagrinėti bylą. Dalyvaudamos procese šiuo būdu, valstybės institucijos turi tarnybinį teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi, nes savo dalyvavimu procese siekia, kad būsimas teismo sprendimas atitiktų jų tarnybinius interesus.

Valstybės ar savivaldybių institucijos turėtų atlikti pagrindinį vaidmenį ginant viešąjį interesą konkrečiose visuomenės gyvenimo ir valstybės valdymo srityse, todėl būtina stiprinti specializuotų institucijų veiklos efektyvumą šioje srityje.

Išanalizavus Lietuvos Respublikos įstatymus, įtvirtinančius valstybės ir savivaldybių institucijų bei visuomeninių organizacijų ir fizinių asmenų teisę ginti viešąjį interesą civiliniame procese, pastebėtina, kad tokią teisę turi gana daug subjektų. Viena vertus, specializuotos valstybės ar savivaldybių institucijos yra pagrindinės viešojo intereso gynėjos konkrečioje visuomenės gyvenimo srityje, o prokuroro pareiga ginti viešąjį interesą tose srityse atsiranda tik tokiu atveju, jei minėtos institucijos nevykdo savo pareigų ginti viešąjį interesą. Kita vertus, nors tokia tvarka numatyta dabar galiojančiuose įstatymuose, tačiau literatūroje atkreipiamas dėmesys į šių institucijų neveiklumą ir nenorą ginti viešąjį interesą. Ši problema gali būti sprendžiama siekiant: 1) didinti specializuotų valstybės ar savivaldybių institucijų veiklos efektyvumą ginant viešąjį interesą;

2) skatinti privačią iniciatyvą ginti viešąjį interesą įteisinant grupės ieškinių procesą.

2.6. Gausių grupių kaip viešojo intereso subjekto teisių ir interesų gynimo problemos civiliniame procese ir jų sprendimas

Prekių ir paslaugų gamybai bei jų vartojimui įgaunant masiškumo pobūdį, socialiniai ekonominiai reiškiniai daro įtaką vis gausesnių tokias pačias teises ar pareigas turinčių asmenų grupių teisėms ir teisėtiems interesams. Tokia visuomeninių ir ekonominių santykių sistema lemia teisinių santykių turinį, todėl šie santykiai įgyja masiškumo požymių. Dėl to šiuolaikinė visuomeninių ekonominių santykių sistema, anksčiau buvusi dvišalio pobūdžio, tampa labiau daugiašalio pobūdžio, o civilinė apyvarta – vis sudėtingesnė. Tokiomis sąlygomis verslo subjektų stambėjimas ir milžiniški jų veiklos mastai kelia riziką, kad gali būti pažeidžiami jau ne vieno ar keleto žmonių, o į vienodą teisinę ir faktinę padėtį patekusių labai gausių žmonių grupių teisės ir teisėti interesai. Neigiamas tokių reiškinių pobūdis praktikoje pasireiškia kaip masiniai teisės pažeidimai, pavyzdžiui, aplinkos ir maisto produktų užterštumas, defektiniai ir pavojingi masinio vartojimo reikmenys, blogos kokybės paslaugos, nesąžiningos vartojimo sutarčių sąlygos, nesąžininga viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veikla, įvairios sukčiavimo aferos, asmenų lygių teisių pažeidimai. Tokie masiniai gausių grupių teisių ir teisėtų interesų pažeidimai jau yra laikytini ne tik individualių subjektinių teisių, bet ir viešojo intereso pažeidimais.

Civilinio proceso teisė turėtų atitikti materialinių civilinių teisių santykių lygį ir būklę ir tokių santykių subjektams pasiūlyti adekvacias teisminės gynybos priemones. Nurodyti civilinių teisių santykių globalizmo, daugiašališkumo ir masiškumo požymiai rodo būtinybę, be jau žinomų tradicinių keleto asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimo procesinių priemonių – procesinio bendrininkavimo, procesinio atstovavimo, vienaarūšių bylų sujungimo, kitų asme-

nų teisių gynybos, ieškoti naujų gausių grupių teisminės gynybos priemonių. Tokios aplinkybės rodo, kad didelių grupių teisių ir teisėtų interesų gynimo teisminėmis priemonėmis problema yra aktuali ir reikšminga.

2.6.1. Gausių grupių interesų gynybos civilinio proceso teisės institutai ir priemonės Lietuvoje

Lietuvos civilinio proceso teisėje įtvirtintos tokios kelių asmenų arba asmenų grupių subjektinių teisių ir teisėtų interesų gynybos teisės institutai ir priemonės:

1) procesinio bendrininkavo institutas – kai ieškinį pareiškia keli ieškovai arba ieškinys pareiškiamas keliems atsakovams, jeigu ieškinio dalykas yra bendrai pagal įstatymus jiems priklausančios teisės ar pareigos arba to paties pobūdžio reikalavimai ar išipareigojimai, pagrįsti ta pačia faktine ir teisine medžiaga, kai kiekvienas iš reikalavimų galėtų būti atskiro ieškinio dalykas;

2) procesinio atstovavimo institutas – kai keli asmenys, esantys toje pačioje faktinėje bei teisinėje padėtyje ir todėl galintys būti procesiniais bendrininkais, suteikia įgaliojimus atstovui vesti jų civilinę bylą, tad tolesnis atstovaujamųjų asmenų dalyvavimas teismo posėdžiuose nebūtinai, jeigu teismas jų dalyvavimą nepripažįsta būtinu;

3) kelių civilinių bylų sujungimas – kai teismas, nustatęs, kad yra kelios vienuose bylos, kuriose dalyvauja tos pačios šalys, arba kelios bylos pagal vieno ieškovo ieškinius keliems atsakovams, arba pagal kelių ieškovų ieškinius tam pačiam atsakovui, sujungia tas bylas į vieną bylą;

4) prokuroro, valstybės ir savivaldybės institucijų ir kitų asmenų teisė pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti – kai ieškinys viešajam interesui ginti tiesiogiai arba netiesiogiai susijęs su kitų asmenų teisėmis (viešojo intereso pažeidimas dažniausiai būna susijęs su kelių asmenų teisių ir teisėtų interesų pažeidimu), todėl šie asme-

nys įtraukiami į bylą kaip bendraieškoviai arba tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų²⁶⁶;

5) grupės ieškinio institutas – viešajam interesui ginti gali būti pareiškiamas grupės ieškinys. Teisės doktrinoje grupės ieškinys apibrėžiamas kaip materialusis teisinis reikalavimas, kurį teisme pareiškia grupei atstovaujantis asmuo (ieškovas), gindamas teises ir interesus, kurie priklauso asmenų grupei, kai teismo sprendimas turės teisinę galią grupei kaip nedalomai visumai²⁶⁷;

6) išvestinio ieškinio institutas – tai grupės ieškinio atmaina, kuri įtvirtinta Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme. Išvestiniu ieškiniu vienas ar keli akcininkai, gindami bendrovės teises ir teisėtus interesus, be formalių įgaliojimų, kartu gina ir bendrovės akcininkų visumos – grupės – teises ir teisėtus interesus. Akcininkas, išvestiniu ieškiniu gindamas bendrovės teises ir teisėtus interesus, netiesiogiai gina ne tik savo asmeninius, bet ir visų akcininkų, kaip asmenų grupės, teises ir interesus²⁶⁸.

Manome, kad, be šių įstatyme įtvirtintų kelių asmenų arba asmenų grupių teisių ir teisėtų interesų gynbos procesinių institutų ir priemonių, teisinėje praktikoje kaip viena iš bylinėjimosi strategijų gali būti taikomas bandomųjų bylų metodas ir taip sukuriamas faktinis precedentas²⁶⁹.

Lietuvoje procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo institutai, civilinių bylų sujungimas ir prokuroro bei valstybės ir savivaldybės institucijų ieškinys viešajam interesui ginti yra reglamentuoti civilinio proceso ir kitų įstatymų normomis, todėl juos taikyti kelių asmenų ir asmenų grupių teisėms ir teisėtiems interesams ginti nėra labai problemiška, jeigu tik ginamų asmenų skaičius nėra pernelyg didelis.

---

²⁶⁶ Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003. Nr. 37(29). P. 26–34.

²⁶⁷ Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44). P. 150–162.

²⁶⁸ Krivka E. Išvestinio akcininkų ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje // Jurisprudencija. 2006. Nr. 4(82). P. 46–53.

²⁶⁹ Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44). P. 155.

Tačiau Lietuvos Respublikos procesiniuose įstatymuose dar neįtvirtintos grupės ieškinių institutą ir išvestinių ieškinių institutą reglamentuojančios teisės normos, todėl šie institutai praktikoje neveikia, nors CPK 49 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta galimybė viešąjį interesą ginti grupės ieškiniiais²⁷⁰, o Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta galimybė pateikti išvestinį ieškinį²⁷¹. Grupės ieškinio institutas yra pagrindinė gausių grupių teisės į teisminę gynybą įgyvendinimo procesinė priemonė, todėl jo tyrimai turi mokslinę ir praktinę reikšmę.

2.6.2. Grupės ieškinio instituto santykis su procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo teisės institutais

Civilinio proceso teisės teorijoje grupės ieškinio institutas yra laikomas dviejų procesinių institutų – procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo – savotiška sinteze. Grupės ieškinio institutas pasižymi originalumu, nes apima procesinio bendrininkavimo be visų bendrininkų įtraukimo į procesą ir procesinio atstovavimo, neturint formalių įgaliojimų, institutus. Todėl procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo institutų santykio su grupės ieškinio institutu moksliniai teisiniai tyrimai padeda geriau pažinti grupės ieškinio instituto ypatybes.

Procesinis bendrininkavimas galimas, jeigu kelių ieškovų arba atsakovų ginčo dalykas yra bendrai pagal įstatymus jiems priklausančios teisės arba pareigos – tai Lietuvos proceso teisėje vadinama privalomuoju procesiniu bendrininkavimu, arba ginčo dalykas yra to paties pobūdžio reikalavimai ar išpareigojimai, turintys tą patį faktinį ir teisinį pagrindą, kai kiekvienas iš reikalavimų galėtų būti atskiro individualaus ieškinio dalykas – tai vadinama fakultatyviuoju procesiniu bendrininkavimu.

---

²⁷⁰ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36-1340.

²⁷¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574; 2004. Nr. 33 (*atitaisymas*); 2005. Nr. 84-3109.

Privalomojo procesinio bendrininkavimo pagrindas – civiliniai materialiniai teisiniai santykiai, kuriuose subjektinė teisė ir su ja susijusi reikalavimo teisė priklauso keliems asmenims bendrai, arba teisinė pareiga ir su ja susijusi pareiga atsakyti taip pat priklauso keliems asmenims bendrai. Taigi vienas civilinis materialinis teisinis santykis susieja kelis – tris ir daugiau – asmenis. Kilus ginčui tokio civilinio materialiojo teisinio santykio pagrindu, į civilinį procesą turi būti įtraukti visi teisinio santykio subjektai. Visų tokio teisinio santykio subjektų dalyvavimas teismo procese yra privalomas.

Fakultatyvusis procesinis bendrininkavimas gali atsirasti dviejų arba daugiau civilinių materialinių teisinių santykių pagrindu, jeigu šie teisiniai santykiai turi tą patį faktinį ir teisinį pagrindą. Proceso ekonomiškumo, efektyvumo, teisingumo ir teisinių santykių stabilumo tikslais visus iš tokių teisinių santykių kylančius ginčus geriau spręsti vienoje civilinėje byloje, nors teoriškai dėl kiekvieno ginčo galimos atskiros bylos. Toks procesinis bendrininkavimas nėra privalomas, nes ginčijamo civilinio materialinio teisinio santykio pobūdis kiekvieno bendrininko bylas leidžia nagrinėti atskiruose procesuose.

Procesinis bendrininkavimas turi daug pranašumų, nes padeda taupyti šalių ir teismo laiką ir išvengti teismų sprendimų, priimtų atskirose bylose, galimo prieštaravimo, visi reikalavimai išnagrinėjami ne keliose, o vienoje byloje²⁷².

Teisės literatūroje mokslininkai nurodo grupės ieškinio instituto panašumą su procesinio bendrininkavimo institutu, o kai kurie net bando šiuos du proceso teisės institutus sutapatinti teigdami, kad grupės ieškiniai yra didelio masto procesinis bendrininkavimas ir kad „teisiniu požiūriu tokio tipo ieškiniai yra procesinis bendrininkavimas grynuoju pavidalu“²⁷³.

Manome, kad grupės ieškinio proceso prilyginimas dideliame procesiniame bendrininkavime iškreipia grupės ieškinio instituto teisinę idėją. Vien tik dėl grupės ieškinio instituto ir procesinio bendrininkavimo instituto kai kurių atskirų normų panašumo jokiū būdu negalima jų tapatinti. Tarp procesinio bendrininkavimo ir

---

²⁷² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. P. 586.

²⁷³ Батаева Н. С. Необходимо ввести институт группового иска // Российская юстиция. 1998. № 10. С. 43.

grupės ieškinio institutų yra daug reikšmingų skirtumų, iš kurių keletą čia paminėsime.

Lietuvos procesinio bendrininkavimo instituto normos nustato, kad kiekvienas bendrininkas veikia savo vardu (CPK 44 straipsnio 1 dalis) ir turi teisę savarankiškai vesti bylą (CPK 44 straipsnio 4 dalis). Grupės ieškinio procese šalimi yra grupė kaip vientisa ir nedaloma visuma. Tokiame procese nedalyvaujančių grupės narių vardu veikia grupei atstovaujantis ieškovas arba atstovaujantis atsakovas. Kitų grupės narių teisė dalyvauti procese yra ribojama.

CPK 44 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bendrininkai gali pavelti bylą vesti vienam iš bendrininkų. Tokio pavedimo atstovauti bendrininkams įforminimas turi atitikti įstatymų reikalavimus (CPK 57 straipsnis). Tuo tarpu grupės atstovo įgaliojimai grupės ieškinio procese atstovauti grupei ir nedalyvaujantiems jos nariams nėra kaip nors specialiai įforminami, nes grupės atstovo teisės ir pareigos įtvirtinamos grupės ieškinio instituto teisės normomis.

Lietuvos procesinio bendrininkavimo institutas numato, kad į teismo posėdį kviečiami visi bendrininkai, kuriems byla nėra užbaigta (CPK 44 straipsnio 4 dalis). Tačiau bendrininkų gali būti labai daug, todėl surinkti juos į vieną procesą gali būti labai sunku arba neįmanoma. Dažniausiai nesiseka surasti visus suinteresuotus byla subjektus ir įtraukti juos kaip bendrininkus į bylą, ypač tuomet, kai jų yra daug. Surinkus pernelyg daug bendrininkų į vieną procesą, nagrinėti tokios didelės apimties bylą gali būti neįmanoma. Tokiais atvejais procesinio bendrininkavimo institutas tiesiog techniškai nepajėgus įvykdyti pagrindinio civilinio proceso uždavinio – ginti visų suinteresuotų asmenų teises ir interesus. Tuo pasireiškia vienas iš procesinio bendrininkavimo instituto trūkumų. Kai dėl didelio asmenų skaičiaus procesinis bendrininkavimas neįmanomas, civilinio proceso teisės teorija ir praktika siūlo taikyti grupės ieškinio institutą, kuris įveikia procesinio bendrininkavimo instituto trūkumus ir išsaugo šio instituto pranašumus. Todėl gausių grupių teisių ir teisėtų interesų gynyboje pasitelkiamas grupės ieškinio institutas.

2.6.3. Grupės ieškinio institutas kaip priemonė įveikti procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo institutų problemas ginant gausių grupių teises ir interesus

Grupės ieškinio instituto skiriamasis bruožas yra ne tik grupės gausumas, bet ir tai, kad procese dalyvauja ne visi grupės nariai, o tik tokiai grupei atstovaujantys asmenys – atstovaujantis ieškovas arba atsakovas. Tai būtina dėl praktinių patogumų, proceso ekonomijos ir greito bylos nagrinėjimo. Praktiniai tokio atstovavimo patogumai pasireiškia tuo, kad į teismo posėdžius nekviečiama visa gausi grupė. Be to, kartais yra žinoma tik dalis grupės narių ir nustatyti tikslų jų skaičių ne visada įmanoma.

Klasikiniu grupės ieškinio instituto etalonu teisės teorijoje ir praktikoje laikomas FCPT 23 taisyklėje įtvirtintas grupės ieškinio institutas. Jungtinių Valstijų grupės ieškinio institutas tapo savotišku sektinu pavyzdžiu kitoms valstybėms, kurios savo valstybių teisės sistemose įtvirtino arba rengiasi įtvirtinti grupės ieškinio institutą.

Kreipimosi į teismą su grupės ieškiniu tvarka nustatyta FCPT 23 taisyklėje. Šios taisyklės (a) punktas numato, kad vienas ar daugiau grupei atstovaujančių grupės narių turi teisę visų grupės narių vardu kreiptis į teismą su grupės ieškiniu arba prieš juos gali būti pareikštas grupės ieškiny, jeigu įvykdytos šios keturios būtinosios grupės ieškinio pateikimo teismui sąlygos:

- 1) grupė yra tokia gausi, kad visų jos narių procesinis bendrininkavimas neįmanomas;
- 2) yra bendrų visai grupei teisės arba fakto klausimų;
- 3) grupei atstovaujančių grupės narių reikalavimai ar atsikirtimai yra tipiški grupės reikalavimams ar atsikirtimams;
- 4) atstovaujantys grupei nariai sugebės sąžiningai ir adekvačiai ginti grupės teises ir teisėtus interesus.

Viena iš grupės ieškinio pateikimo teismui sąlygų yra grupės gausumo sąlyga. Pagal FCPT 23 (a) (1) taisyklę grupės gausumas reiškia tokį didelį jos narių skaičių, kad procesinis bendrininkavimas neįmanomas. Jungtinių Valstijų patariamojo komiteto 1937 m. pastabose dėl FCPT 23 taisyklės priėmimo nurodoma: „Pagrindinis

buvusios 38 taisyklės taikymo kriterijus yra klausimas, ar bendrą arba visuotinį interesą turinti asmenų grupė yra tokia gausi, kad visų asmenų dalyvavimas procese neįmanomas.²⁷⁴

FCPT 23 (a) (1) taisyklė nenustato kokių nors reikalavimų dėl minimalaus grupės narių skaičiaus. Vienais atvejais gali būti teismo patvirtinta 20 asmenų grupė, o kitais – 300 asmenų grupė nebus patvirtinta dėl neįvykdyto grupės gausumo reikalavimo. Grupės gausumo klausimas grupės ieškinio teorijoje yra diskutuotinas. Jungtinių Valstijų teismų praktika rodo, kad nesudėtingose bylose, kuriose grupės narių skaičius viršija 40, laikoma, kad grupės gausumo reikalavimas įvykdytas, jeigu yra mažiau kaip 25 – tai grupės narių per mažai. Bylose, kuriose narių skaičius svyruoja tarp 25 ir 40, svarbūs tampa atstumai tarp grupės narių gyvenamųjų vietų, grupės narių individualių reikalavimų dydis, bylos sudėtingumas. Spėsdami grupės gausumo klausimą, teismai taip pat gali krypti dėmesį ir į potencialių arba būsimų ieškovų tikėtiną buvimą²⁷⁵.

FCPT 23 (a) (1) taisyklė grupės narių pakankamą gausumą ir kartu grupės ieškinio proceso galimumą sieja su tokiu grupės narių skaičiumi, kad procesinis bendrininkavimas taptų neįmanomas. Šis kriterijus yra vertinamojo pobūdžio, teismas savo nuožiūra nustato, ar procesinis bendrininkavimas įmanomas. Jeigu grupė padalijama į pogrupius, tai kiekvienas pogrupis turi tenkinti grupės gausumo sąlygą.

FCPT 23 (a) (2) taisyklėje įtvirtintas reikalavimas dėl bendrų visai grupei teisės klausimų reiškia, kad visiems gausios grupės nariams egzistuoja bendri teisės klausimai, o bendrų fakto klausimų buvimas reiškia, kad egzistuoja bendri juridiniai faktai arba įvykiai, susiję su kiekvieno grupės nario teisėmis ir interesais. Iš to reikalavimo išplaukia, kad grupės ieškinytis turi būti grindžiamas teisės ir fakto klausimais, kurie yra bendri visai grupei, ir kad grupės ieškinytis negali būti teismo priimtas, jeigu jame nėra tokių bendrų klausimų. Bendrumo reikalavimas įvykdytas, jeigu egzistuoja bent vienas bendras teisės arba fakto klausimas.

---

²⁷⁴ Federal Rules of Civil Procedure. Notes to Rule 23 // <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/ACRule23.htm>

²⁷⁵ Колесов П. П. Групповые иски в США. С. 29–30, 35–36.

FCPT 23 (a) (3) taisyklėje įtvirtinta gausios grupės atstovų ir grupės reikalavimų tipiško sąlyga reiškia, kad grupės atstovų keliami ieškinio reikalavimai atitinka bendrus jos narių interesus. Reikalavimų tipiško konstatuoja teismas. Klausimą dėl reikalavimų tipiško laikymosi teismas gali spręsti teigiamai, net ir esant kai kuriems faktiniams grupės atstovo ir kitų grupės narių reikalavimų skirtumams. Visų grupės narių individualūs reikalavimai gali ir nebūti absoliučiai vienodi, tačiau bendras jų panašumas teismui turi būti akivaizdus. Grupės narių teisiniai reikalavimai ir argumentai turi turėti tam tikrus bendrus bruožus.

Grupės ieškinio ypatybė yra ta, kad visos grupės vardu procese dalyvauja vienas arba keli atstovai, kuriems keliami reikalavimai yra įteisinti FCPT 23 (a) (4) taisyklėje. Šioje taisyklėje įtvirtintas grupės narių teisių ir teisėtų interesų atstovavimo sąžiningumas ir adekvatumas reiškia, kad grupės interesams teisme atstovautų asmenys, kurie iš tikrųjų turi tokią teisę, tiesiogiai nustatytą civilinio proceso normomis.

Atstovo teisių ir teisėtų interesų gynybos adekvatumas reiškia, kad jis atitinka teisinius kriterijus. Jungtinių Valstijų civilinio proceso normos nustato reikalavimus dėl grupės atstovo teismo ir veiksmo ir jo privalomo priklausymo atstovaujama grupei. Reikalavimas dėl grupės atstovo privalomo priklausymo jo atstovaujama grupei neleidžia tokiam asmeniui iki teismo nagrinėjimo pradžios pateikti pareiškimą dėl savanoriško pasitraukimo iš grupės. Kad grupės atstovas gautų teismo leidimą atstovauti grupei, būtinomis sąlygomis yra asmeninis atstovo suinteresuotumas byla, kitų grupės narių pasitikėjimas šiuo asmeniu, teismo pripažinimas, kad šis asmuo yra grupės narys.

Grupės atstovo sąžiningumas reiškia, kad savo įgaliojimus atstovauti grupei jis vykdytų tinkamais ir teisėtais būdais gindamas visų grupės narių teises ir teisėtus interesus, maksimaliai panaudodamas savo jėgas, žinias ir kitus savo asmeninius sugebėjimus.

FCPT 23 (a) (4) taisyklėje įtvirtintas reikalavimas dėl grupės atstovo sąžiningumo ir adekvatumo yra bene svarbiausia grupės ieškinio pateikimo sąlyga. Teismo sprendimas grupės ieškinio byloje sukelti teises pasekmes visai grupei, t. y. ne tik grupę atstovaujančiam ieškovui ar atsakovui, bet ir visiems nedalyvavusiems byloje

grupės nariams. Todėl grupės ieškinių proceso esminiu elementu tampa individualiam procesui nebūdinga teismo sprendimo *res judicata* galia visiems grupės nariams. Grupės ieškinio dalykas yra ir nedalyvaujančių asmenų teisės ir teisėti interesai, todėl jie turi būti apsaugoti nuo nesąžiningo ir nekompetentingo atstovavimo. Tai gali būti įgyvendinama grupės ieškinių procese vykdant atstovavimo adekvatumo teisminę kontrolę ir (ar) nustatant *res judicata* principo reglamentavimą grupės ieškiniuose, taip pat turi būti užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp atstovavimo adekvatumo ir teismo sprendimo *res judicata* galios.

Kad būtų pasiekta pusiausvyra tarp atstovavimo adekvatumo ir teismo sprendimo *res judicata* galios, praktikoje naudojamos dvi pagrindinės alternatyvos: arba teismo sprendimas tampa privalomas visiems grupės nariams, nesvarbu, kokia bylos baigtis (tai yra vyraujanti taisyklė bendrosios teisės grupės ieškinių doktrinos), arba teismo sprendimas tampa privalomas visiems grupės nariams tik tada, kai jis yra palankus grupei²⁷⁶.

Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas 1997 m. konkrečioje byloje nurodė, kad atstovavimo adekvatumo, bendrų teisės ir fakto klausimų buvimo ir reikalavimų tipišumo sąlygos turi tendenciją susilieti. Visi šie reikalavimai skirti nustatyti, ar grupės ieškinio nagrinėjimas būtų ekonomiškai, ar atstovų reikalavimai ir grupės reikalavimai yra tarpusavyje susiję ir ar bus tinkamai apginti nedalyvaujančių grupės narių interesai²⁷⁷.

Aptartos grupės gausumo, bendrų teisės ir fakto klausimų buvimo, reikalavimų tipišumo ir atstovavimo sąžiningumo bei adekvatumo sąlygos yra būtinosios, bet jų neužtenka grupės ieškinio procesui pradėti. Prieš patvirtindamas grupės ieškinį, teismas turi nustatyti, ar, be jau nurodytų keturių būtinųjų sąlygų, grupės ieškinyje tenkina bent vieną iš trijų FCPT 23 (b) taisyklėje nurodytų reikalavimų:

- 1) grupės narių individualių ieškinių arba individualių ieškinių prieš juos pateikimas keltų pavojų dėl atskiriems grupės na-

---

²⁷⁶ Krivka E. *Res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos // Jurisprudencija. 2004. Nr. 53(45). P. 54–64.

²⁷⁷ *Amchem Products, Inc. v. Windsor*, 521 U. S. 591 (1997) // <http://www.vlex.us/caselaw/>

- riams turinčių reikšmės prieštaringų ar skirtingų teismo sprendimų, kurie priešingą šalį įpareigoję nevienodai elgtis, arba atskiriems grupės nariams reikšmės turinčių teismo sprendimų, kurie faktiškai turėtų įtaką kitų, nesančių bylos šalimi, grupės narių interesams, arba iš esmės sumažintų ar apsunkintų jų galimybes ginti savo interesus;
- 2) grupei priešingos šalies veikimo ar neveikimo pagrindai susiję su grupe, todėl būtų galima priimti atitinkamą draudžiantį (angl. *injunctive relief*) ar nustatantį šalių teises ir pareigas (angl. *declaratory relief*) galutinį teismo sprendimą, kuris apimtų visą grupę; arba
  - 3) teismas nutaria, kad bendri visai grupei teisės ar fakto klausimai vyrauja prieš klausimus, susijusius tik su individualiais grupės nariais, ir kad teisės į tinkamą teismo procesą bei jo efektyvumo požiūriu grupės ieškinys yra pranašesnis už kitas esamas ginčų sprendimų priemones. Nustatant šių aplinkybių egzistavimą turi būti atsižvelgiama į: a) grupės narių suinteresuotumą asmeniškai ginti savo teises arba gintis atskirose bylose; b) grupės narių ar prieš grupės narius inicijuotų bylų apimtis ir prigimtis; c) galimybes sutelkti ieškinių nagrinėjimą viename teisme; d) galimus sunkumus nagrinėjant grupės ieškinius.

Klasikinio grupės ieškinio instituto teisės normų analizė rodo, kad šio instituto negalima tapatinti su procesinio bendrininkavimo institutu. Kai dėl didelio asmenų skaičiaus išsenka procesinio bendrininkavimo galimybės, tai šios problemos sprendimas – grupės ieškinys. Kai nuo teisės pažeidimų nukenčia daug asmenų, tai procesinio bendrininkavimo, procesinio atstovavimo ir civilinių bylų sujungimo institutai leidžia savo teises apginti dažniausiai tik iniciatyviems, žinantiems savo teises ir turintiems pakankamai laiko ir materialinių išteklių asmenims. Grupės ieškinių procesas išsprendžia šias problemas, nes teisminė gynyba tampa prieinama visiems suinteresuotiems asmenims, ir tai nepriklauso nuo jų materialinių ir kitokių galimybių, nuo jų organizacinių ir kitokių asmeninių savybių.

Procesiniame bendrininkavime kiekvienas bendrininkas veikia savo vardu, jie turi teisę savarankiškai vesti savo bylą, į teismo po-

sėdį turi būti kviečiami visi bendrininkai, jie gali pavesti bylą vesti vienam iš bendrininkų. Tokiuose teisiniuose santykiuose bendrininkų masiškumo laipsnis lemia bendrininkų grupės interesų teisminės gynybos efektyvumą. Jei bendrininkų grupė nedidelė, tai procesinis bendrininkavimas būna veiksmingas. Kuo daugiau bendrininkų, tuo procesinis bendrininkavimas mažiau veiksmingas, o peržengus tam tikrą jų skaičiaus ribą tampa neįmanomas. Ši procesinio bendrininkavimo problema sprendžiama pasitelkus grupės ieškinio institutą.

Grupės ieškinyis yra racionalus būdas taupyti žmogiškuosius ir materialinius išteklius teismų sistemoje, nes turi teigiamą poveikį proceso ekonomijai ir todėl, kad vienoje byloje išnagrinėjami daugybės asmenų ieškininiai reikalavimai, kai pasinaudoti procesinio bendrininkavimo galimybėmis yra ypač sunku arba neįmanoma.

2.7. Viešojo intereso gynimo išvestiniais ieškiniiais problemos ir jų sprendimas

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme nuo 2004 m. sausio 1 d. įtvirtinta akcininkų teisė kreiptis į teismą su ieškiniu ir prašyti atlyginti bendrovei padarytą žalą, susidariusią dėl bendrovės vadovo arba valdybos narių pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo, o tai reiškia, kad yra įteisintas visiškai naujas Lietuvos teisės sistemoje išvestinio akcininkų ieškinio institutas.

Išvestiniu ieškiniu vienas arba keli akcininkai, gindami bendrovės teises ir teisėtus interesus, kartu gina ir bendrovės akcininkų visumos – grupės – teises ir teisėtus interesus, todėl išvestinis ieškinyis yra priskiriamas prie grupės ieškinių.

Išvestinio ieškinio instituto teisės normos galėtų būti taikomos ne tik akcininkų ieškiniams dėl žalos atlyginimo akcinei bendrovei, bet ir asociacijų, ūkinių bendrijų, kooperatinių bendrovių, žemės ūkio bendrovių narių, pajininkų, dalyvių ieškiniams dėl žalos atlyginimo tokiems dalyvavimu, įnašais arba pajais pagrįstiems juridiniams asmenims.

Išvestinio akcininkų ieškinio institutas yra naujas teisės institutas Lietuvos teisės sistemoje, todėl jo moksliniai-teisiniai tyrinėjimai aktualūs ir turi didelę teorinę ir praktinę reikšmę.

2.7.1. Išvestinio ieškinio samprata

Akcininkų turtinio ieškinio institutas susiformavo ir išsivystė Jungtinėse Amerikos Valstijose. Akcininkų turtinis ieškinys Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės ir kitų valstybių dabartinėje teisėje anglų kalba vadinamas „*derivative action*“. „*Derivative action*“ – tai ieškinys, kurį pareiškia akcininkas arba akcininkų grupė ir kuris kildinamas iš bendrovės teisių, kai pati bendrovė neketina jų įgyvendinti²⁷⁸. Angliška teisės sąvoka „*derivative*“ lietuvių kalboje reiškia „išvestinis“. Būdvardis „išvestinis“ reiškia išvestas iš ko nors. Tai rodo, kad akcininkų turtinį ieškinį apibūdinantis angliškas teisės terminas „*derivative action*“ į lietuvių kalbą turėtų būti verčiamas kaip išvestinis ieškinys. Užsienio teisėje ši sąvoka vartojama akcininko arba asociacijos nario ieškiniui dėl akcinės bendrovės ar asociacijos teisių ir teisėtų interesų gynybos apibūdinti. Tokio ieškinio skiriamasis bruožas – bendrovei arba asociacijai priklausančios teisės reikalauti teisminės gynybos suteikimas ir jos akcininkui arba nariui. Akcininko arba nario teisė į tokį ieškinį yra išvestinė iš akcininko nuosavybės teisės į tos bendrovės akcijas arba iš įnašo į asociacijos įstatinį kapitalą. Anglų–lietuvių kalbų teisės žodyne, kuriame pateikiami pagrindiniai dabartinės Didžiosios Britanijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir tarptautinės teisės terminologijos pagrindą sudarantys žodžiai ir žodžių junginiai, sąvoka „*derivative action*“ į lietuvių kalbą verčiama kaip „išvestinis civilinis ieškinys“²⁷⁹.

Išvestiniu ieškiniu vienas arba keli akcininkai, gindami bendrovės teises ir teisėtus interesus, kartu gina ir bendrovės akcininkų visumos – grupės – teises ir teisėtus interesus, todėl išvestinis ieškinys yra priskiriamas prie grupės ieškinių. Akcininkas arba narys, su išvestiniu ieškiniu gindamas bendrovės arba asociacijos teises ir teisėtus interesus, netiesiogiai gina ne tik savo asmeninius, bet ir

---

²⁷⁸ Collin P. H. Dictionary of Law. – Peter Collin Publishing Ltd. 1998. P. 72. (*Derivative action* – action started by a shareholder (or a group of shareholders) which is derived from the company's rights but which the company itself does not want to proceed with.)

²⁷⁹ Armalytė O., Pažūsis L. Anglų–lietuvių kalbų teisės žodynas. – Vilnius: Alma littera, 1998. P. 129–130.

visų akcininkų arba narių, kaip asmenų grupės, teisės ir interesus. Akcininkui arba nariui įstatymas suteikia teisę pareikšti tokį ieškinį, kai bendrovė dėl įvairių priežasčių negali savarankiškai apginti savo teisių ir interesų. Tokiomis priežastimis gali būti neteisėta, nesąžininga, nekompetentinga arba savanaudiška bendrovės valdymo organų arba jų narių veikla, interesų konfliktai, kova dėl valdžios arba įtakos bendrovėje ir kitos priežastys.

Yra autorių, kurie mano, kad „*derivative action*“ yra individualus ieškiny. Jeigu „*derivative action*“ laikyti ne grupės ieškinio rūšimi, o individualiu ieškiniu dėl akcininko individualaus intereso gynimo netiesioginiu būdu, būtų neaišku, kokio savo tikslo siekia akcininkas, nes tokiu individualiu ieškiniu jis negali užtikrinti sau jokios tiesioginės naudos ir atkurti savo pažeistų teisių, išskyrus galimą gana sąlyginę dividendų ir jo turimų akcijų rinkos kainos padidėjimą dėl galimo bendrovės finansinės padėties pagerėjimo.

Jeigu išvestinį ieškinį laikytume individualiu akcininko ieškiniu ir bandytume paaiškinti, kad tokiu ieškiniu netiesiogiai ginamas akcininko asmeninis interesas, tai aptariamasis ieškiny turėtų būti siejamas su asmeniniais ieškovo–akcininko interesais, jo noru gauti pajamų arba kitokios naudos išimtinai tik sau. Tokia šio ieškinio samprata kitų akcininkų ir pačios bendrovės teisių ir interesų gynimui suteiktų tik antraeilę reikšmę. Iš tikrųjų taip nėra. Akcininkas arba narys, kreipdamiesi su išvestiniu ieškiniu į teismą, pirmiausia gina bendrovės teises ir interesus, o jų asmeniniai interesai turi antraeilę reikšmę.

Su „*derivative action*“ sampratos paieška glaudžiai susijusios šios sąvokos vertimo į vienos ar kitos valstybės teisės kalbą problemos. Ne visose valstybėse pavyko išvengti sąvokos „*derivative action*“ vertimo ir aiškinimo painiavos. Pavyzdžiui, Rusijoje „*derivative action*“ pradėtas vadinti netiesioginiu ieškiniu (rus. *косвенный иск*), o ne išvestiniu ieškiniu (rus. *производный иск*)²⁸⁰. Dėl tokios teisinių sąvokų painiavos pastaruoju metu daugelis rusų teisininkų literatū-

---

²⁸⁰ Малышев П. Косвенные иски акционеров в судебной практике США // Российский юридический журнал. 1996. № 1; Ярков В. Корпоративное право: косвенные иски // Рынок ценных бумаг. 1997. № 8; Осокина Г. Л. Чьи права защищаются косвенными исками? // Российская юстиция. 1999. № 10; Колесов П. П. Групповые иски в США. С. 59.

roje nurodo abu pavadinimus, antrąjį rašydami skliausteliuose – netiesioginis (išvestinis) ieškinys (rus. *косвенный (производный) иск*)²⁸¹. Rusijoje vartojamos netiesioginio ieškinio sąvokos (rus. *косвенный (производный) иск*) jokia būdu negalima tapatinti su Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.68 straipsnyje įtvirtintu to paties pavadinimo ieškiniu. Rusijos teisėje akcininkų turtiniam ieškiniui vadinti vartojama sąvoka „netiesioginis ieškinys“ į lietuvių kalbą turėtų būti verčiama kaip „išvestinis ieškinys“.

Užsienio teisės literatūroje siūlomi ir kiti išvestinio ieškinio pavadinimai. Kai kurie Rusijos teisininkai ieškinį, kurį pateikti turi teisę korporacinių santykių subjektai (akcininkai, nariai, dalyviai), gindami savo korporacines teises ir teisėtus interesus, siūlo vadinti korporaciniu ieškiniu, o ne išvestiniu. Jie tai grindžia tuo, kad pastaroji sąvoka tiksliausiai atspindi vidinių korporacinių santykių subjektų reikalavimų teisinę esmę.

Tačiau sąvoka „korporacinis ieškinys“, palyginti su sąvoka „išvestinis ieškinys“, savo prasme yra platesnė. Dėl tos priežasties manoma, kad sąvoka „korporacinis ieškinys“ yra neperspektyvi ir jos vartojimas sukeltų painiavą, nes bet kuris akcinės teisės normomis grindžiamas akcininko asmeninis ieškinys dėl jo asmeninių teisių ir teisėtų interesų gynimo galėtų būti vadinamas korporaciniu ieškiniu, o sąvoką „išvestinis ieškinys“ ateityje būtų galima vartoti vadinant bet kokius ieškinius dėl juridinių asmenų teisių ir interesų gynimo, kuriuos teikia jų nariai, akcininkai, dalyviai ar steigėjai²⁸². Tokiai pagrįstai nuomonei galima pritarti.

Šie svarstymai leidžia teigti, kad sąvoka „išvestinis ieškinys“ Lietuvos teisės sistemoje taip pat turi gerų perspektyvų. Sąvoka „išvestinis ieškinys“ galėtų būti vartojama ne tik akcininkų turtiniams ieškiniams vadinti, bet ir asociacijų, ūkinių bendrijų, kooperatinių bendrovių, žemės ūkio bendrovių narių, pajininkų, dalyvių ieškiniams dėl tokių dalyvavimų, įnašais arba pajais pagrįstų juridinių asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimo apibendrintai vadinti.

---

²⁸¹ Аболонин Г. О. Групповые иски. С. 25, 50, 51; Колесов П. П. Групповые иски в США. С. 57.

²⁸² Аболонин Г. О. Групповые иски. С. 18–19.

2.7.2. Išvestinio ieškinio institutas ir jo ypatumai užsienio valstybių teisėje

Amerikos teisės mokslinė doktrina išvestinį akcininkų ieškinį apibrėžia kaip ieškinį, kurį teikia akcininkas dėl korporacijos teisių ir interesų gynimo, kai asmenys (dažniausiai vadovybė), turintys ginti korporacijos teises, atsisakė vykdyti šias savo pareigas. Doktrina šią grupės ieškinių rūšį priskiria prie atstovaujamojo ieškinių. Vienas iš pagrindinių Jungtinių Valstijų civilinio proceso normomis nustatytų reikalavimų, keliamų tokiems ieškiniams, yra reikalavimas dėl tinkamo ieškovo arba adekvataus atstovavimo. Išvestinis akcininkų ieškinys negali būti naudojamas tiesiogiai ginti teisme akcininko arba akcininkų grupės turtinius interesus. Išvestinio akcininkų ieškinio gynybos objektas yra pačios akcinės bendrovės teisės ir interesai. Akcininkai, kreipdamiesi į teismą su išvestiniu ieškiniu, veikia juridinio asmens, kuris teismo procese yra ieškovas, vardu dėl šio juridinio asmens teisių gynimo²⁸³.

Amerikos teisės doktrina išvestinius akcininkų ieškinius skirsto į dvi kategorijas: 1) ieškiniai, kurie paduodami, kad priverstų direktorius veikti korporacijos vardu prieš trečiąjį asmenį; 2) ieškiniai, kurie paduodami korporacijos vardu prieš direktorius, kurie nevykdo arba netinkamai vykdo savo pareigas. Dėl to išvestiniai akcininkų ieškiniai gali turėti dviejų rūšių reikalavimus: 1) reikalavimus įpareigoti korporaciją pateikti ieškinį prieš trečiąjį asmenį; 2) reikalavimus korporacijos vardu prieš direktorius.

1966 m. buvo padaryti FCPT 23 taisyklės „Grupės ieškiniai“ pakeitimai, kurie atšaukė buvusį grupės ieškinių skirstymą į įvairias rūšis. Naujai pakeista grupės ieškinių procesą reglamentuojanti 23 taisyklė tapo bendra, universali ir lengvai pritaikoma bet kokios rūšies grupės ieškiniams, taip pat ir išvestiniams akcininkų ieškiniams. Išvestinio akcininkų ieškinio instituto teisės normos buvo sutelktos savarankiškoje FCPT 23.1 taisyklėje „Išvestiniai akcininkų ieškiniai“. Taip išvestiniai akcininkų ieškiniai, kurie iš pradžių laikyti turtinio grupės ieškinio atmaina, pirmą kartą Amerikos civilinio

---

²⁸³ Аболонин Г. О. Групповые иски. С. 47–48.

proceso teisėje buvo pripažinti atskira savarankiška grupės ieškinio rūšimi.

Išvestinių ieškinių pateikimo teismui procesinę tvarką reglamentuojanti FCPT 23.1 taisyklė nustato, kad vienam ar daugiau akcininkų arba korporacijos narių suteikiama neįgyvendinta korporacijos teisė, kuri pasireiškia kaip teisė pateikti teismui išvestinį akcininkų ieškinį. Šioje taisyklėje nurodoma, kad išvestiniame ieškinyje, kurį vienas arba daugiau akcininkų ar narių paduoda dėl korporacijos arba neinkorporuotos asociacijos teisių gynimo, turi būti nurodyta ir patvirtina, jog:

1) ieškovas buvo akcininkas arba tos korporacijos narys, kai buvo atlikti veiksmai, dėl kurių reiškiamas ieškinyje, arba akcininko ar korporacijos nario statusą ieškovas yra gavęs teisėtai pagrindais atlikus tuos veiksmus;

2) akcininko ieškinyje dėl korporacijos gynimo nesusijęs su jo ketinimu nesąžiningai pasinaudoti Jungtinių Amerikos Valstijų teismo jurisdikcija, kurios jis priešingu atveju neturėtų.

Be to, ieškovas turi nurodyti, kokius veiksmus atliko stengdamasis ginčą sureguliuoti taikiai. Akcininko arba nario išvestiniame ieškinyje turi būti smulkiai nurodyti veiksmai, kurių jis ėmėsi, kad įtikintų korporacijos valdymo organus, o jeigu tai buvo būtina, ir kitus akcininkus arba korporacijos narius dėl neįgyvendintos korporacijos teisės įgyvendinimo būtinumo, taip pat nurodytas priežastys, dėl kurių nurodyti asmenys atsisakė imtis akcininko arba korporacijos nario reikalaujamų veiksmų, o tais atvejais, kai akcininkas arba narys nebandė imtis nurodytų veiksmų, kad įtikintų korporacijos valdymo organus veikti atitinkamu būdu, nurodyti priežastis, kodėl ieškovas to nedarė.

Išvestinis ieškinyje negali būti nagrinėjamas teisme tuo atveju, jeigu paaiškėja, kad ieškovas nesąžiningai arba neadekvačiai atstovauja panašioje padėtyje esančių akcininkų arba korporacijos narių teisėms ginti korporacijos interesus.

Išvestinio ieškinio negali būti atsisakyta, byla pagal tokį ieškinį negali būti pabaigta taikos sutartimi be teismo sutikimo tokiems procesiniams veiksams. Apie ketinimą atsisakyti išvestinio ieški-

nio arba tokioje byloje sudaryti taikos sutartį akcininkams ar korporacijos nariams turi būti pranešama teismo nustatyta tvarka²⁸⁴.

FCPT 23.2 taisyklėje „Ieškiniai, susiję su neinkorporuotomis asociacijomis“ nustatyta, kad išvestinis ieškinys, kurį pareiškė neinkorporuotos asociacijos nariai arba jis buvo pareikštas prieš juos kaip grupę, įvardijant konkrečius narius kaip atstovaujančias šalis, gali būti teismo priimtas nagrinėti, jeigu atstovaujančios šalys sąžiningai ir adekvačiai gins asociacijos ir jos narių interesus. Nagrinėdamas tokį ieškinį teismas gali priimti FCPT 23 (d) taisyklėje grupės ieškiniams įtvirtintus atitinkamus procesinius įsakymus, nustatančius procesinių veiksmų planą, užtikrinančius grupės narių interesų gynybą, sąžiningą teismo procesą, galimybę pareikšti savo nuomonę dėl atstovavimo sąžiningumo ir adekvatumo, įstoti į procesą ir pateikti reikalavimus arba atsikirtimus, arba kitaip dalyvauti nagrinėjant bylą, nustatančius sąlygas atstovaujantioms šalims arba tretiesiems asmenims, sprendžiančius kitus panašius procesinius klausimus. Išvestinio ieškinio atsisakymo arba taikos sutarties tvirtinimo procedūra turi atitikti FCPT 23 (e) taisyklę, pagal kurią grupės ieškinio neturėtų būti atsisakoma arba sudaroma taikos sutartis be teismo pritarimo, o pranešimas apie ketinimą ieškinio atsisakyti arba sudaryti taikos sutartį turi būti perduotas visiems grupės nariams teismo nustatytu būdu²⁸⁵.

Išvestinio ieškinio institutas Rusijos Federacijos teisėje yra grindžiamas Rusijos Federacijos civilinio kodekso 53 straipsnio 3 punktu, kuriame nustatyta, kad asmuo, kuris pagal įstatymą arba juridinio asmens steigimo dokumentus veikia juridinio asmens vardu, privalo veikti sąžiningai ir protingai atstovaujamo juridinio asmens interesais ir pagal juridinio asmens steigėjų (narių) reikalavimus, padengti juridiniam asmeniui jo padarytus nuostolius, jeigu kitaip nenumatyta įstatyme arba sutartyje²⁸⁶; to paties Civilinio kodekso 105 straipsnio 3 punkte, kuriame teigiama, kad antrinės bendrovės nariai (akcininkai) turi teisę reikalauti, kad pagrindinė ben-

---

²⁸⁴ Federal Rules of Civil Procedure. P. 17.

²⁸⁵ Ten pat.

²⁸⁶ Комментарий к гражданскому кодексу Российской Федерации части первой, части второй, части третьей (постатейный) с постатейными материалами. – М.: Книжный мир, 2003. С. 68.

drovė (bendrija) atlygintų nuostolius, kurie dėl jos kaltės buvo padaryti antrinei bendrovei, jeigu kitaip nenustatyta Ūkinių bendrijų įstatyme²⁸⁷; 1995 m. gruodžio 26 d. Rusijos Federacijos akcinių bendrovių įstatymo Nr. 208-ФЗ 6 straipsnio 3 punkto 4 dalyje, kurioje taip pat yra įtvirtinta antrinės bendrovės dalyvių teisė reikalauti, kad pagrindinė bendrovė (bendrija) atlygintų dėl jos kaltės antrinei bendrovei padarytus nuostolius; 1995 m. gruodžio 26 d. Rusijos Federacijos akcinių bendrovių įstatymo Nr. 208-ФЗ 71 straipsnio 5 punkte, kuriame numatoma, kad bendrovė, akcininkas (akcininkai), turintis (-ys) ne mažiau kaip 1 proc. paprastųjų bendrovės akcijų, turi teisę kreiptis su ieškiniu bendrovės direktorių tarybos (stebėtojų tarybos) nariui, vienasmeniam bendrovės valdymo organui (direktoriui, generaliniam direktoriui), bendrovės kolegialaus valdymo organo (valdybos, direkcijos) nariui, taip pat valdymo organizacijai arba valdytojui dėl bendrovei padarytų nuostolių atlyginimo²⁸⁸. Pagal 1998 m. vasario 8 d. ribotos turtinės atsakomybės bendrovių federalinio įstatymo Nr. 14-ФЗ 44 straipsnio 5 dalį bendrovė arba jos dalyvis turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu atlyginti nuostolius, kuriuos bendrovei padarė bendrovės direktorių tarybos (stebėtojų tarybos) narys, vienasmenis bendrovės valdymo organas, bendrovės kolegialaus valdymo organo narys arba valdytojas²⁸⁹.

Rusijoje yra teisininkų, manančių, kad nurodytos teisės normos nesudaro išvestinio ieškinio instituto. „Tai paprasti ieškiniai, nes žalą padaręs asmuo yra žinomas. Akcininkui nereikia įrodinėti, kad bendrovei padaryta žala. Ji yra akivaizdi.“²⁹⁰ Tačiau tokią nuomonę grindžiantys argumentai nepakankamai svarūs, taiklūs ir pernelyg silpni, nes ieškinio priskyrimas prie išvestinių ieškinių nėra siejamas su tokiose argumentuose nurodytų aplinkybių buvimu ar nebuvimu. Tokie argumentai neįrodo, kad akcininkų teikiamus ieškinius būtų galima laikyti paprastais individualiais ieškiniiais.

---

²⁸⁷ Ten pat. P. 137.

²⁸⁸ Блек Б., Крекман Р., Тарасова А. Комментарий федерального закона об акционерных обществах. – Москва, 1999. С. 674.

²⁸⁹ Федеральный закон об обществах с ограниченной ответственностью (№ 14-ФЗ от 8 февраля 1998 года) // <http://www.ooo-zao.ru/itdlaw-02.html>

²⁹⁰ Колесов П. П. Групповые иски в США. С. 58.

Skirtingai nei Jungtinėse Valstijose, Rusijos Federacijos išvestinio akcininkų ieškinio instituto išskirtinis bruožas yra tas, kad Rusijos civilinio proceso kodekse nėra išvestinio akcininkų ieškinio proceso tvarką reglamentuojančių nuostatų.

2.7.3. Išvestinio ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje

1990 m. rugsėjo 30 d. redakcijos Akcinių bendrovių įstatymo²⁹¹ Nr. I-425 15 straipsnio 1 dalies 3 punkte ir 1994 m. liepos 5 d. redakcijos Akcinių bendrovių įstatymo²⁹² Nr. I-528 16 straipsnio 1 dalies 3 punkte buvo numatyta, kad akcininkai turi teisę teismui pateikti tik akcininkų neturtinį ieškinį – apskūsti teismui visuotinio akcininkų susirinkimo ir valdybos nutarimus. 1998 m. kovo 19 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymu²⁹³ Nr. VIII-666 Akcinių bendrovių įstatymo 27 straipsnis buvo papildytas nauja 9 dalimi ir pakeista 29 straipsnio 11 dalis. Šiuo pakeitimu ir papildymu, kurie įsigaliojo 1998 m. balandžio 17 d. ir galiojo iki 2001 m. birželio 30 d., buvo įtvirtinta ***ribota akcininkų teisė*** reikalauti, kad per teismą būtų atlyginta bendrovei padaryta žala, kurią padarė bendrovės valdybos narys ar jos pirmininkas arba administracijos vadovas, todėl tokios naujovės laikytinos tik ***išvestinio ieškinio užuomazga***.

Akcinių bendrovių įstatymo 27 straipsnio naujos 9 dalies 3 punktu buvo nustatyta akcininkų teisė reikalauti, kad per teismą būtų atlyginta bendrovei padaryta žala, kurią padarė valdybos narys

---

²⁹¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 1990. Nr. 24-594; 1993. Nr. 52-996, Nr. 62-1169.

²⁹² Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 1994. Nr. 55-1046, Nr. 102-2050; 1995. Nr. 21-492, Nr. 41-993, Nr. 107-2393; 1996. Nr. 1-4, Nr. 84-2003, Nr. 100-2257, Nr. 126-2947; 1997. Nr. 69-1739; 1998. Nr. 36-961, Nr. 115-3246; 1999. Nr. 86-2562; 2000. Nr. 15-380, Nr. 28-760; 2001. Nr. 34-1125.

²⁹³ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998. Nr. 36-961.

ar jos pirmininkas arba administracijos vadovas. Akcininkas su minėtu reikalavimu į teismą galėjo kreiptis tik per 90 dienų nuo tos dienos, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie minėtų asmenų padarytus pažeidimus. Tokių galimų pažeidimų baigtinis sąrašas buvo išvardytas Akcinių bendrovių įstatymo 27 straipsnio 9 dalyje ir jis apėmė tik draudimus valdybos pirmininkui, valdybos nariams ir administracijos vadovui dalyvauti kitų įmonių veikloje, negavus visuotinio akcininkų susirinkimo leidimo. Apie akcininkų teisę kreiptis į teismą, kad būtų atlyginta minėtų asmenų kitokiais veiksmais bendrovei padaryta žala, Akcinių bendrovių įstatymo 27 straipsnio naujoje 9 dalyje nenurodoma.

Šis trūkumas iš dalies kompensuojamas Akcinių bendrovių įstatymo 29 straipsnio 11 dalies pakeitimu, kuriame nustatoma, kad tais atvejais, kai administracijos vadovas ar jo įgaliotas asmuo sudarė sandorį ar atliko kitus neteisėtus veiksmus, viršijusius normalią gamybinę-ūkinę riziką, ir tuo bendrovei padarė žalos arba dėl to šie asmenys gauna tiesioginės ar netiesioginės naudos bendrovės ar kitų jos akcininkų sąskaita, bendrovės akcininkai turi teisę teismine tvarka reikalauti atlyginti dėl tokio sandorio arba tokių veiksmų jos patirtą žalą. Šio straipsnio 11 dalis nenumatė akcininkų teisės reikalauti atlyginti bendrovei valdybos nario ar valdybos pirmininko padarytą žalą, o akcininkų teisė pareikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo bendrovei buvo siejama tik su administracijos vadovo ar jo įgalioto asmens normalios gamybinės-ūkinės rizikos viršijimu.

Minėtos 2000 m. liepos 13 d. redakcijos Akcinių bendrovių įstatymo²⁹⁴, galiojusio nuo 2001 m. liepos 1 d. iki 2003 m. gruodžio 31 d., 20 straipsnio 1 dalies 3 punkte buvo įtvirtinta nuostata, kad „vienas ar keli akcininkai be atskiro įgaliojimo turi teisę reikalauti akcininkams padarytos žalos atlyginimo“. Ieškinys, kuriuo įgyvendinama tokio reikalavimo teisė, negali būti laikomas išvestiniu ieškiniu, nes reikalaujama atlyginti žalą tiesiogiai akcininkams, o ne bendrovei. Minėtoje teisės normoje nebuvo detalizuojama, iš kokių teisės subjektų galima reikalauti žalos atlyginimo. Įstatymo sisteminė analizė leidžia manyti, kad žalos atlyginimo buvo galima reikalauti iš

---

²⁹⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 64-1914, Nr. 68 (*atitaisyimas*), Nr. 113-3614; 2001. Nr. 112-4081; 2002. Nr. 43-1607, Nr. 72-3013, Nr. 101-4495, Nr. 124-5628.

visų prieš tai tame įstatymo punkte išvardytų bendrovės organų: visuotinio akcininkų susirinkimo, stebėtojų tarybos, valdybos ir administracijos vadovo. Kadangi žalos atlyginimo buvo galima reikalauti be atskiro įgaliojimo, todėl tokią nuostatą buvo galima suprasti dvejopai: vienas ar keli akcininkai be atskiro įgaliojimo galėjo veikti likusių kitų akcininkų vardu arba bendrovės vardu. Tačiau minėtame įstatyme rašoma apie žalos atlyginimą tiesiogiai akcininkams, o ne bendrovei, todėl galima daryti išvadą, kad įstatymo leidėjas turėjo omenyje tai, jog vienas akcininkas arba akcininkų grupė galėjo veikti visų akcininkų vardu ir teismine tvarka reikalauti žalos atlyginimo ne tik sau, bet ir kitiems dėl vienokių ar kitokių priežasčių prie ieškinio neprisidėjusiems arba ieškinio padavimo momentu dar neprisidėjusiems akcininkams. Tuo tarpu bet kurio bendrovės organo neteisėta veika (veikimu ar neveikimu) padaroma žala pirmiausia ir dažniausiai tiesiogiai pasireiškia kaip žala bendrovei, o ne akcininkams. Tokia veika akcininkams padaroma žala pasireiškia netiesiogiai, tik visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimu dividendams išmokėti skiriamo pelno sumažėjimu arba visišku dividendų nemokėjimu, taip pat nuosavybės teise akcininkų turimų bendrovės akcijų rinkos kainos sumažėjimu. Civilinėje byloje pagal tokį vieno ar kelių akcininkų turtinį ieškinį dėl žalos atlyginimo akcininkams ieškovai turėtų įrodinėti ne tik neteisėtus veiksmus ir žalos dydį, bet ir priežastinį ryšį tarp konkrečių bendrovės organų neteisėtų veiksmų (veikimo, neveikimo) ir žalos akcininkams, t. y. kad žala akcininkams pagal jos ir civilinės atsakomybės prigimtį yra bendrovės organų veiklos rezultatas. Tačiau jau minėjome, kad bendrovės organų neteisėta veika turi tiesioginį priežastinį ryšį su bendrovei padaroma žala, o ne su žala akcininkams. Tokiu atveju žala akcininkams padaroma tik netiesiogiai ir ją galima atsekti tik tyrinėjant ilgesnę „*priežastis–pasekmė–priežastis*“ grandinę. Tokiu būdu teisinis priežastinis ryšys tarp bendrovės organų neteisėtos veikos ir žalos, kaip tos veikos pasekmės, gali tapti nepakankamai stiprus ir aiškus akcininkų ieškinio dėl žalos atlyginimo reikalavimams pagrįsti.

Šias ir kitas problemas bandoma spręsti naujos redakcijos 2003 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstaty-

me²⁹⁵ Nr. IX-1889, įsigaliojusiame nuo 2004 m. sausio 1 d. Minėto įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 4 punkte numatyta akcininkų teisė kreiptis į teismą su ieškiniu ir prašyti atlyginti bendrovei padarytą žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų, nustatytų šiame ir kituose įstatymuose, taip pat bendrovės įstatuose, nevykdymo arba netinkamo vykdymo ir kitais įstatymuose nustatytais atvejais. Ši įstatymo nuostata rodo, kad akcininkui suteikta teisė kreiptis į teismą su ieškiniu dėl žalos atlyginimo bendrovei, o ne žalos atlyginimo akcininkams, kaip tai buvo anksčiau. Toks akcininkų ieškinyje jau laikytinas išvestiniu ieškiniu. Minėtame įstatyme taip pat numatyta, kad byloje pagal tokį akcininkų išvestinį ieškinį atsakovais gali būti tik bendrovės valdymo organai ir jų nariai, t. y. vienas arba keli akcininkai tokiam ieškinyje gali prašyti atlyginti bendrovei žalą, kuri susidarė dėl vienasmenio bendrovės valdymo organo – bendrovės vadovo ir (arba) kolegialaus bendrovės valdymo organo – bendrovės valdybos narių pareigų, numatytų įstatymuose ir bendrovės įstatuose, nevykdymo ar netinkamo vykdymo bei kitais įstatymuose numatytais atvejais. CK 2.87 straipsnio 1–6 dalyse yra įtvirtintos bendros juridinio asmens valdymo organo nario pareigos veikti sąžiningai ir protingai juridinio asmens ir kitų juridinio asmens organų narių atžvilgiu, būti lojaliam juridiniam asmeniui ir laikytis konfidencialumo, vengti asmeninių ir juridinio asmens interesų konflikto, nepainioti juridinio asmens turto su savo turtu ir kitos pareigos, o to paties straipsnio 7 dalyje numatyta, kad juridinio asmens valdymo organo narys, nevykdantis arba netinkamai vykdamas šiame straipsnyje ar steigimo dokumentuose nurodytas pareigas, privalo juridiniam asmeniui padarytą žalą atlyginti visiškai, jeigu įstatymai, steigimo dokumentai arba sutartis nenumato kitaip.

Taigi aiškiai matyti, kad dabartinėje Lietuvos Respublikos teisės sistemoje nuo 2004 m. sausio 1 d. yra įteisintas akcininkų išvestinis ieškinyje, kuriuo vienas arba keli akcininkai tiesiogiai gina jau ne savo, kaip tai buvo ankstesnėje Akcinių bendrovių įstatymo redakcijoje, o bendrovės teises ir interesą gauti žalos atlyginimą. Dėl

---

²⁹⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574; 2004. Nr. 33 (atitaisyamas); 2005. Nr. 84-3109.

taip pasikeitusios Akcinių bendrovių įstatymo nuostatos dabar akcininkai tokiu išvestiniu ieškiniu savo interesą gina tik netiesiogiai.

CK 2.87 straipsnio 7 dalyje numatyta visų rūšių juridinių asmenų valdymo organų pareiga visiškai atlyginti juridiniam asmeniui padarytą žalą, tačiau atskirų įmonių rūšių ir asociacijų veiklą reglamentuojančiuose specialiuose įstatymuose nenumatyta jų narių, pajininkų teisė kreiptis į teismą su išvestiniu ieškiniu ir prašyti atlyginti bendrovei padarytą žalą, išskyrus jau minėtą Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymą. Manytume, kad būtų logiška, jeigu teisę teismui pateikti išvestinį ieškinį turėtų ne tik akcinių bendrovių akcininkai, bet ir visų kitų rūšių įmonių ir asociacijų nariai.

Išvestinis ieškiny yra naujas civilinis-procesinis institutas Lietuvos teisės sistemoje ir jo negalima tapatinti su jokių kitų teisės institutu. Palyginkime su Lietuvos teisės sistemoje žinomu jau minėtu netiesioginio ieškiniu institutu, kuris reglamentuojamas CK 6.68 straipsnyje.

Netiesioginis ieškiny – tai ieškiny, kurį kreditorius, turintis neabejotiną ir vykdytiną reikalavimo teisę skolininkui, skolininko vardu pareiškia trečiajam asmeniui, tokiu būdu priverstinai įgyvendindamas skolininko teises, jeigu skolininkas pats šių teisių neįgyvendina arba atsisako tai daryti ir dėl to pažeidžia kreditoriaus interesus (*CK 6.68 str. 1 d.*).

Lietuvoje netiesioginis ieškiny skiriamas kreditorių interesams tiesiogiai ginti, o išvestinis ieškiny – akcinei bendrovei ginti. Pagal išvestinį ieškinį naudos gavėju yra pati bendrovė, o akcininkų interesai ginami tik netiesiogiai. Civilinio kodekso 6.68 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad netiesioginį ieškinį galima pateikti tik ypatingais atvejais (*skolininkas tapo nemokus, jam iškelta bankroto byla ir panašiai*), kai kreditoriui būtina apsaugoti savo teises ir kai yra suėjęs prievolių įvykdymo terminas. Tuo tarpu teisė pateikti išvestinį ieškinį nėra siejama su jokiais ypatingomis aplinkybėmis. Išvestinis ieškiny turi atitikti tik bendruosius reikalavimus, keliamus ieškinio turiniui, ir prie jo turi būti pridėti dokumentai ir įrodymai, kuriais ieškovas grindžia savo reikalavimus, arba motyvuoti prašymai dėl įrodymų, kurių ieškovas negali pateikti, išreikalavimo (*CPK 135 str.*).

Kreditorius, pareikšdamas netiesioginį ieškinį, veikia skolininko vardu, tai patenkinus šį ieškinį, išreikalautas turtas įskaitomas į skolininko turta ir tiesiogiai naudojamas visų skolininko kreditorių reikalavimams tenkinti (*CK 6.68 str. 5 d.*). Tuo tarpu pagal išvestinį ieškinį akcinei bendrovei išreikalautas turtas lieka bendrovėje ir tiesiogiai nenaudojamas akcininkų reikalavimams tenkinti, o tik gali pagerinti bendrovės finansinę padėtį, nuo kurios sąlygiškai priklauso bendrovės akcijų, kurių savininkai yra akcininkai, rinkos kaina ir akcininkams skiriamų dividendų dydis, todėl akcininkai tik netiesiogiai ir gana sąlygiškai yra naudos gavėjai pagal išvestinį ieškinį.

2.7.4. Išvestinio ieškinio instituto problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje

Akcininkų išvestiniame ieškinyje atsakovai yra bendrovės vadovas ir bendrovės valdybos narys arba nariai – valdybos narių grupė. Galima pagrįstai manyti, kad byloje pagal tokį ieškinį atsakovu galėtų būti ir visa bendrovės valdyba, kaip visus bendrovės valdybos narius apimanti asmenų grupė, nors Akcinių bendrovių įstatyme apie tai tiesiogiai nepasakyta.

Kyla gana rimtų teorinių ir praktinių problemų sprendžiant klausimą, ką akcininkų išvestiniame ieškinyje reikėtų laikyti ieškovu: išvestinį ieškinį pateikusius akcininkus ar bendrovę? Įstatymų leidėjas tiesiogiai neduoda atsakymo į šį klausimą, todėl klausimas, ką laikyti ieškovu ieškinyje, kurį paduoda akcininkas ar akcininkų grupė dėl bendrovės teisių ir interesų gynimo – akcinę bendrovę ar akcininkus kaip bendrininkus – įstatymų lygiu yra neišspręstas.

Ieškovas galėtų būti pati bendrovė, nes išvestiniu ieškiniu yra reikalaujama atlyginti jai padarytą žalą. Tais atvejais, kai bendrovės valdymo organo nariai savo veiksmais padarė bendrovei nuostolių, abejotinas yra toks jų elgesio variantas, kad jie bendrovės vardu patys sau pateiktų ieškinį dėl žalos atlyginimo. Civilinis procesas grindžiamas dvišališkumo principu, todėl vienas asmuo tuo pat metu vienoje byloje dėl to paties reikalavimo negali būti ir ieškovu, ir atsakovu. Matyt, įstatymų leidėjas tai ir turėjo omenyje, suteikdamas akcininkui (akcininkams) teisę išvestiniu ieškiniu kreiptis į teisumą.

Galima manyti, kad pagal Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 4 punktą išvestiniame ieškinyje ieškovais laikomi patys išvestinį ieškinį pateikę akcininkai (akcininkas). Tokiu atveju kyla pagrįstas klausimas, kodėl grupė akcininkų (akcininkas) laikomi ieškovais, jeigu jis (jie) pateikia ieškinį dėl bendrovės kaip savarankiško akcinių santykių subjekto teisių gynimo ir prašo atlyginti bendrovei padarytą žalą? Asmenys, kurie veikia kito asmens vardu ir jo interesais, vadinami atstovais. Įstatymuose nėra įtvirtinta akcininkų teisė atstovauti savo bendrovei. CPK 55 straipsnio 1 dalimi nustatyta, kad juridinių asmenų bylas teisme veda jų organai arba dalyviai, veikiantys pagal įstatymus arba steigimo dokumentus, o šio straipsnio 2 dalis nurodo, kad juridinių asmenų atstovais teisme gali būti juridinių asmenų darbuotojai. Iš CPK 57 straipsnio 1 ir 2 dalių išplaukia, kad juridinio asmens atstovo teisės įforminamos įgaliojime, kurį patvirtina atitinkamas juridinio asmens organas. Akivaizdu, kad išvestinio ieškinio atveju akcininkai nėra įgalioti atstovauti bendrovei nei pagal įstatymą ar bendrovės steigimo dokumentus, nei pagal atitinkamo bendrovės valdymo organo išduotą įgaliojimą. Taip pat sunku įsivaizduoti, kad bendrovės valdymo organas išduotų akcininkui įgaliojimą teisme atstovauti bendrovei prieš tokį įgaliojimą išdavusį valdymo organą. Tokie samprotavimai leidžia manyti, kad pagal dabar galiojančius įstatymus išvestinį ieškinį pateikusį akcininką (akcininkus) negalima vienareikšmiškai ir pagrįstai laikyti nei ieškovu, nei bendrovės atstovu.

CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktą nustato, kad ieškinio dalykas yra ieškovo reikalavimas, t. y. ieškovo per teismą atsakovui pareikštas materialusis teisinis reikalavimas. Taigi išvestinio ieškinio dalykas yra reikalavimas atlyginti bendrovei padarytą žalą, kurią bendrovei padarė vienasmenis valdymo organas arba (ir) bendrovės kolegialaus valdymo organo narys ar nariai.

Ieškinio pagrindas yra faktinės aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo ieškinio dalyką. Skiriami ieškinio faktinis pagrindas ir ieškinio teisinis pagrindas. Išvestinio ieškinio faktinį pagrindą sudaro juridiniai faktai, kuriais grindžiamas išvestinio ieškinio dalykas. Tokiais juridiniais faktais laikomi CK 2.87 straipsnio 1–6 dalyse ir bendrovės steigimo dokumentuose įtvirtintų juridinio asmens val-

dymo organo nario pareigų nevykdymas arba netinkamas vykdymas, žalos bendrovei padarymas ir kiti su tuo susiję juridiniai faktai. Išvestinio ieškinio teisinį pagrindą sudaro materialiosios teisės normos, kurios reguliuoja ginčo dalyką ir kurių pagrindu teismas patenkina ieškinį. Išvestinio ieškinio teisinį pagrindą sudaro išvestinio ieškinio instituto teisės normos (CK 2.87 straipsnio 1–7 dalys, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 4 punktas) ir civilinę deliktinę atsakomybę reglamentuojančios teisės normos.

Išvestinio ieškinio teisinį pagrindą sudaro civilinę deliktinę atsakomybę reglamentuojančios teisės normos, todėl atitinkamai ieškovams ir atsakovams paskirstoma ir įrodinėjimo pareiga. Dažniausiai tokiose bylose ieškovas turėtų įrodinėti žalos padarymo bendrovei faktą ir jos dydį, bendrovės valdymo organo nario arba narių pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo faktą ir priežastinį ryšį tarp bendrovei padarytos žalos ir bendrovės valdymo organo nario pareigų nevykdymo ar netinkamo vykdymo. Ieškoviui įrodžius minėtas aplinkybes yra paneigiamas atsakovo objektyvusis sąžiningumas. Tokiu atveju atsakovo kaltė preziumuojama (CK 6.248 straipsnio 1 dalis), todėl atsakovas turi procesinę pareigą įrodinėti, kad jis yra nekaltas dėl žalos padarymo bendrovei.

Dar viena su išvestiniu ieškiniu susijusi aktuali problema yra bylinėjimosi išlaidų apmokėjimas ir jų atlyginimas. Išvestinis ieškinytis yra turtinis akcininko ieškinytis, todėl žyminis mokestis už tokį ieškinį gali būti gana didelis. Ši problema susijusi su jau minėtu klausimu, ką akcininkų išvestiniame ieškinyje reikėtų laikyti ieškovu. Būtų galima manyti, kad žyminį mokestį turėtų sumokėti išvestinį ieškinį teikiantis akcininkas, tačiau išvestiniu ieškiniu ginamos ne jį pateikusių akcininko teisės, bet akcinės bendrovės kaip savarankiško teisės subjekto teisės, t. y. prašoma atlyginti žalą ne akcininkui arba akcininkams, o bendrovei. Priteistas žalos atlyginimas lieka bendrovėje ir nenaudojamas akcininkų reikalavimams tenkinti. Tokios aplinkybės kelia pagrįstų abejonių dėl to, kad išvestinį ieškinį pateikiantis akcininkas žyminį mokestį ir kitas bylinėjimosi išlaidas turėtų apmokėti įprasta tvarka ir dydžiais. Šias abejones galėtų pašalinti įstatymų leidėjas, priimdamas atitinkamas teisės normas. Taip pat kyla klausimas, ar pati akcinė bendrovė neturėtų

prisiimti bylinėjimosi išlaidų arba bent jau dalies jų apmokėjimo naštos. Lygiai tas pats pasakytina ir apie atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą teismui atmetus išvestinį ieškinį.

Kitas su bylinėjimosi išlaidomis susijęs probleminis klausimas yra bylinėjimosi išlaidų atlyginimas ieškoviui, kai patenkinamas jo išvestinis ieškinys. Tokiu atveju bylą pagal išvestinį ieškinį pralaimėjęs atsakovas – bendrovės valdymo organo narys – turėtų ne tik padengti bendrovei padarytą žalą, bet ir atlyginti ieškovo turėtas bylinėjimosi išlaidas. Manoma, kad tokia taisyklė neigiamai veikia priimamų verslo sprendimų kokybę, nes jei yra išvestinio ieškinio dėl bendrovės patirtų nuostolių ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo grėsmė, verslo administratoriai nelinkę pernelyg rizikuoti. Šių klausimų tinkamo sprendimo pavyzdys galėtų būti Jungtinių Valstijų teisė ir praktika, leidžianti bendrovei priimti tokius įstatus, pagal kuriuos valdymo organų nariai atleidžiami nuo nuostolių ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Išvestinio akcininkų ieškinio institutas kelia ir daugiau probleminių klausimų. Kokia procesinė padėtis kitų akcininkų, kurie ieškinio neteikė arba vėliau prie jo neprisidėjo? Ar tokiame teismo procese taip pat gali (o gal privalo) dalyvauti ir pati bendrovė? Jeigu taip, tai kokia yra pačios akcinės bendrovės procesinė padėtis? Ar galėtų bendrovei atstovauti bendrovės vadovas, jeigu išvestinis akcininkų ieškinys būtų dėl jo veiksmis padarytos žalos atlyginimo bendrovei? Kam tokiu atveju atstovautų akcininkai? Jeigu teismo procese pagal akcininkų išvestinį ieškinį bendrovė pati nedalyvautų ir nebūtų atstovaujama CPK nustatyta tvarka, ar tokiu atveju galima priimti teismo sprendimą dėl bylos nagrinėjime nedalyvaujančios bendrovės teisių? Ar teismui atmetus išvestinį akcininko ieškinį, kitas akcininkas ar pati bendrovė gali dar kartą kreiptis į teismą su tokiais pačiais reikalavimais? Kaip užtikrinti tinkamą atstovavimą akcininkams ir bendrovei?

Be to, įstatymuose neapertas akcininkų teisinis statusas vykdymo procese, todėl net neaišku, ar vykdant teismo sprendimą pagal išvestinį akcininkų ieškinį tokie akcininkai tampa išieškotojais. Jeigu vykdymo procese išieškotojais taptų akcininkai, neaišku, ar visi akcininkai, ar tik tie akcininkai, kurie dalyvavo teismo procese. Ar vis dėlto akcininkai neturėtų tapti išieškotojais, o išieškotoju

turėtų būti pati bendrovė su visomis iš to išplaukiančiomis teisėmis bei pareigomis, taip pat ir problemomis.

Išvestinis ieškinys formaliai teikiamas dėl bendrovės teisių ir interesų gynimo, tačiau faktiškai jis nukreiptas gausios grupės – bendrovės akcininkų – interesams ginti. Akcinės bendrovės akcininkų sudėtis bylos pagal išvestinį ieškinį nagrinėjimo metu teisme dažniausiai nenurodoma, nors pagal rejestro duomenis arba pagal bendrovės steigimo dokumentuose esančius duomenis gali būti lengvai ir tiksliai nustatoma. Visų akcininkų teisės ir teisėti interesai ginami ginant pačios bendrovės kaip juridinio asmens teises ir teisėtus interesus. Išvestinis ieškinys kaip grupės ieškinys dėl bendrovės akcininkų teisių ir teisėtų interesų gynimo laikytinas neapibrėžtos grupės ieškiniu.

Išvestiniu akcininkų ieškiniu ginamas ir viešasis interesas, nes byloje pagal tokį ieškinį teismo sprendimu gali būti nustatyta bendrovės vadovo, valdybos narių pareiga atlyginti bendrovei, kurioje gali būti gana didelė bylos baigtimi suinteresuotų akcininkų grupė, neteisėtais veiksmais padarytą žalą dėl jų pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo. Tokioje byloje teismas yra neįgaliotas priimti sprendimą dėl bendrovės akcininkų nuostolių, susijusių su minėtų asmenų veika, atlyginimo.

Tokios su išvestinio akcininkų ieškinio institutu susijusios nuostatos dar kartą patvirtina, kad išvestinis ieškinys yra priskirtinas prie grupės ieškinių. CPK 49 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad viešajam interesui ginti gali būti pareiškiamas grupės ieškinys. Tai leidžia manyti, kad išvestinis akcininkų ieškinys bendrovės teisėms ir teisėtiems interesams ginti gali būti pagrįstai laikomas akcininkų grupės ieškiniu viešajam, t. y. visų tos bendrovės akcininkų, interesui ginti.

Manome, kad išvestinio ieškinio problemos galėtų būti tinkamai išspęstos ir būtų galima gauti tikslius atsakymus į daugelį probleminių klausimų, jeigu Lietuvos Respublikos procesiniuose įstatymuose būtų įteisintos išvestinių ieškinių pateikimo ir grupės (išvestinių) ieškinių procesą reglamentuojančios taisyklės. Tinkamas pavyzdys galėtų būti Jungtinių Valstijų, kurių civilinio proceso įstatymuose yra įtvirtintos tokios taisyklės, patirtis.

2.8. Viešojo intereso gynimo grupės ieškiniams problemos

Poreikis ginti grupės teises ir viešuosius interesus teisinės gynybos priemonėms Lietuvoje ir kitose kontinentinės teisės sistemos šalyse tampa vis labiau ryškėjančia ir aiškiai suvokiama socialine tikrove. Net ir bendrosios teisės sistemos šalyse, kuriose siūloma keletas individualiam bylinėjimuisi alternatyvių priemonių, šios alternatyvos neatrodo pakankamai veiksmingas grupės ieškinių proceso pakaitalas.

CPK grupės ieškiny yra siejamas su viešojo intereso gynimu. Tai yra įtvirtinta CPK 49 straipsnio 5 dalyje, kuri nustato, kad „viešajam interesui apginti gali būti pareiškiamas grupės ieškiny“. Tačiau nuo CPK įsigaliojimo pradžios, 2003 m. sausio 1 d., teismų praktikoje dar nebuvo pareikštas nė vienas grupės ieškiny.

Grupės ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje yra naujas ir plačiau netyrinėtas, todėl grupės ieškinio viešajam interesui apginti moksliniai tyrimai yra aktualūs teisės teorijai ir praktikai Lietuvoje. Šio kelio pradžioje užsienio valstybių grupės proceso instituto normų ir praktikos lyginamieji moksliniai tyrimai turi ne tik teorinę pažintinę reikšmę, bet ir aiškiai išreikštą taikomąją reikšmę. Akivaizdu, kad kalbėsime ne apie grynai mechaninį vienos ar kitos užsienio valstybės grupės ieškinio modelio panaudojimą. Atsižvelgiant į perimamų normų ir Lietuvos civilinio proceso sistemos suderinamumą, turėtų būti įvertinama užsienio valstybių grupės ieškinio modelių pozityvios patirties perėmimo galimybė.

2.8.1. Grupės ieškinio samprata

Grupės ieškiny – tai materialusis teisinis reikalavimas, kurį teisme pareiškia grupei atstovaujantis asmuo (ieškovas), gindamas teises ir interesus, priklausančius asmenų grupei, kai teismo sprendimas turės teisinę galią grupei kaip nedalomai visumai. Taip grupės ieškinio byloje priimto teismo sprendimo *res judicata* galia yra išplečiama visai grupei.

Analizuojant grupės ieškinio sąvoką pastebima, kad grupės ieškinys apibrėžiamas kaip „asmenų grupės nario teisė pareikšti ieškinį be jų išankstinio sutikimo“²⁹⁶. Jungtinėse Valstijose tikroju grupės ieškiniu laikomas ieškinys, pareikštas grupės atstovo be specialaus grupės narių leidimo, kai sprendimas dėl šio ieškinio sukelia teisinės pasekmės visiems grupės nariams²⁹⁷. Taip pat grupės ieškinys apibrėžiamas Kanados Kvebeko provincijos civilinio proceso kodekso 999 (d) straipsnyje: „Grupės ieškinys reiškia procesą, kuris įgalina vieną narį pareikšti ieškinį kitų narių vardu, neturint tam įgaliojimo.“²⁹⁸

Viena vertus, paminėtas aspektas gali padėti atskleisti grupės ieškinio esmę. Dėl šio aspekto Jungtinėse Valstijose iki 1966 m. FCPT pakeitimo tariamasis grupės ieškinys (angl. *spurious class action*) ir Prancūzijos bendras kelių ieškovų pareikštas ieškinys (pranc. *action en représentation conjointe*) nėra laikomi grupės ieškiniiais, nes bylose pagal šiuos ieškinius teismo sprendimo *res judicata* galia susieja tik tuos asmenis, kurie specialiai pritarė, kad būtų įtraukti į grupę (angl. *opt in*) ar specialiai įgaliojo asociaciją atstovauti jų interesams teisme pasirašydami atskirą dokumentą. Šioje monografijoje jau rašėme, kad ir Lietuvoje tiek privalomas, tiek ir fakultatyvinis procesinis bendrininkavimas neturėtų būti tapatinami su grupės ieškinio institutu.

Kita vertus, jeigu užtikrinant bylos viešumą įpareigojama informuoti apie bylą grupės narius ir suteikiamas paprastas bei prieminamas mechanizmas išreikšti savo pritarimą būti įtrauktam į grupę ar į procesą įstojama savo valia, atstovaujamų narių skaičius galėtų būti apibrėžtas sutikusiais arba pareiškusiais norą būti atstovaujama teisme asmenimis²⁹⁹.

²⁹⁶ Fisch W. European Analogues to Class Actions: Group Action in France and Germany // *The American Journal of Comparative Law*. 1979. Vol. 27. P. 51, 78; Boré L. L'Action en Représentation Conjointe: Class Action Française ou Action Mort-Née? // *Recueil Dalloz Sirey*. 1995. P. 267.

²⁹⁷ Group Actions and the Role of the Courts - A European Perspective / by Per Henrik Lindblom. Kluwer Law International. 1997. P. 12.

²⁹⁸ Kvebeko civilinio proceso kodeksas (Quebec Code of Civil Procedure) // <http://www.canlii.org/qc/sta/csqc/20030716/r.s.q.c-25/whole.html>

²⁹⁹ Boré L. L'Action en Représentation Conjointe: Class Action Française ou Action Mort-Née? // *Recueil Dalloz Sirey*. 1995. P. 267. Prancūzijoje *action en*

Grupės ieškinys gali būti apibrėžiamas ir kitaip. Grupės ieškinys – tai ieškinys dėl gausios grupės, kurios asmeninė sudėtis iškeliant bylą nėra žinoma, interesų gynimo, pavyzdžiui, vartotojų teises ginančių visuomeninių organizacijų ieškiniai dėl neapibrėžtos vartotojų grupės teisių gynimo. Konkretūs naudos gavėjai bylos pagal grupės ieškinį iškėlimo momentu nėra žinomi. Pagal tai, ar grupės proceso metu yra siekiama konkrečiai apibrėžti grupės sudėtį, šie grupės ieškiniai skirstomi į apibrėžtos ir neapibrėžtos grupės ieškinius. Neapibrėžtos asmenų grupės teisių ir interesų gynimo ieškiniai įtvirtinti Rusijos Federacijos civilinio proceso kodekso 46 straipsnyje. Tai yra savotiškas „dalinis“ grupės ieškinys, nes konkrečiam materialiam rezultatui pasiekti reikalingi du procesai: 1) neapibrėžtos asmenų grupės teisių ir interesų gynimo grupės ieškinys ir 2) vėliau pateikiami individualūs grupės narių ieškiniai dėl priteisimo, kai naudojamosi pirmojoje byloje priimto teismo sprendimo prejudicine galia.

Kai kurie mokslininkai neigia grupės ieškinių buvimą Europoje, teigdami, kad grupės ieškiniams negalima priskirti asociacijų (organizacijų) ieškinių, nes mano, jog ieškiniai skirstytini pagal atstovaujancio ieškovo tipą: grupės ieškinius pareiškia grupės nariai, o asociacijų ieškinius pareiškia asociacijos³⁰⁰. Šie mokslininkai, manydami, kad grupės ieškinais vadintini tik tie ieškiniai, kuriuose reikalavimus reiškia grupės nariai, tvirtina, jog Europoje grupės ieškinių nėra, nes Europoje atstovauti grupės interesams teisme turi teisę asociacijos, o ne grupės nariai. Vokietijoje sąvoka „asociacijų ieškinys“ (vok. *Verbandsklage*) vartojama pabrėžiant instituciją, turinčią teisę pareikšti ieškinį, o ne grupę.

Tačiau grupės ieškinio esmę atspindi ne grupei atstovaujancio ieškovo tipas ar naudos gavėjai, bet grupės ieškinio tikslas. Grupės

---

représentation conjointe atveju įstatymai kategoriškai draudžia bandyti gauti nesančių byloje asmenų sutikimą per laiškus, reklamą afišose, brošiūras, televizijos ar radijo reklamą. Atstovas tegali naudoti spaudą kaip informavimo priemonę.

³⁰⁰ Cappelletti M. Governmental and Private Advocates for the Public Interest in Civil Litigation: A Comparative Study. II Access to Justice. Promising Institutions. Cappelletti and Weisner eds. 1979. P 773–775; Garth. Group Actions in Civil Procedure: Class Actions, Public Actions, Parens Patriae and Organization Actions. XIIIth International Congress. – Montreal. 1992. P. 205.

ieškinio tikslas yra ginti tam tikros grupės teises bei teisėtus interesus, ir ši aplinkybė, o ne ieškovo ar naudos gavėjų tipas grupės ieškinius išskiria iš įprastų individualių ieškinių.

Taigi vadinamasis asociacijų ieškinys (angl. *associational action*, vok. *Verbandsklage*), įtvirtintas kai kurių Europos valstybių teisėje, laikytinas grupės ieškiniu, kuris savo esme atitinka Jungtinių Valstijų grupės ieškinius, tiktai Europoje teisė pateikti tokius ieškinius suteikiama asociacijoms, o Jungtinėse Valstijose šis klausimas nereglamentuojamas. Jungtinių Valstijų teismų praktikoje nemažai grupės ieškinių pareiškia ir asociacijos, tačiau tai, kad asociacija yra grupės atstovė, čia nepaneigia paties grupės ieškinio.

Kartais tvirtinama, kad grupės ieškinių Europoje nėra dėl to, jog čia, skirtingai nei Jungtinėse Valstijose, vienintelėmis grupės teisminėmis gynimo priemonėmis yra ieškiniai dėl pripažinimo arba ieškiniai dėl teisiųjų santykių pakeitimo, bet ne ieškiniai dėl priteisimo (žalos atlyginimo)³⁰¹. Manytume, kad teisė pateikti ieškinį dėl priteisimo negali būti grupės ieškinių skiriamasis bruožas, t. y. reikalavimas priteisti nėra būtinas ar išimtinis grupės ieškinių elementas. Be to, Jungtinių Valstijų teismų praktika dėl grupės ieškinių šiuo klausimu yra kiek artimesnė Europos realijoms, negu tai gali atrodyti iš pirmo žvilgsnio, nes Jungtinėse Valstijose grupės ieškiniai dėl pripažinimo ir dėl teisiųjų santykių pakeitimo pareiškiami dažniau nei grupės ieškiniai dėl priteisimo³⁰².

Grupės ieškinio instituto lyginamosios studijos rodo, kad prie grupės ieškinių reikėtų priskirti įvairaus pobūdžio ieškinius dėl grupės teisių gynimo, neatsižvelgiant į:

- grupės atstovą (asociacijos ieškinys, *actio popularis*, grupei atstovaujancio ieškovo ieškinys);
- teisminės gynybos priemones (draudimas, pripažinimas, žalos atlyginimas);

---

³⁰¹ Koch H. Class and Public Interest Actions in German Law // Civil Justice Quarterly. 1986. Vol. 5. P. 66, 68; Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts- und anderen Verstößen. Vom 26. November 2001 (BGBl. I S. 3138, 3173).

³⁰² Gidi A. Class Actions in Brazil: A Model for Civil Law Countries // The American Journal of Comparative Law. 2003. Vol. 51.

- ginamos teisės ar intereso prigimtį (privačios teisės arba viešieji interesai).

Tai, žinoma, jokiu būdu nereiškia, kad visi tokie ieškiniai turėtų būti reglamentuojami vienodai.

Žinomos ir kitokios grupės ieškinių klasifikacijos. Prancūzijoje grupės ieškiniai, atsižvelgiant į teisinės gynybos priemones, skirstomi į asociacijų ieškinius (pranc. *action associative*) ir grupės ieškinius (pranc. *action de groupe*). Pirmąją ieškinių rūšimi siekiama bendro visai grupei naudingo teismo draudimo, kiti – nukreipti į grupės narių patirtos individualios žalos atlyginimą.

Kai kurie autoriai vietoje įprastos grupės ieškinio sąvokos (angl. *class action*) linkę vartoti kolektyvinio ieškinio sąvoką (angl. *collective action*), nes, jų nuomone, kolektyvinio ieškinio sąvoka labiau pabrėžia kolektyvinę ginamų teisių ir civilinio proceso prigimtį, o ne tai, kad šalimi tokiaime procese yra grupė. Sąvoka „kolektyvinis ieškinys“ dažnai vartojama Prancūzijoje ir Kanadoje (pranc. *action collective* ar *recours collectif*), Ispanijoje ir Lotynų Amerikoje (ispan. *acción colectiva* or *amparo colectivo*), Brazilijoje ir Portugalijoje (portug. *ação coletiva*), Italijoje (ital. *azione collettiva*). Tačiau kiti civilinio proceso teisės specialistai vis dėlto linkę vartoti grupės ieškinio sąvoką, nes terminas „kolektyvas“ išreiškia daug glaudesnę grupės asmenų ryšį, nei yra iš tikrųjų, ir daugeliu atvejų pareiškiant grupės ieškinį net nežinoma grupės sudėtis³⁰³.

Literatūroje anglų kalba vartojamas ir kitoks *class action* atitikmuo – *group action*³⁰⁴. Vartojant šį grupės ieškinio pavadinimą labiau pabrėžiamas grupės egzistavimas negu grupės ieškinio skiriamasis kolektyvinis pobūdis. Kai kurių autorių nuomone, *group action* plačiąja prasme apima įvairaus pobūdžio individualaus civilinio proceso modelio teisės normų, reglamentuojančių civilinio proceso konsolidavimą (ieškinių ar civilinių bylų sujungimas), bandomąsias bylas (angl. *test cases*), prejudiciją, procesinį bendrininkavi-

---

³⁰³ Аболонин Г. О. Групповые иски. С. 14–15.

³⁰⁴ Koch H. (Non-Class) Group Litigation Under EU and German Law // Duke Journal of Comparative and International Law. 2001. Vol. 11. No. 2; Kessedjian C. L'Action en Justice des Associations de Consommateurs et d'Autres Organisations Représentatives d'Intérêts Collectifs en Europe // Rivista di Diritto Internazionale Privato e Processuale. 1997. Vol. 33. P. 281, 283.

mą ir kitas teisės normas, kurios skirtos masinių teisės pažeidimų problemai spręsti³⁰⁵.

2.8.2. Grupės ieškinio reikšmė ginant viešąjį interesą

Klasikinis grupės ieškinių procesas pirmiausia yra skirtas gausių grupių interesų gynybai. Tačiau grupės ieškinais gali būti sėkmingai apginamas ir viešasis interesas. Viešojo intereso gynimo grupės ieškinais kelias pasirinktas ir Lietuvoje (CPK 49 straipsnio 5 dalis). Manome, kad grupės ieškinių procesas gali veiksmingiau ir platesniu mastu atlikti viešojo intereso gynbos funkcijas, kadangi:

1) išplečia teisminės gynbos prieinamumą (teisminės gynbos prieinamumo principas), nes grupės ieškinio procesu gali pasinaudoti ir tie asmenys, kurie dėl ekonomiškumo, protingumo ar kitokių sumetimų niekada nesikreiptų į teismą su individualiu ieškiniu, nors jų subjektinės teisės arba teisėti interesai iš tikrųjų būtų pažeisti;

2) grupės ieškinių procesas yra koncentruotesnis, efektyvesnis ir ekonomiškesnis (procesu koncentruotumo ir ekonomiškumo principai) nei procesinis bendrininkavimas, kuris gali būti nepakanamai veiksmingas sprendžiant gausių grupių ginčus, nes ekonomiškai tikslinga nagrinėti daugybę smulkių reikalavimų vienoje byloje, kai atskirai kiekvienas iš ieškovų į teismą nesikreiptų;

3) užtikrina šalims lygias galimybes naudotis procesinėmis teisėmis (procesinio šalių lygiateisiškumo, rungimosi principai), kai dėl ekonominių, organizacinių ir asmeninių aplinkybių ne kiekvienas ieškovas yra pajėgus dalyvauti procese prieš dideles įmones;

4) išplečia viešąjį interesą galinčių ginti subjektų sąrašą, nes kai kurių valstybinių, visuomeninių institucijų ir prokuroro esama teisė ginti viešąjį interesą papildoma nauja teise – privačių asmenų teise ginti viešąjį interesą;

5) grupės ieškinių procesas sudaro sąlygas privatiems asmenims ginti viešąjį interesą, todėl viešojo intereso apsauga jau nebeprisklausytų tik nuo valstybinių ir visuomeninių institucijų ar prokuroro noro arba nenoro inicijuoti viešojo intereso gynimo procesą;

---

³⁰⁵ Kane Kay. Group Actions in Civil Procedure: The United States Experience // The American Journal of Comparative Law. 1990. Vol. 38. P. 163.

6) pasiekiamas teigiamas socialinis efektas, nes vienu metu apginamas tiek viešasis, tiek privatus interesus.

2.8.3. Grupės ieškinio proceso modeliai

Pagal grupės sudėties formavimo būdą galima skirti du grupės ieškinių proceso modelius. Vienas modelis, kai grupės nariais tampa aktyviai išreiškus savo valią įstoti į grupės ieškinio procesą (angl. *opt in*), o kitas modelis, kai į grupės ieškinio procesą automatiškai įtraukiami visi šiai grupei priklausantys asmenys, bet jiems suteikiama teisė pasitraukti iš proceso (angl. *opt out*). Įstatymų leidėjo vieno iš grupės ieškinių proceso modelių pasirinkimas yra itin svarbus. Vieni iš labiausiai diskutuotinių klausimų, kuriant grupės ieškinių proceso modelį Lietuvoje, yra:

- ar teismo sprendimo *res judicata* galia automatiškai turėtų liesti grupės narius, išskyrus atvejus, kai jie pasitraukia iš grupės iškėlus bylą;
- ar iškėlus bylą iš grupės narių turėtų būti reikalaujama imtis įstojimą į bylą patvirtinančių veiksmų tam, kad juos liestų teismo sprendimo *res judicata* galia³⁰⁶.

Šis apsisprendimas lemtų, kokios apimties grupės interesai būtų ginami teisme, taip pat grupės ieškinio ekonominę galią ir efektyvumą. Nelabai tikėtinas didelis grupės narių aktyvumas, t. y. kad labai daug grupės narių imtųsi aktyvių veiksmų norėdami išreikšti savo prisidėjimą prie grupės ieškinio (angl. *opt in*) ar pasitraukimą iš proceso (angl. *opt out*). Keturiuose Amerikos federaliniuose apygardų teismuose atlikti tyrimai rodo, kad „vidutinis procentinis dydis narių, kurie išreiškė valią pasitraukti iš proceso, sudarė nuo 0,1 iki 0,2 procento visų grupės narių skaičiaus“³⁰⁷.

Jungtinės Valstijos, Kanada ir Australija yra pasirinkusios pasitraukimo (angl. *opt out*) iš grupės ieškinių proceso modelį. Tačiau

---

³⁰⁶ Ontario Law Reform Commission. II Report on Class Action. 1982. P. 467. Tačiau toks pasirinkimas nereikalingas, jei nusprendžiama, kad netikslinga nustatinėti grupės sudėtį („dalinis“ grupės ieškinys).

³⁰⁷ Willging T. et al. Empirical Study of Class Actions in Four Federal District Courts. Federal Judicial Center. 1996. P. 52–55.

yra manančių, kad sprendimas, kokį variantą pasirinkti, turėtų būti teisėjo diskrecija³⁰⁸.

2.8.4. Grupės ieškinio problemos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse

Lietuvos civilinio proceso teisės doktrinoje žinomi du civilinio proceso modeliai: liberalusis ir socialusis. Kitose valstybėse, kuriose grupės ieškiniai plačiai taikomi praktikoje (Jungtinės Valstijos, Jungtinė Karalystė, Kanada, Australija, Vokietija), civilinio proceso teisės mokslininkai savo darbuose nurodo individualistinį (arba liberalųjį) ir kolektyvinį (arba grupinį) civilinio proceso modelius. Individualistinis civilinio proceso modelis kritikuojamas dėl savo ribotumo, nes suteikia individui teisę teisme ginti išimtinai tik savo teises arba interesus. Tradicinė viešojo intereso gynbos koncepcija, kuri paprastai įtvirtina viešųjų institucijų teisę pareikšti ieškinį individualaus proceso tvarka, vis dėlto yra nepakankama, nes tokios institucijos gali būti nelabai suinteresuotos pateikti viešojo intereso gynimo ieškinius, net ir tais atvejais, kai iš tikrųjų būtų galima manyti, jog viešasis interesas arba teisė yra pažeisti. Toks neveikimas gali skatinti tolesnius viešojo intereso pažeidimus.

Kolektyvinis (arba grupinis) civilinio proceso modelis buvo pri pažintas teisės teorijoje, kai Jungtinės Karalystės, o vėliau ir kitų valstybių įstatymuose atsirado grupės ieškiniai, kuriais buvo siekiama spręsti asmenų teisių arba interesų masinių pažeidimų ir procesinio bendrininkavimo problemas. Esminis skiriamasis šių modelių požymis yra suinteresuotų asmenų valios reikšmė pareiškiant ieškinį teisme. Kai yra kolektyvinis civilinio proceso modelis, ieškinį gali pareikšti asmuo, neturėdamas visų atstovaujamų asmenų sutikimo, o teismo sprendimas byloje pagal tokį ieškinį sukels teises pasekmes visiems grupės nariams. Toks ieškinyvas vadinamas grupės ieškinium. Remiantis klasikine amerikietiška grupės ieškinio doktrina grupės ieškinį pareiškia asmuo, kuris, gindamas savo teises ir interesus, gali apginti ir asmenų, kurių panaši faktinė arba teisinė padė-

---

³⁰⁸ Cooper E. Rule 23: Challenges to the Rulemaking Process // New York University Law Review. 1996. Vol. 71.

tis, teisės ir interesus, net kai negaunamas išankstinis tų asmenų sutikimas pareikšti ieškinį teisme.

CPK 5 straipsnis Lietuvoje įtvirtina individualųjį bylinėjimosi modelį, nes nustatyta, jog teisės ir teisėti interesai ginami tik to asmens, kuris turi asmeninį suinteresuotumą, tačiau negalime teigti, kad visas CPK yra paremtas grynai individualistiniu civilinio proceso modeliu, nes tiek CPK, tiek CK ir kituose materialinės teisės šaltiniuose gausu teisės normų, nustatančių privačių asmenų ir institucijų teisę kreiptis į teismą ne dėl savo pažeistų ar ginčijamų teisių ar interesų gynimo. Tačiau pripažįstama, kad civilinė byla gali būti iškelta tik tų asmenų iniciatyva, kurie turi materialinį teisinį interesą ir procesinį teisinį interesą (CPK 5 straipsnis – „kiekvienas suinteresuotas asmuo ...“), t. y. kai toks asmuo turi rimtą pagrindą manyti, kad jo teisė ar teisėti interesai buvo pažeisti. Tokiame bendrajame kontekste grupės ieškinio viešajam interesui ginti įtvirtinimas CPK 49 straipsnio 5 dalyje yra tik išimtis iš bendrųjų civilinio proceso teisės normų ir neleidžia tvirtinti, kad CPK įtvirtintas ir grupinio (kolektyvinio) bylinėjimosi modelis, o tai yra rimta kliūtis grupės ieškiniui. Grupinio bylinėjimosi modelio įtvirtinimas ir grupės ieškinio viešajam interesui ginti funkcionavimo užtikrinimas galėtų būtų siejamas, pavyzdžiui, su CPK 5 straipsnio „Teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos“, 49 straipsnio „Prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų teisė pareikšti ieškinį viešajam interesui apginti bei šių subjektų teisė duoti išvadą byloje“, ketvirtojo skirsnio „Ieškinys“, ypač 136 straipsnio „Kelių ieškinio reikalavimų sujungimas ir išskyrimas“ ir kitų CPK skirsnių bei straipsnių pakeitimais ir papildymais arba net atitinkamais naujais įstatymais.

CPK 5 straipsnio 1 dalis nustato, jog „Kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas“. Pastebime, kad 1964 m. CPK 4 straipsnio, kuris vadinasi taip pat kaip ir 2002 m. CPK 5 straipsnis „Teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos“, 1 dalies redakcija buvo kur kas sėkmingesnė – „Kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymo nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama teisė arba įstatymo saugomas interesas“. Esminis šių dviejų nuostatų

skirtumas yra dėl žodžio „jo“, kurio nebuvo 1964 m. CPK. Darytina išvada, kad 2002 m. CPK 5 straipsnis, įtvirtinantis vieną iš svarbiausių žmogaus konstitucinių teisių kreiptis į teismą, neleidžia asmeniui pareikšti grupės ieškinio. Toks pats trūkumas pastebimas ir 2002 m. CPK 5 straipsnio 3 dalyje. Todėl siekdami suderinti 5 straipsnį su 49 straipsnio 5 dalyje nurodyta galimybe pareikšti grupės ieškinį, arba turime atsisakyti įvardžio „jo“ CPK 5 straipsnyje, arba, atsižvelgdami į kitų valstybių praktiką, papildyti šį straipsnį bendro pobūdžio taisykle, leidžiančia pareikšti grupės ieškinį.

Ar grupės ieškinio procesui pradėti pakanka CPK 49 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos teisės normos? Bandykime panagrinėti šią situaciją. Tradicinio civilinio proceso doktrinoje ieškovas, atsakovas, tretieji asmenys yra aiškūs ir individualizuoti. Nagrinėdami užsienio šalių civilinio proceso doktrinas, galime pastebėti, kad tam tikrais atvejais, susidūrus su suinteresuotų asmenų neapibrėžtumu, dalyvaujančių byloje asmenų individualizacija ne tik kad nereikalinga, bet net leidžiama išspręsti klausimus dėl neįtrauktų į bylos nagrinėjimą asmenų teisių ir interesų. Tokią galimybę suteikia grupės ieškinio procesas. Galima teigti, kad ginčo teisenoje grupės ieškinais ginant viešąjį interesą visai nebūtina nustatinėti suinteresuotus byla asmenis, todėl nėra jokie praktinio poreikio įtraukti juos bendraieškiais ar trečiaisiais asmenimis, tačiau juos galima ir nustatinėti, jei tai pavyksta atlikti nepažeidžiant proceso ekonomiškumo principo.

Ši išvada yra ypač svarbi, nes padeda įžvelgti, kokios rūšies teismo sprendimai dėl grupės ieškinių, kuriais ginamas viešasis interesas, galėtų būti priimti. Grupės ieškinį viešajam interesui ginti būtų galima pareikšti, jei teismo sprendimas neatskiriamai ir nedalomai turėtų įtakos tenkinant visų grupės asmenų teises, pareigas, interesus, t. y. jei sprendime nereikėtų konkrečiai nurodyti, kas kiekvienam grupės nariui priteistina ar kuri teismo sprendimo dalis turėtų įtakos kiekvienam iš grupės narių. Tai leidžia daryti išvadą, kad grupės ieškinais viešajam interesui ginti galėtų būti pareiškiami tik tokiais atvejais, kai teismo sprendimo dėl grupės ieškinio naudą patirtų neapibrėžta asmenų grupė.

Viešojo intereso gynyba yra įmanoma grupės ieškinio forma, kai pareikštiems grupės reikalavimams galime pritaikyti vienodą ir visus grupės narius apimančią teisminės gynybos būdą. Tai reiškia,

kad grupės ieškiniai viešajam interesui ginti yra ieškiniai dėl pripažinimo ar teisinių santykių modifikavimo, bet ne dėl priteisimo. Šitaip pažvelgę į problemą, vėl prieiname prie išvados, kad tokiu atveju grupės sudėtį nustatyti netikslinga, nes tam nėra jokio praktinio poreikio, mat teismo sprendimai pagal ieškinius dėl pripažinimo arba teisinių santykių modifikavimo nereikalauja atskirų vykdymo veiksmų, savaime sukelia teises pasekmes, o jeigu ir reikalauja vykdymo veiksmų, atsakovui įvykdžius teismo sprendimą, naudą patirs visi grupės nariai, neatsižvelgiant į tai, ar teismo proceso metu grupės nariai buvo nustatyti. Aptariamų teismo sprendimų prejudicinė galia leistų grupės nariams vėliau pareikšti individualius ieškinius dėl priteisimo. Šiuo atveju teismo sprendimo prejudicinė galia, kitaip nei klasikinėje civilinio proceso doktrinoje, turėtų liesti ir nedalyvavusius byloje asmenis. Toks požiūris galėtų būti įgyvendinamas tik sistemiškai aiškinant CPK. Ši mintis kyla iš CPK 182 straipsnio 2 punkto, kuris atleidžia dalyvaujančius byloje asmenis nuo pareigos įrodinėti aplinkybes, nustatytas išiteisėjusiu teismo sprendimu ankstesnėje byloje, kurioje jie nedalyvavo, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad CPK 182 straipsnio ryšys su CPK 49 straipsnio 5 dalimi nėra toks akivaizdus, todėl vis dėlto nėra pakankamai aiškaus atsakymo, ar iš tikrųjų teismo sprendimo prejudicinė galia tikrai turi reikšmės ir nedalyvavusiems byloje asmenims. Teismo sprendimo *res judicata* galios nedalyvavusiems byloje asmenims įtvirtinimas įstatyme, be jokios abejonės, būtų viena iš pažangiausių novelų Lietuvos civilinio proceso teisėje. Tačiau grupės ieškiniams visiškai netinkama dabartinė CPK 266 straipsnio formuluočių, kuri be jokių išimčių draudžia teismo sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas, todėl šiame kodekso straipsnyje reikėtų numatyti išlygą dėl grupės ieškinių.

Grupės ieškinio viešajam interesui ginti veikimą pailiuosime tokiu pavyzdžiu. Grupės ieškinį pareiškia vartotojus ginanti valstybinė ar visuomeninė institucija, kuri tokiame procese laikoma ieškove (procesine prasme). Grupės ieškinio dalyku, pavyzdžiui, galėtų būti reikalavimas dėl standartinėje vartojimo sutartyje nustatytų kai kurių sąlygų pripažinimo nesažiningomis. Šiuo atveju pareiškiamas ieškinyje dėl pripažinimo, byla neturtinio pobūdžio, todėl yra įmanomas vienodas visus grupės narius (vartotojus, sudariusius

standartinę vartojimo sutartį) apimantis teisminės gynybos būdas. Nustatyti grupės sudėtį netikslinga, nes tam nėra jokio praktinio poreikio, tai reiškia, kad nebūtina įtraukti vartotojus kaip trečiuosius asmenis arba ieškinio bendrininkus, o tai savo ruožtu reiškia, kad tokia procedūra kaip pasitraukimas iš grupės ar įstojimas į grupę šiuo atveju visai nebūtina. Priimtas teismo sprendimas turėtų tiesioginį poveikį vartotojų teisėms tik tokia apimtimi, kad aprėptų standartinės sutarties sąlygas, kurias teismas pripažino nesąžiningomis. Vartotojai, ketinantys pasinaudoti šio teismo sprendimo prejudicine galia, vėlesnėse bylose pagal savo individualius ieškinius dėl priteisimo turėtų įrodyti, kad jie yra tos standartinės sutarties, kurios sąlygos pripažintos nesąžiningomis, šalimi, t. y. kad jie patenka į grupę. Visa tai leidžia manyti, kad dabartinė grupės ieškinio reglamentacija CPK, jei išvis ją būtų galima išskirti, labai primena „dalinius“ grupės ieškinius. Šiuo pavyzdžiu buvo tik pamėginta grupės ieškiniai teoriškai pritaikyti 2002 m. CPK nuostatas, todėl visai neatmestina galimybė pareikšti grupės ieškinius dėl žalos ar nuostolių atlyginimo (grupės ieškiniai dėl priteisimo arba turtiniai grupės ieškiniai). Siekiant civilinio proceso įstatymuose įtvirtinti grupės ieškinius dėl priteisimo, reikėtų išspręsti daug klausimų, kurių CPK nereglamentuoja: dėl subjektų, galinčių pareikšti tokį grupės ieškinį, dėl grupės atstovų tinkamumo, dėl grupės sąvokos ir jos sudėties nustatymo, dėl grupės narių informavimo apie grupės ieškinio procesą, dėl galimybės įstoti į grupę ar pasitraukti iš jos ir pradėti savarankišką procesą, dėl grupės ieškinų proceso išlaidų paskirstymo, dėl „būsimųjų“ ieškovo, dėl priteistų pinigų paskirstymo grupės nariams ir kitų.

Kita su grupės ieškinais Lietuvoje susijusi problema yra grupės ieškinų pareiškimo tiesioginis susiejimas su viešojo intereso gyniba. Tokia CPK 49 straipsnio 5 dalies teisės norma, kokia ji yra dabar, labiau panaši į pažangios teisinės idėjos teorinę konstrukciją, todėl turi daugiau mokslinę vertę, nes praktiškai ją taikyti gana problemiška dar ir dėl tos priežasties, kad viešojo intereso sąvoka įstatymuose neaiškinama³⁰⁹. Kartais siūloma palikti šios sąvokos

---

³⁰⁹ Apie galimas problemas buvo atkreiptas dėmesys jau svarstant CPK projektą Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2001 m. gruodžio 19 d. išvadoje Nr. IXP-926(2) „Dėl Civilinio proceso kodekso projekto (I–III

apibrėžimą teismų praktikai³¹⁰. Problema kyla ne tik dėl sąvokos neapibrėžtumo, bet ir dėl grupės ieškinio dalyko susiaurinimo iki reikalavimo apginti tik viešąjį, o ne kitokį interesą. Tačiau tokios procedūros – preliminarus ieškinio įvertinimas jo materialiuoju aspektu – Lietuvos civilinio proceso teisėje nėra ir negali būti, nes šitoks ieškinio vertinimas nepriimtinas civilinio proceso teisės požiūriu³¹¹.

Įvedant grupės ieškinio institutą į Lietuvos teisės sistemą, turėtų būti analizuojamos esančios civilinio proceso teisės galimybės prisitaikyti prie grupės ieškinio doktrinos, ir priešingai – grupės ieškinio doktrina turėtų būti pritaikoma prie veikiančios sistemos, taip pat įvertinama užsienio valstybių patirtis. Iš esmės nekeičiant Lietuvos teisės sistemos būtų galima įdiegti grupės ieškinio institutą.

Užsienio valstybių teisės literatūroje ir teisės aktuose yra gausybė grupės ieškinio apibrėžimų. Manome, kad geriausiai atspindintis grupės ieškinio savybes yra šis apibrėžimas: grupės ieškiny – tai materialusis teisinis reikalavimas, kurį teisme pareiškia grupei atstovaujantis asmuo (ieškovas), gindamas teises ir interesus, priklausančius asmenų grupei, kai teismo sprendimas turės teisinę galią grupei kaip nedalomai visumai. Grupės ieškinio byloje priimto teismo sprendimo *res judicata* galia yra išplečiama visai grupei.

Nustatytos aplinkybės leidžia manyti, kad dabartinė grupės ieškinio reglamentacija CPK labai panaši į teisėje žinomus „dalinius“ grupės ieškinius, nes konkrečiam materialiam rezultatui pasiekti vis

---

daly)“: „Projekto 49 straipsnyje nustatyta, kad prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos šio kodekso ir kitų įstatymų nustatyta tvarka gali pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti. Sąvoka „viešasis interesas“ projekte nėra apibrėžiama ir dėl to ji nesuprantama.“

³¹⁰ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. – Vilnius: Justitia, 2003. P. 267; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis c. b. Beecham Group p. l. c. v. I. Kalinin, I. Kalininų PĮ „Kelupas“, Nr. 3K-3-1103/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis c. b. Microsoft Korporacijos, Symantec Korporacijos, UAB VTeX v. UAB DK „Census“, Nr. 3K-3-774/2003.

³¹¹ Žr. plačiau į šios monografijos 4.3 skyrių „Teisės kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą reglamentavimas“.

dėlto bėtų reikalingi du procesai: 1) neapibrėžtos asmenų grupės teisių ir interesų gynimo grupės ieškinių procesas viešajam interesui ginti ir 2) vėlesni procesai pagal grupės narių individualius ieškinius dėl priteisimo pasinaudojant pirmojoje byloje priimto teismo sprendimo prejudicine galia.

Analizuojant dabartinę CPK grupės ieškinių viešajam interesui ginti reglamentavimą aiškėja, kad privatūs asmenys negali pareikšti tokio grupės ieškinių, nes pareiškimą teismui dėl viešojo intereso gynimo gali pareikšti tik prokuroras arba kita įstatymų įgaliota institucija (CPK 5 straipsnio 3 dalis). Tokios nuostatos neatitinka grupės ieškinių koncepcijos bei kitų valstybių teisės aktų ir teismų praktikos, ir tokia reglamentacija siaurina grupės ieškinių instituto galimybes ginti viešąjį interesą Lietuvoje.

2.9. Grupės ieškinių proceso ypatumai

Jau pastebėjome, kad grupės ieškiniiais ginamos mišriosios, transindividualios (difuzinės ir kolektyvinės), homogeniškos teisės ir interesai, todėl atkreipėme dėmesį į grupės ieškinių galimybes ginti konkretaus subjekto neturinčias teises ir interesus. Tačiau Lietuvoje grupės ieškiniai viešajam interesui ginti dar negali būti naudojami, nes neišspręstos svarbios su grupės ieškinių procesu susijusios problemos.

Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos 2003 m. balandžio 9 d. išvadoje „Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese“ yra nurodoma: „Viešojo intereso gynimas pareiškiant grupės ieškinių Lietuvoje problematiškas. Naujasis Civilinio proceso kodeksas numato tokio ieškinių padavimo galimybę, tačiau nereglamentuoja tokių procesinių bylų nagrinėjimo ypatumų: neaišku, kiek asmenų gali paduoti grupės ieškinių, kokie reikalavimai keliami tokiam ieškiniui, ar turi būti identifikuoti visi asmenys, kurių interesais paduodamas ieškiny“.³¹²

---

³¹² Lietuvos Respublikos Seimo Antikorupcijos komisijos 2003 m. balandžio 9 d. išvada „Dėl viešojo intereso gynimo civiliniame procese“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4393&p_d=24637&p_k=1

Šią spragą Lietuvos teisės teorijoje ir praktikoje būtų galima sėkmingai užpildyti pasinaudojant kitų šalių patirtimi. Jungtinių Valstijų grupės ieškinių procesas – klasikinis grupės teisių ir interesų gynimo modelis. Kitos valstybės (pvz., Švedija³¹³, Norvegija³¹⁴), savo teisės sistemose diegdamos grupės ieškinių institutus, Jungtinių Valstijų grupės ieškinio institutą laiko etalonu ir lygiuojasi į jį, todėl ir mes panagrinėsime grupės ieškinių proceso ypatybės šio sektino grupės ieškinio instituto pavyzdžiu, atkreipdami dėmesį į tas aplinkybes, kurių nėra arba kurios nepakankamai išplėtotos Lietuvos civilinio proceso teisėje.

2.9.1. Bendrieji reikalavimai grupės ieškinių procesui

Jungtinėse Valstijose grupės ieškiniai galimi visose materialinių teisinių santykių srityse, jeigu atitinkama materialinės teisės šaka numato galimybę ginčus nagrinėti teisme. Grupės ieškiniai gali būti nagrinėjami federaliniuose teismuose ir valstijų teismuose, todėl kai kuriais atvejais būna sudėtinga nustatyti grupės ieškinio nagrinėjimo rūšinį teisingumą. Bylos gali būti nagrinėjamos teisingumo teisės arba bendrosios teisės pagrindais. Grupės ieškinius dažnai nagrinėja ne tik profesionalūs teisėjai, bet ir prisiekusiųjų tarėjų teismai.

Jungtinių Valstijų įstatymai ir teismų praktika sudaro galimybes grupės ieškinius naudoti ne tik gausių grupių įvairioms teisėms ir interesams ginti, bet ir prieš gausias atsakovų grupes. Manoma, kad grupės ieškiny yra visuomeninių problemų sprendimo universalī teisminė priemonė. Jungtinėse Valstijose absoliutini dauguma grupės ieškinių yra ieškiniai prieš vieną arba keletą atsakovų, nesudarantių gausios atsakovų grupės. Grupės ieškiny ieškovo pusėje yra savotiškas grupės ieškinio modelis.

FCPT 23 taisyklė leidžia ne tik ieškovų grupei pasinaudoti grupės ieškiniu, o ir bet kuriam ieškovui arba gausios grupės nariui su

---

³¹³ Swedish Group Proceedings Act // http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/27767;jsessionid=agdl_s0gnqca

³¹⁴ Provisional draft issued by the Norwegian Civil Procedure Commission in February 2000 // www.law.duke.edu/grouplit/papers/ProposedRules.pdf

grupės ieškiniu iškelti reikalavimus gausiai atsakovų grupei. Tačiau ieškiniai prieš atsakovų grupes yra labai reti. Priežastis yra ta, kad praktikoje reti atvejai, kurių aplinkybės leistų tokius grupės ieškinius atsakovo pusėje. Reikia pripažinti, kad yra nuomonių, jog grupės ieškiniu prieš gausią atsakovų grupę nagrinėjimas gali pažeisti nedalyvaujančių grupės narių procesines teises, nes teismas negalėtų užtikrinti atitinkamos teisminės apsaugos³¹⁵. Vis dėlto pagal Jungtinių Valstijų civilinio proceso taisyklės vieno ar grupės asmenų grupės ieškiniu pateikimas prieš atsakovų grupę yra galimas.

Ieškovas arba grupės atstovas, kreipdamasis su grupės ieškiniu prieš atsakovų grupę, turi turėti tiesioginį pagrindą, kad teismas tokį grupės ieškinį ir jo nagrinėjimo procesinę tvarką galėtų pripažinti tikslingais. Tam visiškai nebūtina, kad ieškovas turėtų ieškiniu reikalavimo teisę kiekvienam gausios atsakovų grupės nariui, tačiau kai kuriais atvejais, kai ieškovas neturi tiesioginio reikalavimo atsakovui, teismas gali atsakyti priimti ieškinį.

Jungtinėse Valstijose grupės ieškiniai gausiai atsakovų grupei pagal juos užtikrinančių proceso normų pobūdį ir taikymo sąlygas yra panašūs į dažnai naudojamus įprastus grupės ieškinius gausios ieškovų grupės teisėms ir interesams ginti.

Jungtinėse Valstijose grupės ieškinių bylose, kuriose grupė dalyvauja ir ieškovo, ir atsakovo pusėje, būtina sąlyga yra teisinis ryšys tarp atsakovų, t. y. turi būti tam tikros visos atsakovų grupės narius siejančios aplinkybės. Teisinio ryšio tarp atsakovų pavyzdys galėtų būti asociacijos steigimo sutarties arba tokioje asociacijoje vidaus taisyklių pagrindu esantis ryšys tarp asociacijos narių. Įrodymas dėl atsakovų grupę jungiančio veiksnio taip pat galėtų būti rašytinės formos sutartis arba kitoks susitarimas, apimantis visus tos grupės narius³¹⁶.

Grupės ieškiniu pateikimo teismui reglamentavimas nepriklauso nuo grupės ieškiniu rūšies ir teisės pažeidimo pobūdžio, jis turi būti teismui pateiktas prisilaikant Jungtinių Valstijų civilinio proceso normose nustatytų procesinių reikalavimų. Dėl šių reikalavimų nesilaikymo grupės ieškinyms nepatvirtinamas³¹⁷.

---

³¹⁵ Аболонин Г. О. Групповые иски. С. 139.

³¹⁶ Ten pat. P. 140.

³¹⁷ Newberg on Class Actions 6.17 (3rd ed.).

2.9.2. Pagrindiniai reikalavimai grupės ieškiniui ir jo pateikimo ypatumai

Jungtinėse Valstijose kreipimosi į teismą su grupės ieškiniu tvarka nustatyta FCPT 23 taisyklėje, kurioje išdėstytos keturios būtiniosios grupės ieškinio pateikimo sąlygos, nustatančios, kad vienas ar daugiau grupės narių, veikiančių kaip atstovaujančiosios šalys (grupės atstovas (-ai)), turi teisę visų grupės narių vardu kreiptis į teismą su ieškiniu arba prieš juos gali būti pareikštas ieškiny. Kaip jau buvo minėta, grupės ieškiny galimas tik tokiu atveju, jeigu: 1) grupė yra tokia gausi, kad visų jos narių procesinis bendrininkavimas neįmanomas; 2) yra bendrų visai grupei teisės arba fakto klausimų; 3) atstovaujančių šalių (grupės atstovo (-ų)) reikalavimai arba atsikirtimai yra tipiški grupės reikalavimams arba atsikirtimams ir 4) atstovaujančios šalys (grupės atstovas (-ai)) sugebės sąžiningai ir adekvačiai ginti grupės interesus³¹⁸.

Šios keturios sąlygos yra būtinos grupės ieškinio pateikimui teisme, bet jų nepakanka, kad teismas priimtų grupės ieškinį. Ieškiny gali būti priimamas kaip grupės ieškiny, jei jis atitinka minėtas keturias būtinausias sąlygas ir tenkina bent vieną iš toliau nurodytų reikalavimų:

1) grupės narių individualių ieškinių arba individualių ieškinių prieš juos pateikimas keltų pavojų dėl atskiriems grupės nariams turinčių reikšmės prieštaringų ar skirtingų teismo sprendimų, kurie priešingą šalį įpareigotų nevienodai elgtis, arba atskiriems grupės nariams turinčių reikšmės teismo sprendimų, kurie faktiškai turėtų įtaką kitų, nesančių bylos šalimi, grupės narių interesams, arba iš esmės sumažintų ar apsunkintų jų galimybes ginti savo interesus;

2) grupei priešingos šalies veikimo ar neveikimo pagrindai susiję su grupe, todėl būtų galima priimti atitinkamą šalių teises ir pareigas uždraudžiantį ar nustatantį galutinį teismo sprendimą, kuris apimtų visą grupę;

3) teismas nutaria, kad bendri visai grupei teisės ar fakto klausimai vyrauja labiau, negu klausimai, susiję tik su individualiais grupės nariais, ir kad teisės į tinkamą teismo procesą bei jo efektyvumo

---

³¹⁸ Federal Rules of Civil Procedure. P. 15.

požiūriu grupės ieškinys yra pranašesnis už kitas esamas ginčų sprendimų priemones. Nustatant šių aplinkybių egzistavimą, turi būti atsižvelgiama į: a) grupės narių suinteresuotumą asmeniškai ginti savo teises arba gintis atskirose bylose; b) grupės narių ar prieš grupės narius inicijuotų bylų apimtis ir prigimtį; c) galimybes sutelkti ieškinių nagrinėjimą viename teisme; d) galimus sunkumus nagrinėjant grupės ieškinius³¹⁹.

Šios būtinosios ir pakankamos grupės ieškinio pateikimo ir priėmimo teisme sąlygos gali būti be jokių kliūčių taikomos ir grupės ieškiniams ginant viešąjį interesą Lietuvoje.

Jungtinių Valstijų civilinis procesas kai kuriais atvejais grupės ieškinio pateikimo laiką riboja vienerių metų ieškinio senaties terminu, kuriam pasibaigus grupės nariai netenka teisės su grupės ieškiniu kreiptis į teismą dėl savo teisių ir interesų gynimo³²⁰. Dėl šios priežasties, pateikiant grupės ieškinį teismui, gausios grupės narius reikia apibrėžti taip, kad grupę sudarytų tik tie nariai, kurių teises atsakovas pažeidė ne vėliau kaip prieš vienerius metus iki grupės ieškinio pateikimo teismui.

Kai kuriais atvejais gausios grupės narių individualių ieškinių ieškinio senaties terminas gali būti ilgesnis. Pavyzdžiui, gausios grupės narių, nedalyvavusių grupės ieškinio teisminiame nagrinėjime, individualūs ieškiniai gali būti paduoti per ketverius metus po kreipimosi į teismą su grupės ieškiniu³²¹.

Pagal Jungtinių Valstijų civilinio proceso normas ieškovas, kreipdamasis į teismą su grupės ieškiniu, turi remtis tiksliais faktais ir pateikti įrodymus, kurie rodytų, kad FCPT 23 taisyklės reikalavimai yra patenkinti.

Civilinio proceso taisyklės nereikalauja grupės sudėties apibrėžtumo. Teismas pripažįsta grupę atitinkančia civilinio proceso teisės normas net ir tuo atveju, jeigu ji yra neapibrėžta. Tai neatleidžia ieškovo nuo pareigos teismui pateikti bendrą gausios grupės apibrėžimą. Ieškinyje pateiktas gausios grupės apibrėžimas turi būti teismui aiškus. Turi būti apibrėžta, kokie asmenys sudaro grupę

---

³¹⁹ Federal Rules of Civil Procedure. P. 15.

³²⁰ Federal Fair Debt Collection Practices Act.

³²¹ Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act (RICO) // <http://www.ricoact.com/ricoact/index.asp>

arba grupės ieškinyje gali būti potencialūs ieškovai. Grupės apibrėžimas turi turėti objektyvius kriterijus, pagal kuriuos teismas vėliau galėtų nustatyti ginčo subjektus. Grupės sudėties kriterijais negali būti jos narių sveikatos būklė, ieškininio reikalavimo dydžiai, užuominos apie asmenis, kurie skundžiasi dėl jiems padarytos žalos. Grupės apibrėžimas turi būti konkretus, tikslus ir įrodomas, kad teismui nebūtų sudėtinga nustatyti grupės ribų, o vėliau ir jos asmeninės sudėties.

Grupės apibrėžimas gali apimti ir grupės narius, kurie grupės ieškinio pateikimo momentu dėl įvairių priežasčių dar nėra gausios grupės nariai, tačiau tikėtina, kad jais taps ateityje. Pavyzdžiui, jeigu kai kurie asmenys neserga liga, kurios priežastis galėtų būti siejama su atsakovo neteisėtas veiksmais, gali būti vadovaujamosi tuo, kad šie asmenys nuolat gyvena atsakovo užterštoje teritorijoje, todėl galima daryti pagrįstą prielaidą, jog jie taip pat yra patyrę neigiamą poveikį.

Grupės ieškinyje ieškovas turi būti vienas iš grupės narių. Jis turi teisę ginti visus asmenis, kurie sudaro gausią grupę. Kai grupės ieškinyje pateikiamas teismui, jis, susipažindamas su ieškiniu, turi įsitikinti, kad ieškinyje atitinka įstatymų reikalavimus ir yra teisingas šiam teismui.

Grupės ieškinio pareiškime turėtų būti tokie punktai:

- 1) išankstinis patvirtinimas, t. y. grupės reikalavimų išvardijimas ir duomenys apie teisingumą;
- 2) šalys, t. y. nurodomi ieškovų ir atsakovų pavadinimai, vardai, pavardės;
- 3) grupės apibūdinimas, t. y. nurodomas grupės narių apibrėžimas ir išvardijami jų reikalavimai;
- 4) faktiniai tvirtinimai, kurie skirstomi į specialius skyrius ir poskyrius, o šiuose nurodomi grupės ieškinio pateikimo pagrindai, kiekvienas ieškinio reikalavimas pagrindžiamas įrodymais, pateikiami tam tikri teisiniai reikalavimai atsakovui arba atsakovų grupei, iš kurių kiekvienas pateikiamas atskiru pavadinimu;
- 5) į grupės ieškinį kartais įtraukiamas specialus punktas, turintis pavadinimą „ankstesnis neteisėtas atsakovo elgesys“, skirtas duomenims apie atsakovo teisės pažeidimus, apie at-

sakovo patraukimą atsakomybėn, pavyzdžiui, licencijos verstitis kokia nors veikla panaikinimas.

2.9.3. Atsakovo informavimas apie grupės ieškinį

Apie priimtą grupės ieškinį ir apie jame pareikštus grupės reikalavimus teismas praneša atsakovui, pasiųsdamas teismo pranešimą. Toks pranešimas yra būtinas, nes Jungtinių Valstijų civilinio proceso teisėje, kaip ir Lietuvoje, veikia teisės į tinkamą teismo procesą principas (angl. *due process litigation*)³²². Jeigu atsakovui nepranešama apie teisminį nagrinėjimą, tai aukštesnės instancijos teismas tokiu pagrindu panaikina teismo sprendimą.

Jungtinių Valstijų civilinio proceso taisyklėmis nustatyti teismo pranešimo rekvizitai. Pranešimuose turi būti nurodyta informacija apie teismo, šalių pavadinimus, advokatų adresus, teismo nustatyti terminai atsakovui pateikti atsiliepimą į ieškinį, taip pat išvardijamos sankcijos, kurios bus pritaikytos atsakovui, jeigu jis nevykdys teismo nurodytų pareigų. Pranešime atsakovui gali būti nurodytas įspėjimas apie tai, kad jeigu jis laiku nepateiks atsiliepimo, tai gali būti priimtas sprendimas už akių. Lietuvoje teismo pranešimams iš esmės yra keliami panašūs reikalavimai.

Kartu su pranešimu apie grupės ieškinio procesą atsakovui siunčiamas visas dokumentų rinkinys. Jame yra teismo šaukimas į teismą ir grupės ieškinio kopija. Grupės ieškinyje turi būti parengtas tinkamai, nes jį įteikus adresatui keisti arba taisyti bus galima tik teismui leidus. Teismas gali leisti pakeisti arba pataisyti grupės ieškinį, jeigu keitimai nepadarys esminės žalos atsakovo interesams.

Atsakovas, gavęs minėtus procesinius dokumentus, turi raštu pateikti atsiliepimą į gautą grupės ieškinį. Atsiliepimui į grupės ieškinį pateikti dažniausiai skiriama 30 dienų.

Grupės ieškinyje ir atsakovo atsiliepimas yra pagrindiniai procesiniai dokumentai. Pasikeitimas šiais dokumentais Jungtinių Valstijų teisėje yra vadinamas rungimosi procesinių dokumentų pasikei-

---

³²² Friedenthal J. H., Kane M. K., Miller A. R. *Civil Procedure*. – West Publishing Co. 1985. P. 164.

timu (angl. *pleading*)³²³. Lietuvoje rungimosi procesinių dokumentų pasikeitimas yra kur kas išsamesnis ir platesnis, nes apima ir pasikeitimą dublikais ir triplikais. Grupės ieškinio procese, ypač ginant viešąjį interesą, tai yra labai svarbi aplinkybė, užtikrinanti grupės ir viešojo interesų tinkamą gynimą.

2.9.4. Atsakovo gynimosi ypatumai

Grupės ieškinio procese atsakovas gali siekti grupės ieškinio nepatvirtinimo, naudodamas tradicines ir tik grupės ieškinių procesui būdingas priemones. Pastarųjų analizė bei jos rezultatai gali būti aktualūs ir Lietuvos civilinio proceso teisei, kad geriau pažintume grupės ieškinio procesą ir jį tinkamai reglamentuotume.

Grupės ieškinio procese atsakovas gali bandyti įtikinti teisimą dėl ieškovo neadekvatumo, kai:

- 1) yra grupei atstovaujančio ieškovo ir jo atstovaujamos gausios grupės narių interesų konfliktas³²⁴;
- 2) atsakovas turi įrodymus, kad atstovaujantis ieškovas grupės interesus negins ryžtingai ir energingai;
- 3) atstovaujantis ieškovas neatitinka civilinio proceso įstatymų reikalavimų dėl savo amoralaus elgesio;
- 4) atstovaujantis ieškovas yra nepajėgus apmokėti su teismo procesu susijusių išlaidų;
- 5) grupės advokatas yra nekompetentingas teisės klausimais arba tarp jo ir gausios grupės narių yra interesų konfliktas³²⁵.

Interesų konfliktas tarp atstovaujančio ieškovo ir grupės narių gali būti, jeigu:

- 1) atstovaujantis ieškovas su atsakovu susiję tarnybiniais santykiais ar materialiai arba kitaip priklausomas³²⁶;

---

³²³ Hazard G. C., Taruffo M. *American Civil Procedure*. – Yale, 1992. P. 105.

³²⁴ Kennedy v. Tallant. 710 F. 2 d; Blackie v. Barack. 524 F. 2d; Fry v. UAL Corp. 136 F. R. D. 626, 631 N. D. 11. 1991); Kirby v. Cullinet Software, Inc. 116 F. R. D. 303, 308 (D. Mass. 1987).

³²⁵ Barry v. RJR Nabisco Holdings Co. 148 F. R. D. 520 (S. D. H. Y. 1993); Hahn v. Breed, 606 F. Supp. 1557 (S. D. N. Y. 1985).

³²⁶ Traylor v. Marine Corp. 528 F. Supp. 382, 385 (E. D. Wis. 1971).

- 2) atstovaujantis ieškovas yra tiesiogiai arba netiesiogiai suinteresuotas gauti kitokių pajamų, susijusių su bylos tyrimu ir jos sėkminga baigtimi, didelių honorarų, išskaičiuojamų iš grupės narių nuostoliams dengti skirtos dalies³²⁷;
- 3) atstovaujančio ieškovo pateikiami nuostoliai ir kitų grupės narių reikalavimai neatitinka nagrinėjamos civilinės bylos pobūdžio³²⁸;
- 4) yra tikimybė, jog atstovaujantis ieškovas, pirkdamas iš atsakovo akcijas ir atlikdamas neteisėtus veiksmus, kad įgytų gausios grupės ieškovo statusą, iš anksto žinojo apie atsakovo teisės pažeidimą³²⁹;
- 5) atstovaujantis ieškovas asmeniškai nėra nukentėjęs, tačiau dėl įvairių aplinkybių yra susijęs su nukentėjusių asmenų grupės nariu (pvz., pirkto šios grupės nario akcijų)³³⁰.

Dar vienas pagrindas atstovaujantį ieškovą pripažinti netinkamu grupės atstovu yra tai, kad jis vienu metu yra ieškovas grupės ieškinyje ir išvestiniame ieškinyje tais pačiais pagrindais³³¹. Jungtinių Valstijų civilinio proceso teisė reikalauja, kad taikant šią taisyklę būtų įvertintos kiekvienos konkrečios bylos aplinkybės. To paties asmens dalyvavimą ieškovu išvestiniame ieškinyje ir grupės ieškinyje vienu metu teismas gali vertinti kaip aplinkybę, kuri trukdo tokį asmenį paskirti atstovaujančiu ieškovu grupės ieškinio procese, jei-

---

³²⁷ *Brick v. CDC Int'l, Inc.* 547 F. 2d 185 (2d Cir. 1976); *Kramer v. Scientific control Corp.* 534 F. 2d 185 (3d Cir) Cert. Denied. 429 U. S. 830 (1976); *Accord Zylstra v. Safeway Stores. Inc.* 578 F. 2d 102, 104 (5th Cir. 1978).

³²⁸ *Epifano v. Boardroom Business Prod's. Inc.* N 82, 130 F. R. D.; *Domaco Venture Capital Fund v. Teltronics servs., Inc.* Fed. Sec. L. Rep. (CCH) 95, 687 (S. D. N. Y. 1976); *Marshall v. Holiday Magic, Inc.* 550 F. 2d 1173, 1177 (9th Cir. 1977).

³²⁹ *Hochschuler v. G. D. Searle & Co.* N 17, 82 F. R. D at 344-45, 348; *Kraus v. Paterson Parchment Paper Co.* 65 F. R. D. 368 (S. D. N. Y. 1974).

³³⁰ *Reicher v. Bio-Medicus, Inc.* n 88, 70, F. R. D.; *McFarland v. Memorex Corp.* N. 26.

³³¹ *Koenig v. Benson.* 117 F. R. D. 330. (E. D. N. Y. 1987); *Bertozzi v. King Louie Int'l, Inc.* 420 F. Supp. 1166 (1976); *Ruggiero v. American Bioculture, Inc.* 56 F. R. D. (S. D. N. Y. 1972); *King v. Kansas City S. Indus., Inc.* 519 F. 2d 20, 27 (7th Cir. 1975).

gu toks paskyrimas gali sukelti atstovaujančio ieškovo ir grupės interesų konfliktą³³².

Kai yra atstovaujančio ieškovo ir grupės interesų konfliktas, teismas gali nuspręsti, kad grupei atstovaujančio ieškovo atstovavimas procese pažeidžia grupės ieškinio reikalavimų ir gausios grupės narių individualių reikalavimų tipiško sąlygą. Dėl tokio interesų konflikto teismas gali padaryti išvadą apie grupės ieškinio neatitikimą FCPT 23 (a) (3) taisyklės³³³. Kai kuriais atvejais teismai pripažįsta, kad atstovaujančio ieškovo sveikata yra ieškovo adekvatumui pripažinti trukdanti aplinkybė³³⁴.

Be to, teismas gali pripažinti, kad atstovaujančio ieškovo kandidatūros atmetimo pagrindu gali būti jo bloga materialinė padėtis, dėl kurios neįmanoma apmokėti bylinėjimosi išlaidų³³⁵. Tačiau atstovaujančio ieškovo nesugebėjimas padengti bylinėjimosi išlaidas ne visada yra jo kandidatūros atmetimo priežastis. Atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, klausimas dėl atstovaujančio ieškovo sugebėjimo apmokėti bylinėjimosi išlaidas gali būti sprendžiamas teismo nuožiūra.

Atsakovo teisių ir interesų tam tikros apsaugos garantijos yra nustatytos ir ikiteisminėje įrodymų atskleidimo ir tyrimo procedūros stadijoje. Atsakovas turi teisę kreiptis į teismą su prašymu dėl teisminės apsaugos nuo kito asmens prašymo grupės ieškinyje suteikti konfidencialią informaciją. Tokiame atsakovo prašyme turi būti pareiškama, kad atsakovas nepageidauja, jog ieškovas kartu su potencialių grupės narių, kurie galėtų prisijungti prie grupės ieškinio proceso, sąrašais gautų duomenis, apibūdinančius grupės gausumą. Tokio atsakovo prašymo tenkinimas grindžiamas civilinio proceso principu, nustatančiu, kad šalys negali būti teismo arba kitų

---

³³² Ryan v. Aetna Life Ins. Co. 765 F. Supp. 133 (S. D. N. Y. 1991); Kane Assocs v. Clifford.

³³³ Federal Rules of Civil Procedure. Rule 23; Kamerman v. Ockar Corp. 112 F. R. D. 135 (S. D. N. Y. 1986); Plekowski v. Ralston Purina Co. 68 F. R. D. 443, 452-453 (M. D. Ga. 1975); Gates v. Dalton. 67 F. R. D. 621, 630 (E. D. N. Y. 1975).

³³⁴ Ockerman v. King&Spalding, Fed. Sec. L. Rep. 9 (CCH) 93, 707 (N. G. Ga. 1988); Sheftelman v. Jones. 1992. U. S. App. LEXIS 2107 (11th Cir. 1992).

³³⁵ Eisen v. Carlisle&Jacquelin. N 80, 417 U. S. at 177; Rand v. Monsanto Co 926 F. 2d 596 (7th Cir.), 946 F. 2d 897 (7th Cir. 1991).

civilinio proceso narių verčiamos pateikti įrodymus, liudijančius prieš juos. Ieškovas turi įtikinti teismą, kad atsakovo prašymas yra nepagrįstas.

2.9.5. Grupės ieškinio patvirtinimas

Grupės ieškinio priėmimo teisme klausimas yra svarbiausias, nes nuo jo priklauso tolimesnis grupės ieškinio nagrinėjimas. Iki teismui patvirtinant gausios grupės sudėtį, atstovaujantis ieškovas turi teismą įtikinti, kad grupė tikrai egzistuoja, kad jis – jos narys, kad civilinio proceso įstatyme nustatyti grupės gausumo, teisės ir fakto klausimų bendrumo, reikalavimų tipiškumo ir atstovavimo gausios grupės narių interesams adekvatumo reikalavimai įvykdyti. Grupės ieškinį pateikiantis asmuo neturi gauti potencialių grupės narių sutikimo, nes toks sutikimas nepriskiriamas prie procesinės teisės kreiptis į teismą prielaidų.

Gausios grupės patvirtinimo (angl. *to certify*) procesinius reikalavimus reglamentuoja FCPT, nustatančios privalomus reikalavimus dėl grupės gausumo (FCPT 23 (a) (1) taisyklė), dėl gausios grupės narių teisių ir interesų bendrumo (FCPT 23 (a) (2) taisyklė), dėl reikalavimų tipiškumo (FCPT 23 (a) (3) taisyklė), dėl atstovaujančio ieškovo adekvatumo (FCPT 23 (a) (4) taisyklė), taip pat dėl grupės ieškinio akivaizdaus pirmumo prieš individualius ieškinius (FCPT 23 (b) (1) taisyklė) arba dėl galimybės priimti atitinkamą draudžiantį ar nustatantį šalių teises ir pareigas galutinį teismo sprendimą, kuris apimtų visą grupę (FCPT 23 (b) (2) taisyklė), arba dėl bendrų visai grupei teisės klausimų ar bendro fakto vyravimo (FCPT 23 (b) (3) taisyklė). Atstovaujantis ieškovas arba ieškovai turi įvykdyti visus nurodytus reikalavimus, kad teismas galėtų priimti sprendimą dėl gausios grupės patvirtinimo.

Atstovaujančio ieškovo teiginiai dėl grupės gausumo turi būti patvirtinti rašytiniais įrodymais³³⁶. Visai nebūtina įrodyti tikslaus grupės narių skaičiaus. Teismų praktika rodo, kad gausumo reika-

---

³³⁶ Zeidman v. J. Ray Mc. Dermatt & Co. 651 F. 2d 1030, 1038 (5th Cir. 1981). P. 90 (Consumer Class Actions).

lavimas patenkinamas, jeigu teismas turi pagrindą manyti, jog grupės narių skaičius viršija tam tikrą nustatytą minimumą³³⁷. Tikrovėje dažnai yra taip, kad tikslūs duomenis apie gausios grupės narius turi tik atsakovas. Todėl Jungtinių Valstijų teismai mano, kad atstovaujantis ieškovas neturėtų nurodyti jo atstovaujamos gausios grupės tikslaus narių skaičiaus. Pavyzdžiui, grupės gausumas bylose dėl akcininkų teisių pažeidimo vertybinių popierių rinkoje gali būti patvirtintas akcijų pardavimo grafiką atspindinčiais dokumentais, liudijančiais būtiną minimalų nukentėjusių asmenų skaičių³³⁸.

Siekiant patvirtinti grupę, dar reikalaujama, kad vyrautų bendri gausios grupės narių teisės ir fakto klausimai, o ne kiekvieno nario individualūs interesai. Tai nustatoma pagal įvairius teismų nustatytus kriterijus. Kai kas atranda „bendrų centrinių operatyvinių faktų“, turinčių tiesioginį ryšį su ginču³³⁹.

Teismas gali atsisakyti patvirtinti grupę ir grupės ieškinį, jeigu atsakovui pasiseka įrodyti, kad jis yra netinkama bylos šalis. Lietuvoje atsakovo netinkamumas nėra pagrindas nepriimti ieškinio arba nutraukti bylos nagrinėjimą. Teismui atsisakius patvirtinti grupę, toks sprendimas galioja visiems gausios grupės nariams.

Teismas gali atsisakyti patvirtinti grupę ir grupės ieškinį, kai yra šios aplinkybės:

- 1) gausios grupės narių individualūs reikalavimai yra labai dideli, todėl jų neįmanoma nagrinėti vienoje byloje³⁴⁰;
- 2) yra tam tikrų sunkumų, susijusių su nedalyvaujančių grupės narių negalėjimu dalyvauti byloje pagal grupės ieškinį³⁴¹;
- 3) dalis gausios grupės narių su atsakovu sudarė taikos sutartį³⁴²;

---

³³⁷ Zaidman v. Joseph 102. F. R. D. 924 (N. D. Ind. 1984); In re Alcoholic Beverages Litigation. 95 F. R. D. 321 (E. D. N. Y. 1982).

³³⁸ In re Marion Merrell Dow Inc. Securities Litigation, Fed. Sec. L. Rev. (CCH) 98, 356 (W. D. Mo. 1994).

³³⁹ E. G. Esplin v. Hirschi, 402. F. 2d 94, 99 (10th Cir. 1968) cert denied, 394 U. S. 928 (1969).

³⁴⁰ United States Fin. Sec. Ligit. N 21 69 F. R. D. At 46. Teismas priėjo išvadą, kad grupės ieškiny yra geriausia bylos nagrinėjimo forma, jeigu grupės narių individualių reikalavimų sumos yra pakankamai mažos.

³⁴¹ United States Fin. Sec. Ligit. N 21 69 F. R. D. At 46.

- 4) gausios grupės narių interesai gali būti veiksmingiau apginti kitais civilinių ginčų nagrinėjimo būdais³⁴³;
- 5) žinoma apie valstybės arba savivaldos institucijų atsakovui taikytas sankcijas³⁴⁴;
- 6) grupės kiekybinė sudėtis neatitinka civilinio proceso įstatymo nustatyto reikalavimo dėl grupės gausumo³⁴⁵.

Teismo atsisakymo patvirtinti grupę pagrindu gali tapti reikšmingi skirtumai tarp atstovaujančio ieškovo reikalavimų ir kitų grupės narių reikalavimų³⁴⁶. Tačiau nedideli skirtumai dažniausiai nėra pagrindas teismui atsisakyti nagrinėti bylą³⁴⁷. Viename teismo sprendime buvo pabrėžta, kad reikia nepamiršti, jog visi grupės nariai gali turėti individualių interesų, tačiau būtina turėti omenyje ir tai, kad kiekvienas grupės narys yra jos narys³⁴⁸.

Jeigu grupės nariai turėtų pateikti įvairių papildomų įrodymų, kad įrodytų grupės ieškinio pagrindą, tai taip pat gali būti atsisakyta patvirtinti grupę³⁴⁹.

Kartais grupės patvirtinimas ir grupės ieškinio procesas yra vienintelė galimybė nagrinėti ginčą³⁵⁰. Jungtinių Valstijų teismai mano, kad pavieniai grupės nariai, turintys nedidelius materialinius reikalavimus, visai negautų žalos atlyginimo, jeigu byla būtų nagrinėjama ne grupės procese.

³⁴² *Ingeto v. Bermec Corp.* N 53, 376 F. Supp. At 1174; *Berley v. Dreyfus&Co.* N 145/43F. R. D At 398–399; *Wechsler v. Southeastern Properties, Inc.* 63 F. R. D. 13 (S. D. N. Y) 506 F. 2d 631 (2d Cir. 1974).

³⁴³ *Hurwitz v. R. B. Jones Corp.* N 83, 76 F. R. D. At. 171–172.

³⁴⁴ *Reichert v. Bio-Medicus, Inc.* N 88.

³⁴⁵ *Steiner V. Equimqrk Corp.* 96 F. R. D. 603, 613 (W. P. Pa 1983); *Vermont J. Rockler&Co. V. Graphic Enters. Inc.* N 6, 52 F. R. D. At 347; *Green v. Wolf Corp.* N 2, 406 F. 2d At 295–296; *Memore v. Sec. Cases.* N 53, 61 F. R. D. At 98–99.

³⁴⁶ *HSL, Inc. V. Daniels, Fred. Sec. L. Reg. (CCH)* 99, 557 (N. D. III. 1983); *Westlake v. Abrams,* N 56, 565 F. Supp. 1330; *Leist v. Tameo Enters., Inc. Fed. Sec. L. Reg. (CCH)* 98, 633 (S. D. N. Y. 1982); *Wolgin v. Magic Maker Corp.* 82 F. R. D. At 172; *Warren v. Reseve Fund, Inc.* 728 F. 2d, 741, 747 (5th Cir. 1984).

³⁴⁷ *Blackie v. Barrack.* N 2, 524 F. 2d; *Maywalt v. Parker & Parsley Petroleum Co.* 147 F. R. D. 51, 56 (S. D. N. Y. 1993).

³⁴⁸ *Heastie v. Community Bank of Greater Peoria.* 125 F. R. D. 669.

³⁴⁹ *Reichert v. Bio-Medicus, Inc.* 70 F. R. D. 71, 76 (D Minn. 74).

³⁵⁰ *Home-Stake Prod. Co. Sec. Litig.* N. 26.

Teismams svarbus klausimas apie atstovavimo grupės interesams adekvatumą. Pagal grupės ieškinio proceso taisyklės teismas turi patvirtinti atstovaujančio ieškovo, gebančio adekvačiai atstovauti grupės interesams civilinėje byloje, kandidatūrą. Daugelis grupės narių gali pareikšti norą dalyvauti teismo procese pagrindiniu ieškovu (grupės ieškovo apibrėžimas grupės ieškiniuose pagal Jungtinių Valstijų įstatymus dėl vertybinių popierių rinkos) arba atstovaujančiu ieškovu, dėl to visi pageidaujantys turi teisę kreiptis į teismą su atitinkamu pareiškimu. Su prašymu suteikti teisę dalyvauti teisminiame nagrinėjime atstovaujančiu ieškovu turi teisę kreiptis į teismą bet kuris iš gausios grupės narių. Teismas tokį prašymą išnagrinėja per tris mėnesius nuo jo gavimo. Kai prašymus pateikia keli pretendentai, teismas turi teisę pasirinkti vieną iš jų savo nuožūra.

Teismui patvirtinus gausiai grupei atstovaujančio ieškovo kandidatūrą, grupės nariai turi teismui pateikti vadovaujančio advokato kandidatūrą, kurią teismas patvirtina pagal atstovaujančio ieškovo pasiūlymą³⁵¹. Jungtinių Valstijų civilinio proceso įstatymai kelia labai griežtus reikalavimus asmeniui, kuris ketina atstovauti gausios grupės visų narių teisėms ir interesams teisme. Atstovaujantis ieškovas turi atitikti kitų grupės narių atstovavimo teisme adekvatumo reikalavimą. Kartais grupės ieškinio pagrindas ir dalykas gali sutapti ir būti charakteringas visiems grupės nariams, tačiau neturėti jokio ryšio su grupei atstovaujančiu ieškovu, tokiu atveju teismas yra priverstas atsisakyti patvirtinti grupę. Grupės ieškinių procesas reikalauja, kad grupės interesams atstovaujantys asmenys atitiktų aukštus etikos reikalavimus. Grupės ieškiniais dėl gausiai grupei padarytos žalos atlyginimo ginamas viešasis interesas. Aukšti etikos reikalavimai grupei atstovaujantiems asmeniui yra paaiškinami viešojo intereso gynimu ir mastais tokios rūšies bylose. Didelė dalis grupės ieškinių patiria nesėkmę, kai atsakovui pasiseka įrodyti, kad ieškovas negalės sąžiningai ir adekvačiai ginti grupės interesus (FCPT 23 (a) (4) taisyklė). Teismų praktika rodo, kad atsakovas grupės ieški-

---

³⁵¹ Private Securities Litigation Reform Act, Special Alert to Chapter 92. 1995. P. 92.03 (1).

nio atmetimo dažnai siekia pagal šį punktą nei koku nors kitu pagrindu.

Teismo reikalavimai grupės advokatui taip pat grindžiami 23 taisykle, kuri numato, kad ieškovų grupės interesams būtina atstovautų teisės srities specialistas³⁵². Advokatai, atstovaujantys grupės interesams grupės ieškinio procese, turi būti pakankamai kompetingi.

Dar reikalaujama, kad tarp grupės advokato ir kitų grupės narių nebūtų interesų konflikto³⁵³. Klausimas dėl atstovaujančio ieškovo ir grupės advokato bendrų interesų ir gausios grupės narių interesų atitikimo yra labai svarbus. Jei yra įtarimų dėl atstovaujančio ieškovo savanaudiško suinteresuotumo padidinti su juo susijusio advokato honorarus³⁵⁴, teismas privalo neleisti šiam atstovaujančiam ieškovui toliau atstovauti gausios grupės interesams.

Teismas priima sprendimą dėl grupės patvirtinimo, kai įsitikina, kad visi procesiniai reikalavimai yra įvykdyti. Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad teismai negali vykdyti išankstinio tyrimo dėl pagrindinio reikalavimo, tačiau jie turi išspręsti klausimus, susijusius su grupės patvirtinimu³⁵⁵. Sprendimą dėl gausios ieškovų grupės patvirtinimo teismas įformina priimdamas nutartį dėl grupės ieškinio patvirtinimo.

FCPT 23 (c) taisyklė nustato, kad nutartimi dėl grupės ieškinio patvirtinimo teismas patvirtina arba atmets ieškinį kaip grupės ieškinį. Nutartyje, kuria patvirtinamas grupės ieškinys, turi būti apibrėžta grupė, grupės reikalavimai bei atsikirtimai ir patvirtintas grupės advokatas pagal FCPT 23 (g) taisyklę. Ši nutartis gali būti keičiama iki galutinio teismo sprendimo priėmimo. Nutartimi patvirtintą grupę teismas FCPT 23 (b) (1) ar (2) taisyklėje numatytais atvejais gali informuoti atitinkamu pranešimu.

---

³⁵² Gonzales v. Cassidy, 474 F. 2d 67, 72 (5th Cir. 1973); Wofford v. Safeway Stores, Inc. 78 F. R. D. 460, 486–487 (N. D. Cal. 1978).

³⁵³ Class Action Counsel as named Plaintiff: Double Trouble // Fordham L. Rev. 111. 1987. Vol. 56.

³⁵⁴ Lowenschuss v. Bluhdorn. 613 F. 2d 18, 20 (2d Cir), 449 U. S. 840 (1980).

³⁵⁵ Eisen v. Carlisle & Jacquelin, 417 U. S. 156, 94 S. Ct. 2140, 40 L. Ed. 2d 732 (1974).

Jei grupės patvirtinimo pagrindas yra FCPT 23 (b) (3) taisyklė, tai teismas privalo informuoti grupės narius, atsižvelgdamas į aplinkybes, praktiškai geriausiu būdu, iš jų ir individualiais pranešimais grupės nariams, kurie gali būti nustatyti panaudojus protingas ir proporcingas pastangas. Pranešimas turi būti parašytas aiškiai ir jame glaustai turi būti nurodyta:

- 1) ieškinio pobūdis;
- 2) patvirtintos grupės apibrėžimas;
- 3) grupės reikalavimai ar atsikirtimai;
- 4) kad grupės narys gali dalyvauti procese per advokatą;
- 5) kad teismas pašalins iš grupės to prašantį narį, nurodydamas, kada ir kaip grupės nariai gali pasinaudoti šia teise (optacijos teise);
- 6) teismo sprendimo privalomumas grupės nariams, nurodytiems pagal FCPT 23 (c) (3) taisyklę.

FCPT 23 (c) (3) taisyklė nustato, kad teismo sprendimas dėl grupės ieškinio, patvirtinto pagal FCPT 23 (b) (1) arba (b) (2) taisyklės, neatsižvelgiant į tai, ar jis palankus grupei, apims ir jame bus aprašyti tie asmenys, kuriuos teismas priskyrė prie grupės narių. Teismo sprendimas dėl grupės ieškinio, patvirtinto pagal FCPT 23 (b) (3) taisyklę, neatsižvelgiant į tai, ar jis palankus grupei, apims ir jame bus nurodyti arba aprašyti tie asmenys, kurie buvo informuoti pagal FCPT 23 (c) (2) taisyklę bei neprašė jų pašalinti iš grupės, ir kuriuos teismas priskyrė prie grupės narių.

Jeigu teismas mano, kad tikslinga, jis gali grupės ieškinį patvirtinti tik dėl tam tikrų klausimų arba grupę padalyti į pogrupius, kurie laikomi grupe, ir tokiais atvejais grupės ieškinio procesą reglamentuojančios taisyklės taikomos su atitinkamais pakeitimais³⁵⁶.

Teismo nutartis dėl grupės ieškinio patvirtinimo reiškia, kad visi FCPT 23 taisyklės reikalavimai dėl gausios ieškovų grupės patvirtinimo yra įvykdyti³⁵⁷.

Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas byloje *Coopers & Lybrand v. Livesay* nustatė, kad sprendimai dėl grupės patvirtinimo (nepatvirtinimo) nepripažįstami galutiniu sprendimu ir

---

³⁵⁶ Federal Rules of Civil Procedure. P. 16.

³⁵⁷ In. Re General Motors Corp. 1995 U. S. App. LEXIS 8815 (3d Cir. 1995).

gali būti peržiūrimi apeliacine tvarka³⁵⁸. Kad išvengtų grupės patvirtinimo peržiūrėjimo, Jungtinių Valstijų teismai dažnai naudoja sąlyginį grupės patvirtinimą. Tokiu pavyzdžiu galėtų būti *Castano v. American Tobacco Co* byla³⁵⁹. Nors FCPT 23 (c) (1) taisyklė reikalauja, kad grupė būtų patvirtinta „taip greitai, kaip tai realiai įmanoma“, tačiau tai nereiškia, kad FCPT 23 taisyklės reikalavimai nevykdomi, jeigu patvirtinama sąlyginė grupė. Teismas paaiškino, kad „sąlyginis patvirtinimas nėra tai, kuo remdamasis apygardos teismas byloje gali išvengti sprendimo priėmimo. Sąlyginio patvirtinimo tikslas – tai teismų valdžios išsaugojimas patvirtinimo atžvilgiu tose bylose, kuriose atsakomybės svarba gali atskleisti problemas, be to, ir nelabai aiškias“³⁶⁰.

2.9.6. Pranešimai grupės nariams

Kai grupės ieškinys priimamas teisme ir gausi ieškovų grupė patvirtinama, kyla būtinybė pranešti procese nedalyvaujantiems grupės nariams apie rengiamą teismo procesą.

Pagal Jungtinių Valstijų civilinio proceso taisyklės atstovaujantis ieškovas ir grupės advokatas privalo gausios grupės nariams pranešimus (angl. notice) siųsti keletą kartų. Pagal proceso stadiją galima skirti trijų rūšių, iš kurių kiekviena yra privaloma, pranešimus: 1) pranešimai gausios grupės nariams civilinės bylos parengimo nagrinėti stadijoje; 2) pranešimai gausios grupės nariams teismo nagrinėjimo metu; 3) pranešimai gausios grupės nariams pasibaigus teismo procesui apie priimtą sprendimą ir vykdymo proceso pradžią.

Pirmos rūšies pranešimai įteisinti FCPT 23 (c) taisyklėje. Jie turi būti siunčiami nedelsiant, kai patvirtinamas grupės ieškinys³⁶¹. Pagal FCPT 23 (b) (3) taisyklę teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, turi nustatyti geriausią grupės informavimo formą, išnagrinėjant ir klausimą dėl individualių pranešimų visiems grupės na-

---

³⁵⁸ *Coopers & Lybrand v. Livesay* 437 U. S. 463, 98S. Ct. 2454, 57 L. Ed. 2d 351 (1978).

³⁵⁹ *Castano v. American Tobacco Co.* 5th Cir. 84 F. 3d 734 (1996).

³⁶⁰ *Civil Procedure. Cases and Materials.* P. 696.

³⁶¹ *Eisen v. Carlisle&Jacquelin.* 417 U. S. 156 (174).

riams, kurie gali būti identifikuoti panaudojus protingas ir proporcingas pastangas.

Padengti pranešimų išlaidas teismas dažniausiai paveda atstovaujančiam ieškovui³⁶² arba jas avansuoja advokatų kontora savo būsimo honoraro sąskaita. Pranešimai siunčiami pagal grupės narių sąrašą arba kitokius duomenis, kuriuos turi atstovaujantis ieškovas, atsakovas arba grupės advokatas³⁶³. Jeigu atstovaujantis ieškovas ir grupė būtų laimi, tai atstovaujancio ieškovo išlaidos, kurios buvo skirtos pranešimams grupei, visiškai padengiamos³⁶⁴.

Grupės narių informavimo tvarka Jungtinėse Valstijose yra panaši į pranešimų siuntimo ir įteikimo tvarką Lietuvoje, todėl čia smulkiau neaptarsime.

Reikalavimai dėl gausios grupės informavimo buvo konkretizuoti Jungtinių Valstijų Aukščiausiojo Teismo sprendime *Eisen* byloje³⁶⁵. Jungtinių Valstijų Aukščiausias Teismas nurodė, kad pranešimuose gausios grupės nariams apie būsimąjį teisminį nagrinėjimą turi būti duomenys apie grupės ieškinio pagrindimą, informacija apie jos narių teises ir pareigas.

Antra pranešimų rūšis – pranešimai gausios grupės nariams teisminio nagrinėjimo metu – įpareigoja atstovaujantį ieškovą ir grupės advokatą išaiškinti grupės nariams civilinės bylos esmę, taip pat grupės narių procesines teises. Grupės narių procesines teises sudaro: teisė sudaryti taikos sutartį, teisė atsisakyti sudarytos taikos sutarties, teisė reikalauti dalies atlyginimo taikos sutarties pagrindu, jeigu taikos sutartį patvirtina teismas. Pranešimų išlaidas, susijusias su taikos sutarties sudarymu, turi padengti atsakovas. Šalys taip pat gali susitarti dėl informacijos apie grupės narių pakartotinę galimybę pasitraukti iš grupės, kai jie nesutinka su taikos sutarties sąlygomis.

Teisė pasitraukti iš grupės suteikiama tiems grupės nariams, kurie negavo pradinio pranešimo apie rengiamą teisminį nagrinėjimą. Tokių grupės narių skaičius nustatomas pagal pašto gražintus

---

³⁶² Taisyklė, kurią Jungtinių Valstijų Aukščiausiasis Teismas priėmė byloje *Eisen v. Carlisle&Jacquelin*.

³⁶³ *Oppenheimer Fund v. Sanders*. 437. U. S. 340 (1978).

³⁶⁴ *Lynch Corp. v. MII Liquidating Co.* 82 F. R. D. 478, 483 (D. S. D. 1979).

³⁶⁵ *The Private Securities Litigation Reform Act. Explanation*. P. 100.

gausios grupės nariams siūstus pranešimus apie rengiamą teisminį grupės ieškinio nagrinėjimą.

Jeigu kai kurie grupės nariai pasinaudojo savo teise pasitraukti iš grupės (atsisakė pasirašyti taikos sutartį, kreipėsi į teismą su individualiu ieškiniu), tai ieškovas arba atsakovas neprivalo tokiems nariams pranešinėti apie kokius nors procesinius veiksmus, susijusius su gausios grupės bylos procesu.

Kai byla gali būti baigta taikos sutartimi, tai pranešimai gausios grupės nariams apie rengiamą taikos sutartį turi informuoti apie galimybę pasitraukti iš grupės, jeigu jie nesutinka su taikos sutarties sąlygomis.

Trečios rūšies pranešimai – pranešimai gausios grupės nariams pasibaigus teismo procesui apie priimtą sprendimą ir vykdymo proceso pradžią – siunčiami grupės nariams, kai grupės ieškinio procesas negali būti baigtas taikos sutartimi, taip pat teismui priėmus sprendimą. Tokie pranešimai grupės nariams apie priimtą teismo sprendimą turi būti siunčiami atsakovo kaip pralaimėjusios šalies sąskaita arba atstovaujancio ieškovo sąskaita. Pranešimuose turi būti nurodyta, koku būdu jie gali gauti savo dalį priteisto nuostolių atlyginimo.

Civilinio proceso rungimosi principu grindžiamos civilinio proceso teisės normos tiesiogiai nustato byloje dalyvaujančių asmenų (atstovaujancio ieškovo ir atsakovo) pareigą pranešti grupės nariams apie rengiamą teisminį nagrinėjimą, taikos sutarties sudarymą, teismo sprendimo priėmimą, vykdymo proceso pradžią.

Lietuvos civilinio proceso teisė neįpareigoja dalyvaujančių byloje asmenų siūsti pranešimus anksčiau nurodytais pagrindais. Jeigu dalyvaujantis byloje asmuo sutinka, teismas gali išduoti jam procesinį dokumentą, kad jį įteiktų adresatui. Kai yra procesinis bendrininkavimas, padėtis tuo klausimu iš esmės keičiasi. CPK 120 straipsnyje nustatyta, jog teismas turi teisę priešingos šalies prašymu arba savo iniciatyva pasiūlyti bendrininkams, kad jie paskirtų vieną iš bendrininkų arba kitą subjektą įgaliotą asmeniu su byla susijusiems procesiniams dokumentams gauti. Kai bendrininkai nepaskiria minėto įgalioto asmens, teismas turi teisę kitos šalies prašymu arba savo iniciatyva bendrininkų lėšomis ir rizika įgaliotą asmenį nutartimi paskirti pats, jeigu taip bus pagreitinta ir supap-

rastinta proceso eiga. Teismo paskirtas įgaliojtas asmuo procesiniams dokumentams gauti privalo, jeigu susitarimu nenustatyta kitaip, nedelsdamas informuoti asmenis, kuriems atstovauja, apie gautus procesinius dokumentus, sudaryti jiems galimybę susipažinti su gautais procesiniais dokumentais. Procesinių dokumentų įteikimas bendrininkų įgaliojamam asmeniui prilyginamas jų įteikimui višiemis asmenims, kuriems jis atstovauja.

2.9.7. Taikos sutarties sudarymo ypatumai

Civilinio proceso teorijoje taikos sutartis yra vienas iš ginčo sureguliuavimo būdų. Grupės ieškinių bylos priskiriamos prie ypatingų atvejų, reikalaujančių, kad taikos sutartį būtinai patvirtintų teismas³⁶⁶. Kaip ir Lietuvos civilinio proceso teisėje nagrinėjant individualius ieškinius, taip ir Jungtinėse Valstijose taikos sutartį arba ieškinio atsisakymą grupės ieškinio procese turi tvirtinti teismas. Teisė į tinkamą teismo procesą reikalauja, kad procese nedalyvaujantys grupės nariai būtų apsaugoti nuo nesažiningos taikos sutarties. Apie taikos sutarties sudarymą arba grupės ieškinio atsisakymą grupės nariai turi būti informuojami tinkamu būdu, kad būtų galima išsiaiškinti jų nuomonę šiuo klausimu. Teismas taikos sutartį arba grupės ieškinio atsisakymą gali patvirtinti tik teismo posėdyje išnagrinėjęs, ar taikos sutarties, grupės ieškinio atsisakymas yra sąžiningas, protingas ir adekvatus.

Taikos sutarties arba grupės ieškinio atsisakymo siekiančios sąlygos privalo pateikti duomenis apie bet kokius susitarimus, susijusius su siūloma taikos sutartimi arba grupės ieškinio atsisakymu. Kiekvienas grupės narys gali pateikti prieštaravimus dėl siūlomos taikos sutarties arba grupės ieškinio. Grupės ieškinio procese teismas gali atsakyti patvirtinti taikos sutartį, išskyrus atvejus, kada ji grupės nariams suteikia naują galimybę prašyti juos pašalinti iš grupės, kai grupės nariai tokią galimybę turėjo anksčiau, tačiau ja nepasinaudojo.

---

³⁶⁶ Felsenthal E. Legal Beat: Supreme Court Agrees to Rule on Group Asbestos Settlement // The Wall Street Journal. 1996. 4 November.

Grupės nariai turi teisę išsakyti savo nesutikimą dėl bet kurios taikos sutarties sąlygos. Apie taikos sutarties sudarymo nenaudingumą pareiškiantis grupės narys turi teisę taikos sutartį patvirtinuiam teismui pateikti pareiškimą³⁶⁷, nes nesutikimas gali būti išreikštas tik rašytine forma. Jeigu nagrinėjant tokį pareiškimą grupės atstovų veiksniuose bus nustatyta piktnaudžiavimo požymių, teismas turės teisę taikos sutartį panaikinti ir toliau leisti bylą vesti asmenims, pareiškusiems apie taikos sutarties sudarymo nenaudingumą, arba leisti jiems iš kaltų asmenų reikalauti atlyginti nuostolius³⁶⁸.

Taikos sutartis yra kompromisas tarp gausios ieškovų grupės ir atsakovo, todėl pagal taikos sutartį ieškovai gauna mažiau, negu galėtų gauti pagal teismo sprendimą, nors kai kuriais atvejais nuostolių atlyginimo gausios ieškovų grupės nariams suma gali atitikti ieškinio sumą. Dažniausiai taikos sutartys sudaromos, kai atsakovas negali paneigti savo kaltės.

Esminę reikšmę taikos sutarčiai sudaryti taip pat turi Jungtinių Valstijų civilinio proceso taisyklė, kad taikos sutarties sudarymo atsisakiusi šalis turi atlyginti šaliai, teikusiai pasiūlymą dėl taikos sutarties sudarymo, bylinėjimosi išlaidas, įskaitant išlaidas advokatų paslaugoms apmokėti, išskyrus atvejus, kai sudaryti taikos sutartį atsisakiusi šalis laimi civilinę bylą.

Teismų praktika rodo, kad daug grupės ieškinių nepasiekia teismo nagrinėjimo, o yra išsprendžiami taikos sutartimi bylos parengimo teismui nagrinėjimui stadijoje. Jeigu ieškovo reikalavimai yra pagrįsti ir gali būti patenkinami teismo sprendimu, tai taikos sutartis sudaroma kur kas greičiau. Dažniausiai taikos sutartys sudaromos patvirtinus grupę iki bylos nagrinėjimo iš esmės pradžios.

Teismui turi būti pranešti visi atvejai apie taikos sutarties sudarymą tarp atsakovo ir grupės narių, kad teismas pritartų grupės narių ir atsakovo pasiektiems susitarimams, net jeigu susitarimai buvo pasiekti iki grupės patvirtinimo momento³⁶⁹.

---

³⁶⁷ Crouden Assocs v. Alleco, Inc., 969 F.2d 675, 680 (8th Cir. 1992).

³⁶⁸ Sonnenschein v. Evans., 289 N. Y. S. 2d 609 (1968).

³⁶⁹ Federal Rules of Civil Procedure; Shelton v. Pargo, Inc. 582 F.2d 1298 (4th Cir. 1978).

Taikos sutartis grupės ieškinio procese gali būti sudaryta bet kurioje civilinės bylos nagrinėjimo stadijoje iki teismui priimant sprendimą grupės ieškinio procese. Taikos sutartį teismas tvirtina ikiteisminiame pasitarime. Į teismo posėdį kviečiami suinteresuoti asmenys. Grupės ieškinio procese pageidautina, kad šalys dar iki taikos sutarties projekto sudarymo aptartų su teisėju bendras taikos sutarties sudarymo sąlygas. Taikos sutarties projektas turi būti pateiktas teismui iki ikiteisminio pasitarimo, kuriame rengiamasi tvirtinti taikos sutartį. Dažniausiai atstovaujantis ieškovas prie šalių taikos sutarties projekto prideda specialų memorandumą, paaiškinantį ir konkretizuojantį grupės taikos sutarties sudarymo pranašumus bei tikslingumą ir jos sudarymo kriterijus.

Jeigu teismo netenkina kuri nors iš taikos sutarties sąlygų, tai bylos šalys taikos sutarties projektą gali pakeisti ir pateikti teismui pakartotinai nagrinėti ir tvirtinti. Ikiteisminio pasitarimo metu teisėjas stengiasi pasiekti, kad bylos šalys padarytų tarpusavio nuolaidų, ir gali net pasakyti, jo nuomone, protingą nuostolių atlyginimo sumą. Jis diskutuoja su advokatais, svarsto jų pozicijų stipriąsias ir silpnąsias puses³⁷⁰.

Grupės ieškinių procese šalių taikos sutartis turi būti:

- 1) pagrįsta, t. y. įtikinanti ir teisėta, atspindinti grupės narių užimamą poziciją;
- 2) veiksminga, palyginti su tolimesnio teismo proceso sudėtingumu ir brangumu;
- 3) nenuginčijama, t. y. joje nurodyti ieškovų užimtos pozicijos byloje pagrindai ir nenuginčijami faktai, rodantys neteisėtą atsakovo veiklos pobūdį;
- 4) legitimi, t. y. pagrįsta kompetentingo ir patyrusio advokato išvada;
- 5) turininga, t. y. joje turi būti nurodytos šalių teisės ir pareigos, jų veiksmi, kad būtų įvykdyta taikos sutartis, ir numatomo nuostolių atlyginimo gausios grupės nariams dydis³⁷¹.

Sudarant taikos sutartį, šalims atstovaujantys advokatai turi aptarti išlaidas, susijusias su taikos sutarties sudarymu. Atsakovas turi

---

³⁷⁰ Пучинский В. К. Гражданский процесс США. – Москва, 1985.

³⁷¹ Bennet v. Behring Corp. 737 F. 2d 982, 986 (11th Cir. 1984); Gautreaux v. Dierce. 690, 631 (7th Cir. 1982).

sumokėti visas išlaidas, susijusias su grupės nariais, kuriems buvo išsiųsti pranešimai dėl rengimosi sudaryti taikos sutartį.

Taikos sutartis turi nustatyti gausios grupės informavimo ir išmokų paskirstymo visiems jos nariams procedūras. Kiekvienam grupės nariui turi būti būtinai pranešta, kad jeigu dėl kokių nors priežasčių jis negalės gauti jam priklausančios nuostolių atlyginimų sumos, tai jis galės ją gauti vėliau iš atsakovo arba iš specialaus fondo. Šalių susitarime turi būti aptarta po pirminio specialaus fondo paskirstymo likusios sumos paskirstymo tvarka. Kartais atsakovas gali paprašyti, kad susitarime būtų nurodyta, jog grupės advokatas įsipareigoja atsisakyti atstovauti grupės nariams, kurie pasinaudos savo teise savanoriškai pasitraukti iš grupės, teismo procesuose pagal tų asmenų individualius ieškinius atsakovui³⁷².

Taikos sutartimi turi būti nustatyta:

- 1) atsakovo išmokamo grupės nariams nuostolių atlyginimo dydis;
- 2) pinigų išmokėjimo grupės nariams tvarka;
- 3) nuostolių atlyginimo lėšų saugojimo vieta (atsakovo depozitinės sąskaitos numeris ir kreditinės įstaigos pavadinimas);
- 4) kompensacinio fondo saugaus laikymo užtikrinimo priemonės;
- 5) nuostolių atlyginimo kiekvienam grupės nariui dydis;
- 6) atsakovo nebuvimo (likvidavus, mirus ir pan.) arba sudarytos taikos sutarties nevykdymo pasekmės;
- 7) atsakovo pareiga informuoti grupės narius;
- 8) duomenys apie grupės advokato honorarą.

Šalių susitarimas turi nustatyti grupės kompensacinio fondo paskirstymo ir išlaidų, susijusių su taikos sutarties sudarymu, apmokėjimo tvarką. Visi grupės ieškinio reikalavimai taip pat turi būti nurodomi taikos sutartyje. Be to, taikos sutartyje nurodoma, kad pagal ją netenkinami grupės narių, atsisakiusių prisijungti prie sutarties, reikalavimai.

Gausios grupės teisių ir interesų nepaisymas nustatant kiekvieno nario nuostolių atlyginimo sumas taikos sutartyje gali teismą pastūmėti padaryti išvadą, kad atstovaujantis ieškovas neadekvačiai

---

³⁷² Ten pat.

atstovauja grupės narių interesams, ir atsisakyti patvirtinti tokią taikos sutartį³⁷³.

Grupės nariai, kreipdamiesi į teismą su pareiškimu dėl nesutikimo sudaryti taikos sutartį, prie savo pareiškimo gali pridėti memorandumą arba teisinę išvadą dėl jų užimamos pozicijos. Grupės narių prieštaravimuose turi būti nurodyta, su kokiais sutarties punktais jie nesutinka. Prieštaravimuose turi būti nurodyta, kad grupės nario nesutikimas su sutarties sąlygomis susijęs su visų grupės narių teisių ir interesų gynimu, o ne vien su šio nario interesais turėti išimtinai tik asmeninę naudą. Teisme gautų gausios grupės narių pareiškimų dėl nesutikimo su taikos sutarties sąlygomis skaičius neturi tokios reikšmės kaip jų turinys³⁷⁴.

Prieš taikos sutarties sudarymą nusiteikę grupės nariai turi teisę pasisakyti teismo posėdyje. Bet kuris su taikos sutarties sąlygomis nesutinkantis grupės narys gali pasinaudoti savo teise pasitraukti iš grupės. Pasitraukdamas iš grupės jis gauna teisę pateikti individualų ieškinį atsakovui dėl nuostolių atlyginimo. Be to, jeigu kas nors iš grupės narių pareiškė nesutikimą dėl taikos sutarties sudarymo, tai grupės advokatas turi kreiptis į teismą su prašymu dėl šio nario pašalinimo iš ieškovo grupės arba dėl galimo jo pasitraukimo iš grupės terminų pratęsimo³⁷⁵.

Teisė pareikšti prieštaravimus dėl taikos sutarties sąlygų yra suteikiama išimtinai tik grupės nariams. Grupės narių prieštaravimai dažnai yra priežastis nepatvirtinti taikos sutarties teisme³⁷⁶.

Pagal Jungtinių Valstijų civilinio proceso taisyklės šalys turi teismui pranešti apie bendrą grupės nariams išmokėtino atlyginimo sumą. Gavęs tokį pranešimą teismas turi padaryti savo sprendimo pataisymus ir nurodyti apie atsakovo pareigą primokėti grupės nuostolių atlyginimo dalį, jeigu nuostolių atlyginimo suma buvo apskaičiuota klaidingai. Priemoka iš grupės atlyginimo fondo taip pat ga-

---

³⁷³ Grimes v. Vitalink Communications Corp. 17. F. 3d 1553, 1563 (3d Cir. 1994); In re Boland Pharmaceutical Co. Generic Drug Consumer Litigation. 1994. U. S. Dist LEXIS 9236 (E. D. Pa 1994).

³⁷⁴ County of Suffolk v. Lilco. 907. F 2d 1295, 1325 (2d Cir. 1990).

³⁷⁵ Mayfield v. Barr. 985 F. 2d 1090, 1092–1093 (D. C. Cir. 1993).

³⁷⁶ Mars Steel Corp. v. Continental iLL. Nat'l Bank&Trust Co. 834. F. 2d 677, 684. (7th Cir. 1987); City of Detroit v. Grimmell Corp. 495. F. 2d 448, 464.

lima, jeigu visi grupės nariai jau gavo atlyginimą, o fondo sąskaitoje dar liko lėšų³⁷⁷. Įvykdžius taikos sutartį grupės nuostolių kompensavimo fonde dažnai lieka nepaskirstytų lėšų. Taikos sutarties tekste turi būti nurodyta, kad likusi nepaskirstyta kompensavimo fondo dalis negali būti grąžinta atsakovui. Ji yra saugoma, kol bus visiškai patenkinti gausios grupės narių reikalavimai.

Teismas taip pat svarsto klausimą apie bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Teismas nagrinėja galimybę įtraukti atstovaujančio ieškovo atlyginimą į bendrą grupės nuostolių atlyginimo sumą. Tačiau kai kurie teismai pirmenybę teikia grupei atstovaujančio ieškovo atlyginimui nustatyti nuo bendros grupės narių atlyginimo sumos. Pavyzdžiui, Jungtinių Valstijų apeliacinis teismas padarė išvadą, kad dėl ypatingos atstovaujančio ieškovo padėties jo atlyginimas nepriklauso nuo bendros nuostolių atlyginimo grupės nariams sumos³⁷⁸.

2.9.8. Teismo sprendimo ypatumai

Teismo sprendimas dėl grupės ieškinio turi būti teisėtas ir pagrįstas aplinkybėmis, kurios iširtos bylos nagrinėjimo iš esmės teisme metu. Teismo sprendimas galutinai nustato bylos šalių teises ir pareigas. Teismo sprendime turi būti nurodyta, kuriuos faktus teismas laiko nustatytais ir kokios teisės normos jiems taikomos. Teismas gali uždrausti kelti tapačius ginčus. Tapačių ieškinių draudimas priskiriamas Jungtinėse Valstijose pripažintai *res judicata* doktrina, pagal kurią kiekvienas turi teisę į teisminę gynybą, tačiau tokia gynyba gali būti suteikta tik vieną kartą vienoje byloje (įsiteisėjusio teismo sprendimo prejudicinė galia ir draudimas asmenį dar kartą patraukti atsakomybėn už tą patį teisės pažeidimą). Dėl to teismo sprendimas, priimtas byloje dėl grupės ieškinio, panaikina grupės narių galimybę kreiptis į teismą su nauju grupės ieškiniu. *Res judicata* principo taikymo pagrindu gali būti anksčiau priimtas teismo sprendimas.

---

³⁷⁷ Comment, Damage Distribution in Class Actions: the Cy Pres Remedy // U. Chi. L. Rev., 1977. Vol. 39. No. 448.

³⁷⁸ GMAC Mortgage Corp. v. Stapleton. 236 III App. 3d 486, 603 W. E. 2d 767 (1992).

Teismo sprendimas gausios grupės byloje galioja visiems grupės nariams, neatsižvelgiant į tai, ar jie dalyvavo bylos teisminiame nagrinėjime, ar ne³⁷⁹. Bylos pagal grupės ieškinius yra išimtis iš Jungtinių Valstijų civilinio proceso bendros taisyklės, kad teismo sprendimas negali būti taikomas tiems asmenims, kurie tiesiogiai nedalyvavo byloje³⁸⁰. Amerikiečių mokslininkai pastebi, kad dėl tokios išimties grupės ieškinio procesas yra išskirtinis, kai grupės narių teisė kontroliuoti jų bylos teismo nagrinėjimo eigą aukojama dėl teismo nagrinėjimo efektyvumo³⁸¹.

Lietuvoje CPK 266 straipsnis taip pat įteisina draudimą teismo sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas, todėl atitinkama išimtis iš šios teisės normos yra būtina grupės ieškinių proceso įteisinimo sąlyga.

Teismo sprendimas gausios grupės byloje turi savo ypatybių. Tokio teismo sprendimo prejudicinė galia yra silpnesnė negu dėl individualių ieškinių priimtų teismo sprendimų, galiojančių tik tiems grupės nariams, kurie nustatyti sprendime. Bet kuris nukentėjusių asmenų grupės narys, nenustatytas grupės patvirtinimo metu, turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu atsakovui, kai atstovaujantis ieškovas grupės ieškinio procese jo teisėms ir interesams atstovavo neadekvačiai. Tokio ieškinio pagrindu yra atitinkamas pranešimas apie teisminį grupės ieškinio nagrinėjimą. Grupės nario teisė kreiptis su tokiu ieškiniu grindžiama Jungtinių Valstijų civilinio proceso teisės nuostatomis, neleidžiančiomis pažeisti bet kurio asmens teisę į tinkamą teismo procesą. Pagal grupės narių, kurių nesaisto teismo sprendimo grupės byloje teisinė galia, pareiškimus dėl grupės ieškinio nagrinėjimo procedūrų pažeidimų teismas turi teisę teismo sprendimą grupės byloje panaikinti³⁸².

Teismo sprendime dėl grupės ieškinio turi būti nurodyta nuostolių atlyginimo grupės nariams suma ir kokia dalimi atlyginami kiekvieno grupės nario asmeniniai nuostoliai. Kai kuriais atvejais teismas turi teisę priimti sprendimą dėl kiekvieno grupės nario ir

---

³⁷⁹ Hansberry v. Lee. 311 U. S. 32, 61 S. Ct 115, 85 L. Ed. 22 (1940).

³⁸⁰ Friedenthal J. H., Kane M. K., Miller A. R. Civil Procedure. P. 537.

³⁸¹ Ten pat. P. 757.

³⁸² McCarthy v. Director of Selective Serv. Sys. 322 F. Supp. 1032 (E. D. Wis. 1970).

uždrausti atsakovo neteisėtus veiksmus arba įpareigoti atsakovą atlikti tam tikrus veiksmus gausios grupės narių naudai. Teismo sprendime grupės byloje taip pat turi būti nustatytas grupės advokato honoraro dydis.

2.9.9. Vykdomo proceso ypatumai

Įsiteisėję teismo sprendimai dėl grupės ieškinio turi būti vykdomi. Teismo sprendimo grupės ieškinio byloje vykdymas turi savo ypatybių.

Pagrindinis vykdymo proceso tikslas yra greitas, veiksmingas ir teisingas teismo sprendimo įvykdymas. Jis turi būti atliktas taip, kad visi grupės nariai galėtų pasakyti, jog jų teisės buvo apgintos tinkamai³⁸³.

Kai kuriais atvejais, siekiant užtikrinti būsimojo teismo sprendimo įvykdymą, dar bylos parengimo teisminiam nagrinėjimui stadijoje teismas gali sudaryti specialius kompensacinius fondus iš atsakovo lėšų, kad palengvintų vykdymo procedūras gausios grupės naudai. Kai yra keletas atsakovų, fondas sudaromas iš jų piniginių išteklių, kad pakaktų gausios grupės narių numatomiems nuostoliams atlyginti.

Pagal Jungtinių Valstijų įstatymus vykdant teismo sprendimą dėl pinigų išieškojimo iš atsakovo, kuris atsisako geranoriškai įvykdyti teismo sprendimą, areštuojamas jam priklausantis turtas. Jeigu atsakovas turi pakankamai lėšų gausios grupės narių žalai atlyginti, tai sudaromas specialus kompensacinis fondas. Jeigu atsakovas neturi lėšų, kurių pakaktų teismo sprendimui įvykdyti, tai parduodamas kitas atsakovo turtas ir iš gautų lėšų sudaromas grupės kompensacinis fondas.

Jungtinėse Valstijose vykdymo procesą reguliuoja federaliniai ir valstijų įstatymai. Kai kuriose valstijose nustatytos išsamios išieškojimo iš atsakovo turto pagal teismo sprendimą gausios grupės naudai procedūros. Vykdamas teismo sprendimus, kai reikia parduoti skolininko turta, atstovaujantis ieškovas turi gauti vykdomąjį raštą atsakovo turto areštui. Toks vykdomasis raštas galioja tam tikrą

---

³⁸³ Пучинский В. К. Гражданский процесс США. – Москва, 1985.

laikotarpį. Jeigu įstatymu nustatytas terminas pasibaigė, būtina gauti naują vykdomąjį raštą.

Areštuotas atsakovo turtas gali būti parduodamas pagal teismo sprendimą viešose varžytynėse, o jeigu gauta suma bus didesnė, negu reikia pagal teismo sprendimą, skirtumas atiduodamas atsakovui. Daugelyje valstijų yra specialūs turto pardavimo apribojimai, jei turto kaina savo verte viršija išieškojimo sumą, todėl:

- 1) parduodant turtą reikia vengti disproporcijos, kai pardavimo kaina viršija išieškojimo sumą;
- 2) nekilnojamasis turtas gali būti padalytas į dalis;
- 3) parduodant turtą turi būti atsižvelgiama į atsakovo nuomonę, kuris turtas turi būti parduodamas pirmiausia.

Kai kuriose valstijose vykdymo procese veikia imuniteto teisė, ginanti įvairių rūšių atsakovo turtą. Pavyzdžiui, išieškojimas negali būti nukreiptas į gyvenamąjį būstą ar į asmeninius atsakovo daiktus.

Pagal teismo sprendimą atsakovas turi pervesti nustatytą sumą į teismo nurodytą sąskaitą. Vėliau grupėms nariams pranešama apie priimtą teismo sprendimą ir specialaus kompensacinio fondo sudarymą.

Pagal Jungtinių Valstijų grupės bylų vykdymo proceso taisyklės kiekvienas grupės narys turi teisę kreiptis į teismą dėl savo nuostolių dalies atlyginimo iš kompensacinio fondo. Toks asmuo turi įrodyti, kad priklauso gausiai grupei. Priklausymas gausiai grupei nustatomas teisme pateikus atitinkamus dokumentus: kompanijos akcijas, asmens dokumentus ir pan. Jei teismo sprendimu patvirtinamas asmens priklausymas grupei, šiam asmeniui atlyginami nuostoliai. Kartais klausimo apie priklausymą gausiai grupei sprendimą teismas gali perduoti pačiam fondui, nes dažniausiai fondas turi specialius etatinius darbuotojus, sugebančius tinkamai atlikti visas būtinas funkcijas, susijusias su kompensacijų nukentėjusiems asmenims išmokėjimu pagal teismo sprendimą grupės ieškinio byloje.

2.9.10. Advokatų vaidmuo grupės ieškinių procese

Rungimosi procesas reikalauja, kad grupės ieškinio procese dalyvautų profesionalūs teisininkai, advokatai. Advokato padėtis grupės ieškinio procese turi daug svarbių ypatybių.

Grupės advokato paskyrimą, tokio paskyrimo tvarką, advokato honoraro nustatymą grupės ieškinių procese reglamentuoja 2003 metais naujai priimta FCPT 23 (g) taisyklė. Teismas, tvirtindamas grupę, turi paskirti grupės advokatą. Grupės advokatas turi sąžiningai ir adekvačiai atstovauti grupės interesams.

Skirdamas grupės advokatą, teismas turi įvertinti:

- 1) darbą, kurį atliko advokatas, nustatydamas potencialius grupės reikalavimus;
- 2) advokato patirtį atstovaujant bylose dėl grupės ieškinių, patirtį kitose sudėtingose bylose ir reikalavimus, nurodytus dabartiniame grupės ieškinyje;
- 3) advokato žinias apie taikytiną teisę;
- 4) lėšas, kurias advokatas skirs atstovaudamas grupei.

Teismas gali įvertinti ir kitas aplinkybes, susijusias su advokato gebėjimais sąžiningai ir adekvačiai atstovauti grupės interesams. Teismas gali nurodyti galimam grupės advokatui pateikti informaciją, susijusią su svarbiomis jo paskyrimo aplinkybėmis, ir pasiūlymus dėl advokato honoraro bei neapmokestinamų išlaidų ir priimti įvairias nutartis, susijusias su advokato paskyrimu.

Prieš patvirtindamas grupės ieškinį, teismas gali laikinai paskirti advokatą, kuris veiktų numanomos grupės vardu. Kai yra tik vienas kandidatas į grupės advokatus, teismas gali jį paskirti tik tuo atveju, jeigu jis atitinka visus reikalavimus. Kai yra keli reikalavimus atitinkantys kandidatai, tai teismas paskiria tą, kuris galėtų geriausiai atstovauti grupės interesams.

Teismo nutartyje dėl grupės advokato paskyrimo gali būti išspręstas klausimas dėl advokato honoraro ir neapmokestinamų išlaidų. Grupės ieškinių byloje teismas gali priteisti įstatymų nustatytą ar šalių sutartą protingą advokato honorarą ir neapmokestinamas išlaidas. Prašymas dėl advokato honoraro ir neapmokestinamų išlaidų atlyginimo turi būti pateiktas per teismo nustatytą terminą. Pranešimas apie tokį prašymą turi būti įteiktas bylos šalims ir tinkamu būdu informuojami visi grupės nariai. Grupės nariai arba šalis, iš kurios reikalaujama priteisti išlaidas, gali pateikti prieštaravimus dėl šio prašymo. Teismas gali šį prašymą nagrinėti teismo posėdyje, kad nustatytų faktus ir pateiktų teisinę išvadą dėl jo.

Teisinei pozicijai kaip advokato strategijai parengti skiriamas didelis dėmesys. Grupės ieškinių teisminis nagrinėjimas – daug etapų turintis, sudėtingas, imlus darbui ir brangus procesas, reikalaujantis didelių jame dalyvaujančio advokato pastangų. Pagrindinis klausimas, į kurį turi atsakyti grupės advokatas, tai ar yra faktinės ir teisinės aplinkybės kreiptis į teismą su grupės ieškiniu. Juk grupės ieškinys ieškoviui siūlo įvairių pranašumų, iš jų – visos grupės interesų patenkinimą ir atsakovo kaltės pripažinimą, o tai yra gera paskata naujiems grupės ieškiniams.

Jungtinėse Valstijose yra specialių teisinių firmų, kurios specializuojasi teikiant advokatų paslaugas tik grupės ieškinių bylose. Tokios advokatų firmos dažniausiai turi pakankamai lėšų ir galimybių tinkamai pasirengti nagrinėti grupės ieškinius.

Advokatų honoraro klausimas yra vienas iš labiausiai svarstomų Jungtinių Valstijų teisės literatūroje apie grupės ieškinio institutą. Galimybė tokiose bylose gauti didelį advokato honorarą labiau nei kiti veiksniai lėmė grupės ieškinio vystymąsi šioje šalyje.

Advokato veiklą gausios grupės byloje kontroliuoja teismas. Teismas stebi, kaip advokatas atstovauja visų gausios grupės narių interesams. Pasibaigus grupės ieškinio procesui, advokatas neturi teisės ginti grupės narių interesų individualia tvarka. Toks draudimas yra įteisintas Amerikos advokatų profesinės veiklos kodekso 5.6 taisyklėje³⁸⁴.

---

³⁸⁴ American Bar Association Model Rules of Professional Conduct // http://www.abanet.org/cpr/mrpc/mrpc_toc.html

---

3.

RES JUDICATA PRINCIPO ĮGYVENDINIMO GRUPĖS IEŠKINIŲ PROCESE PROBLEMAS

CPK 49 straipsnio 5 dalimi įteisinus viešojo intereso gynybą grupės ieškinais, iškilo tokio proceso funkcionavimo užtikrinimo problemos³⁸⁵. Viena iš svarbesnių yra *res judicata* principo taikymo problema grupės ieškiniuose³⁸⁶.

Res judicata principo taikymo efektas pasireiškia dviem aspektais – negatyviuoju ir pozityviuoju. Negatyvusis *res judicata* principo efektas pasireiškia tuo, kad bylos šalys negali pakartotinai pareikšti tapataus ieškinio (lot. *non bis in idem*), o pozityvusis *res judicata* principo efektas pasireiškia tuo, kad teismo sprendimas gali būti naudojamas kaip reikalavimo pagrindas kitoje civilinėje byloje, t. y. teismo sprendimas įgyja prejudicinę galią, ir juo nustatyti faktai negali būti bylos šalių ginčijami kitose bylose³⁸⁷.

---

³⁸⁵ Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse // Jurisprudencija. 2003. Nr. 37(29). P. 26–34.

³⁸⁶ Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44). P. 150–162.

³⁸⁷ Mikelėnas V. Civilinis procesas. II dalis. – Vilnius: Justitia, 1997. P. 129–131.

Grupės ieškinio byloje priimto teismo sprendimo *res judicata* galia išplečiama visai grupei. Minėtas *res judicata* principo aspektas padeda atskleisti grupės ieškinio esmę. Dėl šio *res judicata* principo aspekto Jungtinėse Valstijose iki 1966 m. FCPT pakeitimo tariamasis grupės ieškinys (angl. *spurious class action*) ir Prancūzijos bendras kelių ieškovų pareikštas ieškinys (pranc. *action en représentation conjointe*) nėra laikomi grupės ieškinais, nes bylose pagal šiuos ieškinius teismo sprendimų *res judicata* galia susijusi tik su tais asmenimis, kurie specialiai pritarė būti įtraukiami (angl. *opt in*) į grupę ar pasirašydami atskirą dokumentą specialiai įgaliojo asociaciją atstovauti jų interesams teisme. Analogiškai ir Lietuvoje privalomas ir fakultatyvinis procesinis bendrininkavimas neturėtų būti tapatinami su grupės ieškinio institutu dėl teismo sprendimo *res judicata* galios³⁸⁸.

Grupės ieškiniuose teismo sprendimo *res judicata* galia, kitaip nei klasikinėje civilinio proceso doktrinoje, turėtų būti taikoma nedalyvavusiems byloje asmenims. Sistemiškai aiškinant CPK, galima manyti, kad ir Lietuvoje toks požiūris yra įmanomas. Ši mintis pastebima CPK 182 straipsnio 2 punkte, kuris atleidžia dalyvaujančius byloje asmenis nuo pareigos įrodinėti aplinkybes, nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu ankstesnėje byloje, kurioje jie nedalyvavo, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad CPK 182 straipsnio ryšys su CPK 49 straipsnio 5 dalimi nėra pakankamai akivaizdus, todėl nėra aiškaus atsakymo, ar grupės ieškiniuose teismo sprendimo prejudicinė galia taikytina ir nedalyvavusiems byloje asmenims³⁸⁹.

Nepaisant pastebėtų trūkumų ir neaiškumų, CPK nuostata dėl teismo sprendimo *res judicata* galios nedalyvavusiems byloje asmenims yra tinkama grupės ieškinio sampratai pagrįsti bei grupės ieškinių procesui įtvirtinti ir galėtų būti taikoma teismo sprendimams, priimtiems grupės ieškinių procesuose. Tačiau grupės ieškinių procesui visiškai netinkama dabartinė CPK 266 straipsnio formuluoatė, kuri be jokių išimčių draudžia teismo sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas, todėl *res judicata* prin-

---

³⁸⁸ Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44). P. 150–162.

³⁸⁹ Ten pat.

cipo taikymo grupės ieškinių procesuose problema CPK yra dar neišspręsta, tad aktuali.

Kai Lietuvoje yra tokia padėtis, ypač svarbu atlikti *res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškiniuose problemos teorijos ir praktikos mokslinius tyrimus ir apibendrinti užsienio valstybių patirtį šioje srityje.

3.1. *Res judicata* principo taikymo tikslai ir riboskontinentinės ir bendrosios teisės sistemose

Kontinentinės ir bendrosios teisės sistemoje pagrindiniai *res judicata* principo taikymo tikslai yra tokie pat. *Res judicata* principas ir vienoje, ir kitoje teisės sistemoje taikomas, kad būtų užkirstas kelias pakartotinai pareikšti tapatų ieškinį teisme (negatyvusis *res judicata* principo efektas): šalys ir kiti byloje dalyvavę asmenys neturi teisės dėl to paties ginčo kreiptis į teismą su ieškiniu, nes priimtas teismo sprendimas yra galutinis (angl. *finality of judgements*). *Res judicata* principas abiejose teisės sistemose apima ne tik draudimą pakartoti procesą pareiškiant tapatų ieškinį (angl. *claim preclusion*), bet ir teismo sprendimo prejudicinę galią (angl. *issue preclusion* arba *collateral estoppel*) – dalyvavę byloje asmenys netenka teisės ginčyti teismo nustatytus faktus ir teisinius santykius, taip pat teismo nustatytų aplinkybių nereikia iš naujo įrodinėti kitoje byloje (pozityvusis *res judicata* principo efektas).

Tačiau minėtose teisės sistemose yra nevienodos *res judicata* principo veikimo ribos. Kontinentinės teisės sistemos šalyse *res judicata* principo veikimas apima tik reikalavimus, kurie buvo pareikšti pirmojoje byloje, t. y. tik šie reikalavimai negali būti pakartotinai iškelti vėlesnėse bylose, turinčiose tą patį pagrindą. Todėl iš to paties ginčo kylantys reikalavimai, kurie nebuvo pareikšti pirmojoje byloje, gali tapti vėlesnės civilinės bylos ieškinio dalyku.

Bendrosios teisės sistemos šalyse *res judicata* principo veikimo ribos yra kiek kitokios, nes vėlesnėje byloje draudžiama pareikšti ne tik tuos pačius reikalavimus, bet ir tuos reikalavimus, kurie poten-

cialiai galėjo būti, tačiau nebuvo pareikšti pirmojoje byloje. Tai reiškia, kad visi reikalavimai, kurie gali būti pareikšti civilinėje byloje, turi būti pareikšti, kitaip netenkama teisės juos pareikšti vėlesnėse bylose³⁹⁰. Toks griežtas požiūris į *res judicata* principo taikymą tampa labiau suprantamas ir pateisinamas, kai yra nagrinėjamas siejant su visa teisine sistema. Pavyzdžiui, Jungtinėse Valstijose griežtą požiūrį į *res judicata* principo taikymą atsveria kitos procesinės priemonės: liberali įrodymų atskleidimo procedūra (angl. *discovery*), ieškinio dalyko pakeitimo liberalesnės taisyklės, teisėjo diskrecija teismo sprendimu išspręsti klausimus, kurių šalys tiesiogiai savo ieškiniuose nenurodė³⁹¹. Kai kuriais atvejais Jungtinių Valstijų teismai gali ir netaikyti *res judicata* taisyklių, jei bylos aplinkybės rodo, kad tai tinkamiausias proceso kelias, jeigu pripažįstama, jog taip yra teisinga³⁹².

Nustatyti faktiniai *res judicata* principo veikimo skirtumai kontinentinės ir bendrosios teisės sistemose rodo, kad požiūris į šio principo veikimą bei šio veikimo ribas yra ir gali būti nevienareikšmiškas, todėl gali būti diskutuojama dėl *res judicata* principo veikimo objektinių, subjektinių ir laiko ribų, ypač sprendžiant grupės ieškinio instituto įteisinimo ir funkcionavimo problemas.

3.2. *Res judicata* principo ypatumai grupės ieškinių procese

Kuriant grupės ieškinių proceso modelį Lietuvoje vieni iš labiausiai diskutuotinių klausimų yra šie: 1) ar teismo sprendimo *res judicata* galia automatiškai turėtų būti susijusi su grupės nariais, išskyrus atvejus, kai jie pasitraukia iš grupės iškelus bylą, 2) ar iškelus bylą iš grupės narių turėtų būti reikalaujama imtis įstojimą į bylą

---

³⁹⁰ *Allen v. McCurry*, 449 U.S. 1980. (“under *res judicata*, a final judgment on the merits of an action precludes the parties or their privies from relitigating issues that were or could have been raised in that action”).

³⁹¹ Fleming J., Hazard G. C., Leubsdorf J. *Civil Procedure*. 2001.

³⁹² Restatement (Second) of Judgments §§ 20, 26, 28. 1982; Wright, Miller, Cooper, *Federal Practice and Procedure: Jurisdiction 2d* § 4415, 4426. 2000.

patvirtinančių veiksmų tam, kad jiems būtų taikoma teismo sprendimo *res judicata* galia.

Res judicata principo galia tradiciniame individualistiniame civiliniame procese tampa rimta kliūtimi įtvirtinant grupės ieškinius kontinentinės teisės sistemos valstybėse. Čia teismo sprendimo *res judicata* galia taikoma tik dalyvavusiems byloje asmenims, todėl į procesą neįtraukti tretieji asmenys negali pasinaudoti tokio sprendimo *prejudicine* galia, nors teismo sprendimas ir būtų susijęs su jų interesais (subjektinės *res judicata* principo ribos). Teismo sprendimas, kurio teisinė galia susijusi tik su byloje dalyvavusiais asmenimis, netenka prasmės grupės ieškinių procese.

Jungtinėse Valstijose gana ilgai buvo priešinamasi idėjai, kad teismo sprendimai grupės ieškinių bylose sukeltų teisinės pasekmės ir nedalyvavusiems byloje asmenims, t. y. kad grupės ieškinių bylose priimti sprendimai turėtų *res judicata* principo *erga omnes* (lot. *erga omnes* – prieš visus) galią, ypač tais atvejais, kai sprendimas nepalankus grupei. Pirmoji grupės ieškinius Jungtinėse Valstijose reglamentuojanti rašytinė taisyklė nustatė, kad „sprendimas neturės prejudicinės galios visoms nedalyvavusių šalių teisėms ir ieškiniams“³⁹³. Tačiau neretai teismai tiesiog atvirai ignoruodavo šią taisyklę³⁹⁴. FCPT 23 taisyklės 1966 metų pakeitimai aiškiai įteisino dėl grupės ieškinių priimto sprendimo *res judicata* galią visiems grupės nariams, nesvarbu, ar teismo sprendimu grupės ieškinyms patenkinamas, ar ne (FCPT 23 (c) (2) (B) ir 23 (c) (3) taisyklė)³⁹⁵.

Grupės ieškinyms yra ieškinyms, kuriuo siekiama apginti ne tik dalyvaujančių, bet ir nedalyvaujančių bei nedalyvausančių byloje as-

³⁹³ Federal Equity Rule 48 (1842) // <http://www.abanet.org/buslaw/blt/2002-07-08/spence.html>

³⁹⁴ *Smith v. Swormstedt*, 57 U. S. 288 (1850).

³⁹⁵ FCPT 23 (c) (2) (B): „Teismo sprendimas, neatsižvelgiant į tai, ar jis palankus, ar ne, lies visus narius, kurie neprašė jų pašalinti.“

FCPT 23 (c) (3): „Teismo sprendimas dėl ieškinių, patvirtinto kaip grupės ieškinyms pagal (b)(1) ar (b)(2) dalies sąlygas, neatsižvelgiant į tai, ar jis palankus grupei, ar ne, apims ir bus taikomas tiems, kuriuos teismas pripažins grupės nariais. Teismo sprendime dėl ieškinių, patvirtinto kaip grupės ieškinyms pagal (b)(3) dalies sąlygas, neatsižvelgiant į tai, ar jis palankus grupei, ar ne, turi būti apimti ir tiksliai nurodyti ar apibūdinti visi, kurie buvo informuoti pagal (c)(2) dalies reikalavimus, ir kurie neprašė jų pašalinti, ir kuriuos teismas pripažins grupės nariais.“

menų grupės interesus, todėl teismo sprendimo teisinė galia turi turėti *res judicata* principo *ultra partes* (lot. *ultra partes* – už šalių) galią. Iki 1966 m. FCPT įteisinta viena iš trijų grupės ieškinių rūšių – tariamasis grupės ieškinys (angl. *spurious class action*) – neturėjo *ultra partes* efekto, todėl buvo laikomas ne grupės ieškiniu, o procesinio bendrininkavimo priemone, kuriai reikalingas išankstinis teismo leidimas.

Grupės ieškinių proceso esminiu elementu tampa individualiam procesui nebūdingas *res judicata* principo *erga omnes* (lot. *erga omnes* – prieš visus) pobūdis. „Kai tik sprendimas dėl grupės ieškinių tampa privalomas visai grupei, prieiname prie grupės ieškinių esmės.“³⁹⁶ Kai kurie teisininkai įrodinėja, kad kai grupės ieškinių dalykas yra išsklaidytoji (difuzinė) teisė, tai būtina atitinkamą efektą suteikti ir teismo sprendimui, t. y. teismo sprendimas neturėtų būti glaudžiai susietas su konkrečiais asmenimis³⁹⁷.

Sprendžiant klausimą dėl grupės ieškinių įtvirtinimo įstatymuose, ypatingą vietą užima *res judicata* principo problema. Grupės ieškinių dalykas yra ir nedalyvaujančių asmenų teisės ir interesai, todėl jie turi būti apsaugoti nuo nesąžiningo ir nekompetentingo atstovavimo. Tai gali būti įgyvendinama grupės ieškinių procese vykdant atstovavimo adekvatumo teisminę kontrolę ir (ar) nustatant *res judicata* principo veikimo grupės ieškiniuose tam tikrą reglamentavimą, taip pat turi būti rūpinamasi užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp atstovavimo grupės interesams sąžiningumo ir teismo sprendimo *res judicata* galios.

Kad būtų pasiekta pusiausvyrą tarp atstovavimo grupės interesams sąžiningumo ir teismo sprendimo *res judicata* galios, praktikoje naudojamos dvi pagrindinės alternatyvos: arba teismo sprendimas tampa privalomas visiems grupės nariams, nesvarbu, kokia bylos baigtis, tai yra dominuojanti taisyklė bendrosios teisės sistemos

---

³⁹⁶ Hazard G. C. et al. An Historical Analysis of the Binding Effect of Class Suits // University of Pennsylvania Law Review. 1998. Vol. 146. P. 1849–1850.

³⁹⁷ Taruffo M. Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi / Vittorio Denti ed. 1976. P. 330.

šalių grupės ieškinių doktrinos³⁹⁸, arba teismo sprendimas tampa privalomas visiems grupės nariams tik tada, kai teismo sprendimas yra palankus grupei. Pastarasis variantas Jungtinių Valstijų teisėje žinomas kaip vienakryptė prejudicija (angl. *one way preclusion*), o kontinentinės teisės sistemos terminologijoje tai vadinama „atsižvelgiant į proceso baigtį“ (lot. *secundum eventum litis*).

Teismo sprendimo *res judicata* principo galia grupės ieškinio bylose yra daug svarbesnė kontinentinės teisės sistemos šalyse, nes čia teismo precedentas formaliai nepripažįstamas, arba nepakanamai išplėtotas, o *res judicata* principo samprata kiek kitokia negu bendrosios teisės sistemos šalyse.

3.3. Teismo sprendimo *res judicata* galios priklausomybės nuo bylos baigties problemos

Grupės ieškinių bylose išplečiant *res judicata* principo veikimo ribas, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas grupės narių apsaugai nuo nesąžiningo ir nekompetentingo atstovavimo. Praktikoje tai pasiekama nustatant teismo sprendimo *res judicata* galios atitinkamą priklausomybę nuo bylos baigties. Panagrinėsime, kaip tai daroma Brazilijoje ir Jungtinėse Valstijose grupės ieškinių bylose. Šių dviejų valstybių pasirinkimas yra neatsitiktinis. Tose valstybėse yra labiausiai išplėtoti, seniausi ir skirtingai reglamentuojami grupės ieškinio institutai, jos turi didelę patirtį šioje srityje. Be to, Brazilija yra kontinentinės teisės sistemos šalis, o Jungtinės Valstijos – bendrosios teisės sistemos šalis, todėl šių valstybių grupės ieškinio proceso teisės ir praktikos analizė gali geriausiai padėti atskleisti ir spręsti nagrinėjamas problemas.

Brazilijos vartotojų teisių apsaugos ir gynimo kodekso 103 straipsniu nustatyta, kad teismo sprendimas dėl grupės ieškinio turi *res judicata* galią ir yra privalomas visiems grupės nariams, jeigu

---

³⁹⁸ FCPT 23 (c) (2) (B); (c) (3) taisyklės (1966 m.); Ontario Class Proceeding Act, S. O., 27 (3) taisyklė (1992 m.); Quebec Code of Civil Procedure, S. Q., 48 skyrius, 1027 straipsnis (1976 m.).

neturi neigiamo poveikio individualiems grupės narių interesams ar teisėms, ir nustatytais atvejais akcentuojama galimybė pareikšti individualius ieškinius dėl žalos atlyginimo³⁹⁹. Tai reiškia, kad jeigu grupės ieškinyms patenkinamas, visi asmenys, net ir nedalyvavę byloje, galės pasinaudoti sprendimo prejudicine galia. Jei grupės ieškinyms teismo sprendimu atmetamas, tai grupės ieškinyms dėl tų pačių grupės teisių ir interesų pakartotinai negali būti pareikštas, tačiau grupės nariams toks teismo sprendimas neužkerta kelio tolimesniems procesams – kiekvienas iš jų gali kreiptis atskirai į teismą dėl savo individualių teisių ir interesų gynimo.

Transindividualios (difuzinės ir kolektyvinės) grupės teisės yra glaudžiai susijusios su individualiomis grupės narių teisėmis. Difuzinės teisės pažeidimas, pavyzdžiui, teisės į neklaidinančią reklamą pažeidimas, gali lemti ir individualių teisių pažeidimus, todėl dėl savo bendros kilmės jos vadinamos homogeniškomis. Šiuo atveju grupės ieškinių dalykas yra kelio užkirtimas klaidinančiai reklamai

---

³⁹⁹ Brazilijos vartotojų teisių apsaugos ir gynimo kodekso 103 straipsnis.

„Teismo sprendimai dėl šiame kodekse nurodytų grupės ieškinių turės *res judicata* galią ir bus:

I. *erga omnes* grupės ieškiniuose dėl difuzinių teisių gynimo, nebent ieškinyms bus pripažintas nepagrįstu dėl įrodymų nepakankamumo, ir šiuo atveju bet kuri institucija, turinti teisę pareikšti grupės ieškinį, galės pareikšti tapatų ieškinį, pagrįsdama jį naujais įrodymais;

II. *ultra partes* grupės ieškiniuose dėl kolektyvinių teisių gynimo, bet apribotas grupe, nebent ieškinyms bus pripažintas nepagrįstu dėl įrodymų nepakankamumo, ir šiuo atveju bet kuri institucija, turinti teisę pareikšti grupės ieškinį, galės pareikšti tapatų ieškinį, pagrįsdama jį naujais įrodymais;

III. *erga omnes* grupės ieškiniuose dėl homogeniškų individualių teisių gynimo, jei teismo sprendimas palankus visiems grupės nariams.

1 dalis. *Res judicata* efektas, nurodytas 1 ir 2 punktuose, neturi neigiamo poveikio individualiems grupės narių interesams ar teisėms.

2 dalis. Jei atmetamas ieškinyms dėl 3 punkte nurodytų teisių gynimo, tai nedalyvavę grupės nariai, kurie neįstojo į procesą bendraieškiais, gali pareikšti individualius ieškinius dėl žalos atlyginimo.

3 dalis. Grupės ieškinių byloje dėl difuzinių ir kolektyvinių teisių gynimo priimtų teismo sprendimų *res judicata* efektas neturės neigiamo poveikio individualioms teisėms grupės narių, kurie galės pareikšti individualius ar grupės ieškinius dėl žalos atlyginimo. Tačiau, jei ieškinyms patenkinamas, teismo sprendimu dėl grupės ieškinių galės pasinaudoti grupės nariai, kurie galės pareikšti individualius ieškinius dėl žalos apskaičiavimo, ir pagal 96–99 straipsnius reikalauti, kad jis būtų įvykdytas.“

(angl. *injunctive class action*). Jei grupės ieškinys patenkinamas, tai ne tik tokia reklama turės būti nutraukta, bet ir visiems grupės nariams šis sprendimas turės *res judicata* galią. Pareikšdami individualius ieškinius dėl žalos, kurią padarė klaidinanti reklama, atlyginimo, grupės nariai jau neturės įrodinėti, kad reklama buvo klaidinanti. Jei grupės ieškinys bus atmestas, tai reklama nebus pripažinta kaip klaidinanti ir todėl nebus nutraukta. Toks sprendimas turi *res judicata* galią, ir grupė kaip tikroji grupės ieškinio proceso šalis negalės pareikšti tapataus grupės ieškinio. Vis dėlto grupės nariai turės teisę kreiptis į teismą su individualiais ieškiniiais ir reikalauti pripažinti reklamą klaidinančia bei atlyginti dėl jos atsiradusią žalą.

Kad būtų visiškai atskleistas *res judicata* principo veikimas Brazilijos teisėje, yra svarbu aptarti teismo sprendimų, kuriais grupės ieškinių bylose ginamos homogeniškos individualios teisės, teisinę galią. Brazilijoje grupės ieškiniai dėl grupės nariams padarytos žalos atlyginimo yra deklaratyvaus pobūdžio, nes jais leidžiama siekti tik atsakovo civilinės atsakomybės fakto konstatavimo. Jei toks grupės ieškinys patenkinamas, kiekvienam grupės nariui taikoma šio sprendimo *res judicata* galia, tačiau, siekdamas, kad būtų atlyginti patirti nuostoliai, grupės narys turi kreiptis su atskiru ieškiniu į teismą ir įrodyti, jog jis yra tos grupės narys ir nuostolių dydį. Jei deklaratyvus grupės ieškinys patiria nesėkmę, tai grupės nariai nėra saistomi tokio sprendimo *res judicata* galia ir gali individualiai kreiptis į teismą bei įrodinėti pagrįstumą tų reikalavimų, kurių nepavyko įrodyti grupės ieškinio procese.

Grupės ieškinių procesas Brazilijoje išsiskiria ypač didelėmis naujovėmis. Priešingai nei tradicinėje *res judicata* principo sampratoje, Brazilijos įstatymuose įteisinta, jog teismo sprendimas neturi *res judicata* galios, jei grupės ieškinys yra atmestas dėl to, kad buvo pripažintas kaip nepagrįstas dėl įrodymų trūkumo. Tokiu atveju bet kuris grupės atstovas gali pareikšti tokį pat grupės ieškinį, jei pateikiama naujų įrodymų (pvz., vystantis mokslui atrandama naujų duomenų apie tam tikrų produktų sukeltą žalą). Pripažįstama, kad ši nuostata yra sunkiai įgyvendinama, nes manoma, kad tokiu atveju teismas savo sprendime turėtų aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyti, jog grupės ieškinys nepagrįstas dėl įrodymų trūkumo, o tai praktikoje yra mažai tikėtina.

Res judicata principo veikimo sistema, kuri priklauso nuo teismo proceso rezultato, svarbi ne tik kontinentinės teisės sistemos šalyse. Jungtinių Valstijų teismai, nagrinėdami individualius ieškinius, dažnai taiko „*res judicata* saisto kitus, atsižvelgiant į bylos baigtį“ (lot. *res judicata erga omnes secundum eventum litis*) taisyklę⁴⁰⁰. Tai reiškia, kad teismo sprendimo *res judicata* galia saisto kitus, kai ieškinys patenkinamas, ir teismo sprendimas neturi *res judicata* galios kitiems asmenims, kai ieškinys atmetamas. Šios taisyklės taikymo ypatumus paaiškina toks pavyzdys. Autoavarijoje buvo sužaloti autobuso keleiviai. Keleivis A padavė į teismą transporto bendrovę ir tvirtino, kad avarija įvyko dėl autobuso vairuotojo neatšargumo. Jei teismas pripažįsta, kad transporto bendrovė atsakinga už padarytą žalą, tai kitoje byloje, iškeltoje pagal keleivio B ieškinį, teismas gali civilinės atsakomybės klausimą laikyti išspręstą taip pat, kaip tai nuspręsta pirmoje byloje, tačiau darydamas prielaidą, kad šis klausimas pirmoje byloje buvo išnagrinėtas tinkamai. Tokios teismo diskrecijos egzistavimas pateisinamas, jeigu nėra priežasčių manyti, kad nagrinėjamoje byloje turėtų būti priimtas kitoks sprendimas. Nėra jokių teisinių priežasčių pakartoti procesą ta pačia apimtimi, nes atsakovas jau turėjo visas galimybes sąžiningam procesui. Tačiau atsakovui laimėjus pirmąją bylą, kurią inicijavo keleivis A, keleivis B nėra saistomas jokiais to sprendimo galiomis, nes jis nebuvo šalis toje byloje.

Minėta taisyklė turi išimčių. Tokia vienakryptė prejudicija nebus taikoma, jei tai atsakovo atžvilgiu neteisinga ir nesąžininga. Be to, vienakryptė prejudicija tam tikrais atvejais ieškoviui gali sukelti ir nepageidaujamų pasekmių. Jei vienoje byloje tam tikras produktas, pavyzdžiui, vaistai, galėtų būtų pripažinti sukeliančius žalą žmogaus sveikatai, tai atsakovas, siekdamas išvengti jo atsakomybę nustatančio ir prejudicinę galią turinčio teismo sprendimo, gali bylą baigti taikos sutartimi (taikos sutartyje aptartos aplinkybės neturi prejudicinės galios kitose bylose). Tada teismo sprendimas nenustatytų atsakovo atsakomybės dėl visos produkcijos partijos, todėl kiti nuo šio produkto nukentėję asmenys negalėtų pasinaudoti tokio

---

⁴⁰⁰ Bernhard v. Bank of America, 122 P.2d 892 (1942); Blonder-Tongue Lab. v. University of Ill. Found., 402 U.S. 313 (1971); Parklane Hosiery Co. v. Shore, 439 U.S. 322 (1979); Zdanok v. Glidden Co., 327 F.2d 944 (2nd Cir. 1964).

sprendimo prejudicine galia, o tokios atsakovo paveiktos faktinės aplinkybės stabdytų arba apsunkintų asmenų grupės teisių ir interesų gynybą.

Jungtinių Valstijų grupės ieškinių procese vykdoma atstovavimo adekvatumo teisminė kontrolė, todėl čia nepripažįstama „*res judicata* saisto kitus, atsižvelgiant į bylos baigtį“ taisyklė. Tačiau tai nėra pakankamai įtikinamas argumentas, nes atstovavimo interesams adekvatumas yra priemonė tinkamai ginti nesančių byloje grupės narių interesus, bet ne saistyti juos teismo sprendimo *prejudicine* galia. Jungtinėse Valstijose tam tikra funkcinė analogija taisyklei „*res judicata* saisto kitus, atsižvelgiant į bylos baigtį“ buvo ankstesnė praktika prieš grupės ieškinio patvirtinimą surengti preliminarų posėdį, kuriame iš anksto įvertinama grupės ieškinio sėkmės galimybė⁴⁰¹. Tačiau Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas 1974 metais byloje *Eisen v. Carlisle* nusprendė, jog yra neteisėta preliminariai įvertinti bylos aplinkybes ir nustatyti, kad tikėtina, jog ieškovas laimės bylą, ir dėl to perkelti bylinėjimosi išlaidų (pranešimų ieškovams) našta atsakovui⁴⁰².

Palyginkime pasitraukimo (angl. *opt out*) grupės proceso modelį⁴⁰³ ir taisyklę „*res judicata* saisto kitus, atsižvelgiant į bylos baigtį“. Jeigu yra taikoma aptariamoji taisyklė, tai neigiamo teismo sprendimo *res judicata* galia nebus skirta grupės nariams, todėl jiems pasitraukimo iš grupės klausimas neturėtų būti labai aktualus, nes nesukels jiems jokių individualių teisinių pasekmių. Manome, kad veikiant minėtai taisyklei, pasitraukimo grupės proceso modelio taikymas būtų perteklinis. Ir atvirkščiai – jeigu veikia pasitraukimo grupės proceso modelis, tai teismo sprendimo *res judicata* galia bet kuriuo atveju nesaistys pasitraukusio asmens, o tai apima daug plačiau negu taisyklė „*res judicata* saisto kitus, atsižvelgiant į bylos baigtį“. Todėl ir tokiu atveju šios taisyklės taikymas yra perteklinis,

---

⁴⁰¹ Dolgow v. Anderson, 43 F.R.D. 472 (D.C.N.Y.1968) (teismas nutarė, kad turi būti atliktas pirminis ieškinio pagrįstumo įvertinimas prieš sertifikuojant grupės ieškinių).

⁴⁰² Eisen v. Carlisle & Jacquelin, 417 U.S. 156 (1974).

⁴⁰³ Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44). P. 150–162.

nes pasitraukimo grupės proceso modelis apima šios taisyklės veikimo sritį.

Pasitraukimo grupės proceso modelis yra pateisinamas tik teisės sistemoje, kurioje teismo sprendimas dėl grupės ieškinio saisto nedalyvaujančius byloje grupės narius, nesvarbu, kokia bylos baigtis, t. y. nesvarbu, ar teismo sprendimas grupei yra naudingas, ar ne. Tačiau pasitraukimo grupės proceso modelis yra netaikytinas su taisykle „*res judicata* saisto kitus, atsižvelgiant į bylos baigtį“. Kol nedalyvaujančių byloje grupės narių nesaistys nenaudingas teismo sprendimas dėl grupės ieškinio, tol bet kuriam grupės nariui nėra jokio objektyvaus poreikio pasitraukti iš grupės.

3.4. Tapačių ieškinių taisyklė grupės ieškinių procese

Grupės ieškinių procesą *res judicata* principo taikymo požiūriu tam tikra prasme taip pat apibūdina taisyklė, neleidžianti teismui nagrinėti ieškinių, kurie yra tapatūs teismuose jau nagrinėjamiems ieškiniams. Tai tapačių ieškinių taisyklė (lot. *lis pendens*). Tapačių ieškinių taisyklė tam tikra prasme atitinka *res judicata* principą, tik *res judicata* principas taikomas jau išnagrinėtoms byloms, o tapačių ieškinių taisyklę teismas taiko nagrinėjamoms byloms.

Grupės ieškinių procese tapačių ieškinių taisyklė gali pasireikšti dviem aspektais: 1) tarp dviejų ir daugiau identiškų grupės ieškinių; 2) tarp grupės ieškinio ir atitinkamo individualaus ieškinio.

Pirmuoju aspektu tapačių ieškinių taisyklės taikymas, kai dėl vienos grupės tapačių interesų bylinėjamosi dviejose ar daugiau grupės ieškinių bylose tame pačiame ar kituose teismuose, nėra specialiai aptariamas grupės ieškinių procesą reglamentuojančiose taisyklėse, todėl taikytinos tradicinės kontinentinės teisės sistemos individualius ieškinius reglamentuojančios taisyklės: antrasis ieškinytis nepriimamas ir grąžinamas arba paliekamas nenagrinėtas.

Bendrosios teisės sistemoje šis klausimas sprendžiamas kiek kitaip nei kontinentinės teisės sistemoje, nes čia „kiekvienas teismas turi diskrecijos teisę sustabdyti procesą, jei mano, kad kitas teismas

gali tinkamiau išspręsti ginčą⁴⁰⁴. Minėta taisyklė taikoma ir Anglijoje⁴⁰⁵, išskyrus bylas, patenkančias į Europos Tarybos 2000 m. gruodžio 22 d. reglamentą „Dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdymo“ (EB Nr. 44/2001).

Kontinentinės teisės sistemoje individualius ieškinius reglamentuojančios tapačių ieškinių taisyklės taikymas grupės ieškiniams negali būti laikomas pačia tinkamiausia grupės interesų gynimo forma. Pagal kontinentinės teisės sistemos bendrąją taisyklę bylos ribas apibrėžia ieškinys. Teismas negali peržengti ieškiniu nustatytų bylos ribų⁴⁰⁶, išskyrus kai kurias išimtis (pvz., Lietuvoje šeimos ir darbo bylose), nes ieškinio dalyko pakeitimo teisė yra suteikiama tik ieškovui ir tai yra griežtai reglamentuojama. Teismo sprendimo pagal pirmąjį ieškinį prejudicija gali grupės nariams atnešti ir žalos, jei bylą ves nekompetentingas atstovas, kuris nepakankamai kvalifikuotai suformuluos ieškinio dalyką.

Manome, kad Lietuvoje geriausia būtų sukurti lanksčias tapačių ieškinių taisykles, kurios leistų sujungti tapačius grupės ieškinius, pasirinkti ieškinį su plačiausiu dalyku, leisti vienos bylos atstovaujantiems ieškovams įstoti į kitą bylą arba įteisinti įvairias visų šių priemonių kombinacijas.

Antrasis tapačių ieškinių taisyklės taikymo aspektas, kai grupės ieškinys, kaip ir atitinkamas individualus ieškinys, pareiškiamas remiantis tuo pačiu pagrindu. Ši situacija tiksliau apibūdinama kaip grupės ieškinys, iš dalies sutampantis su individualiais ieškiniiais, nei kaip tradicinis tapačių ieškinių taisyklės taikymo atvejis. Toks pavyzdys galėtų būti grupės ieškinys dėl klaidinančios reklamos uždraudimo ir tuo pačiu metu vykstantis procesas dėl vartotojo pareikšto individualaus ieškinio dėl ta pačia klaidinančia reklama sukeltos žalos atlyginimo.

Brazilijos vartotojų teisių apsaugos ir gynimo kodekso 104 straipsnis įtvirtina bendrąją taisyklę, pagal kurią grupės narių individualūs ieškiniai visada turi pirmenybę prieš grupės ieškinius. Jei-

---

⁴⁰⁴ Friedenthal et al. Civil Procedure. 1999. P. 194.

⁴⁰⁵ Andrews N. Principles of Civil Procedure. 1994. P. 105.

⁴⁰⁶ Vokietija (CPK 308 (1) str.), Prancūzija (CPK 4 ir 5 str.), Italija (CPK 112 str.).

gu grupės narys nori savarankiškai ginti savo individualią teisę, jis tai gali daryti nepaisydamas grupės ieškinio ar grupės ieškinio proceso baigties. Atsakovui informavus ieškovą individualaus ieškinio byloje apie tuo pačiu metu vykstantį atitinkamą grupės ieškinio procesą, šis ieškovas, būdamas grupės narys, privalo per 30 dienų apsispręsti, ar jis tęsia pirmąjį procesą, ar prašo jį sustabdyti. Jei ieškovas apsisprendžia savarankiškai tęsti pradėtą procesą, jis negalės pasinaudoti grupės ieškinio procese priimtu teigiamu teismo sprendimu. Jei ieškovo prašymu civilinė byla sustabdoma, jis galės pasinaudoti grupės ieškinio procese priimtu teigiamu teismo sprendimu, bet neigiamo sprendimo prejudicija jo nelies, ir tada jis toliau galės tęsti individualų procesą.

Res judicata principo taikymo grupės ieškinio procese reglamentavimas turi ypatingą reikšmę sprendžiant klausimą dėl grupės ieškinio instituto įteisinimo įstatymuose, nes grupės ieškinio esmė yra ta, kad grupės ieškinio byloje priimto teismo sprendimo *res judicata* galia išplečiama visai grupei.

Lietuvoje *res judicata* principo taikymo grupės ieškinių procesuose problema dar neišspręsta, mat CPK 266 straipsnis draudžia teismo sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas, tačiau šią problemą būtina spręsti, nes viešajam interesui ginti CPK 49 straipsnio 5 dalimi jau yra įteisintas grupės ieškiny.

Grupės ieškinio proceso esminis elementas yra individualiam procesui nebūdingas *res judicata* principo *erga omnes* (lot. *erga omnes* – prieš visus) pobūdis, todėl kai kurie teisininkai mano, kad kai grupės ieškinio dalykas yra išsklaidytoji (difuzinė) teisė, tai būtina atitinkamą efektą suteikti ir teismo sprendimui, t. y. teismo sprendimas neturėtų būti glaudžiai susietas su konkrečiais asmenimis.

4.

VIEŠOJO INTERESO GYNIMO CIVILINIAME PROCESĖ REGLAMENTAVIMO TOBULINIMAS LIETUVOJE

Pastaruju metu Lietuvoje siūlomas Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963⁴⁰⁷ ir keli kitų įstatymų pakeitimo bei papildymo projektai, kuriais siekiama tobulinti viešojo intereso gynimo teisinį reglamentavimą. Minėtame įstatymo projekte ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte Nr. XP-1964⁴⁰⁸, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo projekte Nr. XP-1965⁴⁰⁹, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo

---

⁴⁰⁷ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴⁰⁸ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1964 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴⁰⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1965 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

įstatymo projekte Nr. XP-1966⁴¹⁰, Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių papildymo ir pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo projekte Nr. XP-1967⁴¹¹, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projekte Nr. XP-1968⁴¹² ir Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projekte Nr. XP-1969⁴¹³ bandoma tiksliau apibrėžti viešojo intereso gynimo sritis, tobulinti grupės ieškinio viešajam interesui ginti teisinį reglamentavimą, sukongretinti prokuroro, valstybės ir savivaldybės institucijų bei kitų asmenų veiklą ginant viešąjį interesą, visų jų teises ir pareigas, nurodyti fizinius ir juridinius asmenis, turinčius teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo.

Minėtais įstatymų projektais ketinama apibrėžti viešojo intereso ir jo gynimo sąvoką, viešojo intereso gynimo subjektus ir jų veiklą ginant viešąjį interesą, nustatyti viešojo intereso gynimo principus bei teisės kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą įgyvendinimo ypatumus, spręsti viešojo intereso gynimo veiklos finansavimo klausimus. Tai yra pirmas didesnis bandymas teisėkūroje išplėsti ir patobulinti viešojo intereso gynimo teisinį reglamentavimą, nes Lietuvos teisės sistemoje dar nesukurta efektyvi viešojo intereso gynimo sistema.

---

⁴¹⁰ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1966 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴¹¹ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių papildymo ir pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1967 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴¹² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1968 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴¹³ Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-1969 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

4.1. Viešojo intereso gynimo teismo proceso reglamentavimas

Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekte Nr. XP-1963 yra teigiamų bruožų⁴¹⁴. Šio įstatymo projekte 4 straipsnio 1 dalyje numatyta naujovė. Suinteresuotiems fiziniams ir juridiniams asmenims, kuriems turi ar gali turėti įtakos viešojo intereso pažeidimai, viešiesiems juridiniams asmenims, kurių steigimo dokumentuose numatyta atitinkamose srityse ginti suinteresuotų asmenų teises bei teisėtus interesus, suteikiama teisė ieškiniu, skundu ar pareiškimu kreiptis į bendrosios kompetencijos ar administracinę teisumą ginant viešąjį interesą vartotojų teisių gynimo, aplinkos apsaugos, teritorijų planavimo, kultūros paveldo apsaugos, asmens duomenų teisinės apsaugos ir kitose įstatymų nustatytose srityse. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad ši teisė nustatyta ne tik šiame, bet ir kituose šioje studijoje tiriamuose įstatymų projektuose, o Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekte tai tik pakartojama. Naujovė yra ir tai, kad minėto įstatymo projekto 6 straipsnyje numatoma finansuoti viešojo intereso gynimo veiklą, pagal specialiąją programą skiriant lėšas iš valstybės biudžeto asignavimų valdytojams⁴¹⁵.

Šiuo metu galiojančiuose įstatymuose yra nustatyta valstybės ir savivaldybės institucijų pareiga ginti viešąjį interesą, o Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 2 straipsnio 2 dalies 7 punkte numatyta, kad prokuratūra įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka gina viešąjį interesą⁴¹⁶. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalis numato, kad prokuroras, nustatęs asmens, visuomenės, valstybės

---

⁴¹⁴ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴¹⁵ Ten pat.

⁴¹⁶ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 42-1919.

teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, viešąjį interesą gina įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka remdamasis asmens, valstybės ar savivaldybių institucijos arba įstaigos pranešimu, pasiūlymu, pareiškimu, skundu arba savo iniciatyva. Įstatyme taip pat numatyta prokuroro galimybė ginti viešąjį interesą ir tais atvejais, kai kitų institucijų pareigūnai, tarnautojai ar jiems prilyginti asmenys, privalantys ginti šį interesą, nesiėmė priemonių viešojo intereso pažeidimams pašalinti. Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 2 dalis nustato didelius prokuroro įgaliojimus viešajam interesui ginti. Čia su civiliniu procesu susijusios prokuroro galimybės viešajam interesui ginti yra tokios: kreiptis į teismą ieškiniu, pareiškimu, prašymu; prašyti iš asmenų dokumentų ir informacijos; dalyvauti teismo procese, kai nagrinėjamos civilinės bylos; apskusti tose bylose priimtus teismo sprendimus, nutartis, nutarimus.

CPK taip pat numato prokuroro dalyvavimą civiliniame procese. Šio kodekso 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad įstatymų nustatytais atvejais pareiškimą teismui dėl viešojo intereso gynimo valstybės vardu gali pateikti prokuroras arba kita įstatymų įgaliota institucija. CPK 49 straipsnio 1 dalyje taip pat suformuluota nuostata, kad įstatymų numatytais atvejais prokuroras gali pareikšti ieškinį viešajam interesui ginti.

Abejonių kelia tai, kad viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procesuose teisinius santykius ketinama reglamentuoti atskiru specialiuoju įstatymu. Civilinio proceso teisė yra kodifikuota teisės šaka, o administracinio proceso teisę rengiamasi kodifikuoti. Teisės normų kodifikavimas yra teigiamas ir siektinas reiškinys teisėkūroje. Viešojo intereso gynimo civilinių bylų nagrinėjimo ypatumai galėtų būti aptarti pačiame CPK. Dabartiniu metu Lietuvoje civilinį procesą reglamentuojantis CPK kaip tik ir numato atskirų kategorijų civilinių bylų nagrinėjimo ypatumus. Įsigaliojęs Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymas taptų specialiuoju įstatymu, tačiau tai jam nesuteiktų pirmenybės CPK normų atžvilgiu, nes CPK 1 straipsnio 2 dalimi nustatyta, kad jeigu yra prieštaravimų tarp CPK ir kitų įstatymų, teismas vadovaujasi CPK normomis.

Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963 1 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad šis įstatymas reglamentuoja prokurorų, valstybės ir savivaldybių institucijų, fizinių ir juridinių asmenų veiklą inicijuojant civilinių ir administracinių bylų viešajam interesui ginti iškelimą ir vedimą, prokurorų, valstybės ir savivaldybių institucijų vykdomo viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procesuose koordinimą, viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procesuose veiksmų finansavimą, taip pat teismo procesinių veiksmų gavus ieškinį, skundą ar pareiškimą viešajam interesui ginti ypatumus⁴¹⁷. Atsižvelgdami į šią įstatymo projekto nuostatą bei Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto pavadinimą, darome išvadą, kad įstatymas pirmiausia skirtas reglamentuoti procesą civilinėse ir administracinėse bylose viešajam interesui ginti. Tačiau ištyrę įstatymo projekto turinį matome, kad su civiliniu ir administraciniu procesais iš esmės susiję tik šio įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis. Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekte Nr. XP-1963 įtvirtintos kitos teisės normos nereglamentuoja civilinių ir administracinių procesinių teisinių santykių, todėl įstatymo projekto pavadinimas netinkamai atspindi siekiamų reguliuoti teisinių santykių esmę. Manytume, kad Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto pavadinimas neatitinka šio įstatymo projekto turinio.

Nurodytuose Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto straipsniuose įtvirtintos teisės normos pakartojamos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei šio kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projekte Nr. XP-1968⁴¹⁸, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo

---

⁴¹⁷ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴¹⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo

mo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte Nr. XP-1966⁴¹⁹ ir kitų minėtų įstatymų projektų straipsniuose arba jau dabar galiojančiuose įstatymuose. Tokiam sprendimui pritarti negalima, nes skirtinguose įstatymuose kartoti tas pačias normas teisėkūroje nėra teigiamas dalykas.

Be to, manome, kad kuriamoms naujoms civilinio proceso teisės normoms vietos teisės aktų sistemoje reikėtų ieškoti jau galiojančiuose teisės aktuose – Civilinio proceso kodekse, nes civilinio proceso teisė, kaip jau minėta, yra kodifikuota teisės šaka. Administracinio proceso teisę taip pat rengiamasi kodifikuoti, todėl administracinio proceso teisės normoms vietos reikėtų ieškoti rengiamame Administracinio proceso kodekse.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projekte Nr. XP-1968, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekte Nr. XP-1966 ir kitų šiame tyrime nurodytų įstatymų projektų straipsniuose reikėtų palikti iš Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto perkeltas nuostatas, atsižvelgiant į toliau pareikštas pastabas, o iš pastarojo įstatymo šias nuostatas išbraukti.

4.2. Viešojo intereso sąvokos tikslinimas

Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963 1 straipsnio 2 dalyje nesėkmingai bandoma apibrėžti viešojo intereso gynimo sąvoką, nurodant, kad ši sąvoka apima prokurorų, valstybės

---

projektas Nr. XP-1968 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴¹⁹ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1966 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

ir savivaldybių institucijų, suinteresuotų fizinių ir juridinių asmenų veiksmus „ginant tai, kas objektyviai yra vertinga, reikšminga ir naudinga visuomenei“⁴²⁰. Šio įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalyje suinteresuotais asmenimis pripažįstami tokie fiziniai ir juridiniai asmenys, kuriems turi arba gali turėti įtakos viešojo intereso pažeidimas. Suinteresuotais asmenimis taip pat laikomi viešieji juridiniai asmenys, kurių steigimo dokumentuose yra numatyta atitinkamose srityse ginti suinteresuotų asmenų teises bei teisėtus interesus.

Tačiau tai, kas objektyviai vertinga, reikšminga ir naudinga visuomenei, yra bendroji gerovė. Bendroji gerovė yra viešojo intereso dalykas, bet ne viešasis interesas. Viešasis interesas yra objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos įvairių grupių bendrieji neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai⁴²¹.

Manome, kad pamatinių sąvokų neteisingas suvokimas ir neteisingai suvokiamų sąvokų taikymas gali turėti sunkiai prognozuojamų nepageidautinų padarinių ne tik teisės teorijai, bet ir praktikai.

Tokia pati semantinė klaida yra minėto Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963 2 straipsnio 2 ir 3 punktuose⁴²². Šiuose punktuose pateikiami viešojo intereso gynimo principai, kuriuose vartojama sąvoka „vertybės“ nėra viešasis interesas, o tik viešojo intereso dalykas. Todėl įstatymuose reikėtų aiškiai ir tiksliai apibrėžti viešojo intereso sąvoką ir patikslinti jo gynimo sąvoką.

Įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina viešojo intereso sąvokos, bet ir neįvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių,

---

⁴²⁰ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴²¹ Krivka E. Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje // *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 10(100). P. 18.

⁴²² Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

kuriais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškumą. Kai nėra viešąjį interesą apibūdinančių aiškių ir tikslių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, susiduriame su problema, kad civiliniame procese atsiranda pernelyg neapibrėžtos diskrecijos galimybė. Kai yra tokia padėtis, neišvengiama, kad teisės normos, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, aiškinamos nevienareikšmiškai. Siekiant teisės normų, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, nevienareikšmiškumą minimaliai sumažinti, reikėtų numatyti viešojo intereso objektyvius kriterijus ir norminius požymius.

4.3. Teisės kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą reglamentavimas

Daug abejonų kelia Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963 5 straipsnio 2 dalis⁴²³, kuri pakartojama Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-1968 49 straipsnyje⁴²⁴ ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1966 37 straipsnyje⁴²⁵. Minėtoje Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto 5 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad, sprendamas ieškinio, skundo ar pareiškimo dėl viešojo intereso gynimo priėmimo klausimą, teismas taip pat įvertina ieškinio, skundo ar pareiškimo turinį. Nustatęs, kad ieškiniu, skundu ar pareiškimu realiai nėra ginamas

---

⁴²³ Ten pat.

⁴²⁴ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1968 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴²⁵ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1966 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

viešasis interesas arba, kad viešąjį interesą bandoma ginti nesilaikant šio įstatymo 2 straipsnyje nustatytų principų, arba jeigu nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, jog pareiškėjas piktnaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo praėjo mažiau kaip treji metai, teismas nutartimi ieškinių, skundą ar pareiškimą laiko nepateiktu ir gražina jį pateikusiam asmeniui⁴²⁶.

Ši norma kritikuotina dėl to, kad įstatymų projektuose nenustatyti jokie papildomi (specialūs) reikalavimai procesinių dokumentų turiniui, todėl visiškai neaišku, kokių objektyvių ir apibrėžtų dalykų teismams reikės ieškoti procesiniuose dokumentuose. Tai yra ypač aktualu, nes projekte nėra tinkamai apibrėžtų jau minėtų viešojo intereso ir jo gynimo sąvokų. Interesas – tai socialinis poreikis⁴²⁷, todėl net ir labai aukštos kvalifikacijos teisininkui – teisėjui gali būti gana keblu neišnagrinėjus bylos, neišklausius visų joje dalyvaujančių asmenų nuomonių, jų faktinių ir teisinių argumentų, spręsti, ar tam tikrą socialinį poreikį pripažinti, ar nepripažinti viešuoju socialiniu poreikiu (interesu). Šias abejones sustiprina ir tai, kad viešasis interesas yra daugiau socialinė negu teisinė kategorija.

Toks išankstinis procesinio dokumento turinio vertinimas reiškia, kad minėtais įstatymais civilinio proceso teisėje ketinama įtvirtinti tris naujas tokių ieškinių, skundų, pareiškimų teismui nepriėmimo prielaidas:

- 1) ieškiniu, skundu ar pareiškimu nėra realiai ginamas viešasis interesas;
- 2) viešąjį interesą bandoma ginti nesilaikant viešojo intereso gynimo principų;
- 3) nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, kad pareiškėjas piktnaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo praėjo mažiau kaip treji metai.

---

⁴²⁶ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴²⁷ Krivka E. Intereso problema civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2007. Nr. 5(95). P. 27–28.

Šiomis įstatymo projekte nurodytomis ieškinio, skundo ar pareiškimo dėl viešojo intereso gynimo priėmimą teisme lemiančiomis prielaidomis yra ribojama asmenų teisė kreiptis į teismą, todėl civilinio proceso teisės teorijoje jos vadinamos neigiamomis teisės kreiptis į teismą prielaidomis⁴²⁸. Jeigu kreipimosi į teismą metu nebūtų nė vienos iš šių trijų prielaidų (CPK ir kituose proceso įstatymuose yra ir daugiau teigiamų ir neigiamų teisės kreiptis į teismą prielaidų), tai asmuo, siekiantis apginti viešąjį interesą, turėtų teisę kreiptis į teismą. Jei būtų bent viena iš trijų įstatyme nurodytų prielaidų, tokios teisės asmuo neturėtų. Atitinkamai teismas arba priimtų suinteresuoto asmens pareiškimą, arba nutartimi atsisakytų jį priimti (CPK 137 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgdami į asmenų teisės kreiptis į teismą prielaidų buvimo ar nebuvimo procesines pasekmes, manome, kad minėto įstatymo projekto 5 straipsnio 2 dalyje vartojama netinkama „pareiškimą laiko nepaduotu“ sąvoka. Čia turėtų būti vartojama „atsisako priimti pareiškimą“ sąvoka, kaip tai yra numatyta CPK 137 straipsnio 2 ir 3 dalyse.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo, Civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo, Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo, Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo, Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų aiškinamajame rašte teigiama, kad aptariamųjų įstatymų projektų rengėjai šia teisės norma siekia pozityvių tikslų, t. y. numatyti atitinkamus saugiklius, apsaugančius nuo galimo piktnau-

---

⁴²⁸ Driukas A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2006. T. 2. P. 456–459; Driukas, A., Valančius, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2007. T. 3. P. 15–26; Laužikas, E., Mikelėnas, V., Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. Vilnius: Justitia. 2003. T. 1. P. 383–384.

džiavimo materialinėmis ir procesinėmis teisėmis, ir dar nurodomas papildomas argumentas, jog tai neprieštarauja nei Konstitucijai, nei tarptautinės teisės aktams (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai bei kt.)⁴²⁹.

Tačiau pažymėtina, kad civilinio proceso teisės doktrinoje pripažįstama, jog teisė kreiptis į teismą yra procesinė subjektinė teisė, todėl ji negali priklausyti nuo materialiojo pobūdžio aplinkybių, o pagal įstatymo projekto normas teismas turės iš anksto, neišnagrinėjęs bylos, vertinti būtent materialiojo pobūdžio aplinkybes, t. y. ar realiai ginamas viešasis interesas. Turime pabrėžti, kad teisės kreiptis į teismą prielaidomis gali būti tik procesinio teisinio pobūdžio aplinkybės, todėl teismas neturėtų atsisakyti priimti pareiškimą dėl materialiojo teisinio pobūdžio aplinkybių. Įstatymo projekto normos, įtvirtinančios teismo teisę atsisakyti priimti ieškinį, pareiškimą ar skundą dėl materialiojo pobūdžio aplinkybių, vertintinos neigiamai ir yra nepriimtinos civilinio proceso teisės mokslo požiūriu. Materialiojo teisinio pobūdžio aplinkybės reikšmingos teisei į ieškinio patenkinimą, o ne teisei kreiptis į teismą. Todėl teismas tik išnagrinėjęs bylą galėtų teismo sprendime pasakyti, ar viešasis interesas buvo pažeistas, ir ar jis yra realiai ginamas.

Atsižvelgdami į šiuos motyvus bei į tai, kad dabar galiojančiuose įstatymuose ir šioje studijoje tiriamuose įstatymų projektuose nėra viešąjį interesą apibūdinančių aiškių ir tikslių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, manome, jog visuose minėtų įstatymų projektuose reikėtų atsisakyti pirmosios minėtos teisės kreiptis į teismą neigiamos prielaidos, jog ieškiny, skundas ar pareiškimas teismo nepriimamas, jeigu „ieškiniu, skundu ar pareiškimu nėra

---

⁴²⁹ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo, Civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo, Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo, Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo, Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų aiškinamasis raštas <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

realiai ginamas viešasis interesas“. Atsisakius šios prielaidos, galima pasvarstyti, ar nebūtų tikslinga proceso įstatymuose nustatyti specialiuosius procesinio dokumento, kuriuo kreipiamasi į teismą, siekiant apginti viešąjį interesą, turiniui keliamus reikalavimus. Pavyzdžiui, specialieji procesinio dokumento turiniui keliami reikalavimai nustatyti santuokos nutraukimo bylose (CPK 382 straipsnis). Nusprendus, kad tokia teisės norma reikalinga, nereikėtų tiriamuose įstatymų projektuose kalbėti apie tai, kad „teismas taip pat įvertina ieškinio, skundo ar pareiškimo turinį“, nes ir taip būtų aišku, jog teismas tokį veiksma atliks, t. y. vertins, ar procesinis dokumentas atitinka specialiuosius jo turiniui keliamus reikalavimus.

Vadovautis antrąja ieškinio, skundo ar pareiškimo nepriėmimo prielaida, kuria remiantis ieškinys, skundas ar pareiškimas teismo nepriimamas, kai viešąjį interesą bandoma ginti nesilaikant viešojo intereso gynimo principų, praktiškai būtų labai sudėtinga, nes nepakankamai aiškus Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto 2 straipsnyje nurodytų principų turinys, o kai kurie iš jų yra deklaratyvūs⁴³⁰. Todėl manome, kad šios prielaidos taip pat reikėtų atsisakyti.

Vertinant trečiąją ieškinio, skundo ar pareiškimo nepriėmimo prielaidą, – ieškinys, skundas ar pareiškimas teismo nepriimamas, kai nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, kad pareiškėjas piktnaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo praėjo mažiau kaip treji metai, reikia pastebėti, jog Lietuvos civilinio proceso teisė remiasi socialiniu civilinio proceso modeliu, kuriuo siekiama užtikrinti privačių ir viešųjų interesų apsaugos pusiausvyrą. Remiantis pusiausvyros principu, būtų sunku pateisinti nuostatą net trejiems metams iš siekusių apginti viešąjį interesą asmenų atimti teisę vėl kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo.

---

⁴³⁰ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

Dabar galiojančio CPK 95 straipsnyje įtvirtinta atsakomybė už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Šio straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad šalis, kuri nesąžiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį, apeliacinį ar kasacinį skundą arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą, gali būti teismo įpareigota atlyginti kitai šaliai jos patirtus nuostolius, o 2 dalyje nurodoma, kad už 1 dalyje numatytus piktnaudžiavimo atvejus teismas gali piktnaudžiaujančiam procesinėmis teisėmis asmeniui paskirti baudą iki dvidešimt tūkstančių litų. Manytume, jog viešojo intereso gynimo atvejais net ir šios sankcijos turėtų būti švelnesnės, kad nesuvaržytų asmenų iniciatyvos ginti viešąjį interesą pateikiant teismui ieškinį, skundą ar pareiškimą.

Mūsų nuomone, Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto Nr. XP-1963 5 straipsnio 2 dalies⁴³¹, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projekto Nr. XP-1968 49 straipsnio⁴³² ir Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XP-1966 37 straipsnio⁴³³ nuostatos, kad ieškiny, skundas ar pareiškimas teismo nepriimamas, kai nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, jog pareiškėjas piktnaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo praėjo mažiau kaip treji metai, žalingos pačiai viešojo intereso gynimo idėjai ir veikia prieš viešojo intereso gynimo visuomenines iniciatyvas bei nesuderinamos su Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekte nurodytais tiks-

---

⁴³¹ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴³² Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1968 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴³³ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1966 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

lais bei šio įstatymo projekto 2 straipsnio 8 punkte deklaruojama valstybės parama viešojo intereso gynimo visuomeninėms iniciatyvoms⁴³⁴.

Minėtoje trečiojoje teisės kreiptis į teismą neigiamoje prielaidoje vartojama sąvoka „pareiškėjas“ apima visus asmenis, nurodytus Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekto 3 ir 4 straipsniuose⁴³⁵, t. y. prokurorą, valstybės ir savivaldybės institucijas, fizinius ir juridinius asmenis, turinčius teisę kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą. Nereikėtų atmesti realios galimybės, kad teismas, išnagrinėjęs ieškinį, skundą ar pareiškimą, procesiniame sprendime nustatytų, jog, pavyzdžiui, prokuroras ar savivaldybės institucija piktnaudžiavo procesinėmis teisėmis, todėl šie asmenys netektų teisės trejus metus kreiptis į teismą ginant viešąjį interesą, nors įstatymai įpareigoja juos ginti viešąjį interesą. Kažin ar minėtų įstatymų projektų rengėjai siekė sukurti tokią teisės normų koliziją. Toks teisės normų prieštaravimas turėtų būti pašalintas.

Atsižvelgdami į anksčiau išvardytus argumentus, manytume, jog reikėtų atsisakyti ir trečiosios teisės kreiptis į teismą prielaidos, nes šiuo metu nėra praktinių problemų dėl piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis ir nėra nė vieno teismo sprendimo, kuriame būtų konstatuota piktnaudžiaujant materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis ginant viešąjį interesą.

Jeigu vis dėlto šios prielaidos nebūtų atsisakyta, tai reikėtų gerokai sutrumpinti trejų metų terminą ir nustatyti jį tokį, kad nekenktų visuomeninėms iniciatyvoms ginti viešąjį interesą bei netaptų įrankiu, trukdančiu ginti viešąjį interesą. Tokiu atveju taip pat reikėtų įtvirtinti teisės normą dėl to, kad vien tik teismo atsisakymas tenkinti ieškinį, skundą ar pareiškimą viešajam interesui ginti negalėtų būti pagrindu konstatuoti, jog asmuo piktnaudžiavo materialiosiomis ir procesinėmis teisėmis. Taip pat reikėtų išspręsti mi-

---

⁴³⁴ Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

⁴³⁵ Ten pat.

nėta teisės normų kolizija – viena vertus, pareigos ginti viešąjį interesą turėjimas, kita vertus, teisės kreiptis į teismą atėmimas trejiems metams.

Čia tirtuose įstatymų projektuose siūlomas viešojo intereso gynimo teisinis reglamentavimas prieštarauja bendriesiems civilinio proceso teisės doktrinos reikalavimams ir civilinio proceso teisės pagrindiniams principams, riboja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje⁴³⁶ ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje⁴³⁷ įtvirtintą teisę kreiptis į teismą teisminės gynybos. Minėtas viešojo intereso instituto teisinis reglamentavimas yra ydingas, nes šioje srityje esančios problemos sprendžiamos netinkamai, nepakankamu mastu arba visai nesprendžiamos, todėl viešojo intereso gynimo teisinis reglamentavimas turėtų būti ir toliau tobulinamas parengiant naujus įstatymus ir tikslinant viešojo intereso gynimo teisinį reguliavimą galiojančiuose teisės aktuose.

4.4. Grupės ieškinio viešajam interesui ginti reglamentavimo tobulinimas

Lietuvoje siekiama tobulinti grupės ieškinio viešajam interesui ginti teisinį reglamentavimą. Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas įstatymo projektas⁴³⁸ dėl CPK 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu. Šis įstatymo projektas pirmiausia skirtas išplėsti jau minėtoje CPK 49 straipsnio 5 dalyje numatyto grupės ieškinio viešajam interesui apginti teisinį reglamentavimą.

---

⁴³⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.

⁴³⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995. Nr. 40-987.

⁴³⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1968 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_l.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

Projekto autoriai aiškinamajame rašte⁴³⁹ dėl minėto įstatymo projekto nurodo, kad šio įstatymo projektu siekiama reglamentuoti grupės ieškinio sampratą, įtvirtinant ribotojo grupės ieškinio modelį, kuris, autorių nuomone, labiau priimtinas kontinentinės teisės tradicijos valstybėse. Projekte bandoma reglamentuoti grupės ieškinio dalyką bei jo nagrinėjimo ypatumus ir numatyti apsaugos nuo piktnaudžiavimo grupės ieškinio institutu priemones.

Paprastai bylos dėl viešojo intereso gynimo yra labai svarbios ir sudėtingos. Ypač tais atvejais, kai siekiama apginti neapibrėžto asmenų skaičiaus interesus. Įstatymo projekte yra siūloma CPK 27 straipsnyje įtvirtinti civilinių bylų pagal grupės ieškinius ir kitus ieškinius dėl viešojo intereso gynimo, kai siekiama apginti neapibrėžto asmenų skaičiaus interesus, teisingumą apygardos teismams.

Didelė naujovė yra tai, kad projekte siūloma CPK 5 straipsnio 3 dalį papildyti asmenų, turinčių teisę kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo, sąrašą. Projekte numatoma, kad įstatymų numatytais atvejais pareiškimą teismui dėl viešojo intereso gynimo galėtų pareikšti ne tik prokuroras arba valstybės ir savivaldybių institucijos, bet ir kiti juridiniai bei fiziniai asmenys.

Projekte siūloma keisti CPK 49 straipsnio pavadinimą ir šį straipsnį vadinti „Ieškiniai viešajam interesui ginti bei valstybės ir savivaldybių institucijų teisė duoti išvadą byloje“. Šio straipsnio 5 dalyje numatoma, kad viešajam interesui apginti įstatymų numatytais atvejais galėtų būti pareiškiamas grupės ieškiny. Grupės ieškinį galėtų pareikšti fiziniai ir juridiniai asmenys, kuriems viešojo intereso pažeidimas daro arba gali daryti įtaką. Numatytas reikalavimas

---

⁴³⁹ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo, Civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo, Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo, Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo, Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų aiškinamasis raštas <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].

grupės ieškinyje nurodyti asmenų, kurie patenka į ginamų asmenų grupę, rūšinius požymius.

Projekte siūloma CPK 49 straipsnį papildyti 6–10 dalimis, jose numatomas grupės ieškinių viešajam interesui ginti ir ieškinių viešajam interesui ginti, kuriais siekiama apginti neapibrėžto asmenų skaičiaus interesus, proceso reglamentavimas.

Projekte nurodomoje naujoje CPK 49 straipsnio 6 dalyje siūloma įtvirtinti, kad byloje pagal grupės ieškinį galėtų būti sprendžiami ieškinio reikalavimai dėl pripažinimo ir dėl teisinių santykių modifikavimo. Ta apimtimi, kuria ginamų asmenų grupei teismo sprendimas yra palankus, jis įgytų *res judicata* galią ir nedalyvavusiems byloje asmenims, kurie atitinka ginamų asmenų grupės rūšinius požymius. Byloje pagal grupės ieškinį pareikšti reikalavimai dėl priteisimo nagrinėjami tik dėl bendraieškių ir šioje dalyje teismo sprendimas *res judicata* galią įgytų tik dalyvaujantiems byloje asmenims.

Minėto CPK 49 straipsnio naujoje 7 dalyje numatoma, kad gavus atsakovo atsiliepimą į grupės ieškinį, apie grupės ieškinio nagrinėjimą turėtų būti skelbiama viešo paskelbimo spaudoje būdu CPK 130 straipsnio nustatyta tvarka. Skelbime turėtų būti nurodyti ginamų asmenų grupės rūšiniai požymiai ir asmenų, atitinkančių šiuos požymius, teisė iki teismo nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo pareikšti apie įstojimą į procesą bedraieškiais. Pasirengimas nagrinėti bylą gali būti baigiamas ne anksčiau, kaip po 30 dienų nuo viešo paskelbimo apie grupės ieškinio nagrinėjimą.

Minėto straipsnio 8 dalyje numatoma, kad sprendamas grupės ieškinio priėmimo klausimą teismas taip pat įvertina ieškinio turinį. Nustatęs, kad grupės ieškiniu realiai nėra ginamas viešasis interesas arba kad tai daroma nesilaikant viešojo intereso gynimo principų, arba jeigu nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, jog pareiškėjas piktnaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo praėjo mažiau kaip treji metai, teismas nustato ne trumpesnę kaip septynių dienų terminą, per kurį gali būti pateiktas ieškinyje pagal ieškinio individualiems interesams ginti reikalavimus. Per teismo nustatytą terminą nepateikus ieškinio pa-

gal ieškinių individualiems interesams ginti reikalavimus, ieškinyms laikomas nepaduotu ir teismo nutartimi gražinamas jį padavusiam asmeniui. Dėl tokios nutarties gali būti duodamas atskirasis skundas. Jeigu per teismo nustatytą terminą ieškinyms pareiškiamas pagal ieškinių individualiems interesams ginti reikalavimus, šis ieškinyms laikomas paduotu pradinio ieškinių padavimo dieną.

Naujoje 9 dalyje nurodoma, kad nustatčius piktnaudžiavimą teise paduoti grupės ieškinį, gali būti taikomos piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis pasekmės, įtvirtintos CPK 95 straipsnyje. Šalis, kuri pareiškė nepagrįstą ieškinį arba sąmoningai veikė prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą bei išsprendimą, gali būti teismo įpareigota atlyginti kitai šaliai jos patirtus nuostolius. Be to, tokiai šaliai teismas gali paskirti iki dvidešimties tūkstančių litų bauda.

CPK 49 straipsnio naujoje 10 dalyje numatoma, kad CPK nustatytos bylų pagal grupės ieškinius nagrinėjimo taisyklės *mutatis mutandis* taikomos taip pat tais atvejais, kai ieškinį viešajam interesui ginti, kuriuo siekiama apginti neapibrėžto asmenų skaičiaus interesus, pateikia prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei viešieji juridiniai asmenys, kurių steigimo dokumentuose numatytas suinteresuotų asmenų teisių ir teisėtų interesų gynimas atitinkamoje srityse.

Projektu siekiama išspręsti bylinėjimo išlaidų atlyginimo bylose, susijusiose su viešojo intereso gynimo, probleminius klausimus. Tuo tikslu projekte siūloma CPK 85 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatyti, kad nuo žyminio mokesčio mokėjimo atleidžiami prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos bei kiti fiziniai ar juridiniai asmenys, kai ieškinyms pareiškiamas arba pareiškimas paduodamas siekiant apginti viešąjį interesą, – toje bylos dalyje, kurioje siekiama apginti viešąjį interesą.

Be to, projekte siūloma CPK papildyti nauju 96¹ straipsniu „Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas iš valstybės biudžeto lėšų“. Šio straipsnio 1 dalyje numatoma, kad jeigu visiškai ar iš dalies atmestas prokuroro, valstybės ar savivaldybės institucijos ieškinyms viešajam interesui ginti, atsakovui proporcingai atmestai ieškinių reikalavimų daliai bylinėjimosi išlaidos atlyginamos iš valstybės biudžeto

lėšų. Šio straipsnio 2 dalyje numatoma, kad jeigu visiškai ar iš dalies atmestas kitų fizinių ar juridinių asmenų ieškinys viešajam interesui ginti arba valstybinės garantuojamą teisinę pagalbą gavusių asmenų ieškinys, bylinėjimosi išlaidos atlyginamos pagal CPK 93 straipsnio nuostatas, t. y. šaliai, kurios naudai priimtas teismo sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą, išskyrus atvejus, jeigu įstatymai numato visišką ar dalinį bylinėjimosi išlaidų atlyginimą iš valstybės biudžeto lėšų.

Projekte taip pat yra siūloma CPK įtvirtinti kai kuriuos reikalavimus teismo sprendimams bylose pagal grupės ieškinius. CPK 274 straipsnį siūloma papildyti 3 dalimi, kurioje siekiama įtvirtinti, kad sprendime, kuris priimtas byloje pagal grupės ieškinį ir kuris palankus ginamų asmenų grupei, teismas nurodytų rūšinius požymius asmenų, kurių interesai apginti. CPK 275 straipsnį siūloma papildyti 3 dalimi, kurioje teigiama, kad įsiteisėję teismo sprendimai bylose pagal grupės ieškinius skelbiami jau minėto viešo paskelbimo spaudoje būdu šio CPK 130 straipsnio nustatyta tvarka.

Projekte pateiktos naujovės yra vertos dėmesio, tik dar reikia jas atidžiai analizuoti ir dėl jų daug diskutuoti. Tačiau jau dabar galima drąsiai pasakyti, kad ne visoms siūlomoms naujovėms galima besąlygiškai pritarti. Projekte siūloma CPK 49 straipsnio 8 dalyje nustatyti, kad spręsdamas grupės ieškinio priėmimo klausimą teismas taip pat preliminariai įvertina ieškinio turinį, t. y. ar grupės ieškiniu realiai yra ginamas viešasis interesas, ar tai daroma laikantis viešojo intereso gynimo principų, ar nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, kad pareiškėjas piktnaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo nepraėjo mažiau kaip treji metai. Projekte teismas įpareigojamas atsakyti priimti grupės ieškinį, jeigu nepasitvirtina bent viena aukščiau nurodyta aplinkybė.

Šios monografijos 4.3 skyriuje jau minėjome, kad teisė kreiptis į teismą yra procesinė subjektinė teisė, todėl ji negali priklausyti nuo materialiojo pobūdžio aplinkybių, o pagal įstatymo projekto normas teismas turėtų iš anksto, neišnagrinėjęs bylos, vertinti materia-

liojo pobūdžio aplinkybes, t. y. ar realiai ginamas viešasis interesas. Teisės kreiptis į teismą prielaidomis gali būti tik procesinio teisinio pobūdžio aplinkybės, todėl teismas neturėtų atsisakyti priimti pareiškimą dėl materialiojo teisinio pobūdžio aplinkybių. Įstatymo projekto normos, įtvirtinančios teismo teisę atsisakyti priimti ieškinį, pareiškimą ar skundą dėl materialiojo pobūdžio aplinkybių, vertintinos neigiamai ir yra nepriimtinos. Minėtame monografijos skyriuje argumentuotai neigiamai vertinamos ir kitos čia paminėtos ieškinio nepriėmimo prielaidos: kai viešąjį interesą bandoma ginti nesilaikant viešojo intereso gynimo principų ir kai nuo teismo procesinio sprendimo, kuriame konstatuojama, kad pareiškėjas piktaudžiauja materialiosiomis ar procesinėmis teisėmis, įsiteisėjimo praėjo mažiau kaip treji metai.

Teisės kreiptis į teismą suvaržymas vertintinas kaip asmenų procesinio teismo ir veiksnio apribojimas, o teisinėje valstybėje tai laikytina nepriimtiniu reiškiniu.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos įvairių grupių bendrieji neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir jos socialinės grupės. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė. Viešasis interesas yra savarankiškas teisminės gynybos ir teisinės apsaugos dalykas.

2. Viešojo intereso apsaugos garantijos civiliniame procese dažniausiai pasireiškia kaip dispozityvumo principo ribojimai ir didesnis nei įprastai teisėjo aktyvumas. Tai lėmė socialinio civilinio proceso modelio įgyvendinimas CPK nuostatose, susijusiose su viešojo intereso apsauga. Didesnis teisėjo procesinis aktyvumas, kuris pasireiškia išimtimis iš dispozityvumo principo, yra pateisinamas ir būtinas siekiant suderinti privataus ir viešojo intereso gynimą civiliniame procese ir užtikrinti šių interesų pusiausvyrą. Viešojo intereso apsauga ir gynimas taip pat yra susiję su asmens teisių ir laisvių ribojimais. Demokratinėje visuomenėje asmens teisių ir laisvių ribojimai turi vykti laikantis tam tikrų teisės reikalavimų. Tokie apribojimai laikomi pagrįstais, jeigu atitinka teisėtumo ir demokratinio būtinumo kriterijus. Viešasis interesas ir asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas negali būti priešingi. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą. Viešojo intereso bei asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų teisingos pusiausvyros principas turėtų būti taikomas sprendžiant civilines viešojo intereso gynimo bylas, aiškinant ir kuriant viešojo intereso apsaugos garantijas, nustatančias civilinio proceso teisės normas.

3. Teisės šaltiniuose nenurodyta, kad civilinio proceso teisėje egzistuoja viešojo intereso apsaugos principas, tačiau tai nereiškia, kad tokio principo nėra. Teisės normose ne visada įmanoma išvelgti labai aiškiai suformuluotą vieną ar kitą principą, juo labiau tikslų principo pavadinimą. Kartais konkretaus civilinio proceso teisės principo įvardijimas ar jo buvimas nustatomas tik analizuojant ir aiškinant teisės normų visumą. Įvertinus viešojo intereso apsaugos ir gynybos reikšmę civiliniame procese ir atlikus civilinio proceso teisės normų sisteminę analizę, daroma išvada, kad civilinio proceso teisėje egzistuoja viešojo intereso apsaugos principas. Tokia išvada apie viešojo intereso apsaugos principo egzistavimą jokių būdu neprieštarauja jau minėtam siūlomam taikyti civilinėse bylose viešojo intereso bei asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų teisingos pusiausvyros principui, nes tokios pusiausvyros užtikrinimas sudaro viešojo intereso apsaugos principo turinį.

4. Įstatymų leidėjas nustato, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar asmenys gali ginti viešąjį interesą teismine tvarka. Manoma, kad įstatymo leidėjas tokiais atvejais preziumuoja esant viešąjį interesą, kurį reikia saugoti ir ginti. Be to, tai yra vienas iš būdų nustatyti teisės saugomą ir ginamą viešąjį interesą.

5. CPK įteisintas visiškai naujas Lietuvos teisės sistemoje teisės institutas – grupės ieškinys viešajam interesui ginti. Grupės ieškinio institutas yra dviejų procesinių institutų – procesinio bendrininkavimo ir procesinio atstovavimo – savotiška sintezė. Tačiau grupės ieškinio instituto negalima tapatinti su šiais dviem teisės institutais. Siūlomas geriausiai grupės ieškinio savybes atspindintis apibrėžimas: grupės ieškinys – tai materialusis teisinis reikalavimas, kurį teisme pareiškia grupei atstovaujantis asmuo (ieškovas), gindamas teises ir interesus, kurie priklauso asmenų grupei, kai teismo sprendimas turės teisinę galią grupei kaip nedalomai visumai.

6. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatyme nuo 2004 m. sausio 1 d. įteisintas visiškai naujas Lietuvos teisės sistemoje išvestinio akcininkų ieškinio institutas, nes šio įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 4 punkte įtvirtinta akcininkų teisė kreiptis į teismą su ieškiniu ir prašyti atlyginti bendrovei padarytą žalą, kuri susidarė dėl bendrovės vadovo ir valdybos narių pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo. Išvestiniu ieškiniu vienas arba keli akcininkai,

gindami bendrovės teises ir teisėtus interesus, kartu gina ir bendrovės akcininkų visumos – grupės – teises ir interesus, todėl išvestinis ieškinys priskiriamas prie grupės ieškinių. Išvestiniu ieškiniu ginamas ir viešasis interesas, nes byloje pagal išvestinį ieškinį teismo sprendimu gali būti nustatyta bendrovės vadovo, valdybos narių pareiga atlyginti bendrovei, kurios akcininkais gali būti gana didelė asmenų grupė, neteisėtais veiksmais padarytą žalą dėl jų pareigų nevykdymo arba netinkamo vykdymo. Siūloma Lietuvos Respublikos procesiniuose įstatymuose įteisinti išvestinių ieškinių pateikimo ir grupės (išvestinių) ieškinių procesą reglamentuojančias taisykles ir taip išspręsti su išvestinio ieškinio institutu susijusias problemas. Teisę pateikti teismui išvestinį ieškinį siūloma suteikti ne tik akcinių bendrovių akcininkams, bet ir visų kitų rūšių įmonių ir asociacijų nariams. Manoma, kad išvestinio ieškinio instituto teisės normos galėtų būti sėkmingai taikomos ne tik akcininkų turiniams ieškiniams dėl žalos atlyginimo bendrovei, bet ir asociacijų, ūkių bendrijų, kooperatinių bendrovių, žemės ūkio bendrovių ir kitų dalyvavimu, įnašais arba pajais pagrįstų juridinių asmenų narių, pajininkų, dalyvių ieškiniams dėl žalos atlyginimo tokiems juridiniams asmenims.

7. Klasikinio grupės ieškinių proceso tikslas – gausių grupių interesų gynyba, todėl jis gali efektyviai ir platesniu mastu atlikti viešojo intereso gynybos funkcijas, nes pareikštiems grupės reikalavimams galima pritaikyti vienodą ir visus grupės narius apimančią teisminės gynybos būdą. Tai reiškia, kad grupės ieškiniai viešajam interesui ginti yra ieškiniai dėl pripažinimo ar teisinių santykių modifikavimo, bet ne dėl priteisimo. Tokiu atveju netikslinga nustatyti grupės sudėties, tam nėra jokio praktinio poreikio, nes teismo sprendimai pagal ieškinius dėl pripažinimo ar teisinių santykių modifikavimo nereikalauja atskirų vykdymo veiksmų, savaime sukelia teises pasekmes, o jeigu ir reikalauja vykdymo veiksmų, tai atsakovui įvykdžius teismo sprendimą, naudą patirs visi grupės nariai, neatsižvelgiant į tai, ar teismo proceso metu grupės nariai buvo nustatyti. Aptariamų teismo sprendimų prejudicinė galia leistų grupės nariams vėliau pareikšti individualius ieškinius dėl priteisimo. Šiuo atveju teismo sprendimo prejudicinė galia, kitaip nei klasikinėje civilinio proceso doktrinoje, turėtų liesti ir nedalyvavusius byloje

asmenis. Sistemškai aiškinant CPK galima pastebėti, kad CPK 182 straipsnio 2 punktas atleidžia dalyvaujančius byloje asmenis nuo pareigos įrodinėti aplinkybes, nustatytas įsiteisėjusiu teismo sprendimu ankstesnėje byloje, kurioje jie nedalyvavo, bet atkreiptinas dėmesys į tai, kad CPK 182 straipsnio ryšys su grupės ieškinius viešojo intereso gynybai įtvirtinusia CPK 49 straipsnio 5 dalimi nėra akivaizdus, todėl dar nėra pakankamai aiškaus atsakymo, ar iš tikrųjų teismo sprendimo prejudicinė galia tikrai liestų ir grupės ieškinių byloje nedalyvavusius asmenis. Teismo sprendimo *res judicata* galia nedalyvavusiems byloje asmenims (CPK 182 straipsnio 2 punktas), be jokios abejonės, būtų viena iš pažangiausių novelų Lietuvos civilinio proceso teisėje, tačiau reikėtų aiškiai išspręsti problemą dėl šios teisės normos taikymo grupės ieškiniams pagal CPK 49 straipsnio 5 dalį. Dabartiniu metu Lietuvoje yra negalimi net ir „daliniai“ grupės ieškiniai, nes grupės ieškiniui funkcionuoti Lietuvos teisės sistemoje yra nepalanki dabartinė CPK 266 straipsnio formuluotė, be jokių išimčių draudžianti teismo sprendime nustatyti neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teises ir pareigas, todėl šiame kodekso straipsnyje reikėtų numatyti išlygą dėl grupės ieškinių. Siūloma Lietuvos teisės sistemoje įdiegti klasikinių grupės ieškinių modelį, kuris apima ir išvestinius ieškinius.

8. *Res judicata* principo taikymo reglamentavimas grupės ieškinių procese turi ypatingą reikšmę sprendžiant klausimą dėl grupės ieškinių instituto įteisinimo įstatymuose, nes grupės ieškinių esmė yra ta, kad byloje priimto teismo sprendimo *res judicata* galia yra išplečiama visai grupei. Lietuvoje *res judicata* principo taikymo grupės ieškinių procesuose problema dar neišspręsta, nors CPK 49 straipsnio 5 dalimi viešajam interesui ginti jau yra įteisintas grupės ieškiny. Teismo sprendimo grupės ieškiniuose *res judicata* galios išplėtimą siūloma derinti su atstovavimo adekvatumo teismine kontrole. Grupės ieškinių dalykas yra ir nedalyvaujančių byloje asmenų teisės ir interesai, todėl teismo sprendimo *res judicata* galia daugeliu atveju saisto visus grupės narius, net ir nedalyvavusius byloje. Tokių asmenų teisės ir interesai turėtų būti apsaugoti nuo nesąžiningo ir nekompetentingo atstovavimo. Tai gali būti įgyvendinama grupės ieškinių procese užtikrinant tinkamą balansą tarp at-

stovavimo grupės interesams sąžiningumo bei adekvatumo ir teismo sprendimo *res judicata* galios.

9. Teisėkūroje reikėtų vengti teisės kreiptis į teismą su ieškiniu arba grupės ieškiniu viešajam interesui ginti neigiamų prielaidų. Civilinio proceso teisės doktrinoje pripažįstama, jog teisė kreiptis į teismą yra procesinė subjektinė teisė, todėl ji negali priklausyti nuo materialiojo pobūdžio aplinkybių. Teisės kreiptis į teismą prielaidomis gali būti tik procesinio teisinio pobūdžio aplinkybės. Sprendžiant ieškinio arba grupės ieškinio viešajam interesui ginti priėmimo klausimą, teismas neturėtų iš anksto, neišnagrinėjęs bylos, vertinti materialiojo pobūdžio aplinkybės – ar realiai ginamas viešasis interesas – ir su tuo susieti ieškinio arba grupės ieškinio viešajam interesui ginti priėmimo klausimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai ir jų rengimo medžiaga

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 1995. Nr. 40-987.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992. Nr. 33-1014.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 32-1316.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Vyriausybės žinios. 2002. Nr. 37-1341.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 36-1340.
7. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1968 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
8. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 64-2569.
9. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1964. Nr.19-139.
10. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1966 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
11. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 5, 37, 40, 44, 56, 103 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo, Aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo, Civi-

- linio proceso kodekso 5, 27, 49, 83, 274, 275, 296 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 96¹ straipsniu įstatymo, Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo, Viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo, Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektų aiškinamasis raštas <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
12. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 123-5574; 2004. Nr. 33 (atitaisymas); 2005. Nr. 84-3109.
  13. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 64-1914, Nr. 68 (atitaisymas), Nr. 113-3614; 2001. Nr. 112-4081; 2002. Nr. 43-1607, Nr. 72-3013, Nr. 101-4495, Nr. 124-5628.
  14. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 1990. Nr. 24-594; 1993. Nr. 52-996, Nr. 62-1169.
  15. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 1994. Nr. 55-1046, Nr. 102-2050; 1995. Nr. 21-492, Nr. 41-993, Nr. 107-2393; 1996. Nr. 1-4, Nr. 84-2003, Nr. 100-2257, Nr.126-2947; 1997. Nr.69-1739; 1998. Nr.36-961, Nr.115-3246; 1999. Nr.86-2562; 2000. Nr.15-380, Nr.28-760; 2001. Nr. 34-1125.
  16. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1965 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
  17. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 72-3017.
  18. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 17, 32 straipsnių papildymo ir pakeitimo bei įstatymo papildymo 31¹ straipsniu įstatymo projektas Nr. XP-1967 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
  19. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 28-1125.

20. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 94-4246.
21. Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymas // Valstybės žinios. 2007. Nr. 43-1626.
22. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 31-1010; Nr. 37 (atitaisymas); Nr. 52 (atitaisymas).
23. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 30-856.
24. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 63-2243.
25. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 35-1161.
26. Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 91-3890.
27. Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 55-1765.
28. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 36-977.
29. Lietuvos Respublikos profesinių pensijų kaupimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006. Nr. 82-3248.
30. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas // Valstybės žinios. 1991. Nr. 34-933.
31. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003. Nr. 42-1919.
32. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 straipsnio pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas Nr. XP-1964 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
33. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 108-3902.
34. Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 98-3626.
35. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymas // Valstybės žinios. 1998. Nr. 110-3024.

36. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 50-1432.
37. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 107-2688.
38. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 60-2412 (nauja įstatymo redakcija).
39. Lietuvos Respublikos valstybės turto fondo įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 104-2616.
40. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2007. Nr. 12-488.
41. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 85-2581.
42. Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 112-4074.
43. Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
44. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 18-431.
45. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006. Nr. 82-3254.
46. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 35-1164.
47. Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnio papildymo ir pakeitimo įstatymo projektas Nr. XP-1969 <http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm> [žiūrėta 2007-10-25].
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 120-5415.
49. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 20 d. nutarimas Nr. 260 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 20-766.

50. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 24 d. įsakymas Nr. 717 „Dėl Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos ir regionų aplinkos apsaugos departamentų nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004. Nr. 8-192.
51. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 14 d. įsakymas Nr. 316 „Dėl Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 81-3494.
52. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2001 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. IXP-926(2) „Dėl Civilinio proceso kodekso projekto (I–III dalys)“.
53. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2002 m. rugsėjo 6 d. išvada Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo projektui.
54. Act of 15 December 2000 on competition and consumer protection (Journal of Laws No. 03.86.804) // http://www.uokik.gov.pl/en/legal_regulations/national_legal_act/s/general_legal_regulations
55. American Bar Association Model Rules of Professional Conduct // http://www.abanet.org/cpr/mrpc/mrpc_toc.html
56. Brazilijos vartotojų apsaugos ir gynybos kodeksas // http://www.procon.df.gov.br/law_8078_ingles.htm
57. Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interests // Official journal L'1998 Nr.166-51.
58. Federal Equity Rule 48 (1842) // <http://www.abanet.org/buslaw/blt/2002-07-08/spence.html>
59. Federal Fair Debt Collection Practices Act.
60. Federal Rules of Civil Procedure. 2003 – 2004 edition. – Anderson Publishing Co., 2003.
61. Federal Rules of Civil Procedure. <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/overview.htm>
62. Federal Rules of Civil Procedure. Notes to Rule 23 // <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/ACRule23.htm>
63. Gesetz über Unterlassungsklagen bei Verbraucherrechts- und anderen Verstößen. Vom 26. November 2001 (BGBl. I S. 3138, 3173).

64. Green Paper – Access of consumers to Justice and the Settlement of consumer disputes in the Single Market, COM (93) 576, November 1993.
65. Ispanijos civilinio proceso kodeksas (Ley de Enjuiciamiento Civil) // http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/11-2000.html
66. Ispanijos Konstitucija // <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/6480>
67. Italijos civilinio proceso kodeksas (Codice di Procedura Civile) // <http://www.studiocelentano.it/codici/cpc/index.htm>
68. Kvebeko civilinio proceso kodeksas (Quebec Code of Civil Procedure) // <http://www.canlii.org/qc/sta/csqc/20030716/r.s.q.c25/whole.html>
69. Latvijos civilinio proceso įstatymas // <http://www.inlatplus.lv/rus/laws/>
70. Latvijos prokuratūros įstatymas // http://www.lrp.gov.lv/doc_upl/Prokuraturas_likums_papild.doc
71. Latvijos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (Patērētāju tiesību aizsardzības likums) // <http://www.likumi.lv/doc.php?id=23309>
72. Lenkijos Konstitucija // http://www.omineurope.info/uk/verfassung_poland_uk.htm
73. Lenkijos civilinio proceso kodeksas (Kodeks postępowania cywilnego) // <http://europoland.republika.pl/kpc1.htm>
74. Ontario Class Proceeding Act, S.O.
75. Portugalijos civilinio proceso kodeksas (Código de Processo Civil) // http://www.giea.net/legislacao.net/codigos/codigo_processo_civil/index.htm
76. Prancūzijos civilinio proceso kodeksas // http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/somncpca.htm
77. Provisional draft issued by the Norwegian Civil Procedure Commission in February 2000 // www.law.duke.edu/group/lit/papers/ProposedRules.pdf
78. Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act (RICO).
79. Quebec Code of Civil Procedure, S.Q. (1976).

80. Slovėnijos žmogaus teisių ombudsmeno įstatymas // http://www.omeurope.info/uk/gesetz_slovenia_uk.htm
81. Swedish Group Proceedings Act // http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/27767;jsessionid=agdl_s0gnqca
82. Федеральный закон „О прокуратуре Российской Федерации“ // http://www.consultant.ru/popular/prosec/49_4.html
83. Федеральный закон об обществах с ограниченной ответственностью (№ 14-ФЗ от 8 февраля 1998 года) // <http://www.ooo-zao.ru/ltdlaw-02.html>

Specialioji literatūra

1. Andrews N. Multi-Party Proceedings in England: Representative and Group Actions // *Duke.J.Comp & Int'l L.* 2001. No. 11.
2. Andrews N. *Principles of Civil Procedure.* 1994.
3. Armalytė O., Pažūsis L. *Anglų-lietuvių kalbų teisės žodynas.* – Vilnius: Alma littera, 1998.
4. Bentley A. *The Process of Government: A Study of Social Pressures.* – Cambridge (Mass.), 1967.
5. *Black's Law Dictionary.* 7th ed / Bryan A. Garner, ed. – St. Paul, Minn.: West Publishing Co. 1979.
6. Boré L. *L'Action en Représentation Conjointe: Class Action Française ou Action Mort-Née?* // *Recueil Dalloz Sirey.* 1995.
7. Bourjol M. *Droit administratif. T. 1: L'action administrative.* – Paris, 1972.
8. Brian B. *Teisingumo teorijos.* – Vilnius: Eugrimas, 2002.
9. Brönneke T. *Kollektiver Rechtsschutz im Zivilprozeßrecht. Gruppenklagen, Verbandsmusterklagen, Verbandsklagebefugnis und kosten des kollektiven Rechtsschutzes.* 2001.
10. Cappalli R., Consolo C. *Class Actions for Continental Europe? A Preliminary Inquiry* // *Temp. Int'l & Comp. L.J.* 1992. No. 6.
11. Cappelletti M. *Governmental and Private Advocates for the Public Interest in Civil Litigation: A Comparative Study. II Access to Justice. Promising Institutions.* Cappelletti and Weisner eds. 1979.

12. Cappelletti M. *The Judicial Process in Comparative Perspective*. 1991.
13. Cappelletti M. *Vindicating the public interest through the courts*. *Buff. L. R.* 1976
14. Cappelletti M., Garth B. *Finding an Appropriate Compromise: A Comparative Study of Individualistic Models and Group Rights in Civil Procedure, in Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order. The General Reports for the VIIth International Congress on Procedural Law. – Würzburg: Walter Habscheid ed., 1983.*
15. Cappelletti M., Merryman J. H., Perillo J. *The Italian Legal System: An Introduction*. 1967.
16. *Civil Procedure. Cases and Materials.*
17. *Class Action Counsel as named Plaintiff: Double Trouble // Fordham L. Rev.* 111. 1987. Vol. 56.
18. Collin P. H. *Dictionary of Law. – Peter Collin Publishing Ltd.* 1998.
19. *Comment, Damage Distribution in Class Actions: the Cy Pres Remedy // U. Chi. L. Rev., 1977. Vol. 39. No. 448.*
20. *Competition Law and Policy in Switzerland // <http://www.weko.admin.ch/news/00012/OECD-Bericht-E.pdf?lang=de#search=%22competition%20law%20Switzerland%22>*
21. Cooper E. *Rule 23: Challenges to the Rulemaking Process // New York University Law Review.* 1996. Vol. 71.
22. Costantino G. *Brevi Note Sulla Tutela Giurisdizionale degli Interessi Collettivi Davanti al Giudice Civile.* 1974.
23. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.*
24. Denti V. *Interessi Diffusi.*
25. Denti V. *Relazione Introduttiva, in Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi.* 1976.
26. Driukas A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005. T. 1.*
27. Driukas A., Valančius V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. T. 2.*

28. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007. T. 3.
29. Droddy J. D. Originalist justification and the methodology of unenumerated rights. M. S. U. – D. C. L. Law Review, 1999.
30. Effectiveness of Judicial protection and Constitutional Order. The General Reports for the VIIth International Congress on Procedural Law. – Würzburg, 1983.
31. Felsenthal E. Legal Beat: Supreme Court Agrees to Rule on Group Asbestos Settlement // The Wall Street Journal. 1996. 4 November.
32. Fisch W. European Analogues to Class Actions: Group Action in France and Germany // The American Journal of Comparative Law. 1979. Vol. 27.
33. Fleming J., Hazard G. C., Leubsdorf J. Civil Procedure. 2001.
34. Friedenthal et al., Civil Procedure. 1999.
35. Friedenthal J. H., Kane M. K., Miller A. R. Civil Procedure. – West Publishing Co. 1985.
36. Garth B. Group Actions in Civil Procedure: Class Actions, Public Actions, Parens Patriae and Organization Actions. XIIIth International Congress. Montreal. 1992.
37. Gečaitė V. Viešojo intereso samprata civiliniame procese // Justitia. 2006. Nr. 2 (60).
38. Gidi A. Class action in Brazil: A model for Civil Law Countries // The American Journal of Comparative Law. 2003. Vol. 51.
39. Gifis S. H. Law Dictionary. 4th ed. – New York: Barron's Educational Services, 1996.
40. Glenn P. Class Actions in Ontario and Quebec // The Canadian Bar Review. 1984. No. 62.
41. Group Actions and the Role of the Courts - A European Perspective / by Per Henrik Lindblom. Kluwer Law International. 1997.
42. Guglielmi G. J., Koubi G. Droit du service public. – Paris, 2000.
43. Gumbis J. Public Interest: Problem of Conceptualisation // Social Sciences. 2006. No. 1(51).
44. Hazard G. C. et al. An Historical Analysis of the Binding Effect of Class Suits // University of Pennsylvania Law Review. 1998. Vol. 146.

45. Hazard G. C. The Effect of the Class Action Device Upon the Substantive Law // FRD. No. 58. 1973.
46. Hazard G. C., Taruffo M. American Civil Procedure. – Yale, 1992.
47. Heastie v. Community Bank of Greater Peoria. 125 F. R. D. 669.
48. Herring P. Group Representation Before Congress. Baltimore, 1929; Herring P. Public Administration and the Public Interest. – New York, 1936.
49. Het openbaar ministerie in civiele zaken // <http://www.eur.nl/perskamer/persberichten/archief03/demeije/>
50. Interesses Difusos // <http://www.interessesdifusos.com.pt>
51. Jolowicz J. A. On Civil Procedure. 2000.
52. Kane Kay. Group Actions in Civil Procedure: The United States Experience // The American Journal of Comparative Law. 1990. Vol. 38.
53. Kessedjian C. L'Action en Justice des Associations de Consommateurs et d'Autres Organisations Représentatives d'Intérêts Collectifs en Europe // Rivista di Diritto Internazionale Privato e Processuale. 1997. Vol. 33.
54. Koch H. (Non-Class) Group Litigation Under EU and German Law // Duke Journal of Comparative and International Law. 2001. Vol. 11. No. 2
55. Koch H. Class and Public Interest Actions in German Law // Civil Justice Quarterly. 1986. Vol. 5.
56. Konsumentverket // <http://www.konsumentverket.se>
57. Kraus v. Paterson Parchment Paper Co. 65 F. R. D. 368 (S. D. N. Y. 1974).
58. Krivka E. Intereso problema civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2007. Nr. 5(95).
59. Krivka E. Išvestinio akcininkų ieškinio institutas Lietuvos teisės sistemoje // Jurisprudencija. 2006. Nr. 4(82).
60. Krivka E. Group action for the protection of the public interest in Lithuania // Jurisprudencija. 2008.
61. Krivka E. Grupės ieškinio problemos Lietuvos civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2004. Nr. 52(44).

62. Krivka E. Grupės ieškinys – veiksminga teisės į teisminę gynybą įgyvendinimo priemonė // *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 4(94).
63. Krivka E. Grupių teisių ir teisėtų interesų teisminės gynybos problemos civiliniame procese // *Teisė į teisminę gynybą ir jos realizavimo praktiniai aspektai*. – Vilnius, 2006.
64. Krivka E. *Res judicata* principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos // *Jurisprudencija*. 2004. Nr 53(45).
65. Krivka E. Viešojo intereso apsauga naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse // *Jurisprudencija*. 2003. Nr. 37(29).
66. Krivka E. Viešojo intereso gynimo civiliniame procese reglamentavimo problemos // *Jurisprudencija*. 2008. Nr. 2(104).
67. Krivka E. Viešojo intereso problema civilinio proceso teisėje // *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 10(100).
68. Kuluttajavirasto. Legislation and guidelines // <http://www.kuluttajavirasto.fi>
69. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. – Vilnius: Justitia, 2003.
70. La Tutela degli Interessi Diffusi nel Diritto Comparato / Antonio Gambaro ed., 1976.
71. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T.1. – Vilnius: Justitia, 2003.
72. Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi / Vittorio Denti ed., 1976.
73. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1994 metais ataskaita (nepublikuota).
74. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1995 metais ataskaita (nepublikuota).
75. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1996 metais ataskaita (nepublikuota).
76. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1997 metais ataskaita (nepublikuota).
77. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1998 metais ataskaita (nepublikuota).
78. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 1999 metais ataskaita (nepublikuota).

79. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2000 metais ataskaita (nepublikuota).
80. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2001 metais ataskaita (nepublikuota).
81. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2002 metais ataskaita // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx>
82. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2003 metais ataskaita // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx>
83. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2004 metais ataskaita // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx>
84. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2005 metais ataskaita // [http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimo dokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx](http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimo_dokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx)
85. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2006 metais ataskaita (nepublikuota) // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx>
86. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2007 metais ataskaita (nepublikuota) // <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Planavimodokumentai/ataskaitos/tabid/171/Default.aspx>
87. Lindblom P. H. Individual Litigation and Mass Justice: A Swedish Perspective and Proposal on Group Actions in Civil Procedure // *The American Journal of Comparative Law*. 1997. Vol. 45.
88. Market definition in Competition Law in Slovenia // <http://ec.europa.eu/comm/competition/publications/studies/media/2005/slovenia.pdf>
89. Merryman J. *The Civil Law Tradition*. 1985. P. 63.
90. Mescheriakoff A. S. *Droit des services publics*. 2eme edition. – Paris, 1997.
91. Mikelėnas V. *Civilinis procesas*. I dalis. – Vilnius: Justitia, 1997.
92. Mikelėnas V. *Civilinis procesas*. II dalis. – Vilnius: Justitia, 1997.

93. Ministerio Fiscal // http://www.justicia.es/portal/public/_s.155/549
94. Nekrošius V. Protection of Public Interest in Lithuanian, Latvian and Estonian Civil Procedure // The Recent Tendencies of Development in Civil Procedure Law – between East and West (International Conference to Celebrate 100th Anniversary of the Birth of Professor Jonas Žėruolis). – Vilnius: Justitia, 2007.
95. Newberg on Class Actions 6.17 (3rd ed.).
96. Ontario Law Reform Commission. I Report on Class Action. 1982.
97. Openbaar Ministerie // <http://www.om.nl/>
98. Parker D. L. Standing to Litigate „Abstract Social Interests” in the United States and Italy: Reexamining “Injury in Fact” // Colum. J. Transnat’l L. 1995. Nr. 33.
99. Passos C. Substituięco Processual e Interesses Difusos, Coletivos e Homogęneos. Vale a Pena „Pensar“ de Novo?, in SELEęOES JURęDICAS. 1993.
100. Private Securities Litigation Reform Act, Special Alert to Chapter 92. 1995.
101. Procuradoria Geral da Repęblica // http://www.pgr.pt/portugues/grupo_pgr/mp_competencia.htm
102. Rekosh E. Who defines the public interest? Public interest law strategies in Central and Eastern Europe. – Columbia University Budapest Law Center, 2005.
103. Relator Actions // <http://www.attorneygeneral.ie/ac/relator.html>
104. Restatement (Second) of Judgments §§ 20, 26, 28. 1982.
105. Ruffolo U. Interessi Collettivi o Diffusi e Tutela del Consumatore. 1985.
106. Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. – Vilnius: Mintis, 1998.
107. Sorauf F. Conceptual Muddle. In: The Public Interest / Ed. by C. J. Friedrich. – New York, 1962.
108. Stone Deborah. Viešosios politiko paradokasai: sprendimų priėmimo menas politikoje. – Vilnius: Eugrimas, 2004.
109. Taruffo M. Le Azioni a Tutela Degli Interessi Collettivi. Vittorio Denti ed. 1976.

110. The Competition Act of Ireland // <https://www.oecd.org/dataoecd/34/45/2488740.pdf>
111. The Federalist Papers. Selected and ed. by C. Rossiter. – New York, 1996.
112. The Private Securities Litigation Reform Act. Explanation.
113. Trocker N. Interessi Collettivi e Diffusi. XVII Enc. Giur. Treccani.
114. Truman D. The Governmental Process. Political Interests and Public Opinion. 2-nd ed. – New York, 1971.
115. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2000.
116. Vigoriti V. Interessi Collettivi e Processo – la Legittimazione ad Agire. 1979.
117. Watson G. D. Class actions: the Canadian experience // Duke Journal of Comparative and International Law. 2001. Vol. 11. No. 2.
118. Willging T., et al. Empirical Study of Class Actions in Four Federal District Courts. Federal Judicial Center. 1996.
119. Wouter Le R. de Vos, Reflections on the Introduction of a Class Action in South Africa // Tydskrif Vir Die Suid-Afrikaanse Reg. 1996.
120. Wright, Miller, Cooper. Federal Practice and Procedure: Jurisdiction 2d § 4415, 4426. 2000.
121. Аболонин Г. О. Групповые иски. – Москва: Издательство НОРМА, 2001.
122. Айзикович А. С. Важная социологическая проблема // Вопросы философии, 1965, № 11.
123. Алексеев С. С. Социальная ценность социалистического права как регулятора общественных отношений // Советское государство и право, 1968. № 3.
124. Батаева Н. С. Необходимо ввести институт группового иска // Российская юстиция. 1998. № 10.
125. Бернадский В. О. Интересы и их роль в обществе. – Омск, 1990.
126. Блек Б., Крекман Р., Тарасова А. Комментарий федерального закона об акционерных обществах. М., 1999.
127. Викут М. А., Зайцев И. М. Гражданский процесс России. – Москва, 2001.

128. Гак Г. М. Общественные и личные интересы и их сочетание при социализме // Вопросы философий, 1965. № 4.
129. Глезерман Г. Интерес как социологическая категория // Вопросы философий, 1966. № 10.
130. Гражданскоправовая охрана интересов личности. – Москва: Юридическая литература, 1969.
131. Грибанов В. П. Интерес в гражданском праве // Советское государство и право, 1967. № 1.
132. Гукасян Р. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. – Саратов: Приволжское книжное издательство, 1970.
133. Гурвич М. А. Гражданские процессуальные правоотношение и процессуальные действия // Труды ВЮЗИ. Т. 3. Вопросы гражданского процессуального, гражданского и трудового права. – Москва: ВЮЗИ, 1965.
134. Гурвич М. А. Учение об иске. – Москва, 1981.
135. Додонов В. Н., Крутских В. Е. Прокуратура в России и за рубежом. – Москва: Издательство НОРМА, 2001.
136. Завадская Л. Н. Роль суда при переходе от плановой экономики к рыночным отношениям // Теория права: новые идеи. Вып. 2 / Отв. ред. Н. С. Малеин, М. М. Славин. – Москва, 1992.
137. Завьялов Ю. Личность, интересы, право // Советское юстиция, 1967. № 15.
138. Здравомыслов А. Г. Проблема интереса в социологической теорий. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1962.
139. Колесов П. П. Групповые иски в США. – Москва: ООО «Городец-издат», 2004.
140. Комментарий к гражданскому кодексу Российской Федерации части первой, части второй, части третьей (постатейный) с постатейными материалами. – М.: Книжный мир, 2003.
141. Комментарий к гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации / Отв. ред. М. С. Шакарян. – Москва: Проспект, 2003.
142. Кравченко А. И. Социология. – Екатеринбург, 1998.

143. Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды и защита // Государство и право. 1999. № 10.
144. Кудрявцева Е. В. Судебное решение в английском гражданском процессе. – Москва, 1998.
145. Курбатов А. Я. Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. – Москва, 2001.
146. Малышев П. Косвенные иски акционеров в судебной практике США // Российский юридический журнал. 1996. № 1.
147. Мальцев Г. В. Соотношение субъектных прав, обязанностей и интересов советских граждан // Советское государство и право, 1965. № 10.
148. Михайлов С. В. Интерес как общенаучная категория и ее отражение в науке гражданского права // Государство и право. 1999. № 7.
149. Осокина Г. Л. Чьи права защищаются косвенными исками? // Российская юстиция. 1999. № 10.
150. Психологический словарь / Под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – Москва, 1998.
151. Пучинский В. К. Гражданский процесс США. – Москва, 1985.
152. Рубинштейн С. Л. Основы психологии. – Санкт Петербург, 1999.
153. Сидорев О. Суд об охраняемом законом интересе. Анализ теоретических положений и практики применения одного из решений КСУ // Юридическая практика. 2005. № 11(377).
154. Тархов В. А. Некоторые вопросы охраны имущественных прав трудящихся по советскому законодательству // Ученые труды Саратовского юридического института им. Д. И. Курского, выпуск 2, 1969.
155. Теория государства и права. Курс лекций / Под ред. А. В. Малько и Н. И. Матузова. 1997.
156. Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес // Законодательство и экономика. 2002. № 3
157. Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002. № 9.

158. Чиркин В. Е. Общечеловеческие ценности, философия права и позитивное право // Право и политика. 2000. № 8.
159. Якобсон Л. И. Экономика общественного сектора. – Москва, 1996.
160. Ярков В. Корпоративное право: косвенные иски // Рынок ценных бумаг. 1997. № 8.

Praktinė medžiaga

Lietuvos Respublikos teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 53 straipsnio ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 21 straipsnio trečiosios dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1994. Nr.13-221.
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. kovo 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1993 m. liepos 15 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ papildymo ir pakeitimo“ 8 punkto, kuriuo iš naujo išdėstytas įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 12 straipsnio pirmosios dalies 3 punktas, ir Lietuvos Respublikos 1993 m. liepos 15 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo papildymo ir pakeitimo“ 23 punkto, kuriuo iš naujo išdėstytas Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 16 straipsnio septintasis punktas, atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1995. Nr. 22-516.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1 ir 30 straipsnių, Lietuvos Respublikos tabako kontrolės įstatymo 1, 3 ir 11 straipsnių, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 2 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl alkoholio“

- lio reklamos kontrolės“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 15-314.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 1997. Nr. 40-977.
  5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 3-78.
  6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. liepos 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 214(10) straipsnio 1 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 56-1669.
  7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000. Nr. 105-3318.
  8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 55 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 15 straipsnio 2 bei 3 dalių ir 32 straipsnio 2 dalies 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2001. Nr.18-561.
  9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribo-

- jimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“ // Valstybės žinios. 2001. Nr. 29-938.
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gegužės 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 649 „Dėl Lietuvos žemės ūkio akademijos naudojamos žemės statuso ir jos naudojimo zonavimo schemos patvirtinimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. balandžio 19 d. nutarimo Nr. 294 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 649 dalinio pakeitimo“, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. kovo 9 d. nutarimo Nr. 350 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 649 „Dėl Lietuvos žemės ūkio akademijos naudojamos žemės statuso ir jos naudojimo zonavimo schemos patvirtinimo“ papildymo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 12 straipsnio 5 punktui (1993 m. liepos 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 12 straipsnio 8 punktui (1999 m. gegužės 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 13 straipsnio 4 punktui (1993 m. liepos 15 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 48-1867.
  11. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2000 m. liepos 11 d. redakcija) 27 straipsnio 2 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies, Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo (2002 m. liepos 5 d. redakcija) 57 straipsnio 4 dalies, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (1997 m. gegužės 22 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 4 punkto, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo (2002 m. birželio 20 d. redakcija) 7 straipsnio 3 dalies 6 punkto, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 48 straipsnio 1 dalies (1961 m. birželio 26 d. redakcija) ir 75 straipsnio 1 dalies (1975 m. sausio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 93-4000.

12. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsnio (1993 m. sausio 12 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalies bei šios dalies 5 punkto, 15, 20 ir 21 straipsnių (2002 m. sausio 15 d. redakcija), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 2, 4, 5 ir 6 punktų, šio straipsnio 2 ir 4 dalių, 16 straipsnio 10 dalies, 20 straipsnio (2002 m. spalio 29 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. sausio 17 d. nutarimo Nr. 27 „Dėl gyvenamųjų namų, būtinų valstybės reikmėms, išpirkimo“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 14 straipsniui (1993 m. sausio 12 d. redakcija)“ // Valstybės žinios. 2003. Nr. 24-1004.
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“// Valstybės žinios. 2004. Nr. 181-6708.
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl kultūros įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo tvarkos“ (1995 m. birželio 13 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. lapkričio 28 d. nutarimo Nr. 1320 „Dėl Lietuvos nepriklausomybės signatarų namų ir Lietuvos menininkų rūmų“ 1, 2.3 ir 2.4 punktų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005. Nr. 87-3274.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 85 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 19 d. redakcija), 139 straipsnio 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 19 d. red.), Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 306 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.), 308 straipsnio (2006 m. bir-

- želio 1 d. red.) 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 324 straipsnio 12, 13 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 377 straipsnio (2004 m. liepos 8 d. red.) 9 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 448 straipsnio 7 dalies (2002 m. kovo 14 d. red.), 454 straipsnio 5, 6 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), 460 straipsnio 4, 5 dalių (2002 m. kovo 14 d. red.), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 268 straipsnio 3 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 285 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 286 straipsnio 1 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 288 straipsnio 4 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 289 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 303 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 320 straipsnio 2 dalies (2002 m. vasario 28 d. red.), 325 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.), 358 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. vasario 28 d. red.) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai, taip pat dėl pareiškėjo – Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 119 straipsnio 2 dalies 1 punktą (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 5 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio (2003 m. sausio 21 d. redakcija) 1 punktą (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 19 d. dekretas Nr. 2067 „Dėl apygardos teismo teisėjo įgaliojimų pratęsimo“, Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. birželio 18 d. dekretas Nr. 128 „Dėl apygardų teismų skyrių pirmininkų skyrimo“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Vilniaus apygardos teismo teisėjas Konstantas Ramelis skiriamas šio teismo civilinių bylų skyriaus pirmininku, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006. Nr. 102-3957.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. balandžio 18 d. nutartis c. b. *I. A. Valionienė v. SP UAB „Karoliniškių būstas“*, Nr. 3K-3-475/2001.
  17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 11 d. nutartis c. b. *R. Paknys v. Sauliaus ir Linos Žukų leidinys „Baltos lankos“ redakcija*, Nr. 3K-3-695/2003.

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 15 d. nutartis c. b. *Beecham Group p. l. c. v. I. Kalinin, I. Kalinino PĮ „Kelupas“*, Nr. 3K-3-1103/2003.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 8 d. nutartis c. b. *Microsoft Korporacijos, Symantec Korporacijos, UAB VTeX v. UAB DK „Censum“*, Nr. 3K-3-774/2003.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga // <http://www.lat.lt>

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *James and Others v. the United Kingdom* // <http://www.echr.coe.int>
2. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium* // <http://www.echr.coe.int>

Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktika

1. *Accord Zylstra v. Safeway Stores. Inc.* 578 F. 2d 102, 104 (5th Cir. 1978).
2. *Allen v. McCurry*, 449 U.S. 1980.
3. *Amchem Products, Inc. v. Windsor*, 521 U. S. 591 (1997) // <http://www.vlex.us/caselaw>
4. *Baker v. Carr* 369 U.S. 186, 204 (1963) // <http://www.vlex.us/caselaw>
5. *Barry v. RJR Nabisco Holdings Co.* 148 F. R. D. 520 (S. D. H. Y. 1993).
6. *Bennet v. Behring Corp.* 737 F. 2d 982, 986 (11th Cir. 1984).
7. *Berley v. Dreyfus&Co.* N 145/43F. R. D At 398–399.
8. *Bernhard v. Bank of America*, 122 P.2d 892 (1942).

9. Bertozzi v. King Louie Int'l, Inc. 420 F. Supp. 1166 (1976).
10. Blackie v. Barack. 524 F. 2d.
11. Blackie v. Barrack. N 2, 524 F. 2d.
12. Warren v. Reseve Fund, Inc. 728 F. 2d, 741, 747 (5th Cir. 1984).
13. Blonder-Tongue Lab. v. University of Ill. Found., 402 U.S. 313 (1971).
14. Brick v. CDC Int'l, Inc. 547 F. 2d 185 (2d Cir. 1976).
15. Castano v. American Tobacco Co. 5th Cir. 84 F. 3d 734 (1996).
16. Coopers & Lybrand v. Livesay 437 U. S. 463, 98S. Ct. 2454, 57 L. Ed. 2d 351 (1978).
17. County of Suffolk v. Lilco. 907. F 2d 1295, 1325 (2d Cir. 1990).
18. Crouden Assocs v. Alleco, Inc., 969 F 2d 675, 680 (8th Cir. 1992).
19. Dolgow v. Anderson, 43 F.R.D. 472 (D.C.N.Y.1968).
20. Domaco Venture Capital Fund v. Teltronics servs., Inc. Fed. Sec. L. Rep. (CCH) 95, 687 (S. D. N. Y. 1976).
21. E. G. Esplin v. Hirschi, 402. F. 2d 94, 99 (10th Cir. 1968) cert denied, 394 U. S. 928 (1969).
22. Eisen v. Carlisle & Jacquelin, 417 U. S. 156, 94 S. Ct. 2140, 40 L. Ed. 2d 732 (1974).
23. Epifano v. Boardroom Business Prod's. Inc. N 82, 130 F. R. D.
24. Fry v. UAL Corp. 136 F. R. D. 626, 631 N. D. 11. 1991).
25. Gates v. Dalton. 67 F. R. D. 621, 630 (E. D. N. Y. 1975).
26. Gautreaux v. Dierce. 690, 631 (7th Cir. 1982).
27. GMAC Mortgage Corp. v. Stapleton. 236 III App. 3d 486, 603 W. E. 2d 767 (1992).
28. Gonzales v. Cassidy. 474 F. 2d 67, 72 (5th Cir. 1973).
29. Green v. Wolf Corp. N 2, 406 F. 2d At 295-296.
30. Grimes v. Vitalink Communications Corp. 17. F. 3d 1553, 1563 (3d Cir. 1994)
31. Hahn v. Breed, 606 F. Supp. 1557 (S. D. N. Y. 1985).
32. Hansberry v. Lee. 311 U. S. 32, 61 S. Ct 115, 85 L. Ed. 22 (1940).
33. Kramer v. Scientific control Corp. 534 F. 2d 185 (3d Cir) Cert. Denied. 429 U. S. 830 (1976).
34. Hochschuler v. G. D. Searle & Co. N 17, 82 F. R. D at 344-45, 348.

35. HSL, Inc. V. Daniels, Fred. Sec. L. Reg. (CCH) 99, 557 (N. D. III. 1983).
36. Hurwitz v. R. B. Jones Corp. N 83, 76 F. R. D. At. 171–172.
37. In re Alcoholic Bevevaees Ligitation. 95 F. R. D. 321 (E. D. N. Y. 1982).
38. In re Boland Pharmaceutical Co. Generic Drug Consumer Litigation. 1994. U. S. Dist LEXIS 9236 (E. D. Pa 1994).
39. In re marion Merrell Dow Inc. Securities Litigation, Fed. Sec. L. Rev. (CCH) 98, 356 (W. D. Mo. 1994).
40. In. Re General Motors Corp. 1995 U. S. App. LEXIS 8815 (3d Cir. 1995).
41. Ingeto v. Bermec Corp. N 53, 376 F. Supp. At 1174.
42. Kamerman v. Ockar Corp. 112 F. R. D. 135 (S. D. N. Y. 1986)
43. Kennedy v. Tallant. 710 F 2 d.
44. King v. Kansas City S. Indus., Inc. 519 F. 2d 20, 27 (7th Cir. 1975).
45. Kirby v. Cullinet Software, Inc. 116 F. R. D. 303, 308 (D. Mass. 1987).
46. Koenig v. Benson. 117 F. R. D. 330. (E. D. N. Y. 1987).
47. Leist v. Tameo Enters., Inc. Fed. Sec. L. Reg. (CCH) 98, 633 (S. D. N. Y. 1982).
48. Lynch Corp. v. MII Liquidating Co. 82 F. R. D. 478, 483 (D. S. D. 1979).
49. Lowenschuss v. Bluhdorn. 613 F. 2d 18, 20 (2d Cir), 449 U. S. 840 (1980).
50. Mayfield v. Barr. 985 F. 2d 1090, 1092–1093 (D. C. Cir. 1993).
51. Maywalt v. Parker & Parsley Petroleum Co. 147 F. R. D. 51, 56 (S. D. N. Y. 1993).
52. Mars Steel Corp. v. Continental iLL. Nat'l Bank&Trust Co. 834. F. 2d 677, 684. (7th Cir. 1987); City of Detroit v. Grimmel Corp. 495. F. 2d 448, 464.
53. Marshall v. Holiday Magic, Inc. 550 F. 2d 1173, 1177 (9th Cir. 1977).
54. McCarthy v. Director of Selective Serv. Sys. 322 F. Supp. 1032 (E. D. Wis. 1970).
55. Memore v. Sec. Cases. N 53, 61 F. R. D. At 98–99.

56. *Ockerman v. King & Spalding*, Fed. Sec. L. Rep. 9 (CCH) 93, 707 (N. G. Ga. 1988); *Sheftelman v. Jones*. 1992. U. S. App. LEXIS 2107 (11th Cir. 1992).
57. *Oppenheimer Fund v. Sanders*. 437. U. S. 340 (1978).
58. *Parklane Hosiery Co. v. Shore*, 439 U.S. 322 (1979).
59. *Plekowski v. Ralston Purina Co.* 68 F. R. D. 443, 452-453 (M. D. Ga. 1975).
60. *Rand v. Monsanto Co* 926 F. 2d 596 (7th Cir.), 946 F. 2d 897 (7th Cir. 1991).
61. Federal Rules of Civil Procedure; *Shelton v. Pargo, Inc.* 582 F. 2d 1298 (4th Cir. 1978).
62. *Reicher v. Bio-Medicus, Inc.* n 88, 70, F. R. D.; *McFarland v. Memorex Corp.* N. 26.
63. *Reichert v. Bio-Medicus, Inc.* 70 F. R. D. 71, 76 (D Minn. 74).
64. *Reichert v. Bio-Medicus, Inc.* N 88.
65. *Ryan v. Aetna Life Ins. Co.* 765 F. Supp. 133 (S. D. N. Y. 1991).
66. *Ruggiero v. American Bioculture, Inc.* 56 F. R. D. (S. D. N. Y. 1972).
67. *Smith v. Swormstedt*, 57 U. S. 288 (1850).
68. *Sonnenschein v. Evans.*, 289 N. Y. S. 2d 609 (1968).
69. *Steiner V. Equimqrk Corp.* 96 F. R. D. 603, 613 (W. P. Pa 1983).
70. *Traylor v. Marine Corp.* 528 F. Supp. 382, 385 (E. D. Wis. 1971).
71. *United States Fin. Sec. Ligit.* N 21 69 F. R. D. At 46.
72. *Vermon J. Rockler&Co. V. Graphic Enters. Inc.* N 6, 52 F. R. D. At 347.
73. *Wechsler v. Southeastern Properties, Inc.* 63 F. R. D. 13 (S. D. N. Y) 506 F. 2d 631 (2d Cir. 1974).
74. *Westlake v. Abrams*, N 56, 565 F. Supp. 1330.
75. *Wofford v. Safeway Stores, Inc.* 78 F. R. D. 460, 486–487 (N. D. Cal. 1978).
76. *Wolgin v. Magic Maker Corp.* 82 F. R. D. At 172.
77. *Zaidman v. Joseph* 102. F. R. D. 924 (N. D. Ind. 1984).
78. *Zdanok v. Glidden Co.*, 327 F.2d 944 (2nd Cir. 1964).
79. *Zeidman v. J. Ray Mc. Dermatt & Co.* 651 F. 2d 1030, 1038 (5th Cir. 1981).

Jungtinės Karalystės teismų praktika

1. Congreve v. Home Office [1976] Q.B. 629.
2. Halsay v. Esso Petroleum Co. Ltd [1961] 1 W.L.R. 683.
3. Prudential Assurance Co. Ltd. v. Newman Industries Ltd [1981] ch. 229.

PROTECTION OF THE PUBLIC INTEREST IN THE CIVIL PROCEDURE

SUMMARY

Relevance and Academic Novelty of the Subject. As social and economic systems are becoming global as well as production and consumption of goods and services are acquiring a mass nature, socio-economic phenomena are influencing rights and legitimate interests of increasingly numerous groups consisting of persons with same rights and obligations. Such system of social and economic relationships determines the contents of legal relationships. Consequently, these relationships are acquiring a mass nature, too. Therefore, the modern system of socio-economic relationships is becoming a multi-party system instead of a bipartite one and the civil circulation is becoming more complex. Under such conditions, growth of business entities and a huge scale of their activities pose a risk that rights and legitimate interests of very numerous groups of persons being in the same legal and factual situation, instead of ones of one or few individuals, might be infringed. Negative nature of such phenomena manifests as mass violations of law, such as pollution of environment and foodstuffs, defective and hazardous consumer commodities, services of bad quality, unfair conditions of consumer contracts, unfair activities of organizers and disseminators of public information, various frauds, as well as infringements

of equality of rights of individuals. Such mass violations of rights and legitimate interests of numerous groups should already be treated not only as infringement of one's individual subjective rights, but also as infringement of the public interest.

The law of civil procedure should be correspondent to a level and condition of substantive civil legal relationships as well as should offer adequate judicial remedies. The abovementioned global, multi-party, and mass character of civil legal relationships shows a necessity of search for new judicial remedies of numerous groups in addition to already known conventional remedies of rights and legitimate interests of groups of few persons (joinder of parties, representation, joinder of uniform cases, and defence of rights of other persons). Such circumstances indicate that an issue of protection of the public interest as well as of rights and legitimate interests of numerous groups being equated to the public interest is relevant and significant.

The contemporary legal doctrine that seeks for cohesion of a person and the society is paying the increasing attention to the public interests and their protection. The public interests in Lithuania are protected even by legislation, for example, by the Civil Code of the Republic of Lithuania, which traditionally is ascribed to the private law. Therefore, a need for judicial protection of the public interests is quite understandable. The individualistic liberal model of the civil procedure is often criticised because in fact it is oriented towards protection of private interests of separate individuals. In order to ensure a balance between protection of private and public interests, the model of the social civil procedure was chosen as a basis for the Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania (hereinafter – CPC). Implementation of the model of the social civil procedure in the CPC provisions related to protection of the public interest has determined a greater procedural activity of the judge, what manifests by exceptions to the principle of disposition. Such exceptions are justifiable and necessary in order to match defence of the private and public interest in the civil procedure and to

ensure the balance of these interests because it is admitted that litigation is not only a private concern of the parties.

Socially, the public interest is a constitutional value¹. It is worthwhile noticing that the Constitutional Court of the Republic of Lithuania, already in its ruling of the 14th February, 1994, stated that “however, in case some circumstances aggravate the opportunity to exercise one’s right to legal protection or make it impossible at all, the declarativeness of the said constitutional right would have to be recognized. Therefore, empowering of state institutions or their officials by law in order to help people in necessary cases to realize the protection of their constitutional rights is expedient and justifiable but only on condition that it is in compliance with the Constitution”². In its Ruling “On Compliance of Item 2 of Part 1 of Article 16 of the Law on Officials of the Republic of Lithuania with the Constitution of the Republic of Lithuania”, dated on the 6th of May, 1997, the Constitutional Court of the Republic of Lithuania stressed that the legislator has a right to determine the boundaries of the public interest in specific relationships. Therefore, without violating the Constitution, laws may provide for cases and procedure for judicial protection of the public interest by authorized institutions or officials³. The Constitutional Court of the Republic of

---

¹ Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania “On Compliance of Item 2 of Part 1 of Article 16 of the Law on Officials of the Republic of Lithuania with the Constitution of the Republic of Lithuania” dated on the 6th of May, 1997 // the Official Gazette *Valstybes Zinios*. 1997. No 40-977.

² Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania “On Compliance of Article 53 of the Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania and of Part 3 of Article 21 of the Law on Public Prosecutor Office of the Republic of Lithuania with the Constitution of the Republic of Lithuania” dated on the 14th of February, 1994 // the Official Gazette *Valstybes Zinios*. 1994. No 13-221; Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania “On Compliance of Part 1 of Article 55 of the Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania and of Parts 2 and 3 of Article 15 as well as of Item 1 of Part 2 of Article 31 of the Law on Public Prosecutor Office of the Republic of Lithuania with the Constitution of the Republic of Lithuania” dated on the 22nd of February, 2001 // the Official Gazette *Valstybes Zinios*. 2001. No 18-561.

³ Ruling of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania “On Compliance of Item 2 of Part 1 of Article 16 of the Law on Officials of the Republic of

Lithuania indicated in the said Ruling that implementation of the public interest, being a social interest acknowledged by the state and protected by the law, is one of the most important preconditions of existence and development of the society itself⁴.

CPC establishes a judicial remedy of the public interest, which is absolutely new in Lithuania, that is, the class action. In the event a particular composition of a numerous group is unknown, the class action enables one or few members of such group to defend its interests without a need to acquire specific authorizations of all members in the group. In case of the class action, the judgement of the court protects simultaneously both the public interest (unlawful activities of the defendant are prevented) and the private interest (compensation of sustained damages are awarded in favour of the members of the group).

Occurrence of the institute of class action in Lithuania is first related to harmonization of the national legislation with provisions of Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 of May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interest⁵. Article 1 of the said Directive states that its purpose is to match laws and other legislation of member states, related to actions for injunctions for the defendant to perform certain activities, aimed at protection of collective interests of consumers in order to ensure smooth operation of the market. The Directive defines collective interests as interests that do not form the totality of infringed individual interests of persons. Pursuant to Articles 2 and 3 of the Directive, one or few independent public institutions and/or organizations aimed at protection of collective consumer interests are in a position to brought actions for injunction with respect to the defendant to perform certain actions.

Lithuania with the Constitution of the Republic of Lithuania" dated on the 6th of May, 1997 // the Official Gazette *Valstybes Žinios*. 1997. No 40-977.

⁴ Ibid.

⁵ Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 of May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interest.

A need for judicial protection of the public interests as well as rights and legitimate interests in Lithuania and in other civil law countries becomes an increasingly telling and clearly understood social reality. Even the common law countries where several alternatives to individual litigation are offered find such alternatives to be an insufficiently effective substitute of the class action proceedings.

CPC mentions the class action solely in one sentence: “A class action may be brought to protect the public interest” (Part 5 of Article 49 of CPC). This legal norm being the only one concerning the class action leaves the mechanism of its procedural implementation obscure and problematic. Therefore, it is unclear when and how one can bring a class action (Part 5 of Article 49 of CPC) and when it should be just an ordinary action to protect the public interest (Part 1 of Article 49 of CPC). Moreover, even if the class action is brought, procedural consequences and account of such action is unclear since laws do not provide for any special norms and exceptions related to issues of admittance and hearing of the class action as well as to issues of rendering the court’s judgment.

The Finding of the Anticorruption Commission of the Seimas of the Republic of Lithuania “On Protection of the Public Interest in the Civil Procedure” dated on the 9th of April, 2003, states that “protection of the public interest in Lithuania by bringing a class action is problematic. Although the new Civil Procedure Code provides for a possibility to bring such action, it does not specifies hearing of such procedural cases, namely, it is unclear how many persons can bring the class action, what requirements are raised to such action, whether all persons in the interest of whom the action is brought shall be identified”⁶.

The institute of class action is new and unexplored in more detail in the Lithuanian legal system. Therefore, academic studies of

---

⁶ Finding of the Anticorruption Commission of the Seimas of the Republic of Lithuania “On Protection of the Public Interest in the Civil Procedure” dated on the 9th of April, 2003 // http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4393&p_d=24637&p_k=1

the class action for protection of the public interest are important to the legal theory and practice in Lithuania.

In Lithuania, still there are no comprehensive academic researches on issues of protection of the public interest in the civil procedure. Consequently, the subject is important to development of the civil procedure law.

Object of the Research. The object of the research comprises problems of protection of the public interest in the civil procedure in Lithuania and in other countries as well as ways of dealing with such problems.

Objective and Tasks of the Research. The objective of the research is to analyze theoretical and practical aspects of protection of the public interest in the civil procedure, to identify deficiencies of current legal regulation of protection of the public interest in the civil procedure as well as to make suggestions for improvement of such regulation.

To achieve the above objective, the following main tasks are raised:

- 1) in order to develop the conception as well as the socio-legal nature and origin of the public interest, to discuss academic theories on nature of the interest;
- 2) to analyze the substantive and procedural legal interest;
- 3) to develop subjects and the subject-matter of the public interest;
- 4) to analyze the public interest as intermediate, group, transindividual, and homogenous rights and interests;
- 5) to discuss judicial remedies of intermediate, group, transindividual, and homogenous rights and interests;
- 6) to analyze protection of the public interest in the legal theory and practice of the Lithuanian civil procedure;
- 7) to analyze possibilities of protection of rights and interests of numerous groups in the civil procedure;
- 8) to analyze legal institutes of class action and of derivative action;

- 9) to analyze possibilities of use of the class action for protection of the public interest;
- 10) to make proposals for improvement of protection of the public interest in the civil procedure.

Sources of the Research. The major sources used in this work are CPC and the case-law of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Analysis of provisions of the Constitution of the Republic of Lithuania, Civil Code of the Republic of Lithuania, and of other legislation was also influential to the research. In order to reveal intentions of the legislator, explanatory letters of draft laws and findings of committees and commissions of the Seimas of the Republic of Lithuania were used. The work also explores civil procedure laws and other laws of foreign states (United States, France, United Kingdom, Sweden, Russia, Spain, Portugal, Italy, Brazil, Norway, and others) and the case-law of these states.

In order to reveal problems of protection of the public interest in the civil procedure, the sources of legal doctrine – handbooks, monographs, academic articles – are used. Academic works of A. Driukas, V. Valancius, A. Vaisvila, and V. Mikelenas are most important among ones of the Lithuanian authors. G. O. Abolonin, P. P. Kolesov, V. Jarkov, A. Gidi, J. A. Jolowicz, K. J. Totyev, M. Cappelletti, N. Andrews, G. C. Hazard, A. V. Kriazhkov, J. A. Tichomirov, M. A. Gurvic, R. Gukasian, V. K. Putchinsky, P. H. Lindblom, H. Koch are the foreign authors whose academic works are of importance for the research, too.

Overview of Researches. There are no academic researches on the issue in Lithuania. However, some problems analysed in this work have been explored in various papers of academics of our country and of foreign academics.

Although concepts interest and public interest are widely used in the legal doctrine and in the case-law in Lithuania, the origin, nature, and contents thereof are not revealed.

A. Driukas and V. Valancius paid quite much of their attention to practical and theoretical aspects of protection of the public interest in the civil procedure. V. Mikelenas analyzed participation in

the civil proceedings by the prosecutor, state governmental authorities, and separate individuals who protect the public interest. V. Nekrosius analyzed public interest defence in the civil process law of Lithuania, Latvia and Estonia. J. Gumbis paid much attention to the issue of the explicitness of the public interest conception. V. Gecaite went into the question of the public interest conception in court practice. A. Vaisvila was studying the relationship between the interest and law.

The author of this monograph studied such issues as interest and public interest in the civil process law, the public interest defence in the Code of Civil Process of the Republic of Lithuania, regulation matters of the public interest defence in the civil process, problems of judicial defence of vast group rights and legal interest in the civil process, also issues of the group claim institution in the Lithuanian civil process law and of the secondary claim of shareholders in the Lithuanian law system, and the implementation of *res judicata* principle in the group claim process.

A. V. Kriazhkov, K. J. Totyev, and J. A. Tihomirov were exploring the concept, types, and protection of the public interest as well as its place in the legal doctrine and in laws. Works of these academics are widely referred to in the work.

R. Gukasian and O. Sidorec were exploring problems of the interest in the civil procedure and judicial protection. Studies of legal interests and their grouping into substantive and procedural legal interests, as done by R. Gukasian, are exceptionally important to the civil procedure law and to the present work. This academic also noticed that the procedural legal interest could be divided into the private procedural legal interest and the public procedural legal interest.

Problems of relation between the public interest and the interests of groups were analyzed by A. I. Kravchenko, L. I. Jacobson, V. E. Chirkin, J. Medison, A. Bentley, D. Truman, and P. Herring. Disadvantages of the individualistic model of the civil procedure in protection of collective, diffuse, and public interests were pointed out by J. A. Jolowicz and M. Cappelletti. A. Gidi paid much atten-

tion in his academic works to academic studies of proceedings of class actions operating in the common law system and in the civil law system. The nature of diffuse and collective interests as well as problems of their judicial protection were analysed by V. Denti, U. Ruffolo, and by other legal academics of Italy. A. Abolonin and P. P. Kolesov were researching the United States' model of class action and its application in the civil law system.

Methodology. To achieve the objective of the research and to implement the tasks herein, general and special methods of academic researches are used. The logical method as well as the methods of analysis and synthesis were the general ones used.

The logical method is employed to get to know the categories of interest and of public interest, ways of protection of the public interest in the civil procedure, theoretical and practical models of the institute of class action, as well as problems of protection of the public interest via class actions.

The method of analysis and the method of synthesis enable division of the issues into components as well as reintegration of these compounds in the course of the research. Division into components helps to highlight problems of protection of the public interest in the civil procedure, the structure of process of the class actions, the structure of the procedural institute of class action, and the mechanism of operation of legal norms of this institute. One of the forms of analysis is classification of subjects and phenomena, what has helped to single herein out the position and significance of the public interest in the system of substantive and procedural legal relationships.

Synthesis is the process of combining individual parts, characteristics, properties, relations, and phenomena, revealed through analysis, into one single totality. Synthesis helps to join and to generalize conclusions drawn by analysis. Therefore, one may formulate or specify problems of the public interest in the civil procedure, their extent, and solutions. Thereby, synthesis supplements analysis and they together form an undivided totality.

In addition to the abovementioned general methods of academic research, the following special methods have been used in the work: systemic analysis, comparative method, semantic analysis, generalization, mind experiment, documentary analysis, content-analysis, teleological method and others.

The above general and special methods of academic researches are used in complex and systematically, closely interconnected.

With the help of the systemic analysis, the place of protection of the public interest in the system of the civil procedure law has been revealed. By using this method, the relation between the public interest and rights and interests of social groups as well as the relation of the joinder of parties and representation with the institute of class action have been identified and evaluated.

The comparative method was used to compare models of class actions of different countries, the institutes of derivative action, joinder of parties, as well as the procedural position of the prosecutor and of other institutions that protect the public interest in the civil procedure.

The semantic analysis was employed to reveal the meanings of the interest, public interest, class action, derivative action, and of other concepts used in the work.

The generalization method was used to draw the conclusions and to formulate main propositions of the whole work and research.

With the help of the mental experiment, it was attempted to apply the CPC norms to the class action and to establish whether the current legal regulation of class actions is sufficient for protection of the public interest. With the help of the mind experiment, it was also attempted to apply the United States' classical model of class action to the legal system of our country.

Activeness of prosecutors in protection of the public interest in the civil procedure was evaluated by using the documentary analysis. That method helped to examine legislation of the Republic of Lithuania and of foreign states and its preparatory materials, directives of the European Parliament and of the Council, judgements,

rulings and other procedural documents of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania as well as of national and foreign courts.

With the help of the content analysis, frequency of the keywords of this work as used in separate legal acts was calculated. Thereby, relevant quantitative social information was obtained.

The teleological method was used to ascertain circumstances of promulgation of certain legal norms, intentions of the legislator, as well as their intended content. That method was most used to analyse draft laws, their explanatory letters, as well as conclusions of committees and commissions of the Seimas of the Republic of Lithuania.

Part One is called “Public Interest as a Social Legal Category and a Subject of Judicial Remedy”. The section overviews academic theories on the nature of interest and analyses the objective interest as a social need. While dividing interests by means of their satisfaction, legal interests are singled out. Division of legal interests into the substantive legal interests (subject of judicial protection) and procedural legal interests (grounds for institution of the proceedings and for participation therein), so important for the civil procedure law, is also analyzed. When dividing interests by their subjects, the public interests are singled out. There are established the subject matter and subjects of the public interest. The issue of relation between the public interest and the interests of social groups is analysed. There are also analyzed problems of judicial protection of the public interest, which includes mixed, group, transindividual, and homogenous rights and interests, as well as ways of their solution are searched for.

Part's One Section One “Theories on the Interest's Nature” discusses definitions of the public interest as well as notices that this concept is defined precisely neither in legislation nor in academic literature. Therefore, it is decided that it is worthwhile to start analyzing the public interest from the interest being the category of the social sciences and from its perception in the legal doctrine. The conception of the category of interest has been analyzed

in three major academic theories: 1) theory of external circumstances; 2) theory of internal factor; 3) interaction theory. It is noticed that the interaction theory eliminates deficiencies of the first two theories. The interaction theory relates the nature of interest and its implementation with social relationships. It can be maintained that the legal doctrine adopts the position of the interaction theory when it is dealing with the issue of interest.

Section Two “Objective Interest as a Social Need” analyzes two approaches of the concept “interest”: the interest as a phenomenon of the human social existence (objective interest) and the interest as a phenomenon of human mind (subjective interest). A notion that interests may exist only in their subjective form and that interests can be identified with their perception in the mind is objected. It is considered that the concept of objective interest is more acceptable in the civil procedure law. The interest as an objective category (objective interest) represents that what determines objectively the establishment of the social status of a subject of social relationships as well as its positive changes. It is concluded that the interest as a sociological category is a social need that exists objectively. The interest is determined by a position of a person or of a group of persons in the society and it is oriented towards creation of necessary social conditions required for establishment and further development of a person or of a group. The perceived interest is operating as a driving force for action. Then, the public interest is defined.

Section Three “Core and Significance of the Classification of Interests as well as Types of Interests” classifies interests by their subjects, fields of operation, means of satisfaction, time of operation, and their scope. Legal interests are singled out in the classification by means of satisfaction. It is stressed that the civil procedure law finds important the division of interests into the material and procedural legal interests. To deal with the issues in the work, the legal interests are divided into the private and public ones. It is noticed that the strict boundary between these two types of interest does not exist. The legal doctrine and practice single out the inter-

mediate (mixed) interests, which are also known as diffuse, fragmented, group interests, altogether being called transindividual indivisible interests.

Section Four “Substantive Legal Interest as a Subject of Judicial Protection” maintains that one of the ways of satisfaction of the public and individual interests is their legal protection. It is noted that the substantive legal interest is first of all the interest protected by subjective substantive rights. However, the subjective substantive law is not the only form of protection of the interest. Its protection is guaranteed not only by subjective substantive rights, but also by judicial institutions, which are protecting the interest directly, by not granting certain subjective substantive rights to a holder of the interest. Not every interest is the subject-matter of judicial protection: Only statutory protected ones are such. Since protection of the substantive legal interest is protection of some legitimized interest, it is expedient to analyse protection of the substantive legal interest in its narrow and broad senses. Broadly speaking, the concept “substantive legal interest” includes both the interests legitimized by subjective substantive rights and these not. The substantive legal interests in their narrow sense mean social needs protected by laws, without granting their holders with subjective substantive rights, however, by enabling them or other persons to address for judicial or some other protection.

Section Five “Procedural Legal Interest as a Ground for Institution of the Proceedings and for Participation Therein” notes that, in its broadest sense, the procedural interest means a person’s need to institute the proceedings and to participate in it. However, such broad perception of the procedural interest cannot be used as a criterion for application of norms of the civil procedure. According to the legislator, not all interests, but legal ones, serve as grounds for institution of the proceedings. Therefore, legal and factual interest in the proceedings cannot be equalized. It is stressed that there is a close unbroken connection between the procedural legal interest and the substantive legal interest (which is the subject-matter of judicial protection). The presence of the substantive legal

interest proves most often that the procedural legal interest is also present. Persons authorized (liable) by law to represent and defend the public interest possess no substantive legal interest since the court's judgement will not influence their rights and duties. Nevertheless, it is maintained that such persons have the procedural legal interest. In this case, the legislator has given the meaning of procedural legal interest to the interests of the prosecutor, state and municipal institutions and of other natural and legal persons to the extent such interest concerns protection of the public interest. Although the content of the procedural legal interest is homogenous, by the subject matter of judicial protection it can be divided into the private procedural legal interest and the public procedural legal interest. The private procedural legal interest is held by natural and legal persons defending their substantive legal interest. The public procedural legal interest is held by the prosecutor as well as by state and municipal institutions and by natural and legal persons defending the public interest.

It is thought that the procedural legal interest can be defined in the Lithuanian civil procedure law as an objectively existing and based on legal norms social need for the civil wherein procedure satisfaction and protection of a material legal interest defended by natural and legal persons as well as satisfaction and protection of the public interest defended by the prosecutor as well as by state and municipal institutions and by other natural and legal persons dependent on the court's judgement in such proceedings.

Section Six "Public Interest as the Balance of Interests of Social Groups" is composed of the following three subsections: "Society and its Social Groups – Subjects of the Public Interest", "Overall Social Wellbeing – the Subject-Matter of the Public Interest", and "Problem of the Relation of the Public Interest and Interests of Social Groups".

This section notes that the concept of publicity first of all is related to its general use. It is important that publicity of the interest mean that the society is its subject. Not only needs of the society, but also needs of numerous social groups can be acknowledged as

the public interests. In this case, massiveness of subjects of the interest does matter. The subject-matter of the public interest is the good that is required for functioning and development of the society and social groups. Since interests of some groups are opposite to ones of others or even to long-range public interests, the problem of relation between interests of the groups and the public interest is also given attention. The conflict between interests of social groups shall be solved by compromise. The public interests are a result of the compromise of interests of social groups.

Section Seven “Public Interest as Intermediate, Group, Transindividual, and Homogenous Rights and Interest and Problems of their Protection” is composed of the following four subsections: “Problems of Judicial Protection of Intermediate Rights and Interests. Deficiencies of the Individualistic Civil Procedure and Class Actions”, “Protection of Transindividual Indivisible Rights and Interests by Bringing Class Actions”, “Protection of Homogenous Rights and Interests by Bringing Class Actions” and “Problem of Definition of the Subject-Matter of the Class Action”.

This part of the work notes that division of the subjective rights and interests into public and private ones does not meet today’s conditions. It must be admitted that there exist subjective rights and interests, which possess properties of both the public and private law. Such subjective rights and interests are called intermediate or mixed rights and interests. Consequently, there arises the problem with judicial protection of the above mixed subjective rights and interests. To deal therewith, the conception of protection of the public interest is invoked. This conception provides for a right of public authorities to bring an action under the individual procedure. It is concluded that protection of the public interest, which involves protection of mixed rights and interests may not be fully secured by the traditional individual civil procedure. In order to ensure judicial protection of such rights and interests, persons who are not state officials obligated to protect the public interest and who do not possess a subjective right should have a right to address the court, as well. Judicial protection of the mixed rights

and interests by the class action is a judicial remedy combining public and private rights. The uniqueness of the class action lies in that there are a great number of individuals who are similar by their legal status and therefore can in fact be considered as one group. A properly formulated definition of the subject-matter protected by the class action could help to avoid discussions on common questions of law or fact in every separate case. Definitions of diffuse, collective, and homogenous rights and interests are important since they help to better understand what rights and interests can be protected at court by class actions. The approach of common questions of law or fact applicable in the United States in the proceedings of class actions is more universal and therefore is more acceptable as it may be easily applied to any class action.

Part Two “Problems of Protection of the Public Interest in the Civil Procedure and Ways of their Solution” analyses the CPC norms that regulate protection of the public interest, discusses the issues related to participation in the civil procedure of the prosecutor, state and municipal institutions, and other persons seeking to protect the public interest, examines the problems of protection of the public interest by individual actions and by class actions.

The issue of the explicitness of the public interest concept in the civil process law and practice is analyzed in the **Section One** of this part „The issue of the public interest definition in the civil process law“. The legislator not only does not explain the concept of the public interest entrenched in norms of the civil procedure law, but it also does not establish any objective criteria or normative characteristics, following which one could ensure uniform interpretation of the concept. Legal literature suggests resolving this problem by leaving interpretation of the concept of the public interest solely to the case law. Courts however do not create legal norms. Therefore, they can only evaluate this concept in a certain situation and cannot provide for any normative characteristics of the public interest. Consequently, absence of a definition of the public interest is a serious problem of interpretation and application of laws of the civil procedure. No legal security and certainty

may exist, if a legal norm is not clear and precise enough and if it can only be implemented by reason of its *ad hoc* interpretation.

In the **Section Two** “Legal protection and judicial defence of the public interest”, the public interest is evaluated as a substantive subject of judicial defence and legal protection. It also discusses guarantees of protection of the public interest in the civil procedure. The concepts of defence and protection of the public interest are defined, as well. This study provides for legal measures of protection and defence of the public interest, which would define objectively the public interest as well as which would make such definition more clear and specific. Such measures would establish the limits and criteria of the public interest, principles of protection and defence thereof, would ensure the balance between the public and private interests as well as would regulate the objects of the public interest, activities of the subjects protected by such interest, and the civil procedure of defence of the public interest.

Protection and defence of the public interest are related with restrictions of human rights and freedoms. Consequently, this study treats such restrictions reasonable if they meet the criteria of legitimacy and democratic necessity. Restrictions can be set only by law as well as the means must be proportionate to the legitimate aim being pursued (principal of proportionality). The public interest cannot be opposed with protection and defence of personal rights, freedoms, and legitimate interests. The just balance must be ensured in this field. The principle of just balance of the public interest and of protection and defence of personal rights, freedoms, and legitimate interests should be applied when civil cases regarding protection of the public interest are heard as well as when norms of the civil procedure, which establish guarantees of protection of the public interest, are construed and created.

It is noted in Part’s Two **Section Three** that CPC provides for a fair number of novelties in the area of protection of the public interest. It determines the procedural status of the prosecutor, state and municipal institutions, and other persons which bring an action for protection of the public interest. CPC also introduces a new

form of action for protection of the public interest, namely, the class action. To implement the ideas of the school of the social civil procedure, the judge is granted more power to influence the course of the cases concerning protection of the public interest. It is emphasized that the CPC's innovations in protection of the public interest have been determined not only by the novelty of the objectives raised to the civil procedure and the novelty of the principles of civil procedure as well as adaptation of the code to new social economic conditions, but also by harmonization of the Lithuanian national law with *acquis communautaire* of the European Union in the field of consumer rights protection. It is also stressed that one of the more important innovations is availability of the class action for protection of the public interest, as stipulated in Part 5 of Article 49 of CPC. However, lack of regulation of the class action for protection of the public interest is observed since there are no criteria to discern when one may bring a class action (Part 5 of Article 49 of CPC) and when just an ordinary action for protection of the public interest (Part 1 of Article 49 of CPC). Moreover, even if the class action is brought, procedural consequences and account of such action are unclear since laws do not provide for any special norms and exceptions related to issues of admittance and hearing of the class action.

Section Four “Problems of Participation by the Prosecutor in Protection of the Public Interest in the Civil Procedure” is composed of the following two subsections: “Role of the Prosecutor in Protection of the Public Interest in the Civil Procedure in Foreign States” and “Problems of Activities of the Prosecutor in Protection of the Public Interest in the Civil Procedure in Lithuania”.

It is noted that international legislation, which regulates the status of the prosecutor, provides directly for prosecutors' obligation to protect the public interest and to ensure application of laws in the criminal proceedings while prosecutors' obligation to protect the public interest in the civil proceedings is not provided for by laws. Nevertheless, laws of many states establish the obligation of the prosecutors to participate in the civil proceedings by protecting

the public interest. Pursuant to the Law Amending Article 118 of the Constitution of the Republic of Lithuania, dated on the 20th of March, 2003, “in cases established by law, the prosecutor shall protect rights and legitimate interests of a person, society, and the state”. Item 7 of Part 2 of Article 2 of the Law on Prosecution of the Republic of Lithuania, provides that the prosecution shall protect the public interest in cases and under the procedure established by laws. Participation of the prosecutor in the civil proceedings by protecting the public interest is regulated by the CPC norms. Following Part 3 of Article 5 of this Code, in cases established by laws, the action for protection of the public interest may be brought in the court in the name of the state by the prosecutor or other institution authorized by laws. Part 1 of Article 49 formulates the provision as follows: “In cases established by laws, the prosecutor <...> may bring an action for protection of the public interest”. As the stamp duty is cancelled to the extent of the case relating to the public interest, after the new CPC entered into effect on the 1st of January, 2003, the prosecutors faced a problem with proving what part of the case concerned the public interests.

Section Five “Problems of Activities of State and Municipal Institutions and of Other Persons in Protection of the Public Interest in the Civil Procedure” is composed of the following two subsections: “Problems of Activities of State and Municipal Institutions and of Other Persons in Protection of the Public Interest in the Civil Procedure in Foreign States” and “Problems of Activities of State and Municipal Institutions and of Other Persons in Protection of the Public Interest in the Civil Procedure in Lithuania”.

This section analyses laws of foreign states and of the Republic of Lithuania, providing for a right of state and municipal institutions as well as of public organizations and natural persons to protect the public interest in the civil procedure. It is worthwhile noticing that such right is possessed by a quite broad group of subjects in Lithuania. On the one hand, specialized state or municipal institutions are the principal defenders of the public interest in the specific fields of the society’s life and the prosecutor’s right to protect

the public interest in these fields arises only if the said institutions neglect their obligation of protection of the public interest. On the other hand, although such procedure is established by current legislation, academic literature turns attention to passiveness and reluctance by such institutions to protect the public interest. Two ways of solution of this problem are proposed: 1) increase of efficiency of specialized state or municipal institutions in protection of the public interest; 2) promotion of private initiatives in protection of the public interest by introducing the class action.

Section Six “Problems of Protection in the Civil Procedure of Rights and Interests of Numerous Groups as the Subjects of the Public Interest and their Solution” is composed of the following three subsections: “Institutes and Remedies of Protection of Interests of Numerous Groups in Lithuania”, “Relation Between the Class Action and the Institutes of Joinder of Parties and Representation”, and “Institute of the Class Action as a Means to Overcome Problems of Joinder of Parties and Representation in Protection of Rights and Interests of Numerous Groups”.

It is noted that the procedural laws of the Republic of Lithuania still do not provide for norms regulating the institute of class action and the institute of derivative action, therefore, these institutes are ineffective in practice. The institute of class action is considered as some synthesis of two other procedural institutes, namely, joinder of parties and representation. However, the class action is not equal to two latter ones. In case of numerous groups, by using the joinder of parties, it is simply technically impossible to fulfil the main task of the civil procedure – to protect rights and interests of all persons concerned. When the joinder of parties is impossible in numerous groups, the class action is suggested. It is stressed that the class action is a rational way to save human and material resources in the courts’ system as it has positive influence to the economy of the proceedings: Claims of many persons are examined in one case when the joinder of parties is especially difficult or hardly possible.

Section Seven “Problems of Protection of the Public Interest by Derivative Actions and their Solution” is composed of the following four subsections: “Concept of the Derivative Action”, “Institute of the Derivative Action and its Specifics in Foreign Law”, “Institute of the Derivative Action in the Lithuanian Legal System”, and “Problems of the Institute of the Derivative Action in the Lithuanian Civil Procedure Law”.

From the 1st of January, 2004, the Law on Companies of the Republic of Lithuania provides for a new institute in the Lithuanian legal system, namely, the shareholders’ derivative action: Item 4 of Part 1 of Article 16 of this Law establishes a right of shareholders to bring to the court the action and to claim compensation of damage to the company sustained due to failure to fulfil by the head and members of the board of the company of their duties or for improper fulfilment thereof. The hallmark of the derivative action is protection of the public interest since the court’s judgment in the case instituted under the derivative action may establish the duty of the head and of members of the board to compensate to the company the shareholders of which may form a quite numerous group damage made by unlawful actions resulting in non-fulfilment or improper fulfilment of their duties. It is maintained that one of the most difficult theoretical and practical issues is the one of the plaintiff in derivative actions. The legislator does not answer this question directly. Consequently, the law does not deal with the question what is the plaintiff, that is, a company or a shareholder, in the action brought by a shareholder or a group of shareholders to protect the company’s rights and interests. The issue of plaintiff in derivative actions is directly related with payment and compensation of litigation costs. To deal with the problems of the derivative action, it is proposed to establish in the procedural laws of the Republic of Lithuania rules regulating submission of derivative actions and the procedure of class (derivative) actions.

Section Eight “Problems of Protection of the Public Interest by Bringing the Class Actions” is composed of the following four subsections: “Concept of the Class Action”, “Significance of the Class

Action in Protection of the Public Interest”, “Models of the Class Action Procedure”, and “Problems of the Class Action in the Civil Procedure Code of the Republic of Lithuania”.

CPC relates the class action with protection of the public interest. It is noted that the institute of class action is new and still unexplored in more detail in the Lithuanian legal system. Therefore, academic researches of the class action for protection of the public interest are important both to the legal theory and to the legal practice in Lithuania. When introducing the institute of class action into the Lithuanian legal system, existing capacities of the civil procedure law to adapt to the class action doctrine should be analyzed and the class action doctrine should be adapted to the current system as well as experience of foreign states should be evaluated. It is supposed that the classical United States model of class action could be introduced without changing the Lithuanian legal system. The classical procedure of class actions is aimed at protection of interests of numerous groups. Consequently, it can effectively and more broadly protect the public interest as uniform judicial remedy embracing all members of the group can be applied to stated claims of the group.

The classical procedure of class actions is first aimed at protection of interests of numerous groups. Therefore, the class actions can successfully protect the public interest, as well. It is thought that the class action procedure may protect the public interest more efficiently and more broadly because:

- 1) it expands availability of judicial protection (principle of availability of judicial protection) as the persons who due to economy, reasonableness or other reasons would never address the court with individual claim although their subjective rights or legitimate interests were infringed in fact;

- 2) it is more concentrated, effective, and economic (principles of concentration and economy of the proceedings) than the joinder of parties, which may be insufficiently effective when solving disputes of numerous groups: It is economic to examine many small

claims in one case when separate plaintiffs do not address the court;

3) it ensures equal chances to the parties to take use of their procedural rights (principles of procedural equality and adversarial proceedings) when due to economic, organizational, and personal situation not each plaintiff is capable to participate in the proceedings against large companies;

4) it expands the list of subjects in a position to protect the public interest because an existing right of certain state and public institutions and of the prosecutor to protect the public interest is supplemented by a new right of private persons to protect it;

5) it enables private persons to protect the public interest, therefore, its protection no longer depends solely on willingness of state and public institutions and of the prosecutor to institute the proceedings;

6) positive social effect is reached because the public and private interests are protected at the same time.

Section Nine “Specifics of the Class Action Procedure” is composed of the following ten subsections: “General Requirements for the Class Action Procedure”, “Main Requirements for the Class Action and Specifics of Bringing Thereof”, “Notice to the Defendant on the Class Action”, “Specifics of the Defence”, “Approval of the Class Action”, “Notices to Members of the Class”, “Specifics of the Peace Agreement”, “Specifics of the Court’s Judgement”, “Specifics of the Execution Proceedings”, and “Role of Counsels in the Class Action Procedure”.

It is stressed that the classical institute of class action provides for four main conditions for bringing the class action. According to such conditions, one or few members of the group acting as representative parties can bring an action on behalf of all members of the group or can be sued only if 1) the group is so numerous that the joinder of parties is impossible; 2) there exist common questions of law or of fact; 3) claims or rebuttals by the representative parties are typical of the group’s claims and rebuttals; and 4) the representative parties will be able to protect fairly and adequately

the group's interests. It is proposed to establish these four mandatory conditions for bringing the class action in the Lithuanian legal norms regulating the issue.

According to norms of the classical institute of class action, an action can be admitted as the class action if it satisfies all the abovementioned mandatory conditions and at least one of the following requirements, establishment of which in the Lithuanian legal norms regulating the class action is also proposed:

1) individual actions by or against members of the group would be dangerous because of the contrasting or different court's judgements, being of any importance to individual members of the group, which would obligate another party to act in discriminatory nature or because of the court's judgements, being of any importance to individual members of the group, which would actually influence interests of other members of the group, being not a party to the proceedings, or which would substantially reduce or restrict their chances to defend their interests;

2) action or inaction by the opposite party is related to the group and therefore certain final injunction or a decision establishing rights and duties of the parties, would involve the whole group, could be rendered;

3) the court decides that common questions of law or fact prevail over ones relating solely to individual members of the group and that from the point of view of fairness and effectiveness the class action is more advantageous than other existing remedies. While determining the existence of such circumstances, one must consider: a) interest by members of the group to protect their rights personally or in separate proceedings; b) extent and nature of proceedings instituted by or against members of the group; c) possibility to examine the claims in one court; d) possible difficulties in examining and resolving the class actions.

Part Three "Problems of Implementation of the Principle of Res Judicata in the Class Action Procedure" stresses that after Part 5 of Article 49 of CPC established protection of the public interest by class actions, there occurred the major problem with securing

functioning of such procedure, namely, the problem of application of the principle of *res judicata* in the class actions. Regulation of application of the principle of *res judicata* in the class action procedure is especially significant when dealing with the issue of establishing the class action by law. It is so because the class action means that the power of *res judicata* of the court's judgement is extended to the whole group, i.e. contrary to the conventional doctrine of the civil procedure, *res judicata* of the court's judgement is applied to members of the group, who have not participated in the case.

Part's Three **Section One** notes that actual differences of operation of the principle of *res judicata* in the common law system and in the civil law system show that operation of this principle and its boundaries are and may vary. Therefore, when dealing with the problems of establishment and operation of the class action, objective, subjective, and time boundaries of operation of the principle of *res judicata* may also be discussed.

Section Two "Specifics of the Principle of *Res Judicata* in the Class Action Procedure" emphasizes that while creating the model of the class action procedure in Lithuania one must ensure due balance between fairness and adequacy of representing the group interests and *res judicata* of the court's judgement. In order to achieve that, the following two alternatives are proposed: 1) either the court's judgement is binding on all members of the group irrespective of the outcome of a case. However, it shall be compatible with a right or possibility of members of the group to draw back off the class action proceedings; 2) or the court's judgement is binding on all members of the group only when it is beneficial to the group (one way preclusion).

Section Three "Problems of Subjection of the Power of *Res Judicata* of the Court's Judgement to the Outcome of the Case" concludes that the judicial control of adequacy of representation and the rule "*res judicata* is binding subject to the outcome of the case" may be simultaneously applied in the class action procedure. It is thought that in case of the said rule, the model with a person's

withdrawal from the proceedings is excessive. Such model is justifiable only in the legal system where the court's judgement in the class action is binding on persons not participating in the case, irrespective of the outcome thereof. Until the members of the group, who are not participating in the case, are not bound by some adverse judgement of the court in the class action, neither member of the group will have an objective need to withdraw from the group.

Section Four "Rule of Identical Actions in the Class Action Procedure" specifies that the rule of identical actions, which precludes the court from examining the claims that are identical to ones already under the court's examination, is also relevant to the issue of application of the principle of *res judicata* in the class action procedure. In some sense, this rule corresponds to the principle of *res judicata* (the principle of *res judicata* is just applicable to cases already heard and the rule of identical actions is applicable to cases under examinations). It is suggested to create flexible rules of identical actions that would allow joining identical class actions, selecting the action with the broadest subject-matter, entering by the representative plaintiff the other case or that would establish different combinations of all these means.

Part Four "Improvement of the regulation of the public interest defence in the civil process in Lithuania" consists of four chapters: „Regulation of the judicial process of the public interest defence”, "Revision of the public interest definition" and "Regulation of the right to apply to court defending the public interest", "Improvement of legislative regulation of the class action for the protection of the public interest".

This part examines the bills recently presented in Lithuania with the aim to improve legislative regulation of both public interest protection in civil procedure and class action for protection of the public interest, and conformity of such regulation to general requirements of civil procedure law and the main principles of civil procedure law.

During the research it was found that, in the bills, legislative norms of civil and administrative procedure of public interest pro-

tection institution are not codified, and it is intended to regulate legislative relations of public interest protection in civil and administrative procedures by means of a separate special law. Codification of legislative norms, however, is a positive phenomenon to be aimed at in legislation. The civil procedure law is a codified legislative branch, and therefore when making new norms of civil procedure law they should be placed in the Civil Procedure Code. The name of the bill on protection of public interest in civil and administrative procedure does not correspond to the contents of the bill. The same legislative norms are repeated in different bills, and this is not a positive thing in legislation. Definitions of the public interest as presented in the bills are not clear and accurate, they lack legal precision, since objective criteria and normative characteristics of public interest are not provided. In the presented definitions of public interest, it is inadmissibly identified with the object of public interest. The bills suggest negative assumptions of the right to apply to court, which implies unjustified and illegitimate intention to limit the right of persons to apply to courts with lawsuits, complaints or applications concerning defence of public interest.

The author recommends changing the name of the bill on protection of public interest in civil and administrative procedure, so that it corresponds to the contents of the bill, and transferring the legislative norms of civil and administrative procedure as presented in the bill to the Civil Procedure Code and the Law on Administrative Proceedings of the Republic of Lithuania, also establishing objective criteria and normative characteristics of public interest, and rejecting all the negative assumptions of the right to apply to courts, with the help of which it is intended to limit the right of persons to apply to courts with lawsuits, complaints or applications concerning protection of public interest, since they contradict general requirements of the civil procedure law doctrine and the main principles of the civil procedure law.

In Lithuania, attempts are being made to improve legislative regulation of group action for protection of public interest. The innovations of the draft are worth attention, but they still need

careful analysis and numerous issues must be discussed. But already now it can be clearly stated that not all of the suggested innovations can be unconditionally approved. The draft suggests establishing that when deciding on acceptance of group action the court must also preliminarily assess content of the action, i. e. if the group action actually protects public interest, if it conforms to public interest protection principles, and if three years at least have not passed from the date when court's procedural decision stating that the applicant abuses material or procedural rights came into force. In the draft, the court is obliged to refuse accepting a group action at least one of the above conditions is not true. Lithuanian civil procedure law is based on social model of civil procedure, which aims at ensuring the balance between protection of private and public interests. In accordance with the principle of the balance, it would be difficult to justify the provision that persons who attempted to protect public interest are deprived of the right to apply to courts concerning protection of public interest again for as much as three years. Moreover, the restriction of the right to apply to court should be seen as limitation of procedural legal capacity and title of persons, and this is not acceptable in a rule of law.

CONCLUSIONS AND PROPOSALS

1. The public interest means objectively existing, common, non-individualized needs (not depending to particular persons) of the society or of its separate groups, being protected by law, that are determined by globally significant aims of stability and positive changes in the society (common wellbeing). The subjects of the public interest include the society and its social groups. The subject-matter of the public interest is the overall welfare of the society. The public interest is a substantive subject of judicial defence and legal protection.

2. Guaranties of the public interest protection in the civil process are generally exposed as constrains of the disposition prin-

ciple and higher than usually activeness of the judge. This was determined by the implementation of the social civil process model into the provisions of the Code of Civil Process related to the public interest protection. The higher process activeness of the judge emerging as exceptions of the disposition principle is justifiable and indispensable for achieving coordination of the defence of private and public interest in the civil process and insurance of the balance of these interests. The public interest protection and defence are also related to limitations of personal rights and freedoms that in a democratic society should be performed following particular requirements of rights. Such limitations shall be considered as reasonable in case they comply with the criteria of legality and democratic necessity. The public interest and protection and defence of personal rights and freedoms and legal interests cannot be contradistinguished. It is essential to safeguard a just balance in this field. The principle of the just balance of the public interest and personal rights, freedoms and legal interests should be followed while hearing civil cases of the public interest defence, interpreting and creating protective means of the public interest that establish rules of the civil process law.

3. Law sources do not specify that in the civil process law there exists the public interest protection principle; however, this does not mean that such principle does not exist at all. It is not always possible to descry one or another clearly formulated principle in the rules of law, especially a correct name of the principle. Occasionally, naming of one particular principle of the civil process law or its existence is indicated solely through the analysis and interpretation of the entirety of rules of law. When the importance of protection and defence of the public interest in the civil process is evaluated and the systematic analysis of rules of law of the civil process is performed, only then it is concluded that the principle of the public interest protection exists in the civil process law. Such conclusion about the existence of the principle of the public interest protection on no consideration conflicts with the said principle of the just balance of the public interest and personal rights, freedoms

and legal interests proposed to be applied in the civil process as insurance of such balance comprises the content of the principle of the public interest.

4. The legislator determines in what cases and under what rule the authorized institutions or persons may defend the public interest under the judicial order. It is believed that in such cases the legislator presumes the public interest that needs for protection and defence. Moreover, this is one of the ways to determine the protected and defended public interest.

5. CPC establishes a judicial remedy of the public interest, which is absolutely new in Lithuania, that is, the class action. The institute of class action is considered as some synthesis of two other procedural institutes, namely, joinder of parties and representation. However, the class action is not equal to two latter ones. There is proposed a definition that would best reflect the character of the class action: Class action means a substantive legal claim stated in the court by a person (plaintiff) representing some group to protect rights and interests, which belong to a group of persons, subject to the fact that the court's decision will be binding on the group in entirety.

6. From the 1st of January, 2004, the Law on Companies of the Republic of Lithuania provides for a new institute in the Lithuanian legal system, namely, the shareholders' derivative action: Item 4 of Part 1 of Article 16 of this Law establishes a right of shareholders to bring to the court the action and to claim compensation of damage to the company sustained due to failure to fulfil by the head and members of the board of the company of their duties or for improper fulfilment thereof. By bringing the derivative action to protect rights and legitimate interests of the company, one or few shareholders are at the same time protecting the rights and interests of the group, namely, the shareholders in entirety; therefore, the derivative action should be ascribed to class actions. The hallmark of the derivative action is protection of the public interest since the court's judgment in the case instituted under the derivative action may establish the duty of the head and of members of

the board to compensate to the company the shareholders of which may form a quite numerous group damage made by unlawful actions resulting in non-fulfilment or improper fulfilment of their duties. It is proposed to establish in the procedural laws of the Republic of Lithuania rules regulating submission of derivative actions and the procedure of class (derivative) actions. It is also proposed a right to bring derivative actions to grant not only to shareholders of joint-stock companies, but also to members of other enterprises and associations. It is considered that the norms of the institute of derivative action could be successfully applied not only to shareholders' property claims regarding compensation of damage to the company, but also to claims of members of associations, partnerships, cooperatives, agricultural companies, and other legal entities based on membership, contributions, and shares, regarding compensation of damage to such legal entities.

7. The classical procedure of class actions is aimed at protection of interests of numerous groups. Consequently, it can effectively and more broadly protect the public interest as uniform judicial remedy embracing all members of the group can be applied to stated claims of the group. It means that the class actions for protection of the public interest are actions for recognition or for modification of some legal relationships and not for award. In such a case, it is inexpedient to identify the composition of a group since there is no practical need for that. That is so because the court's judgements for recognition or for modification of legal relationships do not require separate execution as they themselves create legal consequences. However, if some execution is required, then, after the defendant executes the court's judgement, all members of the group, whether identified or not during the proceedings, will receive benefit. *Res judicata* of the court's judgements in question will allow members of the group to state later individual claims for award. Contrary to the classical doctrine of the civil procedure, *res judicata* should also involve the persons that have not participated in the case. Systemic construction of CPC would allow inference that Item 2 of Article 182 of CPC releases the participants of a case

from an obligation to prove circumstances that have been established by the standing court's judgement in a case where they have not participated. Nevertheless, it should be noted that relation of Article 182 of CPC with Part 5 of Article 49 of CPC, which established the class action for protection of the public interest, is not obvious. Therefore, there is still no clear answer whether *res judicata* of the court's judgement would actually involve the persons who had not participated in the class action proceedings. *Res judicata* of the court's judgement involving the persons who have not participated in the case (Item 2 of Article 182 of CPC) is undoubtedly one of the most progressive novelties in the Lithuanian civil procedure law. However, one should clearly resolve the problem regarding application of this legal norm to the class actions under Part 5 of Article 49 of CPC. Currently, even "partial" class actions are unavailable in Lithuania because present formulation of Article 266 of CPC is unfavourable for the class action as it prohibits without any exception determination of rights and duties of the persons not participating in the case. Therefore, the said Article of the Code should provide for a reservation regarding the class actions. It is proposed to introduce in the Lithuanian legal system the classical model of class action, which also includes derivative actions.

8. Regulation of application of the principle of *res judicata* in the class action procedure is especially significant when dealing with the issue of establishing the class action by law. It is so because the class action means that the power of *res judicata* of the court's judgement is extended to the whole group. Although Part 5 of Article 49 of CPC has already established the class action for protection of the public interest, the problem of application of the principle of *res judicata* in the class actions proceedings in Lithuania is still pending. It is proposed to combine expansion of the power of *res judicata* of the court's judgements in the class action with judicial control of adequacy of representation. The subject-matter of the class action is rights and interests of persons not participating in the case. Therefore, in many cases *res judicata* binds all members of the group, even these who have not participated in the case. Rights and

interests of such persons should be protected against unfair or incompetent representation. It can be achieved by ensuring in the class action proceedings due balance between fairness and adequacy of representing the group interests and the res judicata of the court's judgement.

9. The negative assumptions of the right to apply to court with an action or class action for protection of the public interest should be avoided in the legislation. The doctrine of the civil process law acknowledges that the right to apply to court is a procedural subjective right, therefore it may not be dependable on any circumstances of material nature. Only circumstances of procedural legal nature may be considered as assumptions of the right to apply to court. Discussing the issue of the acceptance of the action or class action for protection of the public interest, the court should not evaluate circumstances of material nature – if the public interest is defended indeed – before hearing the case and relate hereof the issue of the acceptance of the action or class action for protection of the public interest.

Krivka, Egidijus
Kr295 Viešojo intereso gynimas civiliniame procese: monografija.
– Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. – 308 p.
Bibliogr.: p. 249–274.
ISBN 978-9955-19-126-1

Šioje mokslinėje monografijoje viešasis interesas aptariamas kaip socialinė teisinė kategorija ir savarankiškas teisminės gynybos bei teisinės apsaugos dalykas. Joje atlikti moksliniai tyrimai leido suformuluoti ir pateikti viešojo intereso sąvokos apibrėžimą ir apibūdinti viešojo intereso dalyką bei subjektus. Monografijoje atskleidžiamos ir nagrinėjamos viešojo intereso apsaugos civiliniame procese aktualios teorinės ir praktinės problemos, pateikiami pasiūlymai šioms problemoms spręsti. Tuo tikslu monografijoje analizuojamos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normos, reglamentuojančios viešojo intereso apsaugą, aptariamąsias problemas, susijusias su prokuroro, valstybės ir savivaldybių institucijų bei kitų asmenų dalyvavimu civiliniame procese, siekiant apginti viešąjį interesą, nagrinėjamos viešojo intereso gynimo individualiais, grupės ieškiniais ir išvestiniais ieškiniais problemos, atskleidžiamos res judicata principo įgyvendinimo grupės ieškinių procese problemos. Monografijoje taip pat tiriami pastaruoju metu Lietuvoje pateikti įstatymų projektai, kuriais siekiama tobulinti viešojo intereso gynimo civiliniame procese ir grupės ieškinių viešajam interesui ginti teisinį reglamentavimą, kritiškai vertinami tokio reglamentavimo neatitikimai bendrųjų civilinio proceso teisės doktrinos reikalavimų bei civilinio proceso teisės pagrindinių principų ir pateikiama reikšmingų pasiūlymų tokiam teisiniam reglamentavimui tobulinti.

Monografija skirta socialinių mokslų srities teisės krypties mokslininkams, teisėkūros subjektams, aukštųjų universitetinių mokyklų teisės studijų doktorantams, magistrantams bei kitiems studentams, taip pat teisėjams, prokurorams, valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojams ir visiems kitiems, besidominantiems viešojo intereso gynimo teorinėmis ir praktinėmis problemomis. Tikimės, kad ši monografija susilauks didelio visuomenės ir aktyvių jos atstovų, siekiančių ginti ne tik savo subjektines teises, bet ir bendrus, daugeliui bendruomenės narių svarbius interesus, susidomėjimo.

UDK 351/354(4)

Egidijus Krivka
VIEŠOJO INTERESO GYNIMAS CIVILINIAME PROCESU
Monografija

Redaktorė *Ramutė Pinkevičienė*
Viršelio dailininkė *Stanislava Narkevičiūtė*
Maketavo *Janė Andriuskevičienė*

SL 585. 2009 05 05. 14,0 leidyb. apsk. l.
Tiražas 100 egz. Užsakymas
Išleido Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
El. paštas leidyba@mruni.eu
Puslapis internete www.mruni.eu
Spausdino UAB „Baltijos kopija“, Kareivių g. 13b, LT-09109 Vilnius
Puslapis internete www.kopija.lt
El. paštas info@kopija.lt